

LATO LAPSA

RAZBAINIEKU SALAS

RAZBAINIEKU SALAS

Pitkērna ir sala nekurienes vidū, uz kuru aizbēga pasaules visslavenākā kuģa dumpja dalībnieku pēcteči, lai tur ar puskailām sievietēm dzīvotu, kā pašiem tik. Kārtīgi razbainieki viņi ir joprojām.

Sākumā šī bija iecerēta kā bilžaina ceļojuma iespaidu grāmata par šo un citām Dienvidjūru salām — paradīzi zemes virsū. Pat nonākšana notiesāta pedofila recidīvista pajumtē jau pirmajā ceļojuma nedēļā neko būtisku nebūtu mainījusi.

Taču visādos veidos uzietie tuvākas vai tālākās pagātnes ļaudis izrādījās svarīgāki un interesantāki par visu Dienvidjūru repertuāru. Brižam sāka šķīst, ka viņi pa šo grāmatu saimnieko kā pa savu kabatu, kaut daudziem nekad nekādu kabatu nav bijis.

Veseli divi Ceturtdieņi,
kuri iesākumā bija Piekdieņi...
Bobs Tomarčins
un viņa leģendārais
šimpanze... Īstais
baisais valis Mobijs Diks...
Polinēziešu Odisejs,
kurš pēdējais redzējis
nogrīmušo Tuanaki noslēpumu
salu... Pērļu karaliene
Eva Frašona... Ģeniālais draņķis
Pols Gogēns un viņa dēls,
kurš nespēja iemācīties gleznot...

Tā nu šī grāmata sanāca ne tik
daudz par palmām un zivtiņām,
cik par visādām traki nopietnām
lietām. Atvainojiet, ja kas ne tā.

Lato Lapsa

ISBN 978-9944-887-93-7

9 789944 887937

L A T O L A P S A

RAZBAINIEKU SALAS

Ar autora fotogrāfijām

Noskanējis grāmatu un failu izveidojis Imants Ločmelis
imantslochmelis@inbox.lv

• Dienas
Grāmata

UDK 910.4(540+549.1)

La 610

Dokumenti, kartes un grafiskie attēli
no jaunzēlandes *Alexander Turnbull Library*

Redaktore Gundega Blumberga

Korektore Selga Freimane

Mākslinieks Jānis Esītis

Gundegas Kārklīņas makets

Izdevniecība "Dienas Grāmata"

Mūkusalas iela 15a, Rīga

www.dgramata.lv

© Lato Lapsa, teksts un fotogrāfijas, 2015

© Jānis Esītis ("Dienas Grāmata"),
vāka un fotobloku mākslinieciskais noformējums, 2015

© SIA "Dienas Grāmata", izdevums, 2015

ISBN 978-9984-887-93-7

Šo grāmatu es veltu Sesku ielas baložpelēkstrīpainajam kaķītim —
vienacītim, kuram draņķa liktenis nebija lēmis kļūt
par tādu razbainieku, kāds viņš ļoti, ļoti vēlējās būt.

1870

Received of the Treasurer of the
County of ... the sum of ...
for ...

Witness my hand and seal this ...

at ...

this ... day of ...

1870

By ...

County Clerk

...

Witness my hand and seal this ...

at ...

this ... day of ...

1870

...

Saturs

Priekšvārds	9
-------------------	---

I daļa: Razbainieku sala

Īsa uzziņa	19
Iepazīstieties — tie ir viņi visi. Pilnīgi visi	21
1. Braians Jangs	25
2. Kari Boja	36
3. Ceturtdiena Oktobris	51
4. Toms Kristians	64
5. Stīvs Kristians	76
6. Džons Adamss	99
7. Džeimss Makojs	112
8. Bobs Tomarčins	123
9. Viljams Blajs	131
10. Flečers Kristians	146
11. Brenda Kristiana	159

II daļa: Citas salas

Īsa uzziņa	173
1. Roberts Frisbijs	175
2. Ru-Tupuna	188

Saturs

3. Eva Frašona	203
4. Katikatia	216
5. Pols Gogēns	226
Pēcvārds	243
Praktiskās lietas	245
Fotogrāfijas	257
Noderīgas grāmatas	333
Paldies	336

Priekšvārds

Tieši uz šo salu jūs nekad nedosieties. Jūs taču neesat galīgi traki. Pat tad ne, ja nosaukums "Bauntijs" jums nozīmē ne tikai sintētisku dubultšokolādīti ar tikpat sintētisku kokosriekstu pildījumu vien.

Tur nokļūt ir sarežģīti, nekomfortabli, ne visai droši un ļoti, ļoti, ļoti dārgi. Un ne velti — Pitkērna sala ne tikai tūristu ceļvežos vien tiek saukta par pasaules attālāko un nomaļāko vietu.

Tā gan nav gluži patiesība, tāpat kā gandrīz itin viss cits, kas saistībā ar šo salu parasti tiek stāstīts un rakstīts.

Taisnība, Pitkērnā tiešām var nokļūt tikai un vienīgi ar kuģi, ar kuru no tuvākās sauszemes jābrauc vismaz nepilnas divas diennaktis, savukārt šo sauszemi regulārs avioreiss apciemo vienu reizi nedēļā.

Taču Atlantijas dienvidos ir, piemēram, tāpat tīri labi zināmā (nu, vismaz bijušajiem puikām, kuri atceras, ka viņi ir bijuši puikas) Tristana da Kunjas sala, un uz to jākuģo vismaz piecas vai sešas diennaktis — un lidmašīnas arī turp nelido.

Turpat "netalu" no Pitkērnas, dažus tūkstošus kilometru attāļās Kuka salās ir tāda Pukapukas sala, kas gan ir viena sasodīti pamesta vieta. Vēl viens mazs zemes gabaliņš okeāna vidū, uz kura dzīvo desmitreiz vairāk cilvēku nekā Pitkērna salā — padomā tik, gandrīz pieci simti.

Kad es viesojos šajā pasaules daļā, ko reizēm sauc par Dienvidu jūrām, bet reizēm par Lielo Zilo, izrādījās, ka iepriekšējais kuģis Pukapukā piestājis decembrī un nākamais varētu būt gaidāms martā, bet skrejceļu iznīcinājis ciklons, tā ka nekādas lidmašīnas turp aizlidot nespēj jau kopš tā paša pērnā decembra.

Un tas nav nekāds izņēmums. Vēl tālāk, uz no Kuka salu centrālās salas Rarotongas vairāk nekā tūkstoš kilometru attālo Manihiki — vietu, no kuras nāk lielākā daļa visu Kuka salu melno pārļu, — iespējams aizlidot reizi divās nedēļās.

Janvāra vidū mēģinu atrast reisu, un izrādās, ka tuvākais lidojums būs 3. martā, cena vienā virzienā — 1595 Jaunzēlandes dolāri. Atpakaļ, ja nekas neatgadisies, varēs atlidot 17. martā, biļetes cena abos virzienos — 3190 dolāru bez kādām atlaidēm. Tātad nedaudz virs diviem tūkstošiem eiro.

Vēl tālāk, 1365 kilometrus no Rarotongas, atrodas Penrina — nepilni desmit kvadrātkilometri un pārsimt iedzīvotāju vistālāk uz ziemeļiem Kuka salās. Divdesmit kilometru garā lagūna ir viena no lielākajām visā Klusajā okeānā, turklāt rifu spraugas ļauj ienakt arī lieliem kuģiem.

Uz šejieni vispār nav iespējams atlidot ar kādu regulāru reisu, kaut skrejceļš ir. Tad vēl Rakahanga — nepilns simts iedzīvotāju, kas ražo kopru un izgatavo kokosšķiedru cepures: lai nokļūtu tur, jums jāaizlido līdz Manihiki un tad jāmēģina noligt kāds kuģītis. Uz Suvarova un Nasavas salu nokļūt ir vēl sarežģītāk.

Taču ne Pukapukai un Manihiki, ne Penrinai un Rakahangai, ne Nasavai un Suvarova salai nav nekāda gadu simteņiem sena, vispārzināma stāsta, un tūristu acīs tām līdz ar to nav augstākās šķiras vilinājuma, tāpēc šīs salas neskaitās.

Toties Pitkērna skaitās — viens no visu laiku lielajiem un neaizmirstamajiem jūras stāstiem, sala nekurienes vidū, uz kuras joprojam mitinās pasaules visslavenākā kuģa dumpja dalībnieku pēcteči.

(Pateikšu uzreiz, lai nebutu nekadu parpratumu, — kārtīgi razbainieki viņi ir joprojām.)

Iespējams, nekur citur pasaulē vientulība, pamestība, mistika, leģendas un slava nav sastopamas tādā koncentrētā komplektā kā šeit. Vai brīnums, ka daudzi kuģi jau simtiem gadu ir griezušies no kursa par dažiem simtiem jūdžu tikai tāpēc, ka apkalpēm sasodīti ir gribējies redzēt šo vietu pašu acīm.

Un patiesi, no manis jebkad apciemotajām pasaules īpašajam malām varbūt vēl tikai Troja ir bijusi vieta, kur sen pagājušais šķiet gandrīz vai fiziski sataustāmi vakar, nē, šodien rīta pusē noticis.

Tiesa, nejaušam, galvenokārt uz personisko kuņģi un vēl zemaķiem orgāniem orientētam cilvēkam Pitkērna sala var sagādat vilšanos — kā, piemēram, Latvijas jahtas kapteinim Rolandam Milleram. Viņš divtūkstošo gadu sākumā pēc Pitkērnas apmeklējuma savus iespaidus internetā iemūžina šādos aizkustinoši, atvainojiet, trulos vārdos: "Kad atgriežas krasta ekspedīcija, tā apstiprina manus priekšstatus — uz salas nekā daudz nav, ko redzēt. Viss ir nolaists..."

Taču šādi nejaušie, kuņģorientētie milleri te parādās salīdzinoši reti, — lielākoties uz "nolaisto" Pitkērnu, ņemot vērā tālumu, brauciena sarežģītību un iespaidīgās izmaksas, dodas nedaudz apsēsti ļaudis, kam tā ir viena no romantiskākajām vietām pasaulē. Un tak galu galā vidusmēra eiropietim jau kopš astoņpadsmitā gadsimta vispār droši zināms — ja kaut kur pasaulē ir paradīze zemes virsū, tā ir šeit, Dienvidu salās.

"Klusā okeāna dienvidi ir sinonīms paradīzei. Šī iespaidīgā reputācija dzima, kad pirmie eiropiešu ceļotāji atgriezās dzimtajos kastos ar stāstiem par paradīzi zemes virsū, kur augsne ir auglīga, dzīve ir vienkārša un cilvēki — skaisti.

Kaut arī šo salu tautas kopš tā laika ir modernizējušās, to šarms nav mainījies," — tas ir vēl tikai vidējās jūsmīguma pakāpes fragments

no Klusā okeāna dienvidu daļas apceļotājiem paredzētā *Lonely Planet* ceļveža.

Un vēl viens fragments — tāpat no turienes: “Jūs joprojām atradisiet viszilākos ūdeņus, smaidošos bronzas krāsas vietējos puķotos apģērbos un mitru, pēc gardēnijām smaržojošu gaisu.

Taču vispārsteidzošākais ir tas, cik atsvaidzinoši tūrisma neskarta ir lielākā daļa reģionu. Vai iemesls būtu attālumā vai cenā, kas jāmaksā par nokļūšanu šeit, bet ļoti maz cilvēku no tiem, kuri sapņo par dienvidu salām, šurp patiešām dodas. Tā ir izcila velte tiem, kuri nopērk biļeti uz šo maģisko vietu, par ko ir sapņojušas daudzas paaudzes...”

Arī “Razbainieku salas” sākumā bija iecerēta kā ne pārāk gara, toties pamatīgi bilžaina ceļojuma iespaidu grāmata par izslavēto paradīzi zemes virsū, un pat mana nonākšana notiesāta pedofila recidīvista pajumtē jau pirmajā ceļojuma nedēļā pati par sevi neko būtisku nebūtu mainījusi. Taču ātri vien sevi lika manīt divas apjomīgas ķibeles.

Pirmā — man pietika romantiskas apsēstības, lai saskrabinātu nepieciešamās milzu summas un tās bez žēluma (labi, ja godīgi, ar diezgan pamatīgu žēlumu) samaksātu avio un kuģu kompānijām, taču nebija Pitkērnas un vispār Dienvidu salu tradicionālajiem apmeklētājiem piemītošā bezizmēra jūsmīguma un rozā briļļu.

Tieši tās ļauj saskatīt tikai palmas, smiltiņas, zilu ūdeni, krāsainas zivtiņas, gleznainus saulrietus un krāsaini tērptus visu brūnā nokrāsu saliniekus un neko citu. Ir tik daudz cilvēku, kam Pitkērna sala ir gabaliņš paradīzes Dienvidu jūrās. Un viss. Punkts. Bet man tā neizdevās.

Un otrā — ne velti pieminēju Troju. Atlika man tikai, tā sacīt, ar nagu paskribināt jebkuras apciemotās paradīzes salas perlamutrīgi saulaini idillisko virskārtu un izrādījās, ka zem tās katrai salai ir savi biežāk pagātnes, bet reizēm tagadnes varoņi, kas ir nesalīdzināmi interesantāki par zivtiņām un palmām

Daži aizkustinoši, daži iedvesmojoši, daži vienkārši baisi — lielākoties no tuvākas vai tālākas pagātnes. Varoņi, kuru ēnas tepat vien apkārt klīst gluži kā tās fosforescējošās gaismiņas sutīgajās Taiti naktīs, ko vietējie, tāpat kā pirms simtiem gadu, uzskata par mirušo dvēselēm un kas neizbēgami ietekmē arī pašreizējo dzīvi.

Protams, lielajā pasaulē viņiem lielākoties — ar tiešām ļoti reti izņēmumiem — nekāda svara nav un nekad nav bijis, taču savu kaislību, ciešanu un triumfu ziņā paradīzes salu varoņi varbūt pat ir situši pušu visus hektoros, priamus, parisus un agamemnonus. Un tādi ceļojumi, kādi bijuši pa spēkam polinēziešu senajiem odisejiem, Homēra varonim pat sapņos nerādījās.

Nu, piemēram, virsaitis Uenga, "vīrs, kas devās uz daudzām salām": no Avaiki uz Tongu (480 jūdžu), tad uz Vavau (150 jūdžu), atpakaļ uz Avaiki, bet tur nenonāca rietumvēja dēļ. Kanoē aiznesa okeānā, taču dievi iežēlojās un aizdzina kanoē uz Savaii (400 jūdžu).

No turienes Uenga burāja uz Tongarevu (Penrinu, 900 jūdžu), Bimataru (780 jūdžu), Otu (Burutu, 70 jūdžu), Tupuai (120 jūdžu), Akau (Fakau Paumotu grupā, 480 jūdžu), Taiti (195 jūdzes), tur palika uz dzīvi Puna-aiiā, radija daudz bērnu un pārsauca sevi par Ruatea. Kopējais maršruts — gandrīz 3600 jūdžu...

Atvainojiet, aizrāvos. Bet tā ar mani šī ceļojuma un grāmatas tapšanas laikā notika nomācoši bieži. Jo vairāk es interesējos, jo vairāk perlamutrīgā virskārta bira nost lieliem gabaliem.

Savukārt visādos veidos uzietie tuvākas vai tālākās pagātnes ļaudis sāka šķīst arvien svarīgāki un interesantāki gan par varavīksnes zivtiņām un sauszemes krabjiem, kas mājiņu spēj uztaisīt pat no koka-kolas bundžas, gan par silto lagūnu vilinājumu, gan par baltajām (un melnajām) smiltīm un visu pārējo klasisko Dienvidjūru repertuāru.

Vēl vairāk, brīžam sāka šķīst, ka viņi pa šo grāmatu sāk saimniekot kā pa savu kabatu, kaut daudziem no viņiem nekad nekādu kabatu vispār nav bijis.

Divainis Bobs Tomarčins un viņa leģendārais šimpanze misters Moko. Veseli divi Ceturtdieņi Oktobri Kristiani, kaut iesākumā viņi bija Piektdieņi (bet varbūt otrādi?). Nelaiimes putns Džordžs Polards un īstais baisais baltais valis Mobijs Diks. Pavisam, pavisam, pavisam *real McCoy*.

Varbūt tetovētais, bet varbūt netetovētais Rarotongas virsaitis Te Po. Polinēziešu odiseji — reizē ar Uengu arī Ru-Tupana un Soma, kurš pēdējais redzējis nogrimušo Tuanaki noslēpumu salu. Rudijs Akino, kurš esot spēlējis pašam Dž. F. K. Baltajā namā. Pērļu kara-liene Eva Frašona.

Ģeniālais draņķis Pols Gogēns, viņa dēls, kurš nespēja iemācīties gleznot, un ieskurbušais mazdēls man blakus restorānā. Bērnēdāja Kattikatia. Pukapukas vientuļnieks Roberts Dīns Frisbijs ar savu jahtas sapni. Norvēģu meitene Kari Boja ar savu sapni par Pitkērnū, aizkusti-nošais salas diktators Džošuā Hils un visi pārējie "Bauntija" razbainieki un nerazbainieki, varoņi, slepkavas, pedofili, blēži un svētuļi.

Tā nu šī grāmata sanāca ne tik daudz par palmām un zivtiņām, cik par visādām trakī nopietnām lietām. Piemēram, par globālo lielvaru mulķīgo ilūziju, ka razbainieku pēcteči, atstāti savā vaļā vienā mazā paradīzes nostūrītī, ņems un pārvērtīsies par pasaules izcilāko sabiedrību, kas iztiks bez jebkādiem uzraugiem no malas.

Tālāk — trakāk. Par cilvēka patieso dabu. Par to, kas sēž iekšā katrā no mums un to tik vien gaida, lai tam nesistu pa nagiem. Par izdzīvošanu un to, kas tās vārdā jāpārcieš. Par dumpi, vaļu, brīvību un to, ko ar to iesākt.

Par meliem un izlikšanos. Par to, kādi labās uzvedības noteikumi jāatceras paradīzē, un arī par to, ka paradīze agri vai vēlū beidzas. Par dzīvības un nāves cenu. Par laikiem, kas sen pagājuši, bet, izrādās, tepat blakus vien vēl ir un dveš elpu pakausī.

Un, protams, stāsts par isto "Bauntiju" ir un paliek viens no visu laiku visromantiskākajiem stāstiem — vismaz savā klasiskajā

versijā: jauns, stalts kuģa virsnieks otrā pasaules malā saceļas pret brutālu apspiedēju, tad ar sagrābto burinieku dodas nezināmajā, lai atrastu jaunu dzīvi sev un saviem domubiedriem.

Vai, ja vēlaties, stāsts par vīru, kas pasaules varenākajai jūras lielvalstij atņēma vienu no tās kuģiem un ar to devās uz attālu Klusā okeāna salu, lai tur kopā ar puskaikām sievietēm dzīvotu, kā tik.

Bet šis ir arī viens no visu laiku pamācošākajiem stāstiem — par to, kā karstgalvība un necieņa pret Dieva un cilvēku likumiem atri vien iecerēto idilli pārvērš par elli, asiņainus slaktiņus pārvērš par ikdienu, bet jauneklīga vēlme pēc paradīzes šeit, tagad un tūlīt beidzas ar mokošu nāvi rājas galā uzvilktā cilpā...

Tā nu tas ir tais razbainieku salās. It kā tikai mikroskopiskos niekos, kas izkaisīti Lielajā Zilajā, bet katrs no šiem niekiem izrādījās tāds Visums, ka maz nelikās. Laipni lūgti!

I daļa

RAZBAINIEKU SALA

Mans tēvs reiz atstāja Pitkērnū uz trim mēnešiem, bet pagāja divi gadi, kamēr viņš tika atpakaļ.

Džeks Londonš "Makoja pēcnācējs"

— Jūs runājat par šo jauno sievieti kā par savu māsīcu; brīdi iepriekš jūs viņu saucāt par savu tanti.

— Jā, viņa ir mana tante un arī mana māsīca. Arī mana pusmāsa, mana brāļmeita, mana ceturtās pakāpes māsīca, mana trīdesmit trešās pakāpes māsīca, mana četrdesmit otrās pakāpes māsīca, mana vectante, mana vecāmāte, mana atraitnēs palikusī svaine — un nākamnedēļ viņa būs mana sieva.

Marks Tvens "Lielā revolūcija Pitkērnā"

Visražīgākais, ja arī ne vislabākais "Bauntija" modeļu radītājs salā ir septiņdesmit sešus gadus vecais Džons Kristians, bijušais salas mirtiesnesis.

Es jautāju Džonam, ar kādu dizainu viņš ir strādājis, radot savas "Bauntija" replikas, cerot, ka viņš varētu parādīt nodzeltējušu skici vai pēc atmiņas veidotu gleznojumu, ko radījis kāds no viņa priekštečiem, vai, ja tādu nebūtu, kādu folkloras saikni.

"Jūs droši vien smiesieties, to dzirdot," teica Džons. "Bet mans dizains ir ņemts no plastmasas "Bauntija" rotaļlietas, kas

šeit nonāca pirms diezgan daudziem gadiem. To bija izgatavojis kāds rotallietu ražotājs Amerikā. Čikāgā? Jā, man šķiet, Čikāgā.”

Jans Bols “Bauntija bērni”

Daži tic, ka Pitkērnas vēsturi raksturo morāla pagrimuma un reliģiskas atdzimšanas cikli. Citi šaubās par atdzimšanas daļu.

Keitija Marksa “Zudusī paradīze”

Īsa uzziņa

Ja nu gadījumā jūs neko, neko, neko nezināt par Dienvidjūras salām un “Bauntija” dumpi, te būs maza uzziņa, kas var palīdzēt.

Klusā okeāna dienvidu daļa ir milzoni liela un milzoni tukša, lai gan šajā zilajā tukšumā ir izkaisīti daudzi tukstoši salu. Kaut gan tam nav nekāda īsta ģeogrāfiska pamata, Klusā okeāna dienviddaļas salas ierasti tiek sauktas par Dienvidjūras salām.

Paši polinēzieši pa šejieni lielajās okeāna kanoe šurpu turpu šaudījās jau laikā, kad neviens eiropietis savu degunu te vēl nebija bāzis. Savukārt no eiropiešiem te vispirms parādījās spāņi, bet tikai tā — caurbraucot, tad slavenais kapteinis Džeimss Kuks, pēc viņa jau vesela varza mazāka mēroga atklājēju.

1789. gada 28. aprīli uz britu kuģa *HMAV Bounty*, kurš pirms tam ilgāku laiku bija uzturējies Taiti, ko tolaik visi eiropieši ne bez pamata uzskatīja par paradīzi zemes virsū, notika dumpis. Dumpinieki, kuru nosacītais vadonis bija Flečers Kristians, iesēdināja ne pārāk lielā laivā kuģa kapteini Viljamu Blaju un viņam lojālos apkalpes locekļus, savukārt paši atgriezās Taiti, kur daļa palika, bet pārējie pēc tam devās nezināmā virzienā.

Tikai daudzus gadus vēlāk tika noskaidrots, ka šie nedaudzic īpaši izlēmīgie bija apmetušies nomaļajā un tālaika kartēs nepareizi atzīmētajā Pitkērna salā, tur nākamajos gados cits citu aplsaktējuši,

kā rezultātā, salu vēlreiz atklājot, tajā bija palicis tikai viens dumpinieks, vārdā Džons Adamss (kas laikam nebija viņa īstais vārds — katrā ziņā ne vienīgais), ar prāvu sieviešu un bērnu pulciņu.

Pateicoties plašajai rezonansei Lielbritānijā, bet pēc tam visvarenajai Holivudai (Flečera Kristiana lomā kinofilmās ir iejutušies tādi sava laika sekssimboli kā Klārks Geibls, Marlons Brando un Mels Gibsons), arī ir iesakņojusies leģenda, kuras neatņemamas sastāvdaļas ir despotiskais kapteinis Viljams Blajs, cēlais un brīvību mīlošais Flečers Kristians, dienvidjūru ainas, puskailas iezemiešu meitenes, palmas, smiltis, jūra un saule.

Kaut gan, kā jau tas parasti pasaulē iekārtots, viss bija un ir daudz sarežģītāk.

Iepazīstieties — tie ir viņi visi. Pilnīgi visi
(Pitkērna salas iemītnieki mana brauciena laikā)

Brauni

Deivs, Lena dēls, Leas vīrs, Arielas un Deivida tēvs, Olīves brālis,
dzimis 1954. gadā.

Ariela, Deiva un Leas meita, dzimusi 1989. gadā, uz laiku prom no
salas.

Deivids, Deiva un Leas dēls, Arielas brālis, dzimis 1990. gadā.

Džeiksi

Leslijs, Džekijas partneris, dzimis 1952. gadā.

Evansi

Melva, Rojalas meita, Maika māsa, dzimusi 1949. gadā.

Grifiti

Daralina, Džeja un Kerolas meita, Šarlīnas māsa, Turi sieva, dzi-
musi 1976. gadā.

Turi, Daralinas vīrs.

Jangi

Braians, Kari vīrs, dzimis 1954. gadā.

Kari Boja, Braiana sieva, dzimusi 1944. gadā.

Kerijs, Hezeras partneris, dzimis 1963. gadā.

Šerlija, Saimona sieva, dzimusi 1960. gadā.

Saimons, Šerlijas vīrs, dzimis 1965. gadā.

Kristiani

Adrianna, Nadīnes un Rendija meita, Bredlija, Emīlijas, Raiena un Isabelas māsa, dzimusi 2007. gadā.

Betija Džīna, Džekijas māte, dzimusi 1943. gadā, uz laiku prom no salas.

Bredlijs, Nadīnes un Rendija dēls, Emīlijas, Raiena, Adriannas un Isabelas brālis, dzimis 2001. gadā.

Deniss, Irmas dēls, dzimis 1955. gadā.

Emīlija Rouza, Nadīnes un Rendija meita, Bredlija, Isabelas, Raiena un Isabelas māsa, dzimusi 2003. gadā.

Irma, Denisa māte, dzimusi 1927. gadā.

Isabela, Nadīnes un Rendija meita, Bredlija, Emīlijas, Raiena un Adriannas māsa, dzimusi 2010. gadā.

Žakī, Betijas meita, Leslija partnere, dzimusi 1970. gadā.

Mišela, Šona sieva, dzimusi 1969. gadā.

Nadīna Džūna, Rendija sieva, Bredlija, Emīlijas, Raiena, Adriannas un Isabelas māte, dzimusi 1972. gadā.

Olīve, Lena meita, Stīva sieva, Rendija un Šona māte, dzimusi 1953. gadā.

Rendijs, Stīva un Olīves dēls, Nadīnes vīrs, Bredlija, Emīlijas, Raiena, Adriannas un Isabelas tēvs, dzimis 1974. gadā.

Raiens, Rendija un Nadīnas dēls, Bredlija, Emīlijas, Adrianas un Isabelas brālis, dzimis 2005. gadā.

Šons, Mišelā vīrs, dzimis 1951. gadā.

Stīvs, Olīves vīrs, Rendija un Šona tēvs, dzimis 1951. gadā.

Luptoni-Kristiani

Brenda, Stīva māsa, Maika sieva, Endrjū mate, dzimusi 1953. gadā.

Maiks, Brendas vīrs, Endrjū patēvs, dzimis 1957. gada.

Endrjū Rendals, Brendas dēls, Maika Luptona audžudēls, dzimis 1985. gadā.

Menziji

Hezera, Kerija partnere, dzimusi 1957. gadā

O'Kīfi

Sjū, Pola partnere, dzimusi 1963. gadā.

Peu

Veins, Šarlīnas partneris, Ralfa, Džeidena, Kimioras, Torikas un Kušanas tēvs.

Voreni

Kerola, Džeja sieva, Daralinas un Šarlīnas māte, dzimusi 1959. gadā.

Šarlīna, Veina partnere, Džeja un Karolas meita, Daralinas māsa, Ralfa, Džeidena, Kimioras, Torikas un Čušanas māte, dzimusi 1979. gadā.

Dafne, Keana sieva, Pola māte, dzimusi 1939. gadā.

Džejs, Karolas vīrs, Meivisas dēls, Meraldas brālis, Daralinas un Šarlīnas tēvs

Keans, Dafnes vīrs, Pola tēvs, dzimis 1938. gadā

Mevisa, Džeja un Meraldas māte, Rojalas un Lena māsa, dzimusi 1936. gadā.

Meralda, Mevisas meita, Džeja māsa, dzimusi 1959. gada.

Maikls, Rojalas dēls, Melvas brālis, dzimis 1964. gada.

Nola, Reindola sieva, dzimusi 1941. gadā, uz laiku prom no salas.

Pols, Keana un Dafnes dēls, Sjū partneris, dzimis 1963. gada.

Reinolds, Nolas vīrs, dzimis 1929. gadā, uz laiku prom no salas.
Rojala, Maikla un Melvas māte, Mcvisas un Lena māsa, dzimusi
1928. gadā.

Voreni-Peu

Kušana, Šarlīnas un Veina meita, Ralfa, Džeidena, Torikas un Kimio-
ras māsa, dzimusi 2008. gadā.

Džeidens, Šarlīnas un Veina dēls, Ralfa, Kušanas, Torikas un Kimio-
ras brālis, dzimis 1998. gadā, uz laiku prom no salas.

Kimiora, Šarlīnas un Veina dēls, Ralfa, Kušanas, Torikas un Džei-
dena brālis, dzimis 2000. gadā.

Ralfs, Šarlīnas un Veina dēls, Džeidena, Kušanas, Torikas un Kimio-
ras brālis, dzimis 1997. gadā, uz laiku prom no salas.

Torika, Šarlīnas un Veina meita, Ralfa, Džeidena, Kušanas un Kimio-
ras māsa, dzimusi 2002. gadā.

Darbinieki uz laiku

Septītās dienas adventistu baznīcas mācītājs Žans Klods Onoura,
viņa sieva Esperansa un meitiņa Houpa, gubernatora pārstāvis
Pīts Smits un viņa sieva Sintija, ārsts Loids Flečers, skolotājs
Džims Pārks, policijas virsnieks Kreigs Arvidsons un viņa part-
nere Klēra Rapsona, sociālā darbiniece Sjūzena Niksone un viņas
partneris Maiks Rodens.

Pitkērnas varas sadalījums

Mērs — Šons Kristians.

Vicemērs — Brenda Kristiana.

Padomnieki — Šarlina Vorena, Daralīna Grifita, Mišela Kristiana,
Deivids Brauns, Leslija Džekija.

Braians Jangs

Divvietīgajā kabinē, kas nelielajā kravas kuģī ar vietu padsmiit pasažieriem iespiesta krietni zem ūdenslīnijas, pamostos ap četriem no rīta. Gandrīz droši, ka kuģis kaut kad pa nakti ir apstājies un nu līgani šūpojas viļņos. Ņemot vērā, ka esam atklātā okeānā, var teikt, ka tas ir gandrīz gluds kā spogulis, kaut īstenībā vilniši ir pietiekami, lai iepriekšējā dienā no padsmiit kuģa *Claymore II* pasažieriem daži būtu staigājuši diezgan zaļgani. Es dīvainā kārtā ne, kaut arī ar izcilu ēstgribu lepoties nevarēju, — laikam gaidas pārņēmušas tiktāl, ka tāds sīkums kā aicinājums uz jūrasslimību palicis nepamanīts.

Mans kajītes kompanjons, nedaudz apaļīgais televīzijas producents, poļamerikānis Tomass, kurš iepriekšējā dienā ik pa brīdim ir izmīsigi mēģinājis pielipināt atpakaļ uz kakla atkal un atkal nokritušo pretnelabuma plāksteri, apakšējā kojā vēl sirsniģi šņākuģo, bet man mieģs ir prom kā nebijģs. Kaut kā pa tumsu apģērbģes, klūpot kritot pa šaurajām trepģtēm uzrauģos divus stāvus augstāk lģdz apakģģjam klģjam un veros tumsā aiz kreģsās puses borta. Nekkā. Pārskrienu pie labā — jā, kaut kas tur tālumā varbūt arī ir, tumģzilajā tumsā pāris kilometru attģlumā vģd kaut kas pavisam, pavisam melns. Vai tā varētu būt VIŅA?

Rģt minģutes, debesis aiz muguras kģģst nedaudz gaiģģakas, tad vģl un vģl. Pārlģecģba nostģprinģs — sapņģu objekts, vģstģcamģk, tieģģam

ir tur, tālumā aiz kuģa labā borta. Uz klāja parādās vēl pāris pasažieru, no kuriem katrs, tāpat kā es, kārtojis mēnešiem ilgās formalitātes, sūtījis pieteikumus un dokumentus un par kuģa biļeti turp un atpakaļ samaksājis apaļus piecus tūkstošus jaunzēlandiešu dolāru (plus bankas komisijas), lai kļūtu par vienu no tiem nedaudzajiem izredzētajiem, kam tiek dota oficiāla iespēja nokļūt šeit un, ja laika apstākļi atļaus, izkāpt krastā un dažas dienas padzīvot. Jo svešinieki te joprojām tā pa istam netiek gaidīti.

Es šīs mazās grupiņas vidū savos četrdesmit četros gados esmu gandrīz vai visjaunākais — šķiet, par mani jaunāks ir vienīgi kāds pusizklaidīgs, divu daiļā dzimuma pārstāvju pavadīts indivīds, kurš atgādina personāžu no “Bailēm un riebuma Lasvegasā” un kurā sev par neviltotu izbrīnu esmu sagūglējis izbijušu Krievijas finanšu ministra vietnieku. Toties gados pavēcu, taču garā krietni jaunāku ļaužu gan te ir vesels bars — no bārdaina onkuliša, kurš atgādina rahītisku vikingu pēcteci, līdz pat mūžīgi iereibušam, šortos tērptam angļu onkulim ar gariem, baltiem, pašķidriem matiņiem un ieģipsetu, kaklā pakārtu roku.

Debesim sākot krāsoties zilām, zaļām un tad visos sarkanā toņos, uz klāja jau ir sapulcējušies visi kuģa pasažieri, un nu ir pilnīgi skaidrs — SALA tiešām ir klāt, tā ir tur, aiz labā borta, pāris, varbūt trīs kilometru attālumā. Nogrimuša, sensenos laikos izdzisuša vulkāna virsotne, kas virs okeāna līmeņa paceļas pat simtu metru augstumā, — jūdzi plata, divas jūdzes gara, nedaudz lielāka par Ņujorkas Centrālparku un četrreiz lielāka par Londonas Haidparku. Pasaules nomaļākā apdzīvotā vieta. Pasaules mazākā apdzīvotā teritorija. Pasaules romantiskākā vieta. Droši vien visnepieejamākais zemes pleķītis pasaulē.

Ikvienu no šiem apzīmējumiem var apstrīdēt, bet fakts — tā ir VIŅA, zaļa un nepavisam ne tik maza, kā no grāmatām un aprakstiem ir šķitis. Tumšas klinšu sienas daudzu desmitu metru augstumā, bet

pēc tam jau parādās krāsu mudžeklis: kokospalmas, visvisādu toņkārtu zaļums, daži ēku jumti, pamatīga klinis kore. Un ta tur nojume tālumā, netālu no ūdens malas, laikam ir slaveno salas liellaivu māja? Bet — kā tur izkāpt krastā? Nav te nekā tāda, ko ar īpaši izcilu fantāziju neapveltīts cilvēks varētu nosaukt par lici vai ostu. Nav un nekad arī nav bijis — kad 1767. gada 2. jūlijā kapteiņa Filipa Kartereta komandētā kuģa *Swallow* kursants Roberts Pitkēns ka pirmais eiropietis pamanīja zaļo klini okeāna vidū, krasta kuģotāji pat nemēģināja izcelties. Un ne tikai tāpēc vien, ka kuģis bija pusnogrimsis: arī viļņi bija tādi, ka izcelšanās laivā būtu īsta pašnāvība.

Tā nu salas atklājēji eiropieši (polinēziešiem tā bija zināma jau sen) mazo sauszemes gabaliņu tikai iezīmēja kartē, par laimi tās nākamajiem iemītniekiem kļūdoties par pārsimt jūdzēm. Sala, kā jau pienākas, tika nosaukta pamanītāja vārdā, kaut pats Roberts Pitkēns nekādu triumfu šai sakarā neizbaudīja. Kā kuģa žurnālā ierakstīja kapteinis Karterets, “šis jaunais cilvēks nelaimīgā kārtā tika pazaudēts rītausmā”.

Arī vēlākajos gadu desmitos, tāpat vēl mūsu dienās ir bijis ne mazums gadījumu, kad kuģis Pitkērna salai pietuvojas, novērtē situāciju un secina, ka vismaz pasažieru izcelšanās krastā nav iespējama. Salas mūsdienu hronikās ir fiksēts pat gadījums ar kādu kruīza kuģi, kura pasažieri gandrīz vai sadumpojušies, uzzinot, ka viņi netiks nogādāti krastā. Kapteinim nācies sagādāt dažus grozus ar Pitkērnas zemi, kas tad izbērtā uz klāja, lai pasažieri varētu teikt — jā, esmu spēris kāju uz salas zemes...

Taču ir bijis ne mazums, tā sacīt, robežgadījumu — viļņi ir pamatīgi, bet salinieku vai apkalpju vēlme kontaktēties ir lielāka par bažām un piesardzību. Piemēram, gandrīz apaļus simt gadus pirms mana brauciena, 1914. gada 30. decembrī, ar kuģi sala ierodas ļoti augsti kungi — britu augstais komisārs no Fidži un britu konsuls no Taiti. Kā nu tādus atstāsi uz kuģa? Cenšoties nemierīgajā jurā nokļūt

līdz kuģim, salas liellaiva apgāžas un triec Volteru Jangu pret klintīm. Saliniekam trieciens pret klintīm pārlauz muguru, un pēc dažām stundām viņš nomirst; divi citi cietušie atveseļojas.

Īstenībā šeit vispār nav tādu klimatisko apstākļu, kad došanās ar laivu uz salu būtu pilnīgi droša un iztiktu bez kādiem dramatiskiem efektiem — tā vienkāršā iemesla dēļ, ka šeit patiešām nav nekādas reālas ostas. Arī nosaukums "Bauntija līcis" ir tīrā fikcija: īstenībā tā ir tikai tāda neliela iedobe klintīs, ko tagad gan vairāk nekā senākos laikos pasargā uzmūrēts betona mols, pār kura malu pat bezvējā ik pa brīdim pāršļācas pāri lielāki viļņi. Salinieki, starp citu, viesus aicina pseidolīcīti aiz šī mola droši peldēties, taču, sajūtot, ar kādu spēku atplūdi rauj iekšā okeānā, šāda vēlme nekavējoties pāriet.

Lūk, piemēram, Amerikas Vēstures muzeja ekspedīcijas dalībnieka Dr. Harija Šapiro iespaidi par došanos no kuģa uz salu trīsdesmito gadu vidū — vēl laikos, kad salinieki paļāvās tikai uz airu vilkmi: "Lai gan mēs jau bijām tuvu krastam, vīri man šķita gandrīz dezorganizēti. Mūsu priekšā bija klintis un vēl klintis, tad šaura sprauga stāvas klints pakājē... Beigās, kad es jau biju galīgi nospricdis, ka tie ir nevis superprotoši laivinieki, bet gan cietpauraini idioti, airēšana beidzās bez vārdiski izteiktas komandas. Mēs apstājāmies. Nāca vilnis pēc viļņa, pacēla laivu savā korē, aizvēlās tālāk, mums iekrītot ieplakā aiz tā.

Vienu vai divas reizes balss iesaucās: "Tagad!" Taču acīmredzot vīri to uztvēra kā pāragru, vai arī viņi gaidīja kādu uzticamāku balsi, jo pēkšņi kāds iesaucās: "Tagad!" — un no visām laivas malām atskanēja: "Tagad, tagad, airē, airē!" Atsaucoties kliegzieniem, airi iearās jūrā un laiva uzņēma ātrumu, lai pieskaņotos vilnim, kas tuvojās. Ar pagriezīenu un laivas prasmīgu vadīšanu mēs apliecām milzīgos bluķus šaurā kanālā, kas knapi bija saskatāms nepieredzējušai acij, un sagaidītā viļņa spēks mūs pacēla un aizsvieda pa īso, šauro kanālu uz oļaino piestātņi..."

Vai dramatisēts pārspilējums? Nez vai. Lūk, ko Jans Bols, viens daudzajiem salas aprakstītājiem, vēstījis grāmata "Bauntija bērni" — jau par motorlaivu ēru: "Jau pavisam tuvu krastam dažādu krāsu, galvenokārt melni, klintsbluķi, abās pusēs paliek pa viļņos gandrīz nemanāmai klintij — vēlāk uzzinu, ka salinieki tas miji sauca par Mammuku un Tētuku, dzinējs strādā tukšgaitā, mēs gaidam, gaidām, gaidām, nāk atkal un atkal jauns vilnis, kas paceļ laivu un dodas tālāk, valda vispārējs saspringums, vieni salinieki skatas uz juras pusi, gaidot īsto vilni, citi skatās salas virzienā, lai neklūditos ar orientieriem.

"Jā, tagad!" — beidzot atskan ilgi gaidītais sauciens, kaut gan es neņemtos pateikt, kas tieši tiek izkliegt. Motors iegauļojas, un mēs šaujames uz priekšu, klinšu siena priekšā paceļas neapraķstāmā ātrumā un augstumā, bet mēs tik traucames uz priekšu, šķiet, tūlīt izšķīdisim pret akmeņiem, taču tad mistiskā veidā laiva spēji pagriežas un iešaujas daudz mierīgākajos ūdeņos, vēl pāris mirkļu, un mēs jau esam piestātnē."

Turklāt šeit nebūt nevajag īpaši skarbus laika apstākļus, lai notiktu traģēdija, pilnīgi pietiek ar vienkāršu cilvēcisku kļūdīšanos. Lūk, pastmeistara Roja Palmra Klārka apraksts par notikumiem 1942. gada 9. jūnijā: "Pirmā laiva bija izkļuvusi cauri bīstamākajai kanāla daļai; mūsu laiva bija otrā, kam vajadzēja nonākt piestātnē, un trešā bija uzreiz aiz mums. Kāds mūsu laivā iekliedzās: "Viņi ir uz klintīm!" Un tad cits: "Viņi ir apgāzušies!" Ēnas pārsviedas uz ostiņas otru pusi starp lielajiem klinšu bluķiem. Gaismas plivinājas šurp un turp, visos virzienos. Valdīja sajukums. Lija auksts lietus. Daži izmīsuši tēvi mūsu laivā zināja, ka viņu dēli ir apgāztajā laivā.

Visu šo laiku mēs atradāmies bīstami tuvu klintīm. Mūsu kapteinis izsaucās: "*Back out! Full starboard, back port!*" Mēs jau bijām kanālā gandrīz sāniski... Kanālā milzu vilnis paņēra mūs sava korē. Mēs šāvāmies uz priekšu kā bulta, un uz brīdi es domāju, ka arī mūs

izšķaidīs uz klintīm. Par laimi, mūsu stūre nostrādāja īsti laikā un pagrieza laivu tieši uz smilšaino krastu...

Kad es izlēcu no laivas, cilvēku grupa nesa ievainotu vīru, kurš kļiedza sāpēs. Aiz muguras bija cita grupa, kas nesa vīrieti bezsamaņā. Lielākajā laivu mājā viņi tika noguldīti zemē. Viens, Kristians Kērtiss, bija agonijā, ar divās vietās lauztu kāju, ar kaula gabalu, kas rēgojās cauri miesai. Otram vīram bija griezumi uz sejas un galvas, bet viņa stāvoklis neizskatījās tik nopietns...

Es steidzos atpakaļ uz piestātni. Trešā laiva joprojām bija apgāzusies, un viņi to mētāja pret klintīm. Tika spriests, kā izglābt vismaz dēļus un citas detaļas... Nav šaubu, ka Herberts tika izglābts no noslikšanas, jo kopš brīža, kad laiva apgāzās, līdz mirklim, kad divi vīri tika nogādāti drošībā, Herberta pazušanu neviens nepamanīja. Tad kāds iesaucās: "Kur ir Herberts?" Šajā pašā mirkli divi no apkalpes centās izvilkt viņu no tauvām, kas joprojām atradās zem laivas. Viens turēja Herberta rokas, kamēr otrs grieza virves, kurās viņš bija iepinies. Beidzot viņiem izdevās to atbrīvot — bezsamaņā un gandrīz nosliukušu. Sešas stundas vēlāk Kērtiss Kristians nomira."

Patiesību sakot, šos krāšņos aprakstus es izlasu jau pēc brauciena, tāpēc, pamanījis mazo punktiņu, kas no salas strauji virzās uz mūsu kuģa pusi, es neizjūtu nu ne vismazākās bažas, tikai dedzinošu nepacietību. Jo šis punktiņš ir viena no slavenajām salinieku liel-laivām, ar kuru mums tad arī paredzēts nokļūt krastā. Tai tuvojoties, jau var atšķirt salinieku sejas. Kompānija ir ļoti raiba: alumīnija laivā izvietojušies kopumā septiņi vīrieši un divas sievietes — viena paresna un ne ar ko neizceltos jebkurā Anglijas mazpilsētā, otra brūna, kalsna, netirā baltā kreklā, ar sarežģītu kaklarotu un ārkārīgi mērķtiecīgu, nedaudz puicisku sejas izteiksmi.

Savukārt septiņu vīriešu pulkā, no kuriem divi uzmana stūri un motoru, viens krāmējas ar tauvām, bet pārējie četri ļoti izskatās pēc dīkdienīgiem pasažieriem, īpaši izceļas viens — pamatīgs tēvainis ar

gludi skūtu galvu, tumšām ūsām, šķiet, balinātu bardeli un veselu baru auskaru. Citi nav tik izteiksmīgi — tādi videja auguma, nenoteikta vecuma, ne pārāk atlētiski vīreļi, vel parīs ar kadu tetovejumu un auskaru, lielākoties šortos un Pitkērna salas T kreklos tērpti. Pēc aptuveniem aprēķiniem, laivā ir sapulcējušies gandrīz piektā daļa visu salinieku.

Visādas ķibeles un neērtības var gadīties, arī laivai pietuvojoties kuģim. Tā, piemēram, 1961. gada 19. aprīlī (šo un daudzos citus faktus, kas saistīti ar Pitkērna apmeklējušajiem kuģiem, es pēcak patsmeļos no salas kuģu vizišu reģistra) motorkuģis *Cape Grafton* kustas pārāk ātri un vienu no salas liellaivām mirkli nogremdē. Brīnumainā kārtā neviens neiet bojā, tikai viens salinieks gandrīz noslikst, un izdodas pat izzvejojot ūdenī sabirušos pasta maisus un daļu citu priekšmetu, bet pēc tam arī pašu laivu.

Savukārt vietējais laikraksts — jā, jā, te ir arī tāds — *Pitcairn Miscellany* apraksta, cik sarežģīti patuklam pusmūža saliniekam ar suvenīru kravu ir pa virvju kāpnēm tikt uz kruīza kuģa klāja: "Palaids pa priekšu visus veicīgos un pārdrošos, iegūsti līdzsvaru, stāvēt laivā, uzmanīgi vēro laivas šūpas augšup un lejup un virvju kāpnēm pieķeries brīdī, kad laiva ir augšējā punktā, aši jo aši pakāp dažus pakāpienus uz augšu, lai laiva netišām nesadragātu tev kājas, tad uzrausies atlikušos piecus līdz septiņus metrus pa kāpnēm, pārvelies pār bortu un mēģini izlikties pasažieriem, ka tas viss tev ir tikai tāds nieks. Dodoties prom, protams, viss tāpat, tikai pretējā secībā..."

Claymore II gan nav nekāds milzīgs kruīza kuģis, bet parasts neliels kravinieks, un līdz ar to viss, kas nepieciešams, lai no apakšējā klāja, jūrai viļņojoties gana mierīgi, tiktu liellaivā, ir tikai viens drusku pabailīgs lēciens gaidošo salinieku apkampienos. Čemodanu grēda jau ir priekšā, kaut kā laivā tiek saudzīgi ienests vai varbūt iemests pat kārtīgā reibulī esošais angļu onkulis, un kur nu viņam likties, ja reiz 1971. gadā salā ar karalisko jahtu *Britannia* ieradās

pat Edinburgas hercogs un lords Mautbatens, kuri tieši tādā pašā veidā izcēlās krastā. Ierūcas dīzeļmotors, un — aiziet!

Visas riebecklības, kā vēlāk izrādās, okeāns ir pataupījis mūsu prombraukšanas dienai, ko varētu nosaukt arī par pārdesmit noslēcināto fotoaparātu un mobilo telefonu dienu, savukārt krastā tiekam bez mazākajiem piedzīvojumiem un pārdzīvojumiem. Jā, patiesi, tuvojoties Bauntija līcim, laiva gandrīz apstājas, un stūrmanis gaida īsto vilni, bet tad laiva ar pilnu gāzi ielido līcī un vienā mirklī pietāj pie muliņa. Taču viss norit tik žigli un saskaņoti, ka es lāga nepamanu pat slaveno kreiso pagriezienu — te mēs vēl bijām viņos, bet te jau pietauvojušies un traušamies krastā.

Tur mūs gaida īsts kvadraciklu parks — šie četrriteņu transportlīdzekļi salā ir galvenais pārvietošanās veids, jo kājām salinieki cenšas staigāt, cik vien maz iespējams. Un te nu man sākas īstā — negaidītā, ja tā var sacīt, — eksotika. Salā ir pusotrs desmits naktsmāju piedāvātāju, kuru cenas ir no 70 līdz 120 dolāriem (amerikāņu, ne jaunzēlandiešu) par nakti, bet tāda nu ir mana īpatnā laime, ka man roku spiež un čemodānu kvadracikla bagāžas nodalījumā krauj tumsnējs, bārdains, pāresns vīrs, kurā es atpazīstu ne tikai salas otras slavenākās dumpinieku pēcteču ģimenes pārstāvi, bet arī notiesātu pedofilu, zem kura jumta tad nu man nāksies pavadīt nākamās dienas.

Viņš ir nevis pedofils, kuru par tadu aizmuguriski saukā nelabvēļi, melkuļi vai bailuļi, bet visīstākais — visu tiesas instanču notiesāts pedofils, kas par savu noziegumu (patiesībā — daudziem noziegumiem) izcietis sodu tepat blakus, dažus simtus metru attāļajā viņa un viņa "kolēģu" izmitināšanai speciāli uzceltajā cietumā, kas tagad stāv tukšs, vien dažas telpas izmanto bibliotēkai un saimnieciskām vajadzībām.

Man ar šo pedofilu divas reizes — ierodoties un prombraucot — ir jāsarokojas. Man ar viņu ir jāsež pie brokastu un vakariņu galda. Man ir jāuztur ar viņu saruna pieklājīgas čalošanas līmenī. Man

jāpacieš, ka viņš man pasniedz šķīstošās kafijas karbu un vēl un vēlreiz atkārtot: “Ēdiet, ēdiet! Ēdiena ir ļoti daudz!” Un veselu nedēļu man ar viņu jādzīvo zem viena jumta. Vel vairāk — mājās plauktā man joprojām stāv vairākas burciņas pedofila ievakta un safasēta medus, kas tiek uzskatīts par izcilāko medu visā pasaulē. Dažas es jau esmu atdāvinājis.

Pedofilu sauc Braians Jangs, un viņš, kā izriet no tiesu materiāliem, ir nevis vienkāršs, bet izcils draņķis. 1978. gadā viņš izvaroja savu kaimiņu vienpadsmitgadīgo meitu. Māte bija jaunzelandiete, viņa mēģināja celt brēku, taču Braians noliedza, ka būtu ko darījis, salas medmāsa cietušās apskati neveica, vietējā padome savas sedes protokolā šī jautājuma apspriešanu pat nepieminēja. Dažas dienas vēlāk Braians Jangs pienāca pie meitenes, kas sēdēja uz salas apspriežu ēkas trepītēm, pietuvojās viņai cieši klāt un, atvainojiet par izteicienu, iepirda viņai sejā. Apkārt visi smējās.

Kaut kāds murgs, jūs teiksiet? Tad lasiet tālāk. Sākoties izmeklēšanai, Jangs policijai vispirms atzinās vienas deviņgadīgas, vienas septiņgadīgas, vienas vienpadsmitgadīgas meitenes izvarošanā septiņdesmitajos gados, kad viņam pašam bija pāri divdesmit. Deviņgadīgo meiteni viņš divu gadu laikā bija izvarojis droši vien vismaz trīsdesmit vai pat četrdesmit reizi. Pats gan policijai apgalvoja, ka tikai reizes desmit, ne vairāk. Vēlāk tiesā sīki tika aprakstīts, kā Braians uzcēlis Džīniju uz darbgalda, kā novilcis viņai apakšveļu, ka herzējis savu locekli pret visu viņas ķermeni, kā uzvēlies viņai virsū un izvarojis. Vienā gadījumā krūmos, bet parasti šķūnītī.

“Ziniet, visi vīrieši salā dara lietas ar meitenēm. Tā ir viena no tām lietām, kas notiek Pitkērnā, kopš es biju puika. Patiesība tas droši vien tā turpinās kopš “Bauntija” laikiem. Es gribu teikt — vēsture runā pati par sevi,” Braians stāstīja policistiem. Kad policisti izslēguši videomagnetofonu, viņš vēl piebilda: “Stīvs [domāts nu jau bijušais salas mērs Stīvs Kristians] gatavojās viņas dabūt, kad viņām

paliktu vienpadsmit vai divpadsmit, tā ka es nolēmu dabūt viņas, kad viņas bija jaunākas.”

Sākotnēji Jangu ģimene sadarbojās ar izmeklētājiem, bet, kad apsūdzības tika izvirzītas pašam Braianam, kļuva par vieniem no aktīvākajiem izmeklēšanas pretiniekiem. Taču nekas nelīdzēja, un arī tas ne, ka tiesā Braians paziņoja, ka pats esot bijis seksuāla uzbrukuma upuris — viņam uzmācies veikala īpašnieks laikā, kad viņš pusaudža gados dzīvojis Oklendā. Apsūdzība Braianam pieprasīja divpadsmit gadus cietumā, tiesa atzina, ka viņš ir vainīgs piecās izvarošanās un vienā uzmākšanās gadījumā, taču piesprieda tikai sešarpus gadu ar iespēju jau pēc pāris gadiem tikt brīvībā, bet tas tomēr bija kaut kas.

Braianam bija arī brālītis Terijs — tāds pats notiesāts pedofils. Desmitgadīgai meitenei viņš bija atpogājis bikses un viņai pieskāries, kādai citai meitenei uzmācies kopš sešu gadu vecuma, divpadsmit gadu vecumā viņu beidzot pirmoreiz izvarojis un pēc tam regulāri, pa reizei nedēļā izvarojis vairākus gadus — ik reizi, kad viņa devusies uz mežu lasīt kurināmo. “Es vienkārši gulēju tur un ļāvu to pabeigt, lai tas būtu cauri... Jo ātrāk viņš to izdarīja, jo ātrāk es varēju iet,” tiesā skanēja šīs cietušās liecība, kamēr Terijs taisnojās, ka meitenes pašas gribējušas, lai viņām pieskaras un aiztiek viņu ģenitālijas. “Es atzīstu, ka apsūdzētais cietušo salā atkārtoti izvaroja gandrīz katru nedēļu no divpadsmit līdz piecpadsmit gadu vecumam, kad vien meitenes devās vākt kurināmo,” atzina tiesa.

Arī Terijs no salas cietuma ātri vien tika ārā, taču viņa gadījumā dieviņš icdarbināja vienu no savu dzirnu iedarbīgākajām metodēm, ja runa ir tieši par Pitkērna salu. Tā ir viena no nedaudzajām vietām pasaulē, kur nav ne savas lidostas, ne aerodroma, ne pat skrejceļa, un, lai dzīve būtu vēl interesantāka, arī ar helikopteru šurp atlidot nevar. Līdz ar to viena no nāvējošākajām kaitēm salā ir apendicīts — tā vienkāršā iemesla dēļ, ka uz vietas veikt šo salīdzinoši vienkāršo

operāciju nav iespējams, bet pat tad, ja pa rokai ir kuģis vai jahta, ceļš līdz tuvākajai slimnīcai var izrādīties par ilgu. Pitkernieši zina stāstīt par kādu gadījumu, kad viens no saliniekiem no apendicīta miris liellaivā ceļā uz noenkurojušos kuģi, uz kura bija nepieciešamais ķirurgs.

Tā nu 2011. gada maijā tobrīd piecdesmit trīs gadus vecais Terijs Jangs sajuta sāpes vēderā, viņam vietējā medicīniskajā centrā tika diagnosticēts akūts apendicīts, un var teikt, ka slimniekam palāt mējās — sāpes sākās ceturtdienā, bet jau piektdienas vakarā izdevas sameklēt jahtu, kas burāja no Čīles uz Tasmāniju. Tā uzņēma Jangu un sāka mērot 498 kilometrus tālo ceļu uz Mangarevu. Taču svētdienā, tā arī nesasniedzis Mangarevu, Jangs nomira. Un, lai cik tas būtu divaini, pasaules avīzes citēja Herbertu Fordu no ASV Pitkērna salu centra: "Viņš bija ārkārtīgi pieklājīgs cilvēks, un šķita tik neatbilstoši, ka viņš bijis cietumā. Viņi domāja, ka daudz kas no tā, kas ar viņiem noticis, bijis nepareizi, bet šķita, ka nav ceļa, kā viņiem ar to cīnīties..."

Un te nu es esmu — uz šīs izdzisušā vulkāna virsotnes nekurienes vidū, pedofila ģimenes mājā ar koka plāksnīti pie durvīm — *The Young Family. Est. 1790. Pitcairn Island*. Piedzīvojumi var sākties. Man tik daudz kas jāuzzina par razbainieku salas iemītniekiem.

Kari Boja

Lai arī kurā pasaules malā jūs satiktu Kari Boju, jums, visticamāk, īpaši ilgi nebūtu jādomā un jāanalizē pirms secinājuma — skaidra lieta, skandināviete, jautājums tikai, tieši no kuras zemes. Paliela, nedaudz stūrainā auguma sieviete; pēc pases — dzimusi 1944. gadā Stokholmā, bet septiņdesmit gadus dot viņai noteikt nevar — enerģiska, spēcīga, rosīga, ar nedaudz zirdzisku, bet ļoti simpātisku seju, mazliet lācīgu gaitu, ar viscaur sirmu, taisnu matu zēngalviņu, kārtīgi iedegusi, ar daudzām grumbiņām pie acīm, nesatricināmi laipna un mierīga. Bet acīs — kaut kas vārdos neizsakāms, kaut kas tāds, kas paskaidro, kāpēc pasaulē visos laikos ir bijušas arī tādas meitenes, kuras savu skolnieces gadu romantisko sapni neaizmirst nekad, lai cik dīvains tas arī šķistu deviņdesmit deviņiem procentiem pasaules iedzīvotāju.

Kari Boja, kā būtībā visi pārējie nepilnie piecdesmit pitkērnīši, nav neko runīga, taču Pitkērna salas avīzītes *Pitcairn Miscellany* 1973. gada iesējumā atrodams viņas sacerēts autobiogrāfisks apraksts, kas nosaukts īsi un skaidri "Stāsts par sapņotāju, kas to izdarīja". Jau no pusaudža gadiem Norvēģijā augusi Kari Boja droši zināja — viņa, pirmkārt, grib kļūt par jūrnieku un, otrkārt, grib nokļūt tieši Pitkērna salā un tur arī palikt. Trīspadsmit gadu vecumā viņa noskatījās vienu no klasiskajām "Bauntija" filmām ar Klārku Geiblu

galvenajā lomā un iemīlējās patiešām uz visu mužu. Ar pārtraukumiem.

Skolā viņa piespieda pārējos izlasīt gramatu par "Bauntiju", un rezultātā visi ar to saslima tiktāl, ka katrs sev piemēroja kāda komandas locekļa vārdu. Kari kļuva par kadetu Rodžeru Bjamu (kurš gan slavenajā dumpī pat nepiedalījās) un vēl ilgus gadus pēcāk saglabāja icsauku Bjams. Pārējie skolasbiedri izauga un kļuva pratīgi, bet Kari ne. Pitkērnas sapnis nelaida un nelaida vaļā. "Starp ceļojumiem es pavadīju dažus mēnešus mājās, kopā ar savu ģimeni, strādājot par svešvalodu skolotāju, bet es vienmēr sajūtu to pašu nemieru, un man ir jādodas, lai redzētu, kāda ir dzīve tajā kalna pusē," viņa skaidro.

Kari apguva kuģa sakarnieka profesiju, pirmoreiz mēģināja sava sapņu salā nokļūt divdesmit piecu gadu vecumā, taču saņēma atteikumu, tad mēģināja vēl un vēl, līdz divus gadus vēlāk ieradās salā kā Toma un Betijas Kristianu viesņa. Viņa nodzīvoja salā septiņus mēnešus, tad atkal devās kuģot, otrās viesošanās laikā iemīlējās un apprecējās — ja neklūdods, tās ir bijušas pēdējās kāzas, kas notikušas Pitkērnā. Ģimenē piedzima divi bērni, taču abi ir devušies dzīvot citviet: meita — Norvēģijā, dēls — Austrālijā.

Kur tad īsti te ir tā romantika, kas liek Eiropā dzimušai sievietei, kura jau vecumdienās kādu laiku padzīvojusi arī Jaunzēlandē, tomēr atgriezties Pitkērna salā, acīmredzot nu jau līdz mūža galam? No viņas pašas to noskaidrot nav iespējams: par salas interesantākajām vietām — jā, lūdzu, ko tik vien vēlaties; par konkrētiem saliniekiem un it īpaši jau viņu pašu — laipni smaidi, ārkārtīgi lakoniskas atbildes un acīm redzama nevēlēšanās turpināt sarunu.

Savukārt patstāvīgi kaut ko tādu, kas līdztekus leģendai par dumpinieku salu liktu traukties šurp, lai te arī paliktu līdz mūža galam, no pirmā, otrā un arī trešā acu uzmetiena grūti saskatīt, vismaz tik ilgi, kamēr nesper kāju aiz mājas žoga. Tāda parastas, vidēja turīguma lauku sievietes ikdiena. Tradicionāls mājas solis ar vien dažiem

eksotikas akcentiem, piemēram, paspērt nost no taciņas visuresošos sauszemes krabjus, kas par savu pārnēsājamo mājiņu var izmantot ne tikai kokosrieksta čaulu, bet arī kādu nebūt burciņu vai līdzīgu trauku, jā, pat plastmasas lelles galvu. Vai uzkāpt uz kvadracikla un aizbraukt dažus simtus metru līdz Adamstaunas veikalam, kad tas pāris reižu nedēļā uz dažām stundām ir atvērts, un pārskatīt plauktu sen no galvas zināmo saturu.

Jā, augļi te ir nedaudz citi, un tad vēl visu cauru gadu ir silti, bet ne briesmīgi karsti, ik pa dažiem gadiem atnāk kāda krietnāka vētra. Nu, tāda, piemēram, kā lielais vējš 1968. gadā, kad Dobrijas un Aivena Kristianu mājas jumta puse tika uzņemta virsū otrai pusei, līdz ar to daļu mājas atstājot zem klajas debess. Bet citādi, šķiet, nekā tāda īpaša un superekstotiska. Ne Kari Bojas pamatīgās vienkāršās mājas apkārtnē, ne tās iekšienē nav nekā īpaša, ekstraordināra, pārsteidzoša, ja nu vienīgi lielās lietūsūdens tvertnes. Citu pastāvīgu ūdens avotu salā nav. Palielajā mājā ar mūžīgi vaļējām durvīm, ko slēgt Pitkērna salā nav pieņemts, ir visas mūsdienu civilizācijai obligātās sastāvdaļas — ar pasaules malā esošas salas specifiku.

Milzīgs ledusskapis un vēl milzīgāka saldētava. Pāris televizoru, kaut satelītantena esot sabojājusies un sala jau vairāk nekā mēnesi palikusi bez televīzijas. Internets gan ir pieejams — nav lēti, bet ir. Mājas saimniekiem ir gan stacionārais, gan planšetdators, gan *DVD* atskaņotājs un prāva disku kolekcija. Siltais un aukstais ūdens krānā un dušā, tualete ar skalojamo kasti. Savdabīgs grāmatplaukts, kurā pārmaiņus rindojas reliģiska satura grāmatas un apšņurkuši sieviešu romāniņi. Diezgan ikdienišķas mēbeles, kuru līdzinieces varētu atrast lauku mājā visā plašajā pasaulē. Un vēl sasodīts daudzums odu (tiesa, malārijas te nav), kuru kodumu pēdas manāmas pat nedēļu un vēl ilgāk.

Taču atliek tikai atritināt atbraucot ikvienam viesim izsniegto salas karti (tā atrodama arī šajā grāmatā), lai eksotika un romantika saktu zagties klāt jau no nosaukumiem vien. Sala ir maziņa — tiešām

judze platumā un divas garuma, taču katram pauguram, katram klintsbluķim, katram pagriezienam, katrai takai un katrai birzij šeit ir savs nosaukums, un neviens no tiem nav radies nejauši. Lācis, Lielais vēders, Melnā mugura, Melnais krasts, Kresls, Tumšais caurums, Plakanā kazu ferma, Zaļums, Zaļā ala, Roka, Karstais diķis, Viduspunkts, Pankūkas, Žurkas ala, Sešas pēdas, Baltas smiltis — šie klinšu, bluķu, plaisu un alu nosaukumi visu izsaka paši.

Bet ne mazums ir tādu, kur nepieciešams zinātāja atbalsts, — tadu saņemot, izrādās, ka aiz katra nosaukuma ir vesels stāsts; bieži vien pat dzīvesstāsts. Piemēram, Bunkers — kad trešās paaudzes saliniekam Noasam Bunkeram, kurš 1828. gada 5. novembrī ar mazu kuģeli ieradās no Peru, Pegija Kristiana iedeva kurvīti, viņš šeit mēģinājis izdarīt pašnāvību, nolēcot no klints. Tas gan nav izdevies, un kaislīgais milnieks vienīgi salauzis roku un kāju, taču tad viņš medicīniskās aprūpes laikā izdzēris veselu opija tinktūras pudeli un nākamajā rītā atrasts jau miris.

Vai Linkolns — vieta, kur kādreiz atradās Linkolna Klārka māja. Viņš bija pusaudzis no Kalifornijas — kuģa *Arcadia* pasažieris. Kuģis strandēja kaimiņu Djusi salā, apkalpe no turienes nokļuva līdz vēl vienai nosacīti netālai — Hendersona — salai un tālāk līdz Pitkērnai. Kad apkalpi evakuēja no Pitkērnas, izrādījās, ka vienam cilvēkam nepietiek vietas, un Linkolns palika salā veselus deviņus mēnešus. Pēc tam viņš atgriezās ASV, apprecējās, jaunajam pārim piedzima dēls, taču kaut kas urdīja un urdīja, līdz Linkolns ar savu sešpadsmitgadīgo dēlu atgriezās Pitkērnā un apprecējās otrreiz — ar Lenu Kristianu.

Virkne vietu nosaukumu saistīti ar "Bauntija" dumpiniekiem. Adamsa klints — kad "Bauntija" dumpinieki salu sadalīja savā starpā, šī bijusi Džona Adamsa makšķerējamā klints. Kristiana klintis — divas klintis, kas salas sadalē tikušas dumpinieku vadonim Flečeram Kristianam. *Isaac's* — akmeņainā piekraste tieši lejup no salas galvaspilsētas Adamstaunas ir nosaukta dumpinieka Aizeka Martina vārdā. Galvassāpes — vieta, kur Flečers Kristians izkāpis krastā

ar stiprām galvassāpēm pēc tam, kad bija devies zvejot. Talalu ala — pēc tam, kad iezemietim Tararo sievu atņēma baltais dumpinieks Džons Viljamss, polinēzietis noslēpās šajā alā, un uz šejieni viņš arī atveda savu sievu, kura viņu pašu arī nogalināja. Nav brīnums, ka te spokojoties — neizdodas gan noskaidrot, kas tieši.

Vietu nosaukumu ir pieticis arī nākamajām salinieku paaudzēm. Bafeta līcis — vēl viens trešās paaudzes salinieks Džons Bafets makšķerējot aizmidzis un iekritis šajā nelielajā iedobē. Lielā Džordža kokosrieksti — kokospalmu audze, ko savulaik iestādīja dumpinieka dēls Liellais Džordžs Jangs. Eda kokosrieksti savukārt ir kokospalmu audze, ko iestādījis "Bauntija" dumpinieka dēls Edvards Jangs. Resnīša māja — Resnītis bija Čārlza Kristiana, Flečera Kristiana otrā dēla Čārlza vecākā dēla, iesauka. Kur Reinolds cirta malku — Reinolds, izrādās, ir bijis kuģa *Sultan* kapteinis: tas bija ceturtais kuģis, kas piestāja Pitkērnā.

Tad vēl Cūkas nav — te vīri nezina kad medījuši lielu cūku, kam bija pat dots vārds *Sire*, bet to neatrada. *Oh dear!* — vienam no pirmajiem saliniekiem šai vietā negaidīti nokritis gurnu apsējs, un tā viņš par lielu prieku vērotājiem izsaucies. (Tiesa, arī sašautā Flečera Kristiana pēdējie vārdi ir bijuši tieši tādi.) *Bum-Dzelzs* ieleja — *Bang-Iron Valley* — vieta, kur savulaik atradās "Bauntija" smēde un lakta. Bila zeme — lūk, šai gadījumā gan galīgi nav zināms, kas tas bijis par Bilu...

Ir vēl arī milzīgs daudzums nosaukumu, kas galvenokārt doti dažādām klinšu kraujām un skaidri norāda, kādiem, lielākoties traģiskiem, notikumiem par godu tie radušies. *O'er-Side-Lucas-fall* — Lukass Kipriano bija puisītis no Mangarevas, kurš bija aizsūtīts uz Pitkērnu uzlabot veselību, un viss gāja ļoti labi, līdz 1900. gadā deviņgadīgais Lukass kopā ar Arčiju Vorenu vienudien devās dzenāt kazas un šai vietā paslīdēja, kam sekoja trīsdesmit metru kritiens un tūlītēja nāve.

Where-Dick-fall — te 1914. gadā, tapat deviņu gadu vecumā, no klints nokrita un gāja bojā Ričards Vorens. *Down under—Johnny-fall* — te no klintīm, lasot putnu olas, nokrita piecpadsmitgadīgais dumpinieka dēls Džons Milss, kurš nomira, kamer viņu nesa uz mājām. *Howland-fall* — 1889. gadā te jūrā no astoņdesmit metru augstuma iekrita Houlands Kristians.

Visi *fall* un *off* gan nav beigušies letāli. *Out-where-Maria-fall* — Meihjū Janga meitai Marijai paveicās, jo viņa nokrita no neliela augstuma, izārstējās, apprecējās, un viņas pēcnācēji vel tagad dzīvo Tongā. *Down-Side-Lin-fall* — te no klintīm nokrita un smagi savainojās, taču izdzīvoja Lindsija Kristiana. *Where-Freddie-fall* — Freds Brauns šeit nokrita 1938. gadā, taču nenositās, tikai smagi savainoja celi, ko savukārt lieliski izoperēja Elvins Kristians. *Where-Minnie-off* — te Alfonso Kristiana meitu Minniju no klintīm jūrā ieskaloja milzu vilnis. Visi vīri bija devušies zvejot, un vienīgais, kas bija atrodams, bija slimības gultā gulošais Skellijs Vorens. Viņš tomēr aizskrēja uz notikuma vietu, ielēca jūrā un meiteni izglāba.

Un tā tālāk, un tā tālāk — jauni un jauni *fall* un *off* gar visu salas krasta līniju. Iespaudu vēl paspilgtina pirmām kārtām Pitkērnas viesiem domātā personiskās drošības instrukcija, kas ar pāris piespraudēm piestiprināta pie salas galvaspilsētas (un, protams, vienīgās pilsētas) Adamstaunas administratīvās ēkas sienas. *Safety Guide Pitcairn Island* ir dokuments, kas noteikti pelnījis, lai to atspoguļotu pilnībā:

“Lūdzu, vienmēr informējiet kādu par saviem nodomiem, kad dodaties pastaigā pa Pitkērna salu, īpaši, ja to darāt viens pats. Tā ir lieliska un skaista sala, bet, kā jebkurai vietai, arī Pitkērna salai ir savi riski. Saprātīgs fiziskās sagatavotības līmenis ir nepieciešams lielākajai daļai pastaigu. Šis drošības saraksts ir paredzēts, nevis lai atturētu kādu no salas izpētes, bet gan lai nodrošinātu, ka jūs un citi esat pasargāti, ciemojoties Pitkērna salā.

Salā ir ārsts, bet atcerieties, ka šeit nav slimnīcas traumu vienības un ātras evakuācijas iespējas, ja notiek nelaimes gadījums. Var būt nepieciešamas pat trīs dienas, lai nodrošinātu, ka kāds kuģis nogriežas no kursa ārkartas evakuācijai no Pitkērna salas. Mēs lūdzam, lai jūs iespējami parūpētos par sevi un citiem.

Vietas, kas ir minētas tālāk, tiek uzskatītas par bīstamām, lai tās neieteiktu apmeklēt bez gida, un tiek stingri ieteikts, lai jūs ņemtu līdzī pieredzējušu gidu. Jūsu uzņemošā ģimene vai atbildīgie par tūrismu spēs palīdzēt jums atrast gidu.

St Pauls' Pool: caurmērā droša vieta apmeklēšanai un fotografēšanai, bet nepeldiet šajā baseinā un nepastaigājieties ap to, jo viļņi un paisums var būt neprognozējami un bīstami.

Down Rope: neejiet bez pieredzējuša gida. Stāvas un šauras takas, nav margu.

Tautama: neejiet bez pieredzējuša gida. Stāvas un šauras takas, nav margu.

Garnets/Gannets Ridge: netiek uzskatīta par drošu stiprā vējā. Neejiet bez pieredzējuša gida. Ļoti šaura taka, nav margu.

Kristiana ala: ne tik riskanta kā citas vietas, taču tas ir stāvs kāpiens augšup un lejup bez reliņiem un ar slidenu virsmu. Mēs ieteicam nedoties vienam. Uzmanieties.

Ship Landing Point: stingri ieteicams nedoties aiz barjeras. Bērniem vienmēr jāatrodas aiz barjeras. Šaura kore, slidena, bez reliņiem. Ludzu, nekāpiet pāri malai uz deguna, jo tas ir ļoti bīstami.

Down the Gods: nedodieties turp bez gida. Šauri, vietumis ļoti stāvi un slideni, nākas arī kāpt pa klintīm un šķērsot stāvas nogāzes."

Jau itin drīz uz savas ādas, vārda burtiskā nozīmē, pārlicinos, ka tie patiešām nav nekādi joki, kas te sarakstīti. Salīdzinoši drošais un ne tik riskantais, ja ticēt drošības lapiņā aprakstītajam, kāpiens uz Kristiana alu izvēršas par istu piedzīvojumu, kad brīdī, kad esmu

pašā augšā, nez no kurienes zibens atruma atjož makoņi, kārtīgi savēlkas un sākas lietus. Un nevis šāds tads nieka lietutiņš, bet pamatīgs, krietns tropu lietus, ko vēl interesantaku un elpu aizraujošāku — atkal burtiski — padara spēcīgās vēja brāzmas.

Salinieki par lietu, kā izrādās vēlāk, ir bezgala priecīgi — lietusūdens tvertnes bijušas gandrīz tukšas, bet nu gan atkal kadu laiku par ūdeni varēšot neuztraukties. Toties salas viesim, kuru jaukais lietutiņš komplektā ar brāzmainu vēju pārsteidzis pārsimt metru augstas, stāvas, ar vietējiem dadzišiem dāsni noaugušas un aizvien slidenākas sastingušas pavecas lavas nogāzes pašā virsotnē, no kuras ripojot piezemēšanās būtu uz okeāna viļņu apskalotām klintīm, nekādi smieklī nenāk.

Ko darīt? Lai cik ļoti šaurā, visu vēju caurpūstā klinšu sprauga vēlētos, lai to sauc par alu, tā tomēr noteikti nav ala vārda klasiskajā izpratnē un nepasargā ne no lietus, ne no vēja. Un tie abi tikai pieņemamas spēkā, turklāt tādā salikumā, kas liek atcerēties spirdzinoši vējainu Latvijas novembri jūras malā. Ar vārdu sakot, ilgstoša palikšana turpat augšā galīgi nav risinājums, to aptver arī alā satiktais pavecais precētais pāris, kas, tāpat kā es, salā ieradies tikai pirms pāris stundām. Abi bezgala vasarīgi tērpti, kundze pat nav papūlējusies pakert līdzī kārtingas sporta kurpes.

Tā nu pilnīgi negaidīti seko viens no maniem visa brauciena lielākajiem piedzīvojumiem — divdesmit aizraujošas minūtes, kuras pavadu, atmuguriski, uz elkoņiem, plaukstām balstoties, ar kājām pa priekšu mēģinot tikt lejā, līdz takai. Pasteigties motivē gan vēja brāzmas, gan nu jau tiešām stindzinošais lietus, kas brutāli dauza visu ķermeni, bet jo īpaši mazie, pretīgie dadziši, ar kuriem apaugusi visa sastingušās lavas nogāze un kuri izmanto iespēju, lai ieķertos pilnīgi visur. Savukārt ar vienu skatu uz tālu, tālu lejā putojošajām bangām pietiek, lai iesistu sev pa steidzīgajiem nagiem — nē, nekādu steigu, kāpsim tieši tik ilgi, cik būs nepieciešams.

Viss, protams, beidzas laimīgi, un, kas ir īpaši pārsteidzoši, arī pavecajam kungam ar dāmu, kam tikšana leļā prasa nesalīdzināmi vairāk pūļu un spēku. Taču, kad tieku līdz savai mītnei, no diviem ceļojumā līdzpaņemtajiem džinsiem pirmie ir izmetami nekavējoties, apavi aplīpuši ar pāris kilogramiem pirmšķirīgu mālu (Pitkērnā vispār ir vieni no pasaules briesmīgākajiem, ķepīgākajiem un pielīpošākajiem dubļiem), pretīgos dadzīšus no apģērba mēģinu izskrabināt vismaz stundu, pusotras. Kad parādās pedofils Braians un laipni ieminas, ka dadzīšus nevajadzētu mētāt, kur pagadās, jo tad tie savairošoties arī mājas tuvumā, man gribas viņam kārtīgi iebelzt.

Un lietus tikai līst un līst, un līst un, šķiet, nekad nebeigsies. Pieņāk vakars, centralizētā elektrības padeve beidzas, ar mājas vietējiem akumulatoriem manā istabā pietiek tikai mazai, blāvai alternatīvajai lampiņai, savukārt aiz loga viss ir tumšs kā peklē. Okeānu vairs neredz, toties jo izteiksmīgāk tas ir sadzirdams. Sajūta, ka esi viens uz izdzisuša vulkāna smailes pasaules lielākajā okcānā, kļūst aizvien nomācošāka. Mazs, sirreāls Visums nekuriesnes vidū — tā savā Pitkērna salai veltitajā grāmatā "Zudusī paradīze" raksta britu žurnāliste Keitija Marksa, un šajā brīdī es patiešām varu viņai tikai piekrist.

Turklāt arī nākamais rīts ir tikpat vējains un lietains. Mēģinājums izmest kādu līkumu jau pēc pārdesmit metriem beidzas ar to, ka sandalēm ir pielīpis pa pāris kilogramiem salas lielisko dubļu, pāiet vairs fiziski nav iespējams un nākas vien griezties atpakaļ un laiku īsināt, izrevidējot mītnes vietas grāmatplauktu. Nekā daudz par pašu salu tur nav, taču dažus gana aizvēsturiskus *Pitcairn Miscellany* numurus tomēr atrodu, bet šajās avīzītēs savukārt šo to brīžam aizraujošu, brīžam vienkārši aizkustinošu, kas liek domāt, ka Kari Boja salinieku vidū nav gluži vienīgā mūžīgā romantiķe.

Nu, piemēram, šāds te aizkustinošs (citos apstākļos teiktu, ka divkosīgi salkans) Roja Klārka ievadraksts "Es mīlu Pitkērnus" — gandrīz piecdesmit gadu sens, ar 1964. gada aprīli datēts:

“Es mīlu Pitkērnū, kur dzīve var tikt nodzīvota šaipus Edenei, bet atbilstoši Dieva plānam; kur dievvardiem u brīva valstība; kur nav pretestības cilvēka ticībai, kur nav izsmiekla un šķēršļu pielūgt Dievu atbilstoši cilvēka paša sirdij.

Es mīlu Pitkērnū, kur mājas ir mājas — ne tikai buves, kur dzīvības un īpašuma drošība pusnaktī ir tikpat garantēta ka dienas vidū, kur ģimenes ir vienotas kā viena ģimene ar kopeju saiti starp visām.

Es mīlu Pitkērnū, kur ir brīvība; kur ir brīvība izdzīvot cilvēka izvēlēto dzīvi bez nepārtrauktas vergošanas laikam; kur cilvēkus no rīta modina nevis modinātājpulksteņi, bet daba — gaiļa dziesma, rīta ausma — un atdzīvinoša atmosfēra, kas liek izsaukties: “Ir labi būt dzīvam!”

Es mīlu Pitkērnū, kur iztikšana ir droša tik ilgi, kamēr Dievs neizlems citādāk, kur jūrā ir zivju bagātība, kur ir augļīgi kalni un ielejas, kurās izaug plantāni un banāni, kur ir sezonas augļi, kur neatsveramā kokospalma nodrošina ēdienu vairākos veidos, kur mazi bērni necieš no maizes trūkuma kāda despota dēļ, kurš īsteno “lielākas varenības” plānu.

Es mīlu Pitkērnū, kur ir mīlestība, smiekli, cerība un iespējas, nevis ienaidi, sēras, nomāktība un veltas pūles.

Es mīlu Pitkērnū, kur cilvēks ir pats sev kungs dzīves ļaunumu — tādu kā ienaidi, vajāšanas un slepkavības — izskaušanas ceļā savas ticības Dievam dēļ; kur nav rasu diskriminācijas un nav citas ticības kā vien “mīli savus ienaidniekus” un “dari labu tiem, kuri tevi ienīst un nicīgi tevi izmanto”.

Es mīlu Pitkērnū par spīti tās problēmām un nelaimēm — ka tai nav ārsta vai zobārsta, nav veikalu, nav vietas, kur pārdot salas produkciju, nav kuģu enkurvietas ostas drošībā, nav pludmaļu un nav dziedātājputnu, taču mums ir veicies, jo mums nav deju zāļu, saindējošu dzērienu, tabakas un nodokļu.

Es milu Pitkērnus un ar prieku atdošu savu dzīvību, lai saglabātu tas brīvību, ko mūsu priekšteči radīja no haosa un dumpja, lai mūsu bērnu nākotnes paaudzes varētu vienmēr izbaudīt to, ko mūsu priekšteči ir atstājuši mums, — ticību Dieva Vārdam un ticību, ka sekot tā mācībām ir ceļš uz mūžīgo dzīvi...”

O, un te kaut kas ļoti, ļoti latvisks. 1963. gada augusta numurā tas pats Rojs Klārks apcer iemeslus, kāpēc salinieki aizvien kuplākā skaitā dodas prom no Pitkērnas un nebūt nekvēlo vēlmē atkal atgriezties:

“Viens neapmierinātības faktors ir tas, ka vairāk nekā puse salas māju saņem valdības atalgojumu, kamēr pārējām nav regulāru ienākumu. Piecpadsmit ģimenēm ir algas čeki, bet četrpadsmit — ne.

Citi iemesli, lai pamestu salu, ir:

1. Naudas vilinājums. Augstās algas, ko maksā Jaunzēlandē.

2. Darbs salā ir kļuvis pārāk smags un prasa aizvien lielāku piepūli. Tas noticis vairāku faktoru dēļ: nepieciešamība cīnīties ar insektiem un nezālēm, termiņu un kokgraužu iznīcinošā darbība, kas rada haosu salas mājokļos, un koku trūkums būvniecībai vai remontam.

3. Par maz kuģu, kuri varētu nodrošināt saliniekus ar tādiem ienākumiem, lai pietiktu dzīves vajadzībām.

4. Sūdzības gan no jauniešiem, gan no vecajiem, ka salā nav nākotnes. Tā pati dzīves rutīna, nekādu uzlabojumu personiskajos sasniegumos. Te var tikt uzdots jautājums: “Kādu nākotni viņi cer iegūt Jaunzēlandē?” Pārbaudiet šo neapmierināto cilvēku dzīvi pēc dažiem gadiem pilsētā! Vai viņi ir uzlabojuši savu stāvokli? Vai salīdzinājumā ar senču dzīvi laukos viņu dzīve ir kļuvusi labāka pilsētā? Tieši ko pitkērnīši ir sasnieguši Jaunzēlandē, kas viņiem dotu labāku dzīvi?

5. Šķiet, pēdējos gados ir pieaugusi saslimstība — dažādu slimību epidēmija, kas ir likusi saliniekiem nopietni aizdomāties, un daudziem ir nacies doties uz Jaunzēlandi pēc medicīniskās aprūpes. Vienreiz nonākuši Jaunzēlandē, viņi vairs nevēlas atgriezties mājās.

6. Vai māju sabrukšanai ir kada saistība ar šo situāciju? Cilvēkos ir sajūtams nemiers — kopienas dzīves sabrukšana. Iespējams, valdība zaudējusi savu tvērienu, lai nodrošinātu saliniekiem stabilitāti un apmierinātību, un tas var attiekties arī uz baznīcu. Visa situācija var tikt apkopota kā drīz gaidāma Pitkērnas ka cilvēku kopienas izjukšana.

Droši vien Klusā okeāna Dienvidu birojs to ir sajutis pēdējos gados, jo ir redzami daudzi viņu mēģinājumi risināt problēmas, sutot pārstāvjus uz salu, lai ķertos pie problēmas tās sakne. Taču tas acīm redzami neko nav devis, un tagad viņi nezina, ko darīt, lai atrisinātu grūtības, un nezina, ko darīt ar "mušu ziedē" [domāts darvas piliens medus mucā], kā Pitkērnū var dēvēt biroja salu lietās.

Pitkērna nav izbēgusi no civilizācijas vispārējās lejupslīdes, ka tas ir pašlaik, un kopā ar pasauli ir iekļuvusi nemiera un neskaidrību atvarā, kas, kā varētu šķist, nav atšķetināms, lai atjaunotu mieru un apmierinātību, un labi līdzsvarotu politisko un reliģisko situāciju..."

Šausmas, šausmas, lai gan, ja tā padomā, kopš apokaliptisko noskaņu apdvestā raksta publicēšanas ir pagājis vairāk nekā pusgadsimts, bet dzīvība uz salas nav iznikusi. Un turklāt nākamais rīts atāust spīrgts un saulains, un visas pārdomas par nemiera un neskaidrību atvāriem izgaist.

Ap pusdienlaiku celiņi un takas ir nožuvuši pietiekami, lai varētu doties jau tālākos klejojumos bez kilogramiem dubļu pie zolēm un ātri aptvertu divas lietas. Pirmā — sala ir krietni lielāka, nekā izskatās, un apmaldīties arī pāris kvadrātjūdžu teritorijā ir pat ļoti iespējams, īpaši jau tāpēc, ka kaut cik horizontāla un gluda virsma te ir bezgala liels retums. Un ar to saistīta arī otrā lieta: pēc paris stundu nepārtrauktas kāpelēšanas augšā lejā, augšā lejā es krietni labāk sāku saprast saliniekus, kuri kvadraciklu iedarbina gandrīz vai pat tādēļ, lai aizbrauktu līdz simt metru attāļajam ķemertiņam.

Tomēr divu dienu laikā, čakli kāpelējot un tekalējot, ir iespējams aplūkot visu nozīmīgāko, ko piedāvā Pitkērnas daba. Izstaigāt visu salas zaļo daļu — to, kas Bauntija liča pusē. Nedaudz pašausminātis par baisajiem erozijas skatiem, kas vērojami salas pretējā pusē, — vietumis paskats tāds, ka vēl pēc dažiem lielākiem lietiem visa augsne būs ieskalota okeānā. (Jā, un arī pabrīnīties, kādā jokainā veidā pat šādā vietā ir uzradusies nolietota autoriepa.) Kaut kad te bijis pamatīgs ugunsgrēks, un nudien grūti prognozēt, kad veģetācija varētu atjaunoties.

Vēl obligātajā programmā, protams, ir nopeldēties visur, kur tas ir iespējams bez īpašiem draudiem tikt ieskalotiem okeānā. Ar lielu kāju trīcēšanu nokāpju lejā pa *Down Rope* klinšu taku ar skaidru norādi uz plāksnītes "Uz jūsu pašu risku. Ļoti stāva taka. Tikai sausā laikā" un nonāku klinšu ieskautā smilšainā pleķītī, ko paši salinieki bez kādas ironijas sauc par salas vienīgo austrumu puses smilšaino pludmali. Tad atkal pamatīgs kāpiens augšā lejā, augšā lejā, un esmu savdabīgā klinšu veidojumā ar nosaukumu *St. Paul's*: šeit ir iespējams drēbītes novietot lavas blūžu iedobēs un šajā improvizētajā baseiniņā pašam pamazām vien, pamazām vien pairties tuvāk līnijai, kur okeāna viļņi sitas pret klintīm.

Ar okeānu vispār nav nekādu joku, un vēl jo mazāk ieteicams jokot ar atklātu okeānu, kas ar visu savu spēku triecas pret tā vidū palikušu klints gabalu. Atnāk kāds negaidīts vilnis, paslīd kāja, un jūsu vairs nav, bet zivtiņām prieks. Taču tie nav vienīgie riski — ir arī blēdīgākas okeāna izdarības: šai pašā *St. Paul's* esot bijis ne viens vien gadījums, kad cilvēks savā nodabā plunčājas pilnā pārliecībā, ka bēguma laikā tak nu viņam nekas nedraud. Bet tad pāri tālākajai baseina malai negaidīti pārveļas paliels vilnis, paķer bezrūpīgo peldoni un pa otru baseina galu iznes viņu atklātā okeānā.

Saliniekiem patīk stāstīt par vēsturiskiem personāžiem, kas esot spejuši salai appeldēt apkārt pat bez īpašas aizelšanās, taču, lai gan

peldu tīri ciešami, man drosmītes īsti nepietiek pat parpeldēt pāri tai Bauntija liča daļai, kas droši noslēpusies aiz betona mola. Salinieki gan teic, ka šeit viņu skatījumā peldēšanas esot pietiekami droša, taču mani šis "pietiekami" nu nemaz nepārlicina, it īpaši izjūtot, ar cik baisu spēku licīti ieklūdušā viļņa ūdens masas raujas atpakaļ mājup, mēģinot paķert līdzī arī mani. Ne, nē, nē, tad jau labāk uz dibena pašļūkāt pa mazajiem, klinšainajiem baseiniņiem akurat lejup Adamstaunai — vietā ar nosaukumu *Isaac's*, lai gan arī tur ik pa brīdim atnāk kāds negaidīts vilnis ar ne pārāk labiem nodomiem.

Šādās nodarbēs, kuras mijas ar kārtējo augšā lejā, augšā lejā, kada brīdī tad arī sāk sajūst izslavēto salas maģiju, kas dara ar cilvēkiem neparastas lietas. Nē, tu joprojām nevēlies šeit pavadīt visu atlikušo mūžu un izjūti nelielu apkaunojošu atvieglojumu, no salas virsotnes pamanot, ka kuģītis *Claymore*, mainoties vējam, gan ir pārbraucis salai otrā — aizvēja — pusē, taču joprojām ir tepat un nav tevi pametis uz nezināmi ilgām laikiem. Taču vispirms rodas sajūta — nē, nebūt nav tā, ka pēc dažām stundām uz šīs nieka zemes kripatas kļūs garlaicīgi un nāksies laiku kavēt, revidējot Jangu dzimtas mājas grāmatplauktu! Te var būt interesanti arī krietni ilgāk!

Sala pārņem pamazām, pamazām, bet nenovēršami. Un, kad otrās dienas vakarā, jau pa tumsiņu dodoties uz mītnes pusi, satiktā Kari Boja paaicina līdzī ar kvadraciklu uzbraukt līdz salas otrai augstākajai virsotnei *Ships Landing Point*, esmu uzveikts: mēness okeānā noklājis celiņu līdz pat pasaules malai, visu melnzilā nokrāsu un toņu ainā tālu lejā mirgo salinieku māju gaismaņas, un Kari Boja parāda, kura ģimene kurā mīt, palmas šalc, šis mazais, sirreālais Visums smaržo tā, it kā gatavotos uz pasaules galu pēc pāris stundām un censtos iztērēt visas uzkrātās rezerves. Jā, es esmu uz klints nekurienes vidū un no šejienes nevaru aizbēgt, ja arī gribētu, bet es laikam negribu.

Tad mēness celiņš paliek aiz muguras, mēs kratāmies lejup, lejup, lejup, līdz pēc minūtēm desmit esam atpakaļ Jangu ģimenes mājā,

kur uz lieveņa mūs jau sagaida resnais pedofils Braians. Viņš apliek roku ap Kari Bojas pleciem un... Ko? Ā, vai tad es jums nepateicu? Romantiskā norvēģu meitene Pitkērnā pēc īslaicīgiem romāniem ar diviem citiem saliniekiem beigu beigās apprecēja Braianu Jangu un ir ar viņu precēta joprojām, un viņas pilnais vārds ir Kari Boja Janga. To pašu Braianu Jangu, kurš kādreiz iepirda sejā viņa pirms dažām dienām izvartotajai vienpadsmitgadīgajai meitenei.

Kad Braianam izvirzīja apsūdzības — tas viss notika pirms gadiem desmit —, Kari Boja viņu uz laiku pameta, taču tad atgriezās un kļuva par sava vīra pārliecinātāko un kvēlāko aizstāvi. Viņa sniedza intervijas Jaunzēlandes medijiem, viņa sāka īstu informatīvo kampaņu, un īpaši daudz kas sakāms Kari Bojai bija tiesā. Pat tas, ka viņiem ar Braianu sekā neesot bijis jau gadus piecus — vīram vairs neesot erekcijas.

2007. gadā tika izbeigta apsūdzība pret astoņdesmit divus gadus veco, vecuma plānprātības skarto bijušo salas skolotāju Albertu Rīvsu, kuram arī bija ļoti patikušas mazas meitenes, un izrādījās, ka Kari Boja to tīri labi zinājusi: "Mēs visi zinājām par viņu un viņa patiku uz jaunām meitenēm — bija vairāki upuri un vairāki aculiecinieki." Līdzīgi esot uzvedušies arī daudzi salas viesi — britu inženieri, amerikāņu speciālisti, ārsti, jahtu un kuģu komandu pārstāvji. Vēl vairāk — Kari Boja to visu bija zinājusi tik ļoti, ļoti labi, ka bija parūpējusies, lai viņas ģimene neilgi pirms meitas Anetes divpadsmitās dzimšanas dienas pārceltos uz Oklendu.

Sava tētuka tiesas laikā šī pati meita Anete, sekmīgi izsprukusi no pedofilu kārīgajām ķepām, gan nāca klajā ar paziņojumu, kurā cita starpā bija apgalvots, ka "neviens no šiem vīriem nav pelnījis būt cietumā", un izteikta cerība, ka apsūdzētāji ar visām ģimenēm degs ellē... Jā, šis tiešām ir sirreāls visumiņš, un katra nākama diena sala to apliecina arvien vairāk. Tik daudz kas man jāuzzina par razbainieku salas iemītniekiem.

Ceturtdiena Oktobris

Pitkērna salas galvaspilsēta un, protams, vienīgā tās pilsēta Adams tauna nu galīgi neizskatās pēc eksotiskas salas galvaspilsētas, vismaz tās centrs noteikti ne. Tad jau drīzāk pēc kādas angļiski runājošas zemes mikroskopiskas administratīvās vienības centra. Taču tam ir viena īpatnība: pārdesmit soļu, īpaši neskatoties apkārt, un jūs pamanāt, ka pilsēta jau ir beigusies, ceļa abās pusēs sākas aizvien pamatīgāks čūklis, savukārt pats ceļš vairs nebūt nav betonēts. Nu ko, griežamies apkārt un ejam atpakaļ — tālu jau nav jāiet, tikai jācenšas šoreiz neieskrieties.

Pilnīgi noteikti pamanāms ir Adamstaunas centrs — mikroskopisks segts skvēriņš ar soliēm, kam apkārt kantaina U burta formā izvietojusies virkne vienstāva būvju — liela daļa no svarīgākajām salas ēkām: pa kreisi Septītās dienas adventistu baznīciņa, pa labi apspriežu telpa un dažī administrācijas kabineti, bet pa vidu nozīmīgākās ir baltās durtiņas ar uzrakstu *Pitcairn Islands General Post Office*.

Jau iepriekšējā dienā ir paziņots, ka pasts būs atvērts tieši šodien un tieši pāris stundu rīta pusē, un tā arī ir. Pa nelielo telpiņu rosās maza auguma un nedaudz aizkustinoši blēdīga paskata vīrelis — pastmeistars Deniss Kristians un viņa vietnieks, auskaru un pīrsinga cienītājs Pols Vorens. Šī nedēļas laikā būs vienīgā reize, kad pasts

būs atvērts, un taisnība jau ir, kāda jēga no pasta, ja nākamais kuģis pēc mūsējā, visticamāk, ieradīsies pēc diviem mēnešiem.

Savukārt blakus esošās administrācijas ēkas durvis un ziņojumu dēlis ir pamatīgi apsraudīti ar visdažādākajiem paziņojumiem, kas dod nopietnu ieskatu salas aktualitātēs. Piemēram, kā var pieteikties uz advokāta pakalpojumiem un cik tas maksās, kā var lūgt ombudsmena palīdzību. Tepat blakus piesprausts salas viesu saraksts par pēdējiem mēnešiem — atrodu tajā arī savu vārdu, un izrādās, ka salīdzinoši nesēni te pabijusi desmit cilvēku grupa no Norfolkas salas, vietas, uz kurieni savulaik, deviņpadsmitajā gadsimtā, aizmigrēja lielākā daļa pitkērnīšu. Pie norfolkiešu grupas kāds vietējais humorists ar roku pierakstījis “Norfolkas kaudze”.

Kādā paziņojumā aprakstīti preventīvie pasākumi pret Denga un Zikas drudzi — divām kārtīgai gripai līdzīgām slimībām, pret kurām nav vakcīnu un kuras reizēm var beigties arī letāli, nu gluži tāpat kā gripa. Padomi ietver aicinājumu iztukšot visas plastmasas pudeles, konteinerus, kokosriekstu čaulas, kas mētājas visapkārt, nomainīt ūdeni puķu vāzēs reizi trīs dienās un, protams, visādi izsargāties no moskītiem, kuri, kā jau minēts, šeit ir tiešām riebīgi — kož visu dienu, pielavās klusi, toties pēdas pēc koduma saglabājas vai nedēļu.

Tad vēl pamācība, kā pareizi pieteikties uz zemes lietošanu. Izdrukāta elektroniskā pasta vēstule no kāda kuģa ar pieprasījumu, vai salā varēs iegādāties četrdesmit zaļus kokosriekstus par diviem dolāriem gabalā, četrdesmit kilogramus banānu, divdesmit kilogramus gatavu avokado un divdesmit kilogramus pusgatavu — to visu par diviem dolāriem kilogramā. Ar roku rakstīts paziņojums: “Ikvienš, kas vēlētos pievienoties izklaides komitejai, lūdzu, uzrakstiet savu vārdu te apakšā.” Neviens pats nav izteicis šādu vēlmi...

Nu, un goda vietā, rūpīgi pasargāta no lietus, ir piesprausta kāda vēstule, ko rotā brīdinājums “privāti un konfidenciāli”. Neraugoties

uz šo aicinājumu, vēstule tomēr nodota publiskam apbrīnam, un kā nu ne, ja ar 2013. gada 6. augustu datētais vēstījums nācis taisnā ceļā no Kensingtonas pils bijušajā metropolē un ir īsts balzams salinieku pēc pamanīšanas un atzīšanas izslāpušajām dveseļem:

“Kembridžas hercogs un hercogiene ir lūguši mani rakstīt un izteikt pateicību par ļoti laipno vēstuli, ko Jūs nosūtījat Viņu Karaliskajām Augstībām sakarā ar viņu dēla Prinča Džordža piedzimšanu. Viņu Karaliskās Augstības ir pārņemtas no neticami laipnajiem vēstījumiem, ko tās ir saņēmušas, un Karaliskais pāris, viņu vecaki un ģimenes ir tik satrauktas šajā īpašajā laikā. Hercogs un Hercogiene vēlas, lai es Jums nosūtītu viņu siltāko pateicību un labākos vēlējumus...”

Nozīmīga vieta karaliskajām personām atvēlēta arī lielajā sapulču telpā — pie sienām karājas trīs karalienes Elizabetes II attēli (zem viena no portretiem pielipināts uzraksts *No smoking*), tad vēl arī Edinburgas hercoga foto, britu karogs, Pitkērnas karogs un Apvienotās Karalistes ģerbonis. Un kas tik vēl sakarināts pie sienām telpā ar milzīgo plazmas televizoru un apšņurkušajiem plastmasas krēsliem — pat kriketa vāle!

Vēl kāds svarīgs objekts atrodas simt metru tālāk — Pitkērna salas vienīgais veikals, kas durvis klientiem ver trīsreiz nedēļā uz pāris stundām. Lai gan tā krājumi tiek papildināti tikai reizi dažos mēnešos, kad ierodas kravas kuģis, iespaids tāds, ka salinieki tos redz pirmoreiz — apmeklētāju ir krietni vairāk nekā dievkalpojumā, viņi ar acīm redzamu interesi klejo starp plauktiem un apbrīno tajos izliktās mantas. Patiesību sakot, produktu ir krietni vairāk, nekā es būtu iedomājies, — gandrīz vai tāda Latvijas mazpilsētas veikala “Top!” līmenī. Protams, svaigu produktu nav, saldēto savukart milzīgs lērumš, bet izvēle ir pietiekami plaša pat no vizīga atbraucēja viedokļa.

Veikalam, tāpat kā ikvienam nozīmīgam salas objektam, ir sava vēsture. Pitkērnas pirmais kooperatīvais veikaliņš bija izvietots

vienā vietējās skolas telpā, un *Pitcairn Miscellany* šo vēsturisko notikumu fiksēja šādi: "Pirmās iepirkšanās iestādes durvis Pitkernā tika atvērtas 1967. gada 9. jūlijā. Tika ziņots, ka deviņdesmit procentu kopienas ieradās uz lielo notikumu; divu stundu laikā tika ieņemti 210 dolāri, un, vēl vairāk, rūpīgi izkārtotie plaukti gandrīz pilnībā tika iztukšoti no precēm. Vēl viens divu stundu tirdzniecības periods nākamajā ceturtdienā izpārdeva atlikušās preces, un darbinieki nekavējoties satikās, lai sastādītu aizvietoējuma pasūtījumu." Savukārt istas veikala telpas tirdzniecībai tika atvērtas 1969. gada 23. jūnijā, bet 1973. gadā tika pievienotas noliktavas telpas.

Tā jau vairāk nekā četrdesmit gadu saliniekiem ir savs šopings trīsreiz nedēļā un pa drusciņai arī sabiedriskā ēdināšana un dzirdināšana. Uz vienas staba galā pienaglotas klimatisko apstākļu apskadētas izkārtnes lasāms *Delectable Bounty Take Aways*, tātad "Tīkamās Bauntija līdzņemamās ņammās", kur gatavojot visas salas garšīgākos burgerus. Tad vēl ir vietīņa ar nosaukumu *Christian's Cafe* (tas ir bijušā salas mēra Stīva Kristiana — par viņu jūs vēl daudz dzirdēsiet — ģimenes biznesiņš), kas parasti atvērta piektdienu vakaros. Ir arī *Browns Bakery* (tā arī neizdevās notvert brīdi, kad tā būtu vaļā), *Betty's Bakery*, kuru vispār pat nepamanīju, un *Fletcher Cafe*.

Tiesa, ar sabiedrisko dzirdināšanu un vispār ar reibinošiem dzērieniem salā ir tā, kā ir. Veikalā gan ir nopērkams pietiekami plašs alkoholisko dzērienu sortiments un arī šādas tādas cigaretes, gluži kā plašajā civilizētajā pasaulē veikala logos izlikti uz printera izdrukāti brīdinājumi: "Jums jābūt vismaz 18 gadu vecam, lai iegādātos un lietotu alkoholu" un "Dzer gudri, pārmērīgas lietošanas sekas skar visus"; savukārt pie administratīvās ēkas ziņojumu dēļa izlikta arī alkoholisko dzērienu tirdzniecības licences pieteikuma forma.

Taču visi šie grēki salā vismaz oficiāli parādījušies samērā nesen. "Nevienai personai vai personām nav atļauts iegūt jebkāda veida alkoholiskos dzērienus no jebkura kuģa vai pārdot tos svešiniekiem

vai jebkurai personai uz salas. Ikviens, kas tiks atzīts par vainīgu šādā rīcībā, tiks sodīts ar naudas sodu vai cita veida sodu, kadu piepriedīs tiesa. Nekādu reibinošu dzērienu nedrīkst nogadat salā, izņemot tikai medicīniskiem nolūkiem," šāds likums salā ir bijis spēkā daudzus gadu desmitus. Tikai salas skolotajam bija īpaša licence ievest ierobežotu alus un stipro dzērienu daudzumu, bet viņam bija aizliegts piedāvāt šos dzērienus saliniekiem.

Alkoholu citādi kā ārstniecības līdzekli vai skolotāja prata u. c. mundrinātāju salā oficiāli atļāva tikai 1991. gadā, taču tad vēl bija nepieciešama speciāla licence — to vajadzēja saņemt, lai iegadatos un lietotu alkoholiskos dzērienus. Savukārt tā pa īstam sausais likums salā beidzās 1997. gadā — pitkērnīši, neraugoties uz savu formālo piederību Septītās dienas adventistu baznīcai, nobalsoja par alkohola importa atļaušanu. 2009. gadā tika atcelta arī licences nepieciešamība.

Tiesa, dzeršana publiskās vietās joprojām ir aizliegta, taču arī uz šo aizliegumu vairs neskatās tik stingri kā pirms pārdesmit vai trīsdesmit gadiem, kad, piemēram, grāmatas "Bauntija bērni" autors Jans Bols smaidīgi aprakstīja, kā "ir diezgan mulsinoši redzēt ražena auguma Pitkērnas vīrus ar jūras vēju aprautām sejām, kas sapulcējušies sabiedriska pasākuma laikā un malco glāzi pēc glāzes pagatavotu bumbieru vai zemeņu limonādi".

No kurienes tik zvērīgi stingra — tiesa, nu jau par to jārunā pagātnes formā — attieksme pret reibinošām un cilvēku iesildošām dzirām? Viss sākās ar to, ka 1876. gadā salā pienāca pamatīga kaste ar Septītās dienas adventistu — Amerikā pietiekami nozīmīgas sekas — literatūru. Pēc desmit gadiem atbrauca arī pirmais adventistu misionārs Džons Trejs, salinieki vienoti nobalsoja, ka viņš drīkst palikt, un sešās nedēļās misionārs savai ticībai pievērsa visus pitkērnīšus. Tiem Septītās dienas adventisms patika gan tāpēc, ka pēc viņu mednieku aroda izzušanas citi viesi salā parādījās aizvien retāk, gan tāpēc, ka šīs sekas mācība vispār bija paredzēta, tā sacīt, laukiem.

Tad nu Amerikas adventisti no priekiem par šādiem panākumiem savāca tik daudz līdzekļu, ka pietika, lai uzbūvētu misionāru šoneri *Pitcairn*, ar ko salā ieradās jau vesela entuziasma pārpilna adventistu brigāde, lai ķertos pie apgaismības un dvēseļu glābšanas darbiem atbilstoši Septītās dienas adventistu ticības galvenajiem vaļiem. Pirmkārt, Kristus nāks vēlreiz, otrkārt, sabats ir sestdienā, treškārt, kristoties ūdenī jāiegremdējas pilnībā, ceturtkārt, augšāmcelties gan taisnie, gan netaisnie (vienīgi taisnie uzreiz, līdz ar Kristus otro atnākšanu, bet netaisnie tūkstoš gadu vēlāk), piektkārt, nekādas dejas, kuras ir pirmais solis uz grēcīgām orgijām, nekādu alkoholu, nekādu smēķēšanu, nekādu kāršu spēli. Ak jā, un elles nav.

Nākamajos gadu desmitos adventisti Pitkērna salā izvērsās ne pa jokam — vēlreiz turpat piekrastē klinšu baseinā tika nokristīti visi salinieki, bet īpaši smagi cieta cūkas — kādreizējo "Bauntija" dumpinieku no Taiti atvesto rukšķētāju pēcteces: tā kā kārtīgam adventistam arī cūkgaļa ir "fui", saskaņā ar vēstures humānāko versiju visas cūkas 1890. gadā nogalinātas un to ķermeņi samesti jūrā. Tiesa, ir arī cita versija — ar kaušanu salinieki nav vēlējušies krāmēties, tā ka vienkārši sadzinuši cūkas uz klints un nogrūduši no tās okeānā.

Tiesa, daudzus gadu desmitus sekta (vai baznīca, ja kādam tā patik labāk) salai tiešām ļoti palīdzēja, vācot līdzekļus, sūtot skolotājus un garīdzniekus. No 1930. gada 1. janvāra un līdz pat 21. gadsimta sākumam tieši Septītās dienas adventistu baznīca bija tā, kas nodrošināja, lai salā nepārtraukti atrastos medmāsa, parasti adventistu draudzes mācītāja sieva ar amata nosaukumu *Medical Officer*, kas formāli rada īpatno situāciju, ka bez medmāsas atļaujas neviens ārsts salā nav tiesīgs darboties vai pat sniegt medicīniskos pakalpojumus.

Laikam ejot, baznīcas loma salinieku dzīvē aizvien samazinājās. 1988. gadā medmāsai Helenai Bārkerai un viņas vīram, Septītās dienas adventistu mācītājam Lou Bārkeram no salas nācās doties prom, ne visai gaišu skatienu un labu domu pavadītiem. Salinieki uzskatīja,

ka Bārkers neesot veicinājis viņu vienotību ar saviem principālajiem uzskatiem alkohola jomā. Salā tolaik formāli bija oficiāls sausais likums, bet visi zināja, ka alkohols Pitkerna tiek ievests nelegāli, lielākoties gados jauno vīriešu patēriņam. Ko izdara Bārkers? Vispirms baznīcā kārtīgi nosunāja visus iedzērājus, bet, kad tie parstāja nākt uz dievkalpojumiem, metās viņus nolūgties. Protams, ka nekas labs no tā nesanāca.

Mūsu dienās veikala apmeklētāju skaits tā neilgajās un retajās darba stundās ir krietni lielāks nekā dievkalpojumu dalībnieku pulks, taču sestdienā te joprojām ir sabats — klusā diena, kad pat makšķerēšana netiek atzīta par Dievam tīkamu, un padomes sanāksmes un tirgi joprojām sākas ar lūgšanu tāpat kā kopienas mielasti. Vismaz mana brauciena laikā sestdienas rītā apjūmtajā skvēriņā blakus Adamstaunas baznīcai jau pirms dievkalpojuma ļaudis patiešām sapulcējas — ne pārāk daudz, drīzāk jau maz, taču daži tur tiešām ir un no visas sirds dzied garīgās dziesmas.

Es piesēstu attālāk, dziedātāji draudzīgi aicina mani pievienoties, es tikpat draudzīgi un pieklājīgi atsmaidos, lai taču neliekas traucēt, un dziesmas turpinās un turpinās. Pats būdams iesīkstējis pagāns un ciniķis, nevaru noliegt — skan tiešām skaisti, gandrīz vai varētu teikt, ka aizgrābjoši. Kopējo iespaidu nedaudz maitā tikai viens īpaši cītīgs Tā Kunga apdziedātājs — mīlīga izskata pusmūža kungs ar nosaitētu roku.

Un maitā ne jau tāpēc, ka viņš iepriekšējā dienā darbos nozāģējis sev pirksta galu. Šis kungs ir vēl viens izbijis salas mērs un baznīcas vecākais Maikls "Kukijs" Vorens, kurš 2010. gada novembrī tika apsūdzēts par bērnu pornogrāfijas atrašanos viņa īpašumā (un dažas nedēļas vēlāk tika atkārtoti ievēlēts par mēru). Vorena datorā tika atrasts vairāk nekā tūkstoš bērnu pornogrāfijas vienību, turklāt arī skarbu un sadistisku, taču viņš izmeklētājiem apgalvoja, ka... nejauši esot to visu lejuplādējis.

Ja, bet kā tad ar salas dumpinieciskās vēstures objektiem — tiem, kuriem taču kā magnētam vajadzētu pievilināt romantiķus no visas pasaules un būt izstādītiem redzamākajās vietās? Šis tas patiešām ir: viens mazais “Bauntija” lielgabaliņš kopā ar kuģa trīsstūrveida enkuru icementēts pilsētas centrālajā skvēriņā pie *Public hall* — sanāksmju telpas, otrs, krietni lielaks, pie Lena Brauna mājas, viņš to savulaik izzvejojis no “Bauntija” pēdējās atdusas vietas (pats gan viņš šajā mājā cienījamā vecuma dēļ vairs nedzīvo, pārcēlies uz dzīvi pie Brendas un Maika Luptoniem-Kristianiem).

Vēl ir dumpinieka Džona Adamsa kapavieta, pie kuras atgriezīsimies, tad Pitkērnas mazītiņais muzejs, kur stikla skapītī salikti visādi sīkumi (katram klāt šiltīte, kuras ģimenes īpašums tas ir), “Bauntija” Bībele adventistu baznīcā kastē ar stikla vāku... jā, var šķīst dīvaini, bet tas arī ir gandrīz viss.

Izrādās, ka salinieku attieksme pret savu vēsturi visos laikos ir bijusi, maigi izsakoties, neviennozīmīga un ne vienmēr pietiekami nopietna un ieinteresēta. Kas gan to apliecinās spilgtāk par salas hronikās fiksēto kāda adventistu mācītāja stāstu par to, kā tad vairs nebūt ne tik senos laikos — 1957. gada sākumā — no okeāna svaigi izceltais “Bauntija” enkurs vispar nonācis Adamstaunas centrālajā skvērā:

“Mēs izvilkām enkuru krastā. Salinieki to daudzīja, lai savāktu, ko vien spēja. Lielī sarūsējuša metāla gabali tika paņemti. Starp vērtīgākajām lietām bija kaņepju tauvas mezgls, kas joprojām bija piesiets gredzenam. Šīs lietas tika pārdotas ārzemēs. Bez auklas bija arī īss ķēdes gabals, kas joprojām ir kopā ar enkuru. Pēc tam, kad pārdomām daļas bija aizvāktas, interese par enkuru saruka. Es vairākas reizes mēģināju panākt, lai tas tiktu aizvilks līdz ciemata skvēram, bet neviens nebija ieinteresēts. Tikai policists Floids Makojs bija ieinteresēts. Floidam bija īsta interese par salas vēsturi.

Dienu pēc dienas mēs ar Floidu strādājām, nokasot rūsu un apstradājot enkuru pret tālāku rūsēšanu. Beigās mēs to nokrāsojām ar

menuc aknu eļļas un lakas maisījumu. Bet mes tik un tā nevarējām piedabūt vīrus uzvilkt to augšā uz ciema skveru. Istenība daži no viņiem ņēma un ieģrūda to atpakaļ jūrā. Es izmantoju laivas vinču, lai to atkal izvilktu. Tad Fidži gubernators, kas bija arī Pitkērna salu gubernators, taisījās mūs apmeklēt. Es skaidri izteicos par gaidāmo viņa attieksmi, ja enkurs nebūs goda vietā. Tas palidzeja. Nakamajā dienā viņi atnāca un uzvilka to stāvajā Grūtību kalna līdz skveram. Floids un es tad to iecementējām, un tur tas arī stāv.”

Enkuram gan vēl paveicās, tas joprojām atrodas Pitkērna salā un nav paklusām vai pat pilnīgi atklāti pārdots vai vienkārši atdots, kā tas laika gaitā ir noticis ar lielāko daļu “Bauntija” relikviju — un ne tikai to vien. Pirmais salas muzeja izveides mēģinājums savulaik beidzās ar to, ka pāris mēnešu stikla vitrīna bijusi pilna ar ģimeņu aizdotajiem eksponātiem, taču tad to kļuvis aizvien mazāk un mazāk. Izrādās, salas viesi izmantojuši muzeju kā veikala skatlogu, pēc tam sazinoties ar attiecīgā eksponāta īpašniekiem un vienojoties par cenu.

Salas hronikās minēts: 1934. gada februārī Pitkērna salas padome uzzina, ka kādi cilvēki Mangarevā vēloties iegādāties “Bauntija” stūres ratu, un nolemj prasīt “iesākumā no divsimt frankiem uz augšu”. Darījums gan nenotiek, taču tagad “Bauntija” stūres ratu salā vairs neatrast — kaut kur paklusām pačibējis.

Savukārt 1940. gada 27. oktobrī Rietumu Klusā okeāna augstās komisijas pārstāvis Henrijs Mods vada salas padomes sanāksmi, kura tiek strikti nolemts vairs nepieļaut salas pirmo iedzīvotāju — polineziešu — petroglifu (īsi sakot, primitīvu klinšu zīmējumu) izgriešanu no klints sienas, bet tos, kuri jau izgriezti, noglabāt drošā vietā. Kāds stāstiņš vēsta, ka salinieks, kurš izkalis no klinšu alas trīs akmens gabalus ar petroglifiem, piespiests tos iecementēt atpakaļ, taču nav stāstiņa, kurš vēstītu, cik šādi klinšu gabali ir paklusām pārdoti.

Rodas iespaids, ka saliniekiem visos laikos ir bijis dziļi nospļauties par Pitkērnas vēsturiskajām relikvijām. Ko vērts ir kaut vai

stāsts par salas vienīgo laulību gredzenu. Pitkērnīeši, rau, daudzus gadu desmitus visās laulību ceremonijās izmantojuši vienu vienīgu gredzenu, kas piederējis kādam no "Bauntija" dumpiniekiem, taču divdesmitā gadsimta trīsdesmitajos gados gredzens nez kur pazudis. Pazudis, nu, un Dievs ar viņu.

Taču tad 1940. gada 31. martā salā ieradies jau pieminētais Henrijs Mods un viņa sieva Onorē. Sakarā ar Otrā pasaules kara ķibelēm viņiem salā nācies palikt veselus astoņus mēnešus, un šajā laikā Onorē, rakņājoties pa dārzu, atradusi mazu riņķīti. Sākumā viņa domājusi, ka tas ir aizkaru riņķītis, taču izrādījies, ka tas ir pazudušais, unikālais, vēsturiskais salas laulājamais gredzens. Jūs neticēsiet, bet, Onorē promdodoties, salinieki viņai lūguši... gredzenu noteikti paņemt līdzi. Jaunzēlandē Modas kundze nodevusi gredzenu Oklendā muzejam-bibliotēkai, taču daudzus gadus vēlāk izrādījās, ka gredzens ir pazudis arī tur, un tikai nejauši to atraduši renovējamās telpas būvgružu kaudzē. Nu tas atrodas Norfolkas salas muzejā.

Un ne jau tikai gredzens vien ir vienkārši atdots. Arī, piemēram, "Bauntija" vara katliņš, kuru pirmie dumpinieki izmantojuši kandžas dzišanai, tagad ir Norfolkas salā, "Bauntija" hronometrs ir sen atdots, garš stāsts ir arī par kuģa bībelēm. 1839. gada 17. jūlijā Džona Adamsa mazdēls Džons Adamss un Flečera Kristiana meita atdod vaļu kuģa Cyrus galdniekam Levi Heidenam salas, kā varētu padomāt, galveno svētumu — divas bībeles, kuras vēlāk kļūst zināmas kā "Bauntija" Bībele un Pitkērnas Bībele. 1950. gadā "Bauntija" Bībele tiek atdota atpakaļ Pitkērna salai, savukārt Pitkērnas Bībele joprojām atrodas Ņujorkas Publiskajā bibliotēkā.

Skaidra lieta, ka, šādi rīkojoties, lielākā daļa vēsturisko relikviju ir izķīņķelētas, savukārt no palikušajām liela daļa, maigi izsakoties, nav gluži īstas. "Bauntija" Bībele, kas ar šādu nosaukumu attēlota arī uz salas pastmarkām, visticamāk, nemaz nav īstā kuģa "Bauntija" Bībele — to Kristianam Flečeram līdzi ceļojumā iedevusi viņa māte. Taču tā vēl

ir pat ļoti autentiska salīdzinājuma ar kuģa zvaniem, kas karajas centrālā skvēra malā. Tiem ar "Bauntiju" nav nu ne mazaka sakara, piemēram, viens no tiem nācis no *HMS Dainty* un datēts ar 1953. gadu.

Bet ko nu runāt par tādiem sīkumiem, ja burtiski pirms dažiem gadiem salinieki bez garām pārdomām it ka novecojušu un nevaļadzīgu nojaukuši Pitkērnas senāko būvi. Adamstauna ir apmieram pussimt māju, no kurām droši vien pat puse pašlaik stāv tukšas un pamestas, taču Ceturtdienas Oktobra Kristiana celtā māja bija īpaša — ne tikai senākā salas būve, bet arī vienīgā, kas vēl bija celta pēc veco laiku principiem — ar slidošiem logu slēgiem, kārtīgi uz pāļiem piepacelta. Un arī Ceturtdiena Oktobris bija īpašs, vispirmām kartam jau ar to, ka tādi salas vēsturē ir bijuši veseli divi, Pirmais un Otrais.

Pirmā Ceturtdienas Oktobra dzimšana oficiāli ir nozīmīga ar to, ka viņš ir bijis pirmais salā piedzimušais dumpinieku bērns, kaut tiek pieņemts, ka patiesībā viņš piedzimis jau agrāk. Papildus tam viņš bija arī dumpinieku vadoņa Flečera Kristiana un viņa Taiti satiktās iezemiešu sievas Maimiti (sauktas arī par Elizabeti un *Mainmast* — Galveno mastu — slaidā auguma dēļ) pirmdzimtais.

Flečeram un Maimiti bija vēl divi bērni — dēls Čārlzs un meita, kuru iebraukušie kuģinieki pēcāk dēvēja par Dienvidu jūru skaistuli. 1811. gadā tika publicēta Mērijas Raselas Mitfordas poēma "Kristīna, Dienvidu jūru skaistule", tā ieliekot pirmo pamatakmeni Pitkērnas romantikas piramidā. (Un tas jau nekas, ka viņa nomira kā īgna, sačokurojusies vecmeita.)

Ceturtdiena Oktobris un Čārlzs, kurš kopā ar māti esot apbedīti zem tagadējās salas administrācijas ēkas, tad arī bija vienīgie no balto dumpinieku dēļiem, kas vēl apprecēja tīrasiņu polineziešes: Ceturtdiena — vienu no nogalināto dumpinieku sievām (viņam bija četrpadsmit, viņai — trīsdesmit viens), Čārlzs — Salliju, kas Pitkērnā bija ieradusies kā zīdains. Līdz ar to visi Flečera Kristiana mazbērni bija trīsceturtda]polinēzieši.

Cik var noprast no pretrunīgajām versijām, patiesībā Ceturtdienu Oktobri tēvs nosaucis nedaudz citā vārdā — par Piektidienu Oktobri. Taču, kad salu no jauna atklāja eiropiešu kuģi, izrādījās, ka dumpinieki bija piemirsuši par datuma maiņas līniju un attiecīgi dzīvojuši vienu nedēļas dienu vēlāk. Līdz ar kļūdas labošanu tobrīdējais Piektidiena Oktobris, kas šādā vārdā bija nosaucis arī savu un savas sievas Teauras (eiropiešu sauktas par Suzannu) pēdējo, sesto dēlu, abus vārdus nomainījis uz Ceturtdienu Oktobri.

Ir gan arī citas versijas, piemēram, ka pirmais Ceturtdienu dienā kārši uz brīdi sevi pārdēvējis par Piektidienu, bet tad atgriezies pie sākotnējā vārda. Lai kā arī tur būtu, viņš jau četrdesmit gadu vecumā no slimības nomira Taiti, kurp salinieki uz brīdi bija aizdevušies jaunas dzīves meklējumos, baidoties no pārapdzīvotības un bada Pitkērnā. Savukārt viņa dēls Ceturtdienu Oktobris Otrais kļuva par istu salas patriarhu uz daudziem, daudziem gadiem.

Ceturtdienu Oktobris Kristians juniors jeb Otrais, zināms arī kā Doktors, Dadijs vai Dūdijs, piedzima 1820. gadā, bija par trim ceturtajām polinēzietis, dažus gadus pavadīja Norfolkas salā, atgriezās Pitkērnā 1864. gadā, apprecēja dumpinieka Neda Janga mazmeitu Mēriju Polliju "Džekanciliju" Jangu, viņiem bija septiņpadsmit bērnu, no kuriem septiņi nomira jau mazotnē, trīs pārsniedza septiņdesmit gadu vecumu, bet viņu pašu pārdzīvoja tikai četri — Ceturtdienu dienā 1911. gadā deviņdesmit viena gada vecumā.

Ceturtdienu Oktobris Otrais daudzkārt pildīja salas mirtiesneša funkcijas. 1882. gadā, pēdējoreiz pildot šos pienākumus, Ceturtdienu kopā ar pārējiem ģimeņu galvām nolēma, ka svešinieki salā vairs netiks gaidīti un uzņemti, un tā arī notika. No Ceturtdienu cēlušies visi tagadējie Pitkērnas un Norfolkas salas Kristiani, viņa asinis ir visos salas mūsdienu Kristianos, visos Vorenos un lielākajā daļā Jangu, un tā varētu turpināt vēl ilgi.

"Pirms pastaigas ir jāapmeklē vecie ļaudis, kuri nav spējīgi paši

atnākt un satikt karakuģa virsniekus. Tur ir Vectēvs Kristians, Flečera Kristiana, dumpja vadoņa mazdēls, nosaukts sava teva vardā, kurš bija pirmais bērns, kas piedzima sala. Viņš ir astoņdesmit trīs gadus vecs, un viņa rokaspiediens ir trīsdesmitgadīga spēcīga vira rokaspiediens. Tur ir Vecāmāte Janga, Džona Adamsa mazmeita un vienīgā Adamsa pēctece, kas ir šurp atgriezusies no Norfolkas salas. Viņai ir septiņdesmit divi, viņa ir maza un trausla, bet ne dienu nav slimojusi. Viņi ir salas vecākie ļaudis, Vectēvs un Vecāmāte, ka viņus sauc visa kopiena, un tādi viņi arī ir kādai pusei no tiem," ta deviņpadsmitā un divdesmitā gadsimta mijā par Ceturtdienu rakstīja žurnāla *The Navy and Army Illustrated* korespondents.

Tad nu, lūk, šī cilvēka māja bija saglabājusies pat vēl jaunajā gadu tūkstošā. Vēl vairāk, reizē ar tādām pamatrelikvijām Ceturtdienas Oktobra māja bija attēlota pat uz Pitkērnas pastmarkas kā salas senākā celtnē. Un... 2004. gada pavasarī salinieki šo sava patriarha māju bez ilgas domāšanas nojauca — to, lūk, esot pārāk saēduši termīti. Mana brauciena laikā viss, kas no mājas palicis pāri, ir piemiņas plāksne un pamatu akmeņi, jau pieminētā pastmarka, dažas izbalējušas fotogrāfijas, kurās Vectēvs redzams, ar basam kājām stāvam pie savas mājas. Jā, un vēl salas muzejā ir palicis viens miro koka blukītis no Ceturtdienas Oktobra Kristiana Otrā mājas. Jā, ir acīm redzams, ka man vēl daudz kas jāuzzina par razbainieku salas iemītniekiem.

Toms Kristians

Nemitīgais Pitkērnas salas kājāmgājēja augšā lejā, augšā lejā tomēr ir diezgan nogurdinošs, un mēs abi ar poļamerikāni Tomasu, kuram kā nedaudz vecākam un nedaudz apaļīgākam cilvēkam šīs enerģiskās pastaigas nākas vēl grūtāk nekā man, saņemamies noligt tālākai salas apskatei vienu no neīstajiem saliniekiem Veinu Peu ar viņa kvadraciklu.

Neīstais salinieks — tas Pitkērnas mazajā, bet pietiekami sarežģītajā sabiedrībā ir ja ne gluži otrās šķiras cilvēks, tad kaut kas uz to pusi pilnīgi noteikti. Īsi sakot, tas ir cilvēks, kurš izcelsmes dēļ — bet ne tikai tāpēc vien — nav īsti vietējais un nav īsti savējais. Nav un nekad, nekad, nekad par tādu nekļūs, lai ko arī darītu un kādas arī asinis tecētu viņa vēnās.

Vienkāršoti varētu pieņemt, ka viss atkarīgs no tā, vai salinieks ir vai nav cēlies no kāda no "Bauntija" dumpiniekiem. Taču tā vis gluži nebūs — no dumpinieku uzvārdu nesējiem Pitkērnā vispār ir palikuši tikai Kristiani un Jangi, bet te vairs nedzīvo neviens pats Adamss, Kvintals vai Makojs. Tiesa, šo dumpinieku pēcteči joprojām mīt Norfolkas salā, Jaunzēlandē, Austrālijā un vēl citur pasaulē. Toties ir virkne citu uzvārdu (ieskatieties tepat grāmatā publicētajā pilnajā salinieku sarakstā).

Gandrīz tikpat prestižs uzvārds ir arī, piemēram, Vorens, kaut gan salas pirmais Vorens šeit parādījās gandrīz simt gadu pēc dumpinieku

ierašanās. Amerikāņu vaļu mednieks Semjuels Vorens Pitkernā ieradās 1864. gadā un, lai cik tas arī varētu šķist divaini, bija pedējais ārpusnieks, kas te ieradās, īsti labi iedzīvojas un kļuva par savejo. Pēc viņa un vēl diviem strandējušiem jūrniekiem Kofina un Klarka tas nākamajos simt piecdesmit gados kaut cik labi neizdevas vairs nevienam.

Taču uzvārds nav viss. Vēl tev, lai tu būtu pavisam īsts pitkernietis, šeit ir jābūt nodzīvojušam nozīmīgāko mūža daļu un, ta sacīt, kārtīgi saaugušam ar kolektīvu. Auskaroti pīrsingotais pastmeistara vietnieks Pols Vorens salu pametis zīdaiņa vecumā un atgriezies deviņdesmito gadu sākumā, un šī iemesla dēļ viņš netiek uzskatīts par īstu salinieku. Bijušā mēra Stīva Kristiana māsa Brenda, ar kuru mēs vēl iepazīsimies tuvāk, aizbrauca no salas astoņpadsmit gadu vecumā un atgriezās trīsdesmit gadu vēlāk, arī viņa netiek uzskatīta par īstu salinieci.

Skaidra lieta, ka par īstiem saliniekiem netiek uzskatīti mūslaiku atbraucēji — tie, kuri šeit lielākoties ieprecējušies, kas daudzas desmitgades būtībā ir bijis vienīgais veids, kā apmesties uz dzīvi Pitkernā. Enerģijas pārpilnais, druknais bitenieks (pateicoties viņam, es tagad zinu, cik gards ir vietējais medus, kurā iemērcta vaniļas pāksts), Kuka salās dzimušais un augušais Veins Peu, protams, netiek uzskatīts par īstu pitkernieti. Pļāpīgais Maiks Laptons-Kristians, kurš satikās ar Brendu Anglijā, apprecējās (viņai tās bija otrās laulības) un pārcēlās uz salu 1999. gadā, arī ne. Saimons Jangs un viņa sieva Šērlija ar filipiniešu asinīm dzislās — nē, nē, nē.

Neīstā salinieka statuss, protams, nes sev līdzī arī virkni lielāku un mazāku ja ne gluži pazemojumu, tad neērtību un aizvainojumu gan. Piemēram, ilgu gadu salas galvenā tehnikas vienība un savā ziņā pieauguša, īsta vīrieša statusa apliecinājums bija lielais, sarkanais traktors. Maikam tiesības to vadīt tā arī neiedeva, kaut gan viņam bija visas nepieciešamās kvalifikācijas: aizbildinājumi bija

dažādi, bet būtība viena un tā pati — miļlais, tev vienkārši nepieņākas. Kur nu vēl iespēja ķerties pie stūres vai motora kloķiem salas absolūtajam varas simbolam — liellaivai.

Sākotnēji, tas ir, deviņpadsmitā gadsimta pirmajā pusē, pitkērnīši pie garāmbraucošajiem kuģiem devās parastās vienkorpusa dobtās kanoe laivās, taču pēc tam karaliene Viktorija Pitkērnai uzdāvināja desmitmetrīgu vaļu medību laivu, un kopš tā laika salā vairs nav nekā vērtīgāka un nozīmīgāka par *longboat* — vienīgo transportlīdzekli, kas spēj sekmīgi nogādāt krastā kravu no kuģa un tādējādi savieno Pitkērnu ar pārējo pasauli. Neviens kuģis nekad un nekādos apstākļos Bauntija licī nespēj pietauvotes.

Kas notiek, ja ienāk prātā ar kādu palielāku kuģošanas līdzekli pietuvotes salai? Vēl salīdzinoši nesen, 1991. gada 7. maijā, jahta *Wiggy* uzskrēja klintīm pie Svētā Pavila baseina. Ērikam Benetam izdevās izglābties, turoties pie masta, bet Rozalindu Oucnu aiznesa viļņi, un pēcāk viņai atrada mazu, saulainu victiņu salas kapsētā.

Divdesmitā gadsimta sākumā salinieki paši sāka būvēt laivas, motori laivām parādījās trīdesmitajos gados. 1928. gada jūlijā salas padome pēc asām diskusijām nolemj iegādāties divus laivu motorus un uzstādīt tos pusei no salas četrliellaivu flotes; tiesa, pirmajai laivai tika uzstādīts parasts automašīnas motors, ko atvedis bijušā salas garīdznieka Roberta Hearsa radnieks. Bet neko būtisku liellaivas superstatusā tas nemainīja.

Ir gan mainījies laivu skaits — divdesmitajos gados salai bija pat sešas liellaivas, bet bija brīži, kad palika tikai viena. Ir mainījušies materiāli (nu jau vairākus gadu desmitus tās ir rūpnieciski izgatavotas alumīnija liellaivas), ir bijuši visdažādākie nosaukumi: *Surprise*, *Winchester* (vai *Barge*), *Nuni*, *Ho-Ho*, *Helen Hare*, *George's Boat*, *Parkin's Boat* (*The Comfort*), *Herbert's Boat*. Dažas laivas joprojām tiek īpaši pieminētas. *Winchester*, piemēram, nokalpoja savu mūžu līdz beigām, *Ho-Ho* bija ļoti laba laiva, taču ilgajos darba gados gandrīz

satrūdēja, *Nuni* bija viena no visu laiku labākajam laivam, *Rodney* un *Parkin's Boat* tika pamestas jūrā.

Lai gan šajās atklāta tipa laivās salinieki savulaik ir devušies arī uz attālo Hendersona un Oeno salu, kas, tāpat kā Džusi atols, formāli pieder pie Pitkērna salām, tās nekad nav bijušas un arī tagad nav drošākais un uzticamākais okeāna transportlīdzeklis. Salas lioni kāš atrodams, piemēram, šāds stāstiņš (ar laimīgam beigam) par 1952. gada 4. aprīli:

“Šīs sestdienas naktī ap pusvienpadsmitiem divas Pitkērnas liel-laivas dodas atpakaļ uz Pitkērnu pēc tam, kad tam neizdevās atrast Hendersona salu, kur bija plānots savākt miro koku kokgriezumiem, ko iemainīt vai pārdot uz garāmbraucošajiem kuģiem. Vienai no laivām “pēkšņi iebelž liels vilnis vai kaut kas no apakšas”, ziņo Septi-tās dienas adventistu misionārs F. Persivals Vords, kurš atrodas laiva.

Laiva apgāžas, izmetot vīrus un provīziju jūrā. Izdzirdot vīru klie-dzienus ūdenī, otra liellaiva apgriežas un sāk uzņemt izdzīvojušos. Visi tiek atrasti — izmirkuši, bet citādi drošībā. Redzot atgriezāmieš tikai vienu liellaivu, Pitkērnā rodas bailes, bet, redzot, ka visi cilvēki ir sveiki un veseli, uzmanība nekavējoties tiek pievērsta nepiecie-šamībai būvēt jaunu liellaivu, lai aizvietotu zaudēto.”

Savukārt 1932. gada decembra sākumā trīs liellaivas dodas uz Oeno, un kopumā mazajā saliņā ierodas veseli četrdesmit pieci pit-kērneieši, taču atpakaļceļā vējš izrādās nelabvēlīgs. 23. decembrī visas trīs laivas tomēr mēģina doties ceļā. Parkina Kristiana laiva *Twilight* nogrimst, mēģinot izkļūt no Oeno lagūnas, otru laivu *Jocelyn* vilnis pa pusei noslicina, motors pārstāj darboties, tad tas tiek atdzīvīnats, bet pēc tam kopā ar trešo laivu *Surprise*, kurai nekas slikts nav noti-cis, izdodas dabūt virs ūdens nogrimušo laivu un paņemt to tauvā.

Taču visos šajos priekos un bēdās pie laivu stūres un komandē-šanas vienmēr ir bijuši tikai un vienīgi tie salinieki. No pašreizējiem manis pieminētajiem neīstajiem ne Saimons, ne Veins, ne Maiks

nekad nav tikuši tiktāl, lai kāds viņus apmācītu, piemēram, liellai-vas stūrmaņa amatā — atvainojiet, piedodiet, mīļie, jūs taču neesat uzauguši salā...

Uz kvadracikla stūrēšanu gan tas neattiecas, lai gan vismaz šajā salā arī tā nav nekāda vienkāršā nodarbe. Lai dotos izbraucienā pa salu ar diviem viesiem aizmugurē, kvadracikla priekšējā kravas kastē tiek sakrauta kaudze pamatīgu akmeņu. Papildus, lai stāvumā neapmetamies, mums ar Tomu, balansējošiem uz šaurā plauktiņa aizmugurē, katram rokas tiek iedots pa atbalsta un līdzsvara virvei, kuras tiešām lieti noder, lai stāvajos pagriezienos nenoveltos no ļodzīgā transportlīdzekļa. Par to, cik dienas pēc tam mēs nevaram normāli pasēdēt, pieklājīgā sabiedrībā labāk nerunāt.

Mērķi mums ir vairāki, bet galvenais ir viens — salas augstākā virsotne, kur atrodas arī objekts, ko es patiešām vēlos aplūkot. Par *Taro Ground* dēvētajā zemes pleķītī, divsimt sešdesmit metru virs Bauntija līča izvietota bijusī salas radiostacija, kas aizgājusi nebūtībā līdz ar satelītsakaru un interneta ēru. Tas šķiet neticami, bet līdz pat 1985. gadam vienīgais veids, kā sazināties ar salu, bija nosūtīt radiotelegrammu, izmantojot Morzes kodu; tikai tad Pitkērna sala tika pie radiotelefona.

Salas saziņa ar ārpusauli sākās divdesmitā gadsimta divdesmito gadu beigās, kad Londonas *Times* paziņoja, ka ceļu no Londonas uz Pitkērnu sāk Markoni bezvadu radioraidītājs, kura signālu kuģi varēja uztvert līdz pat divsimt četrdesmit kilometru attālumā un kurš tika darbināts ar vecu automobiļa motoru. Taču pamazām sakaru iekārtas uzlabojās, līdz deviņdesmitajos gados tika uzstādīts satelītu šķīvis un *InMarSat* iekārta, un 1993. gadā *Radio Station ZPB* pārtrauca darboties kā Pitkērnas komunikācijas centrs. Taču līdz pat šim brīdim "šajā galā" vienīgais, kurš šo radiotelegrammu varēja pieņemt vai nosūtīt, bija salas, manuprāt un ne tikai manuprāt vien, divdesmitā gadsimta visleģendārākais cilvēks — 1935. gadā dzimušais

Toms Kristians, Pitkērnas radioamatieru kluba pārstāvis un, cik noprotams, arī tā gandrīz vai vienīgais biedrs.

Kā jau tas šai salā pieņemts, arī radiostacijas ēku durvis nav slēgtas, un nebūtu jau te arī nekā tāda, tā sacīt, ņemama daudzos gadu desmitos ražotas radiosakaru iekārtas, dažas no tām jau acīm redzami nefunkcionējošas, bet citas droši vien priekšlaikus nosūtītas pensijā. Jau nez kuro reizi — laikam tā tāda Pitkērnas īpašība — ir gandrīz vai saskatāms, kā sirmā onkulis te pavadījis cauras naktis ar ausiņām uz ausīm, klikšķinot Morzes ābeci un sazinoties ar simtiem un tūkstošiem cilvēku visā pasaulē. (Ļoti gribas nočiept šīs ausiņas, kas tepat vien putekļojas kopā ar citiem krāmiem un nevienam nav vajadzīgas, — knapi saņemtos sasist sev pa kārīgajām roķelēm.)

Tas nav nekāds pārspilējums — Toms Kristians, kurš saviem kolēģiem visā pasaulē labāk bija zināms kā *VP6TC/VR6TC*, bija kaislīgs radioamatieris un šajā jomā, iespējams, pat otrs slavenākais cilvēks pasaulē tūlīt aiz Jordānijas karaļa, kam šī tāpat bija nozīmīga aizraušanās. “*VR6TC*. Pitkērna sala. Klusā okeāna dienvidi... Vārds ir Toms. T-O-M. *Tired-old-man*. Tango-Oskars-Maiks,” šo sasveicināšanos daudzi radioamatieri atminas vēl tagad.

Sasniedzis septiņpadsmit gadu vecumu, Toms trīs gadus nodzīvoja Jaunzēlandē, kur arī ieguva sakaru tehniķa izglītību, tad uz vairākiem kuģiem pastrādāja par sakaru virsnieku, un kopš tā laika viņam iepatikās dzīve pasaulē. “Es nekad nedomāju, ka te nodzīvošu tik ilgi, kā esmu nodzīvojis. Ziniet, man patīk tā pasaule tur ārpusē visādos veidos...” Taču viss iegrozījās citādi, un jau kopš pagājušā gadsimta piecdesmitajiem gadiem Toms Kristians ar retiem pārtraukumiem vadīja Pitkērnas radiostaciju.

Pārtraukumi gan reizēm bija visnotaļ dramatiski. Toms Kristians savas ilgās dzīves laikā vairākkārt guvis nopietnus savainojumus, un arī salinieku galvenais bieds apendicīts viņam negāja secen. 1959. gadā, sākoties apendicīta lēkmci, Toms pieprasīja savākt visu ledu, kas vien salā

atrodams, un trīs dienas, kamēr tuvākais kuģis nonāca līdz salai, gulēja, ievīkšķīts ledus gabalos. Pagāja vēl deviņas dienas, līdz, joprojām pusiesaldēts, viņš nonāca Oklendā un pēdējā brīdī tika operēts — īpatnā metode bija nostrādājusi. (Tas gan, starp citu, nav nekāds rekords: 1994. gadā saliniekam Šonam Kristianam izdodas apendicītu izvilkst no 13. decembra līdz pat 10. janvārim, kad viņu Oklendā beidzot operē.)

Izrādās, tieši Tomam salinieki var pateikties par salas motorizāciju. Kad Tomam galīgi apnicis divreiz dienā mērot divus kilometrus augšup uz radiostacijas ēku un atkal lejup uz mājām, viņš 1966. gadā Jaunzēlandē pasūtījis motociklu. Toms to varēja atļauties — viņš ar savu sakaru virsnieka algu ilgus gadus bija Pitkērnas turīgākais vai vismaz labāk atalgotais cilvēks. Viņa alga bija nepilni 1600 dolāru sešdesmito gadu cenās — piecreiz vairāk nekā salas miertiesnesim, divdesmit četras reizes vairāk nekā bibliotekāram. (Tiesa, pēc tam viņu pārspēja salas mērs Stīvs Kristians, kuram bija astoņi dažādi amati un par katru no tiem tika maksāta alga.)

Salinieki jaunievedumu novērtēja: sešus gadus vēlāk divriteņu braucamriku jau bija kopumā trīsdesmit, vēl deviņi bija pasūtīti. Nākamais solis bija kvadracikli, un motociklus salā pašlaik vairs būtībā nemana.

Tiesa, salu dzīvesveids vispār nemudina uz čaklumu un rosīgumu, un nav brīnums, ka pašlaik pitkērnīši varbūt vienīgi uz ķemertiņu vēl nebrauc ar kvadraciklu. "Pirms motocikliem es ierados radio-stacijā, nosvīdis pēc kāpiena, bet mana veselība bija daudz labāka. Tagad esmu vārgs kā tāds cālis. Tāpēc es saslimstu ar gripu tik smagi, kad kāds kuģis atved vīrusu. Mēs visi esam kļuvuši nedaudz mīkstāki, un mēs to jūtam ikreiz, kad ķeramies pie fiziskām nodarbēm airējot, strādājot dārzā, vācot malku," salas viesim, grāmatas "Bauntija bērni" autoram Janam Bolam atzina Toms, bet ko nu vairs...

Tas bija tieši Toms, kurš pa radio visai pasaulei ziņoja par franču kodolizmēģinājumu atbalsīm 1970. gadā: "Vēl divas bumbas ir

Toms Kristians nepārspilējot bija arī īsta pasaules mediju zvaigzne. "Toma Kristiana māja ir pussagruvusi būve ar skārda jumtu, kas atrodas 25°04' dienvidu platuma un 130°06' rietumu garumā, uz niecīga zemes gabaliņa plašajā dienvidu Klusā okeāna tukšumā. Tā nav pārapdzīvota vieta. Tālu aiz horizonta dienvidrietumos, 3300 jūdžu attālumā atrodas Jaunzēlande, uz ziemeļrietumiem, delfīnam nopeldot 1350 jūdžu, ir Taiti," tā, piemēram, 1989. gadā gleznaini rakstīja žurnāls *The People*.

"Kristians brauc uz darbu ar nodauzītu motociklu *Honda*, bum-sījoties pa svaigi izcirstu ceļu, kas kā dubļu lente vijas augšup pa novērošanas kalnu. Vēja appūstajā virsotnē, 870 pēdu virs jūras līmeņa piecdesmit vienu gadu vecais Kristians novieto savu motociklu pie vienstāva būves, kurā *Taro Ground* mājo radoraidītājs. Kā galvenais sakaru virsnieks viņš ir atbildīgs par vienīgās oficiālās saites uzturēšanu starp Pitkērna salas četrdesmit sešiem vīriešiem, sievietēm un bērniem un pārējo cilvēci."

Diemžēl man slavenu "Pitkērna Balsi" vairs neizdodas satikt: Tomass Kolmans Kristians — Frederika Kristiana dēls, Daniela Kristiana mazdēls, Ceturtdienas Kristiana Otrā mazmazdēls, Ceturtdienas Kristiana mazmazmazdēls un Flečera Kristiana mazmazmazmazdēls — savās mājās septiņdesmit septiņu gadu vecumā nomirst agrā rīta stundā nepilnu gadu pirms manas atbraukšanas, 2013. gada 7. jūlijā, un pēc viņa Pitkērnā paliek vēl 51 salinieks. Nāves iemesls — insulta sekas, taču salinieki teic, ka pēdējos četros dzīves gados Toms diezgan krietni cietis no Alcheimera slimības.

Uz visiem pieminētajiem jaukajiem un interesantajiem stāstiem man norāda salinieki, vai arī pats atrodu tos vietējās avīzītes iesūvu-
mos. Tas, ko tur neatrast, ir stāsts par to, cik nepatikami Tomam klājās pēdējos dzīves gados. Lieta tā, ka šajā Kristianu ģimenē (ir arī citas) piedzima kopumā četras meitas — Žaklīna (Džekija) Beta, Raelena Kari, Šerilīna Tcrēza un Darlīna Mišela, un tieši Džekija

izrādījās viena no galvenajām lieciniecēm (un cietušajam) salas mērogiem grandiozajā pedofilijas lieta, kas sakās uzreiz pēc gadu tūkstošu mijas.

Mēs pie tās vēl nonāksim, taču jau tagad var teikt salinieku vai rākums, maigi izsakoties, nesaprata un neatbalstīja Toma un Betijas ģimenes stingro nostāju — nekādas žēlastības pret bērnu un mantotājiem. Šī attieksme pamatīgi samaitāja Toma pēdējos dzīves gadus, pat tiktāl, ka ģimene kopā ar vēl dažiem saliniekiem nonāca patiesa izstumto stāvoklī, piemēram, dažās bērēs dažu cilvēku ierašanās nebija vēlama, un tas vispirms attiecās tieši uz Tomu un Betiju Kristianiem, lai gan viņš bija draudzes vecākais, bet viņa — draudzes ērgelniece. Savukārt 2007. gadā, kad 23. janvārī kā ik gadu tika svinēta Bauntija diena, atstumtajiem nācās dedzināt pašiem savu improvizēto "Bauntija" modeli.

Ar to arī varētu beigt stāstu par mazās salas neparasto salinieku, taču, rokoties pa *Pitcairn Miscellany* numuriem, es atrodu šādu gana zīmīgu Toma Kristiana rakstītu "1974. gada 31. decembra ievadrakstu piecpadsmit minūtes pirms pusnakts":

"Dārgie pitkērnīši mājās un svešumā, 1974. gadā vēl ir palikušas dažas minūtes. Saule nogrima aiz Palvas ielejas malas pirms kādām piecām stundām, pusnakts ir gandrīz klāt. Ģenerators ir apstājies, ielu apgaismojums ir nodzisis pēdējo reizi šogad, un zvans skvērā drīz izzvanīs veco un iezvanīs jauno.

Padomāsim par to, ko mēs esam darījuši aizvadītajās trīssimt sešdesmit piecās dienās. Vai mēs esam sasnieguši daudz? Kā mēs esam palīdzējuši Pitkērnas un visa tā, kas šeit ir, labklājībai? Varbūt Pitkērna mirst — mūsu nav daudz. Kāds ir mazākais cilvēku skaits, kas nepieciešams, lai Pitkērna turpinātu funkcionēt? Ir noteikts cilvēku daudzums, kas nepieciešams, lai vadītu lielās laivas, lai uzturētu kārtībā ceļus un takas un paveiktu visas citas lietas, kas būtiskas, lai padarītu dzīvi patīkamu visiem.

Airu laivas, kas nogādāja jūs līdz kuģiem, ir sen aizgājušas. Mēs vadām barkasus cauri Bauntija līča viļņiem ar ariem, kurus, iespējams, jūs esat airējuši. Mēs joprojām dodamies uz priekšu, bet viļņi ir spēcīgi. Jaunie dodas prom, vēl citi vēlas doties. Kāda ir mūsu nākotne? Pašlaik šeit ir piecdesmit seši pitkērnīši un pieci ārpusnieki — mazākais iedzīvotāju skaits simt gados. 1874. gadā aplēstais iedzīvotāju skaits bija septiņdesmit viens. Kas ir bijis iemesls šim samazinājumam?

Šogad mums ir piedzimuši divi bērni un bijušas trīs nāves. Trīspadsmit pitkērnīši ir devušies uz Jaunzēlandi — daži pēc medicīniskās aprūpes, cerot atgriezties, citi citu iemeslu dēļ, daži — lai redzētu pasauli un droši vien tur paliktu. Šķiet, daudziem ir patiesa rūpe — iespējams, Pitkērnai un pitkērnīšiem laiks beidzas, ja mūsu skaits turpinās samazināties.

Ir taisnība, ka nopelnīt iztiku var būt grūti, it īpaši jau pērkot pirmas nepieciešamības preces par tādām uzpūstām cenām, bet ar tādiem zemiem ienākumiem. Taču ir arī taisnība, ka ananasi ir milzums, ka apelsīnu decembra raža ir ļoti dāsna, ka arī meloņu ir ļoti bagātīgi.

Ir taisnība, ka mums nākas lietot insekticīdus un minerālmēslus, lai iegūtu labas ražas, bet ir arī taisnība, ka Pitkērna joprojām ir brīva no noziedzības, netikumiem un narkotikām un ka klimats, kaut diezgan mikls un karsts pēdējās dienās, ir kopumā ļoti patīkams.

Jūs ārzemēs — varbūt jūs esat komfortabli iekārtojušies un jums ir viss, ko vēlaties. Jūs varbūt nevarat vai nevēlaties atgriezties. Bet mirkli padomājiet. Vai jūs būtu laimīgi, ja ikvienam būtu jāatstāj Pitkērna, jo ienākumi ir pārāk mazi? Pašlaik, ja jums sāktu kļāties slikti, jūs droši vien sapakotos un dotos mājup tik ātri, cik ātri vien peldētu kuģis, bet vai tas vienmēr bus iespējams?

Padomājiet par tiem laimīgajiem gadiem, kad jūs joņojāt pa pakalniem, lasot guāvas, vajājot kazas vai varbūt makšķerējot, vai peldot pie Aizeka vai Bauntija līcī. Vai jums ir kādi ierosinājumi, kā mums

palīdzēt? Cik maz mūsu ir jāpaliek, lai mēs butu spiesti doties prom? Vai arī šīs divas auglīgās, apdzivojamās zemes kvadrātjūdzes ir jāpiedāvā ārpusniekiem — pārapszīvotajai pasaulei — un jāļauj citiem okupēt to, kas reiz bija mūsu mājas, mūsu dumpinieku senču mājas?

Mums vajag nopelnīt pietiekami, lai ikviens butu laimīgs, un mums arī vajag dažus jaunus cilvēkus, kas atgrieztos un paliktu. Mums vajadzētu kādu nozari vai nozares, kas dotu mums uzticamu regulāru ienākumu, ar ko būtu pietiekami, lai nopirktu pamata nepieciešamo — miltus no Anglijas, sviestu no Jaunzēlandes un apģērbu no Savienotajām Valstīm. Pārdomājiet to, zēni! Vai jūs varat atgriezties? Vai jūs varat sagādāt pietiekami iztikas, lai nodrošinātu ģimeni? Ja jā, iespējams, mēs varam no jauna apdzīvot mirstošu zemi.

Iespējams, Pitkērnas lielākā vajadzība ir labs, uzticams ūdens avots. Vai tas var tikt radīts ar aizdambēšanu, urbšanu vai sālsūdens destilāciju — tas ir izaicinājums; bet ar ūdeni mēs varam izaudzēt vairāk, iespējams, sasaldēt vairāk vai konservēt vairāk mūsu dārzu ražas un kļūt neatkarīgāki no ār pasaules. Pārāk bieži sausums ir radījis daudz problēmu, un maz kas ir darīts, lai atrisinātu ūdens problēmu!

Mani līdzcilvēki, ja jūs nevarat atgriezties, vai jūs varat palīdzēt atrast risinājumu, lai Pitkērna turpinātu kustēties? 1975. gads ir priekšā — droši vien stipri vēji un bangaina jūra? Neviens vīrs, sieviete vai bērns nespēj tam stāties pretī viens. Stāsimies tam pretī kopā, strādāsim kopā un ar Dieva palīgu droši stāsimies pretī visiem pārbaudījumiem, kas mums priekšā!”

Jau atkal ļoti latviski motīvi, vai ne? Kāpēc gan ar mums notiek tas viss, kas ar mums notiek... Bet patiesi, kāpēc gan cilvēku šajā paradīzes salā kļūst aizvien mazāk un mazāk? Varbūt tāpēc, ka tā ir ne tikai paradīzes sala? Vai varbūt, kā daudzi uzskata, tāpēc, ka šīs salas paradīze sen ir zudusi? Jā, man daudz kas vēl jāuzzina par razbainieku salu un tās iemītniekiem.

Stivs Kristians

Pie Adamstaunas administratīvās ēkas ziņojumu dēļa piesprausts vēl kāds uz parasta rakstāmpapīra lapas nodrukāts dokuments, ko iepriekš nepieminēju. Ar visiem lielajiem burtiem nodrukāts Pitkērna salas bērnu labturības kodekss vai varbūt harta. Noteikti tā vērts, lai to šeit pārtulkotu pilnībā:

“Pitkērna salas valdība tic, ka visiem bērniem Pitkērna salā ir tiesības dzīvot drošā un dāsnā vidē. Visiem Pitkērnas iedzīvotājiem un viesiem ir jārespektē bērnu tiesības. Ikvienam, kurš neievēros tālāk aprakstītos noteikumus, jāērēķinās ar sekām:

- mēs necietīsim nekādu fiziskas, garīgas vai seksuālas varmācības formu pret bērniem;
- mēs strādāsim, lai atbalstītu drošu un veselīgu vidi iedzīvotājiem un viesiem;
- mēs to darīsim, nodrošinot, ka visi ir informēti par vēlamu uzvedību, ziņojot par jebkuru nepiedienīgu uzvedību un to apkarojot, nodrošinot bērnu tiesības caur likumu, ja nepieciešams, izglītojot mūsu bērnus par viņu drošību.

Mēs lūdzam, lai jūs to respektētu.

Ko mēs sagaidām:

- 1) atbilstoši likumam, vardarbība pret bērniem ir nepieņemama — pārkāpēji tiks sodīti;
- 2) drošības apsvērumu dēļ dažas vietas sala nav paredzētas bērniem un dažas — arī pieaugušajiem bez gida pavadības;
- 3) visiem salas bērniem ir savi uzticamie pieaugušie, un bērni neielaidīsies ar pieaugušajiem, ko viņi nepazīst, — tas ir viņu pašu drošības dēļ. Vecāki izveidos uzticamo pieaugušo sarakstu saviem bērniem;
- 4) bērni līdz četrpadsmit gadu vecumam ir jāpavada pieaugušajam;
- 5) bērni, kuri dodas uz kruīza kuģiem, ir visu laiku jāpavada uzticamam ģimenes loceklim, un viņiem ir jāievēro kuģa noteikumi;
- 6) ikvienam, kurš redz bērnu nelaimē, ir jāpiedāvā viņam palīdzība vai jāsauc palīgi;
- 7) mēs sagaidām, ka ikviena ģimene ar bērniem, kas piedāvā uzturēšanos viesiem, izveidos noteikumus viesiem un bērniem;
- 8) tiek stingri rekomendēts, lai viesi/tūristi nevadītu kvadraciklus ar bērniem kā pasažieriem;
- 9) viesi nedrīkstētu būt [atstāti] bez uzraudzības ar salas bērniem;
- 10) viesi nedrīkstētu atstāt savus bērnus bez uzraudzības. Ja viesu bērni vēlas palikt pa nakti pie kādas ģimenes salā, viņiem jābūt vismaz viena no vecākiem uzraudzībā;
- 11) peldoties, ūdenī un ārpus tā, bērniem un pieaugušajiem ir jāvalkā piedienīgs apģērbs, kad viņi atrodas bērnu tuvumā;
- 12) viesiem jālūdz atļauja, pirms fotografēt jebkādus bērnus;
- 13) viesiem jālūdz atļauja no Pulau skolas galvenā skolotāja pirms tās apmeklēšanas;
- 14) nepiedienīga uzvedība bērnu klātbūtnē ir nepieņemama;
- 15) piedauzīgi izteikumi/joki bērnu klātbūtnē ir nepieņemami;
- 16) bērni nedrīkst piekļūt nevienai bīstamai vietai ārpus mājām vai mājās.

Mēs respektējam to, ka jūs varat vēlēties komunicēt ar bērniem, apciemojot Pitkērnū, — lūdzu, vispirms palūdziet atļauju vecākiem/aprūpētājam.

Ja jums ir kādas neskaidrības par jebko šajā hartā, lūdzu, jautājiet kopienas locekļiem.”

Ne vienmēr te ir bijis izkārts šāds te cildens dokuments. Kad 2004. gada 29. septembrī šai pašā ēkā izbraukuma tiesas priekšā stājās septiņdesmit septiņus gadus vecais Lens Brauns, viņa četrdesmit astoņus gadus vecais dēls Deivs Brauns, tapat četrdesmit astoņus gadus vecais Deniss Kristians, piecdesmit vienu gadu vecais Stīvs Kristians, četrdesmit četrus gadus vecais Terijs Jangs, četrdesmit sešus gadus vecais Džejs Vorens, kā arī trīs Stīva Kristiana dēli — divdesmit septiņus gadus vecais Sons Kristians, divdesmit deviņus gadus vecais Rendijs Kristians un trīsdesmit gadus vecais Trents Kristians, te bija izlikti pilnīgi cita satura paziņojumi. Galvenokārt Stīva Kristiana kā toreizējā salas mēra brīdinājumi gan par to, ka “personiskie incidenti var tikt sensacionalizēti medijos”, gan par to, ka “Jaunprātīgas baumas ir pārkāpums”.

Turklāt tie nebija vienīgie pitkernieši, kuri stājās tiesas priekšā. Divus mēnešus vēlāk tiesas priekšā Oklendā, Jaunzēlandē stājās četrdesmit astoņus gadus vecais Braians Jangs, četrdesmit sešus gadus vecais Kejs Brauns, trīsdesmit trīs gadus vecais Rons Kristians un septiņdesmit astoņus gadus vecais bijušais salas skolotājs Alberts Rīvss — viņš vienīgais nebija uzskatāms par īstu salinieku.

Tobrīd salinieki bija pilnīgi amatieri gan noziedzības (vismaz tā, ko viņi paši uzskatīja par noziedzību), gan tās atklāšanas un sodīšanas ziņā. Tā, piemēram, Pērvissam Jangam miertiesneša amatā tiesa salā bija jāsasauca vienreiz — 1971. gadā, kad pie atbildības tika saukti jaunieši, kuri bija niekojušies ar uguni vietā, kur kopiena centās izaudzēt miro kokus. Galvenais apsūdzētais bija paša miertiesneša piecpadsmitgadīgais dēls Derils, kuru sodīja ar divdesmit piecu

dolāru naudas sodu. Savukārt kāds Jaunzēlandes jaunietis, vairākus mēnešus uzturoties salā, nomaļā vietā bija iestādījis dažus marihuānas stādus, taču viņa sods aprobežojās ar to, ka macītāja sieva viņu bija izsekojusi un kategoriski pieprasījusi mikroskopisko plantāciju iznīcināt.

“Lūdzu Vernonam Jangam, kurš ir salas policists, bet tiek saukts par policijas inspektoru, kaut arī viņam nav neviena apakšnieka, parādīt man cietumu. Vernonam gan šķita, ka šis apmeklējums jāorganizē pašam miertiesnesim. Tomēr viņš man izsniedza krājumā esošu joku par cietumu pēc tam, kad es uzdevu pareizo jautājumu. ““Cik cilvēku ir bijuši cietumā?” — “O, daudz, *verry* daudz.” — “Par ko viņi tur bija?” — “O, viņi devās to uzkopt,”” — tā savā septiņdesmito gadu grāmatā par Pitkērnū pasmaida Jans Bols. Un viņa laikos tā tiešām arī bija, vismaz no fasādes puses.

Sala lepojās ar pilnīgi baltu un tukšu kriminālnoziedzumu reģistru — formāli bija gan policists, gan maģistrāts, gan tiesa, gan cietums, bet reāli nekas no tā nefunkcionēja. Jo ļoti izskatījās, ka nav nekādas vajadzības. Lai atzīmētu dumpja divsimtgadi, Pitkērna salu administrācija Jaunzēlandē gan bija ierosinājusi uzbūvēt salā jaunu cietumu, un tas arī tika izdarīts, taču vienu kameru izmantoja par noliktavu, divas pārējās tā arī stāvēja tukšas. 1997. gadā uz salu tika atvests britu likumu komplekts piecdesmit sešos sējumos, taču tie tika godīgi sakrauti vecajā salas cietumā un tur arī aizmirsti.

Pitkērnai bija pašai savi likumi, un salinieki ne visai saprata, ka uz viņiem attiecas arī britu likumi. 1829. gadā salā tika izstrādāts pirmais likumu kodekss ar kopumā trīsdesmit vienu īsu likumu. Likums numur četri: “Jebkurām divām personām, kas tiks notiesātas par ārlaulības sakariem, jāmaksā sods no četrām līdz 20 mārciņām.” Likums numur pieci: “Jebkuras personas, kas notiesātas par laulības pārkāpšanas noziegumu, tiks sodītas ar naudas sodu no desmit līdz divdesmit piecām mārciņām.”

Likums numur astoņi: "Ir pretlikumīgi jebkuram pretējā dzimuma pārstāvim ar nodomu palikt tās vietas tuvumā, kur sievietes un meitenes mazgājas. Jebkurš pārkāpējs tiks sodīts ar naudas sodu no divām līdz četrām mārciņām." Un tā tālāk, un tā tālāk, pat savs likums par sabiedrisko laktu: "Ikvienai personai, kas no smēdes paņem sabiedrisko laktu un sabiedrisko veseri, tie ir jānoliec atpakaļ, kad viņš ar tiem ir padarījis savu darbu; gadījumā, ja viņa neuzmanības dēļ lakta un āmurs tiek pazaudēti, viņam ir jāsaģādā vietā cita lakta un veseris un jāsamaksā četru šiliņu sods."

Bija arī stingrs un skarbs nosacījums par sieviešu došanos uz kuģiem: "Sievietēm nav atļauts kāpt uz jebkura izmēra un apraksta sveša kuģa klāja bez miertiesneša atļaujas; gadījumā, ja miertiesnešs pats nekāpj uz klāja, viņam ir jānorīko četri vīri, kas pieskatīs sievietes." Un ne bez pamata šāds likuma pants bija pieņemts: 1824. gada augustā kādas nezināmas britu brigas kapteinis uzaicinājis uz kuģa salas patriarhu Džonu Adamsu kopā ar vairākām sievietēm un meitenēm. Kad bijis laiks doties prom, izrādījies, ka viena no meitenēm nekādi nav pamodināma, acīmredzot tāpēc, ka kapteinis viņas vīnam bija pielējis opija tinktūru.

Adamss nav gribējis atstāt meiteni uz kuģa, un kapteinis veco vīru nomierinājis, ieslēdzot guļošo meiteni kādā telpā un atslēgu atdodot Adamsam. Taču nākamajā rītā izrādījies, ka kuģis ir slepus aizbraucis ar visu meiteni. Trīs gadus vēlāk, 1827. gadā, viņš jauno sievieti ar bērnu pametis Taiti, un vēlāk viņa mirusi Arutua salā. Savukārt pats miesaskārīgais kapteinis pēcāk nomiris Valparaiso.

Un kur nu vēl kaķu likumi — savulaik pieņemti, mēģinot tikt galā ar saliniekus un salu apsēdušajām žurkām. "Ja kaķis tiek nogalināts bez pietiekamiem pierādījumiem, ka tas ir nogalinājis vistas, lai cik spēcīgas arī būtu aizdomas, personai, kura ir nogalinājusi kaķi, ir jāiznīcina trīssimt žurku, kuru astes jānodod pārbaudei miertiesnesim par apliecinājumu, ka sods ir izciests."

Un vēl likums numur sešpadsmit: "Ikviena persona vai personas pēc šī datuma, 1884. gada 24. septembra, kas būs izraisījusi kaķa nāvi bez atļaujas, būs pakļauta tādām sodam, kādu tiesa noteiks. Tālāk, ikviena persona vai personas, kas tai palīdzējušas vai atbalstījušas šajās darbībās, arī tiks notiesātas. Ja jebkurš suns, kas dodas kopā ar savu saimnieku, uzklups kaķim un vajās to un netiks darīts nekas, lai kaķi izglābtu, suns jānogalina jau pirmajā reizē. Sods — desmit šiliņu. Kaķis, kas jebkurā salas daļā nodara kādu postu, ir jānogalina viena parlamenta locekļa klātbūtnē..."

Žurnāla *The Navy and Army Illustrated* korespondents novērojums par kādu laikam jau visnotaļ tipisku tiesas sēdi salā deviņpadsmitā un divdesmitā gadsimta mijā aprakstīja šādi: "Tiesnesis, vidēja vecuma un noskrandis, bet ar pamatīgu dabisku cienīgumu, sirmiēm matiem, kas ieskāva viņa tumšo seju, un zilu acu pāri dziļi zem biežajām uzacīm, apsēdās garo krēslu rindu priekšā un izsauca Elizabeti (es neminēšu viņas īsto vardu) iznākt priekšā un apsēsties. Dažus gadus iepriekš salinieki bija pievienojušies reliģiskai sektai, ko sauc par Septītās dienas adventistiem, tā ka zvērests netika dots.

"Elizabete, tu esi pie mums pirms kāda laika atnākusi ar sūdzībām pret savu vīru; vai tu joprojām uzturi šīs sūdzības?" — "Jā, ser." — "Tad, Elizabete, saki patiesīgi un skaidri, kādas ir šīs sūdzības." Sievietes stāstījums beidzās, jautājumi netika uzdoti, izņemot to, vai viņa vēlētos tikt šķirta no sava vīra, un uz šo jautājumu viņa atbildēja apstiprinoši.

"Henrij, iznāc priekšā!" Pēc tiesneša aicinājuma vīrietis nosēdās sievietes vietā. "Tu esi dzirdējis, Henrij, par ko tava sieva tevi apsūdz. Vai tā ir taisnība?" — "Jā." — "Vai ir kaut kas, ko tu vēlies teikt par atbildi?" — "Nē." — "Vai tu viņu par kaut ko vaino?" — "Nē, man nav nekas pret viņu sakāms." — "Vai tu vēlies tikt šķirts no viņas vai ne?" — "Es esmu rīkojies slikti, bet es vēlos dzīvot ar viņu." — "Vai tu tādā gadījumā soli mums, ka vairāk nerīkosies

slikti?" — "Es nevaru apsolīt." — "Vai tu centīsies?" — "Es esmu centies, es nevaru apsolīt."

Tad vīrietim un sievietei tika pateikts, ka viņi var doties prom; tiesa bija beigusies. Tas pilnīgi noteikti nebija likums, bet attiecībā uz šiem vienkāršajiem cilvēkiem notikušajam bija likumības skaņa. Tiesa nolēma, ka vislabāk būs aizsūtīt vīrieti uz dažiem mēnešiem uz Taiti, kur viņam ir draugi. Tiesas locekļiem un man bija ilga saruna par viņu likumiem un nepieciešamību pēc stingras vadības un nodarbinātības visai kopienai, un tad bija laiks doties atpakaļ uz kuģi."

Savukārt 1937. gada maijā, kad salā ierodas britu konsuls Tongā, viņam tiek lūgts izskatīt slepkavībā aizdomās turētas sievietes lietu — viņas vīrs nomiris, un esot aizdomas ka sieva viņu noindējusi. Konsuls ar izbrīnu secina, ka nav nekādu pierādījumu, nav nekādu reālu aizdomu, ir tikai baumas un viedoklis, ka sieviete esot ar kašķīgu raksturu un ka vīrs nomiris dienu pēc tam, kad viņa tam uzvārijusi tēju. "Tā bija interesanta iepazīšanās ar Pitkērnū," konstatē konsuls.

Pašlaik Pitkērna salā jau ir pilnīgi cita likumības izpratne un arī pilnīgi cits cietums: izsakoties kāda žurnāla nedaudz romantiskajiem vārdiem, tas atrodas "Boba ielejā, uz leju no Makoja kraujas, un veras Panamas kanāla virzienā seštūkstoš sešsimt kilometru attālumā". Pamatīga, varbūt pat salas pamatīgākā būve, celta uz pāļiem, ar augstu drāšu žogu, apgaismojuma stabiem, baltu šiferveida jumtu un glītu, spraišlotu verandiņu, kas liecas ap visu ēkas iekšmalu.

Glūži kā policista Vernona Janga laikos, cietums svelmainajā pusdienas saulē ir pilnīgi pamests un vientuļš. Šeit gan iemitinājusies salas bibliotēka, taču tā atvērta tikai otrdienās, ceturtdienās un svētdienās no pusdeviņiem līdz pusdesmitiem rītā. Taču vēl pirms dažiem gadiem cietums bija krietni piepildītāks — pēc tam, kad tika nolašīti spriedumi jau pieminētajiem Kristianiem, Brauniem, Voreniem un Jangiem, kuru apsūdzības bija vairāk nekā ļoti nopietnas. Īsi sakot, pēkšņi un negaidīti bija izrādījies, ka šai Dienvidjūru

leģendārajā salā, vienā no patriotiskākajām britu impērijas paliekām, tās pieaugušie vīrieši uzskata par pašsaprotamu izvarot visas salas mazās meitenes jau no desmit gadu vecuma un reizēm pat agrāk. Turklāt nevis kaut kādas meitenes, bet savu tuvāku vai tālāku radnieku, kaimiņu meitas.

Braiana varoņdarbus jūs noteikti vēl atceraties no viņa vārdā nosauktās nodaļas, vai ne? Stīvs Kristians savukārt tika apsūdzēts par sešiem izvarošanas gadījumiem un četriem uzmākšanās gadījumiem. Pirmajai viņa upurei bija vienpadsmit vai divpadsmit gadu, kad Stīvs un vēl divi jaunekļi viņu sagaidījuši banjankoku audzē netālu no Džeka Viljamsa ielejas, nogāzis viņu zemē, norāvis viņai šortus un, kamēr pārējie divi meiteni turējuši, viņu izvarojis. Abi pārējie no Stīva piedāvājuma pamēģināt arī pašiem esot atteikušies, un visi trīs smējoties aizskrējuši.

Pāris gadu vēlāk Stīvs viņu atkal rupji un sāpīgi izvarojis kādā šķūnītī, pēc tam vēl paziņojot: "Nevienam neko nesaki, neviens tāpat tev neticēs." Deviņpadsmit gadu vecumā viņa, pa to laiku izvarota vēl pāris reizi, aizbraukusi uz Angliju un apprecējusies. Citu meiteni laikā, kad viņai bijuši divpadsmit gadi, Stīvs, kuram tolaik bijis divdesmit viens gads, ar motociklu aizvedis uz salas Augstāko punktu, iavedis krūmos, licis nogulties zemē, novilcis viņas apakšveļu un izvarojis. Bijis ļoti sāpīgi. Nākamā reize bijusi pēc dažiem mēnešiem laivu šķūnī. Un tā tālāk, un tā tālāk.

Lens Brauns, tagad jau sagrabējis vēcuks, kādreiz spējis apeldēt apkārt salai un uzlīdis ikvienā tās klintī, bijis salas labākais zvejnieks, labākais kokgrebējs un kokgriezējs. Viņš noskatījies šo pašu meiteni un kādudien, kad viņa devusies apraudzīt sava tēva arbūzu dobes, uzklupis viņai ar vārdiem: "Es to izdarišu. Seksu." Nogrūdis zemē, izvarojis, tad sēdies uz sava motocikla un aizbraucis. Nākamajā rītā atkal izvarojis viņu pašas tēva dārziņā. Meitene nevienam neko nav teikusi, jo tam nav bijis nekādas jēgas, viņa vēlāk liecinājusi izmeklētājiem:

“Tu aproc atmiņas, ko tu nevēlies atcerēties... Tu nevēlies atzīt to, kas ar tevi notika. Tu nevēlies atzīt, ka viņi tev izdarīja, ko griebēja, un devās prom, un atstāja tevi tur guļot. Un visas šīs atmiņas, ak Dievs, man nav vajadzīgs neviens, lai man pastāstītu, kas tās ir, jo es tās izdzīvoju. Un es esmu tās izdzīvojusi, kopš man bija trīs gadi, līdz pat dienai, kad es pametu to Dieva aizmirsto salu, lai dotos uz Angliju un tur dzīvotu, kur es biju pasargāta no tā bara Pitkērnā...”

Sons un Rendijs kādu meiteni savukārt bija izvarējuši divatā, viņai tobrīd bija desmit gadu. “Es viņam jautāju, kāpēc viņš ar mani tā rīkojas. Viņš man atbildēja, ka tas ir tāpēc, ka es viņam patīku,” cietusi vēlāk liecināja izmeklētājiem, kuru rīcībā nonāca arī ne mazums derdzīgu stāstiņu. Viens no tiem — kā Rendijs pārliecies pār mājas balkona margām un, norādot uz divām desmitgadīgām meitenēm, piezīmējis: “Tās divas labi nobriest...”

Piecgadīgas meitenes piespiešana uz orālo seksu, uzbāšanās septiņgadīgai meitenei baznīcā un tā tālāk. 2003. gadā trīspadsmit vīrieši tika apsūdzēti par kopumā deviņdesmit sešām izvarošanām un seksuālas uzmākšanās gadījumiem, kas bija notikuši kopš sešdesmitajiem gadiem. Turklāt uzreiz jāpiebilst — tie bija tikai tie gadījumi, kurus izmeklētāji uzskatīja par pierādāmiem.

Tagad salā tā, protams, nav sarunu tēma, it īpaši jau ar atbraucējiem. Tikai neīstie salinieki ir gatavi par to izteikties un arī diezgan diplomātiski. Vēl vairāk — kad dredains puisis no *Claymore II* apkalpes turpceļā icerauga, ka es pasažieru atpūtas salonā lasu britu žurnālistes Keitijas Marksas grāmatu “Zudusī paradīze”, viņš iepleš lielas acis un nedaudz šokēts jautā, vai es tiešām TO domājot ņemt līdzī uz salu? Es mirkli apsveru atbildi un saku — jā, ņemšu gan, bet ar to neplātišos un autogrāfus neprasišu.

Saruna beidzas ar to, ka puisis aizņemas to palasišanai un atdod tikai atpakaļceļā, tā ka šis ķecerīgais teksts uz Pitkērnas zemes nemaz nenonāk, un labi vien ir, jo maz ir grāmatu, ko salinieki ienīst

līdzvērtīgi. Varbūt vēl vienīgi britu rakstnieces Deas Birketas 1997. gadā iznākušo grāmatu “Čūska paradīzē”, arī tā saliniekiem nepavisam nepatika, un ne tikai tāpēc vien, ka rakstniece gana pamatoti bija atzīmējusi: pitkērnīšiem tā pa īstam interesē tikai trīs F — *food*, *fishing* un *fuckin*g. Taču to, kas pa birzīm un šķūnīšiem notika ar mazajām pitkērnietēm, Birketa nepamanīja. Toties Keitija Marksa piedalījās lielajā tiesas prāvā kā viena no sešiem uz to akreditētajiem žurnālistiem un caur un caurēm bija cietušo pusē.

Cik sen bija sākusies seksuālā vardarbība — jau dumpinieku laikos vai vēlāk? Kāpēc vecāki nebija ziņojuši par varmākām un nebija pasargājuši savus bērnus? Vai kāds ārpus salas bija apzinājies, kas notiek, grāmatā jautāja Marksa. Cik paaudzes bija tikušas sveikā? Jo laikam īsti nav pamata uzskatīt, ka tikai Lena un Stīva paaudze pēkšņi aizmirsa visu savu kristīgo Septītās dienas adventistu ētiku un ķērās pie mazo meiteņu bikšelēm...

Uz to skaidras atbildes nav, toties var pietiekami skaidri pateikt, ka daudzus, daudzus gadu desmitus britu impērija par savu sastāvdaļu īpaši nebija likusies ne zinīs. Pitkērna bija debesu brīnums, utopija zemes virsū, pasaka, reliģijas paraugilustrācija, un tam, šķiet, ticēja arī britu varas iestādes. 1898. gadā salu formāli sāka pārvaldīt Klusā okeāna Rietumu Augstā komisija, taču pusgadsimta laikā Pitkērnū tikai vienreiz apmeklēja pats augstais komisārs. Formāli salas gubernators, kas uzturējās sākotnēji Fidži, pēc tam Jaunzēlandē, bija apveltīts ar ārkārtīgi plašām pilnvarām, taču būtībā tās neizmantoja.

Turklāt paradoksāli, bet fakts — divdesmitā gadsimta otrajā pusē sala kļuva aizvien nomaļāka un nomaļāka. 1914. gadā līdz ar Panamas kanāla atvēršanu Pitkērna salai sākās ziedu laiki, jo tā izrādījās pa ceļam uz Austrāliju un Jaunzēlandi, taču reaktīvo lidmašīnu laikmets šo uzplaukuma laikmetu iznīcināja. Visa pārējā pasaule saruka, bet Pitkērna sala divainā kārtā no tās attālinājās un kļuva aizvien nepieejamāka un nepieejamāka.

Tā nu gadu tūkstošu mijā sākās vairāku valstu policistu kopējā operācija *Operation Unique*, kas noslēdzās ar gandrīz puses Pitkērna salas pieaugušo vīriešu apsūdzēšanu seksuālas dabas noziegumos. Laikam viss sākās ar to, ka vienpadsmit gadu veca austrāliešu meitene, kas dzīvoja salā kopā ar savu ģimeni, 1996. gadā paziņoja, ka divdesmitgadīgais Šons Kristians viņu ir izvarojis. Tēvs, adventistu mācītājs, pasūdzējās britu varas iestādēm, un šī bija pirmā reize, kad uz salas savu kāju spēra kāds britu policists — nu, vismaz dieņesta pienākumus pildot, noteikti.

(Salas policiste tolaik bija Meralda Vorena — viena no tām sievietēm, kas arī tiesas prāvas laikā turpināja apgalvot, ka nekas slikts salā vispār neesot noticis. Un interesanti, ko jūs darītu, zinot, ka vēl esat dzīvi, pateicoties ļaudīm, kuri jums būtu jāapsūdz pedofilijā? Meralda 2003. gadā būtu gājusi bojā, kad viņu, makšķerējot no klinģim, jūrā ieskaloja milzu vilnis, ja ne Stīva, Rendija, Denisa un Deiva pašai dziedīgā un varonīgā palīdzība.)

Taču arī britu policijas izmeklēšana šajā reizē izrādījās, ka sekss ir bijis abpusēji labprātīgs — Šons izsniedza policistiem meitenes rakstītās mīlestības vēstules, un, lai gan meitene bija bijusi pat, tā sacīt, ļoti nepilngadīga, tas nopietni vērā netika ņemts. 1997. gadā salā pirmoreiz ieradās Kentas policiste Geila Koksā, viņa tur pavadīja trīs mēnešus, taču salas maģija pārņēma arī viņu, policiste uzrakstīja caurmērā pozitīvu ziņojumu, un viss pieklusa.

Vai tiešām neko, neko, neko nevarēja pamanīt? Varēja, protams, taču, kā jau minēts, britu varas iestādes par Pitkērnu lielākoties divsimt gadu nebija likušās ne zinīs. Pirmais ārpusnieks, kas salā pavadīja vairāk par dažām naktīm, bija mācītājs V. H. Holmans, kas salā deviņpadsmitā gadsimta četrdesmitajos gados nodzīvoja deviņus mēnešus. Jau viņš šo deviņu mēnešu beigās par saliniekiem nebūt nebija tik lielā sajūsmā kā iepriekšējie salas viesi. Pitkērnieši esot jauki ļaudis, bet arī ietiepīgi, kūtri, par nākotni nedomājoši, ar vārdu sakot,

“noslēdzot šo ziņojumu, es vēlētos teikt, ka nav šaubu, ka salas un Pitkērnas iedzīvotāju zelta dienas ir jau garam un pagājušas. Viss, ko es redzēju, mani pārliecina, ka viņi pakāpeniski nolaižas kopš Džona Adamsa laikiem.”

Pat vieta salā, kas nes Pollijas vārdu, ir tieši saistīta ar, tā sacīt, pusaudžu seksu. Šeit 1797. gadā dzimušais Edvards Jangs paveda 1814. gadā dzimušo pirmā Ceturtdienas Oktobra Kristiana meitu (tas nekas, ka viņš bija viņas pusbrālis un par viņu divreiz vecaks) Polliju. Meitenei kaut kā izdevās no visiem noslēpt gan grūtniecību, gan dzemdības, un zīdāini viņa noslēpa pandāna palmu audzē, bet bērna raudas viņu atklāja, un, ņemot vērā apstākļus, mazo nosauca par Mozu. Pati Pollija saslima ar plaušu karsoni un septiņpadsmit gadu vecumā nomira. Tas notika 1831. gadā, kad pitkērnīši pamēģināja migrēt uz Taiti — ar tur saķertu kaiti nomira arī Edvards Jangs, bet mazo Mozu uzaudzināja Suzanna, kas bija viņa vecmāte gan pa tēva, gan pa mātes līniju...

1952. gadā dzemdībās mira piecpadsmit gadu vecā Vanda Janga, viņa bija Stīva Kristiana vecākā māsa. Skolotāja Alberta Moverlija sieva Džeina vienā no saviem ziņojumiem rakstīja: “Nez vai var lepoties ar izvarošanu, incesta, abortu un laulības pārkāpšanas gadījumu sarakstu, kas attiecināms uz šo kopienu ar mazāk nekā 140 dvēselēm. Salinieki ir bez reliģijas, bez standartiem, bez principiem.” Nevienš to neņēma vērā.

Floids Makojs bija pirmais salas policists, kas tika norīkots šajā amatā “no augšas”, un viņa ziņojumā bija rakstīts: “Mēs neprogresējam, mēs tikpat labi virzāmies atpakaļ uz “Bauntija” laikiem, un mums vispār nebūs nekādu likumu.” Atkal britu varas iestādem Makojs šķita tikpat apgrūtinoši uzmācīgs kā Moverliji. Tās uzskatīja par labāku palikt pie pietiekami izplatītā uzskata — meitenes, kā jau tas polinēziskās kopienās pieņemts, vienkārši ātri nobriestot un ātri stājoties attiecībās ar vīriešiem.

Septiņdesmitajos gados salas viesis Jans Bols izrādījās pietiekami vērigs, lai pamanītu: "Ja mēs uzskatām sabiedrības attieksmi pret pirmslaulību seksu kā galveno indikatoru par tās vispārējiem seksuālajiem standartiem, tad "Bauntija" salas iedzīvotāji mūsu dienās ir tuvāki savai taitiešu un nevis angļu pagātnei. "Frāze "gulēt visapkārt" netiek lietota Pitkērnā, bet tieši tā daudzi jaunie pavada savas atpūtas stundas. Galvenā guļamistaba mājā, kas pieder vienai no kopienas reliģiozākajām ģimenēm, regulāri tika izmantota par kāda pāriša mīlas ligzdu, turklāt neviens no viņiem nepiederēja šai ģimenei."

Salas mācītājs Bolam gan apgalvojis, ka šajā jomā Pitkērnā viss esot skaisti un pareizi, taču, pēc rakstnieka iespaidiem, "vai nu salas mācītājs nezina, kas notiek viņa kopienā, vai arī viņš ir aizņemts ar tās defektu noslēpšanu no ārpasaules. Acīmredzot mazā, izolētā kopienā — tādā kā Pitkērnā — neizbēgami ir daudz vairāk kārdinājuma, pat spiediena seksuālu eksperimentu virzienā nekā jauniem cilvēkiem citviet. Kad es pārrunāju šo situāciju ar vienu no salas vīriem, atbilde, ko saņēmu, bija diezgan kodolīga — kad nonāk līdz seksam un ir iesaistīti jauni cilvēki, mēs vispirms esam polinēzieši un viss pārējais tikai pēc tam."

Jā, un tad ap 2000. gadu viss sākās pa istam — ar vienas meitenes stāstījumu par divu meiteņu viņai stāstīto, sekoja pirmās liecības, tad vēl, vēl, vēl. Izrādījās, ka starp esošajām un bijušajām saliniecēm ar grūtībām atrodamas sievietes, kurām nebūtu bijis kādu nepatīkamu seksuālo piedzīvojumu ilgi pirms pilngadības sasniegšanas. Sākās domino efekts — kādas sievietes brālis bija izvarojis citu sievieti, tās tēvs savukārt — pirmo sievieti. Un tā tālāk.

Viss notiekošais bija kaut kas ļoti sirreāls — mājās, kur detektīvi ieradās uzklaut liecības, viņus laipni sagaidīja, cienāja, stāstīja dažādus jautrus stāstīņus. Stīvs Kristians, piemēram, izmeklētājiem bija atstāstījis arī šādu gadījumu — zēns ielīdis pa logu savas draudzenes mājā un iedomājies, ka ir saķēris viņas kājas pirkstu, taču sajaucis

logus un patiesībā saķēris viņas tēva kajas pirkstu. Taču tevš šo gadījumu uzskatījis par tik smieklīgu, ka pēcāk to atstastījis publiski, zēnu ķircinot ar jautājumu — dēliņ, tev tiešām tik ļoti patīk mans kājas pirksts?

Ātri kļuva skaidrs, ka liela daļa bijušo un it īpaši tobrīdejo salinieču ar viņām un citām notikušo uzskatīja par pilnīgi normalu — mēs taču visas tam esam gājušas cauri. Visa sala zināja, ka, piemēram, Daralinai Vorenai bijis romāns ar Deivu Kristianu, kad viņai bija trīspadsmit, bet viņam — trīsdesmit četri. Taču Deiva sievai Leai un Daralinas mātei Kerolai galvenais iebildums bijis — Deivs taču ir preceļies.

Citu avotu izklāstā šī stāstiņa detaļas izklausījās vēl eksotiskākas: miertiesnesis Džcjs Vorens kļuva par vienu no apsūdzētajiem, viņa sieva Kerola savulaik bijusi mazgadīga māmiņa, viņu divdesmit septiņus gadus vecā meita Daralina izmeklētājiem pavēstīja, ka nevainību zaudējusi desmit gadu vecumā ar kādu pusmūža precētu vīrieti, ar kuru pēc tam vēl ilgi uzturējusi attiecības, un Kerola pret to iebildusi tikai tāpēc, ka viņš bijis precēts un tāpat attiecībām nav bijis nākotnes.

Kapteiniņam Kukam savulaik — astoņpadsmitajā gadsimtā — nācās noskatīties taitiešu ceremonijā, kad, izsakoties viņa vārdiem, “jauns, apmēram sešas pēdas garš puisis publiski izpildīja Veneras tiesības attiecībā uz mazu meiteni, apmēram vienpadsmit vai divpadsmit gadu vecu”. Nekas būtisks pitkerniešu dzīvē nebija mainījies arī divsimt un vairāk gadu vēlāk — sekss bērnu dzīvē bija acu priekšā jau no pirmajiem dzīves gadiem, vecāki ar to nodarbojās, mainīja partnerus, bērni spēlēja seksu, septiņu gadu vecumā jau mēģināja ar ko tādu nodarboties savstarpēji.

Trīspadsmit gadu meitenei — pilnīgi normāls vecums, arī divpadsmit nav ne vainas. Sagaidīt vecumu — astoņpadsmit gadu! — kā jaunavai? Jūs ko? Sekss — tas ir kā ēdiens uz galda, tas ir mūsu

dzīvesstils, mūsu dzīvesziņa, tas tā ir bijis paaudzēm ilgi, ko vispār piesienatics?!

Turklāt lielākoties tas nebija nekāds izcili kvalitatīvais sekss. Nekāda maiguma, nekādas priekšspēles, vispār neka. Kāda bijusi pitkērniete bija stāstījusi izmeklētājiem, ka pirmoreiz sekss viņai bijis ārkārtīgi agrā jaunībā, bet vēl vairākus gadus pēc tam viņu neviens nekad nav noskūpstījis. Iepazīstoties ar Braianu, viņš bijis seksuāli pilnīgi neizglītots, par seksta tehniku nezinājis neko, tiesā liecināja Kari Boja, vēl piebilstot: "Viņi vispār neko nezināja par ētiku seksā. Tur nebija tādas lietas kā uzticības... Es nezinu nevienu laulātu pāri Pitkērnā, kas būtu uzticīgi viens otram."

To visu par normālu uzskatīja liela daļa bijušo un tobrīdējo pitkērnietu: pret bērniem te visi izturas lieliski, gluži vienkārši tā tas šajā pasaules daļā ir: meitenes, kā jau kārtīgam polinēzietēm pienākas, nobriest ātri — ar visām no tā izrietošajām sekām. Vai nu stīvajiem, nūgīgajiem mūsdienu britiem ko tādu saprast. Viņiem prātā kaut kas pavisam cits — kā gluži vienkārši salu slēgt un šāda veidā tikt vaļā no vienas budžeta izdevumu ailes.

Bet ne visi un ne visas. Pusaudžu seksu — jā, bet seksu ar bērniem un piespiedu kārtā — to gan ne. "Kāds vīrietis, kurš bija pārcēlies uz salu ar savu sievu un mazu meitiņu, zināja, kāda ir šī vieta; viņam bija jāzina, kas sagaidīja viņa meitu. Tā arī notika, viņu izvaroja radnieki. "Viņš viņu pasniedza kā gaļas gabalu," man nesen teica sievietes partneris. Viņas vecvecāki bija centušies paturēt viņu Jaunzēlandē; viņas tēvs bija pastāvējis uz to, ka viņa dodas atpakaļ uz Pitkērnū." Kā izrādījās, šis Keitijas Marksas atstāstītais gadījums nebija izņēmums. Drīzāk ikdiens.

Izmeklēšanas gaitā papildus dažiem indivīdiem iezīmējās pat veselās pedofilu ģimenītes. Apsūdzēti izrādījās Olīvas Kristianas vīrs Stīvs, dēls Rendījs, tēvs Lens un jaunākais brālis Deivs. Savukārt Jaunzēlandē bija paredzēts tiesāt viņas otru brāli Keju un divus

pārējos dēlus Trentu un Šonu. Un ko viņas situācijā bija domāt un darīt?

“Olīvai ir izvēle starp divām realitātes versijām. Saskaņā ar pirmo viņas vīrs Stīvs, dēls Rendijs, brālis Deivs un tēvs Lens ir izvarotāji un bērnu izmantotāji, kamēr viņas citi vīriešu dzimtes radnieki, ieskaitot vēl divus dēlus, visi tiek turēti aizdomās par līdzīgu rīcību, tiekot tiesāti vienlaikus. Saskaņā ar otro viņas ģimene ir galvenais mērķis britu sazvērestībā ar nodomu evakuēt salu, sazvērestībā, kas radīta kopā ar Jaunzēlandes valdību, britu un jaunzēlandiešu policiju, britu un jaunzēlandiešu tiesu iestādēm un vismaz deviņām Pitkērnas sievietēm,” daļas salinieku dilemmu īsi un skaidri raksturoja Keitija Marksa.

Nav ko brīnīties, ka salinieku vairākums pilnīgi acīm redzami un skaidri vērsās nevis pret bērnu izvarotājiem, bet pret tām sievietēm, kas pārkāpa ģimeņu saišu uzlikto pienākumu. Izmeklēšanas laikā par noziegumiem bija liecinājušas divdesmit sešas sievietes, bet līdz 2003. gada aprīlim bija palikušas vairs tikai desmit, kas bija gatavas uzstāties kā cietušās. Tai pašā 2003. gadā vairākas sievietes paziņoja, ka īstenībā policija esot piespiedusi viņas iesniegt sūdzības, viņām esot piedāvāta nauda utt. “Es nemaz nesapratu, ka esmu parakstījusi iesniegumu, jo es nekad nebūtu gribējusi iet uz tiesu vai apsūdzēt kādu Pitkērnā... Es tikai gribēju, lai Pitkērnas vīrieši iemācās, kā uzvesties ar meitenēm,” šāds bija viens no tipiskākajiem skaidrojumiem.

Neviens nebija lielākās sprukās kā bijusī britu impērija. Britu jūras spēki daudzus gadu desmitus bija bijuši galvenie salas apgādātāji un labdari un pret saviem paraugpitkērnīešiem juta kaut ko gandrīz mīlestībai līdzīgu. Braians Jangs, Džejs Vorens un Stīvs Kristians savulaik pat bija ielūgti uz Bekingemas pili. Savukārt, izsakoties izmeklēšanas gaitā no amata atstādinātā britu augstā komisāra Leona Solta vārdiem (pitkērnīeši salas bijušo skolotāju dievināja, Stīvs Kristians viņu sauca vienkārši par Bosu), kurš pilnīgi un galīgi

vīlās britu birokrātu spējā atrisināt problēmu, "Apvienotā Karaliste bija ignorējusi likumu un kārtību Pitkērnā divsimt gadu". Atzīt Lielbritānija to nevēlējās, taču arī negribēja ne slēgt salu, kas neizbēgami notiktu, ja tiktu iesēdināta lielākā daļa Pitkērnas vīriešu, ne piemērot britu risinājumu Pitkērnas problēmai, ne arī pamatīgi atkāpties no britu likumiem un to izpratnes.

Tikmēr sirreālais stāsts tikai turpinājās un turpinājās — līdz pat tiesai un vēl pēc tam. Uz salu par godu gadsimta prāvai ar speciāli nofraktētu kuģi atved visu — tiesnešus, advokātus, tiesas darbiniekus —, un viņus visus salā nogādā ar liellaivu, ko stūrē apsūdzētie... "Kad jūs pirmoreiz ieraugāt cilvēku, kurš apsūdzēts par nopietniem noziegumiem, viņš parasti ir nosēdināts tiesas zālē, cietumsargu apsargāts. Rendijs vadīja laivu, kas nogādāja mūs krastā, lai mēs varētu ziņot par viņa tiesāšanu sakarā ar piecām izvarošanām un septiņiem uzņēmāmās gadījumiem..."

Salinicki aizved savus apsūdzētājus piknikā, nodzied vienam no viņiem dzimšanas dienas apsveikumu... Tiesājamie un nākamie ieslodzītie paši būvē sev cietumu, jo kurš gan cits to uzbūvēs? Apsūdzēto advokāti mitinās jaunā cietuma kamerās... Izmeklēšanas laikā tiek atklāts, ka kāds padzīvojis britu Aizsardzības ministrijas darbinieks pārāk cieši sadraudzējies ar piecpadsmitgadīgu vietējo meiteni... Pat tiesas prāvas laikā gan cietušie, gan liecinieki un apsūdzētie kopā dara darbus, kas vitāli kopienas eksistencei, jo nekur likties...

Leons Solts izmeklēšanas laikā atbalstīja amnestēšanas variantu un solījās piedabūt vīriešus atzīties, ja tiks garantēta apžēlošana. Jaunzēlandes — jo lieta tika iztiesāta tās jurisdikcijā — tiesu sistēma ir ļoti žēlīga pret noziedzniekiem, kas atzīst savu vainu un no sirds (vai vismaz izliekas, ka no sirds) atvainojas saviem upuriem. Taču pitkērnīši bija gatavi atzīt savu vainu tikai tad, ja viņiem apžēlošana būtu garantēta un pilnīgi droša, nevis tikai iespējama. Un tā nu viss neizbēgami nonāca līdz tiesai.

Beigu beigās tika pieņemts sava veida kompromiss: spriedumi, lielākajai salinieku daļai par sašutumu, bija notiesājoši, taču ļoti maigi un miksti: Stīvam Kristianam — trīs gadi cietumā par piecām izvarošanām ar iespēju lūgt mājas arestu pēc deviņiem mēnešiem un apžēlošanu pēc gada, Lenam Braunam — divi gadi ar iespēju tos atsēdēt mājās, Denīsam Kristianam, kurš vienīgais tiesā atzina savu vainu un to nožēloja, trīssimt stundu sabiedriskajos darbos, Rendījam Kristianam — seši gadi cietumā ar iespēju tikt apžēlotam pēc diviem, Deivam Braunam — četršimt stundu sabiedriskajos darbos, bet Terījam Jangam — pieci gadi cietumā.

Turklāt piesprieštos gadus salinieki varēja atsēdēt nevis kaut kur Jaunzēlandē, kur attieksme pret pedofiliem ir tradicionāli nelaipna, bet gan pašu būvētajā māju cietumā, kuru viņi gan trīs četras reizes nedēļā pameta, lai dotos dažādos darbos un laiku pa laikam vadītu arī liellaivu. Daudz kas no tā, ko pašlaik salā izbauda tās iedzīvotāji, ir radies, pateicoties ieslodzīto pedofilu čaklajam darbam, piemēram, trepītes uz leju, uz Sentpola baseinu, un augšup, uz Kristiana alu.

Ar to visu stāsts, protams, nav beidzies, lai gan atšķirībā no vecajiem laikiem tagad Lielbritānijas salas vajadzībām spiesta tērēt pāris miljonus mārciņu, bet notiesātie sen ir izcietuši gana komfortablos sodus un atgriezušies ģimenes klēpī. Šons Kristians pat ir kļuvis par salas mēru, kas Pitkērnū padara par, domājams, vienīgo pusvalstisko veidojumu, kuru vada oficiāli notiesāts pedofils.

Ir vairāk nekā skaidrs, ka ne mazums noziedznieku — Eiropas likumu izpratnē — tā arī palika nesodīti un ka mēs nekad neuzzināsim, cik šādu mazu bērnu izvarošanu ir bijis aizvadītajās simtgadēs un pat desmitgadēs. Turklāt klajā ir nācis ne mazums ziņu par briesmoņiem, kuri vairs nav saucami pie atbildības.

Piemēram, viens no baismīgākajiem salas pārišiem — Elvins Kristians, kurš 1946. gadā apprecēja par sevi vairāk nekā desmit gadus vecāko apkopes darbinieci adventisti Evelīnu. Pāritis pat tad, kad

Evelīnai jau bija gandrīz astoņdesmit, pa māju bija izmētājis pornožurnālus, uzaicināto bērnu priekšā nodarbojās ar seksu, Elvins uz mācās bērniem, kamēr Evelīna noskatījās un citi bērni arī. Vienu no meitenēm Elvins bija izvarojis jau trīsdesmitajos gados...

Bet daudz svarīgāks ir jautājums, kāpēc tas viss tā notika un varēja notikt? Ar "to visu" saprotot ne jau tikai bērnu izvarošanu, bet to, kāpēc tā pārvērtās par sistēmu. Kāpēc neviens neiebilda, pat vecāki ne? No vienas puses, kā es par to pārliecinos paša acīm (un kājām), miniatūrā saliņa tomēr ir gana liela, lai tajā vienmēr varētu atrast kādu klusu, aizaugušu stūrīti tālu nost no ziņkārīgām acīm. Taču visi šeit vienmēr visu par visiem ir zinājuši un zina arī tagad: pitkērnietis pēc kvadracikla motora trokšņa vien var precīzi pateikt, kurš ir pabraucis garām mājai, un tā ir tikai necīgākā no viņa pārcilvēciskajām maņām.

Ar vārdu sakot, visi zināja un klusēja. Ieskaitot upurus un viņu vecākus, — šķiet neiedomājami, taču, tikai dažas dienas nodzīvojot uz salas, to var sākt saprast. Iedomājieties, jūs dzīvojat necīgā saliņā, kur no izvarotajiem gluži vienkārši nav, kur paglābties. No šīs salas nekad un nekādos laika apstākļos nav redzama kāda cita sauszeme. Jūs nekad nekur citur neesat bijuši. Īstenībā jūs esat ieslodzīti uz klints bezgalīga okeāna vidū, jo tuvākā angļiski runājošā zeme ir nedēļas vai pat divu brauciena attālumā, drīzākā kuģa iegriešanās gaidāma pēc varbūt tikai dažiem mēnešiem. Un, lai kādā fiziskajā briedumā arī jūs būtu, desmit, divpadsmit gadu vecumā jūs būtībā esat tikai bērns. Nekādā gadījumā ne pieaugušais.

Kam jūs reāli varat pasūdzēties, ja skolotājs jūs izvaro turpat aiz skolas ēkas un ja par to zina gan salas garīdznieks, gan nākamais skolotājs, bet neviens par to neziņo tālāk? Likums numur trīsdesmit, kas paredz, ka "ziņojumi no bērniem, kas jaunāki par četrpadsmit gadiem, ir jāņem vērā", ir tukša skaņa. Jūs uzticēsieties vecākiem? Bet jūsu vecāki nebūt nav labākā situācijā — visi šeit ir

rados, visi ir saistīti, visi no visiem atkarīgi, visi par visiem visu zina. Īstenībā tāda viena liela mafijas ģimene ar savu klusēšanas pienākumu un tradīciju visas problēmas atrisināt ģimenes ietvaros un turpat arī norakt. Turklāt jums no bērna kājas ir stāstīts, ka jūs taču esat no Pitkērnas, tātad jums jābūt stipriem un izturīgiem un jāklusē. Tā nu jūs neizrādāt sāpes un ciešanas, jūs norūdaties, jūs klusējat, jūs aizdziedējat brūci un ejat tālāk ar pamazām nostiprinošos pārliecību, ka tā tam šeit arī ir jābūt...

Es varētu mēģināt jums iestāstīt, ka kāds no neīstajiem saliniekiem man izklāsta šo secinājumu, bet, ja godīgi, viņi ir pārāk aizņemti ar ikdienas dzīvi, lai domātu dziļas domas un vēl jo vairāk — lai paskatītos uz sevi un savu dzīvi no malas. Tiesa, salai gan ir arī sava rakstniece — Nadīne Kristiana, notiesātā pedofila Rendija sieva. "Pieci bērni, viens dārzs, divi kaķi, četras kazas, trīsdesmit vistas, muzeja uzraudze un valdības kases pārraudzītāja, tad vēl pin grozus, cep maizi, izgatavo rotaslietas, aprūpē tūristus un nu jau ir uzrakstījusi trīs romantiskus romānus un trīs grāmatas jauniešiem," tā par Nadīni rakstīs viņas pašas interneta lapā.

Taču tas, ko Nadīne raksta, nav gluži salinieku eksistenciālo problēmu analīze. "Jauns darbs, jauna mīlestība... un kāds, kas alkst pēc atreibības. Viesniece Keita Kvintala un viņas māsa Džena tiek nolīgtas, lai vadītu jaunu luksusa viesnīcu Pitkērna salā. Sagaidot tikai smagu darbu, ko nozīmēs jaunās viesnīcas vadīšana, mīlas stāsts ar spēcīgo un glīto Braisu Braunu ir pēdējais, ko viņa būtu iedomājusies. Ar jaunu mīlestību un salas jaunā tūrisma objekta panākumiem dzīve šķiet salda. Bet kāpēc pēkšņi viss jūk ārā? Kas cenšas kaitēt viesnīcai un kāpēc? Keita sāk cīņu ne tikai par savu darbu vai mīlestību... bet arī par savu dzīvību," šāds ir "Kvintalas atgriešanās", rakstnieces pirmās grāmatas sērijā "Bauntija atgriešanās", iss izklāsts.

Tiesa, noiets varētu būt arī labāks. "Acīm redzami divdesmit pārdotas grāmatas trīs mēnešos — tas nav labi! Būtu jauki, ja jūs kaut

kur ieminētos par manām grāmatām vai kādu nopirktu," vēsta viens no pēdējiem Nadīnes ierakstiem tviterī. Un viņai ir vēl pāritis grāmatu tai pašā sērijā "Bauntija atgriešanās", viņa ir uzrakstījusi arī kaut ko jauniešiem par nārām Pitkērna ūdeņos, taču skaidrs, ka neko par salinieku dzīvesziņu un dzīvesdziņu tajā nemeklēt. Tāpēc nāksies vien izteikt pašam savus secinājumus.

Kāpēc vecāki neaizsargāja savus bērnus? Kāpēc viņi skaļi neprotestēja? Kāpēc galu gala nepaņēma kādu šaujamo (un saliniekiem ieroču ir bez sava gala) un lietu neatrisināja pēc sentēvu dumpinieku metodēm? Mana atbilde — pie visa vainīga izdzīvošana.

Pitkērna kolonijas sākumi bija fantastiski asiņaini — vīrieši nevarēja sadalīt ne zemi, ne sievietes, nespēja paciest cits citu, un jau pēc dažiem gadiem dzīvs no viņiem visiem palika tikai viens. Varbūt tieši kopš tiem laikiem nāk sapratne — labāk, lai visas sievietes pieder visiem, nekā nogalināt citam citu viņu dēļ? Sievietes dēļ nav vērts ne konfliktēt, ne nogalināt, tad jau labāk *free-for-all*? (Laulības salā meitenēm tradicionāli dod aizstāvību no citiem varmācīgiem vīriešiem, taču vienlaikus laulības saites ir diezgan nosacītas un sniedz abiem laulātajiem lielu brīvību partneru izvēlē un maiņā.)

Skaidra lieta, ka par šādu secinājumu ne viens vien salinieks man sadotu pa pieri, taču fakts — kopš notikumiem pēc izsēšanās uz salas pitkērneiši nekad ar šaujamočiem neko sliktu nav izdarījuši. Tos izmanto, lai nošautu kādu kazu vai nodabātu zemē maiszeskoka augļus (kā nekā šie koki sasniedz pat divdesmit metru augstumu).

Taču, lai kas arī notiktu, Pitkērna salas vīrieši nelieto cits pret citu fizisku vardarbību, tā paliek bērniem un sievietēm. Arī ne pret vienu no izvarotajām meitenēm nekāda fiziska vardarbība — ar to saprotot piespiešanu, sišanu utt. — netika lietota. Dažas vēlāk pat iemilējās savos izvarotajos. Kad Nadīnes vīra Rendija izvarotajai meitenei bija trīspadsmit vai četrpadsmit gadu, viņai Rendijs

iepatikās — viņa pat sūtīja viņam mīlestības vēstules. Rendijs tiesā gan apgalvoja, ka meitenei nekad neesot pat pieskaries.

Vēl vairāk — aizvadītie nepilnie divarpus gadsimti uz salas tās iedzīvotājus ir pārliecinājuši par to, ka vienīgā izdzīvošanas iespēja ir sadarbošanās. Visiem jādarbojas kopā — citas izejas nav, atsevišķi izdzīvot nav iespējams. Viena lieta ir dusmoties citam uz citu, ienīst vienam otru. Piemēram, saliniece Rojala ar savu māsu Mevisu neesot runājusi desmit gadu, rakstīja Dea Birketa. Bet kopējais darbs ir jāizdara — klusējot un nikni skatoties vienam uz otru, taču arī pilnībā uzticoties visai komandai: liellaiva ir tikai visuzskatāmākais piemērs. Sala nevar pastāvēt bez pieaugušu vīriešu muskuļiem, un, ja šiem vīriešiem kaut kas ir bijis vajadzīgs, sala šo realitāti ir pieņēmusi, kaut arī bērnu seksuālā izmantošana ir bijusi tās sastāvdaļa...

Vai tas nozīmē, ka lielos vilcienos salas iemītnieku galvās un zemāk nekā nav mainījies arī tagad, pēc tiesas, izņemot, protams, to, ka tagad salinieku seksuālos paradumus uzmanīgi vēro krietni prāvāks pulciņš ārpusnieku? Kaut kā tas šķiet apšaubāmi. Kaut vai tāpēc vien, ka savu statusu no pedofilijā apsūdzētajiem pitkērnīšiem pamatīgi un uz neatgriešanos ir iedragājis Deniss Kristians — jums jau pazīstamais pastmeistars, vienīgais no viņiem, kas savu vainu atzina un nožēloja.

Visā viesošanās laikā es meklēju gadījumu, lai šo jautājumu uzdotu, iespējams, vienīgajam salas iemītņiekam, kura atbilde ir ko vērts. Runa ir par Stīvu Kristianu — neapšaubāmi bijušo salas vadoni, kura ietekme nez vai ir būtiski mazinājusies arī tagad. Pēc sprieduma stāšanās spēkā Stīvs, protams, beidzot zaudēja mēra amatu, bet nekur viņš tā arī nav pazudis. Vai tiešām ļaunais džins, kas ilgi valdīja pār salu? Bet kāpēc tad šis džins tik sasodīti ātri un viegli padāvās britu birokrātiem?

Ilgus gadus viņš bija salas galvenais alfa tēviņš. Jaunībā Stīvam bijušas attiecības ar piecām vai sešām sievietēm vienlaikus. Kad

pirms dažiem gadiem laivas dzenskrūvē kritiskā brīdī iekļuvusi virve, viņš pārlēcis pār bortu, ieniris, pārgriezis virvi un atgriezies laivā, to visu paveicot tik ātri, ka daži pat nav pamanījuši. Vissvarīgākais cilvēks salā — galvenais inženieris, kurš spēj visu salabot. Nozīmīgākā klana vadonis, kas, atbilstoši vietējai taisnīguma sistēmai, sadalīja amatus, naudu un visu pārējo, bet šajā taisnīgumā ietilpa arī tas, ka viņš ņēma to, kas vadonim pienākas, tostarp arī jaunas meitenes. Pirms tiesas advokāts esot atturējies Stīvu no liecināšanas, bet, ja viņš tomēr būtu liecinājis, visi salas vīriči dabūtu iet uz cietumu, to man skaidri pasaka kāds no īstajiem saliniekiem.

Taču visā salas apmeklējuma laikā Stīvu pamanu tikai vienu vienīgu reizi — sestdienas dievkalpojuma laikā pa baznīciņas logu (viņš iekšpusē, es ārpusē). Ne Stīva polinēziskie vaibsti, ne viltīgais tumšo acu skats neliecina ne par grēku nožēlu, ne par sakāvi un pazemību. Drīzāk par divām pavisam citām lietām, kas saliniekus padarījušas par tādiem, kādi viņi ir, un tās abas jau atkal ir bijušas izdzīvošanas vārdā. Pirmā — krāpšanās, blēdīšanās un izlikšanās. Salinieki pēdējos simt, simt piecdesmit gadus ir izcili labi sapratuši, ka viņu kristīgi tikumīgais tēls apvienojumā ar dumpja vēsturi ir salas lielākā vērtība. Pazudis tas, un kuģi vairs nepiestās, dāvanas vairs neplūdīs, neviens un neko vairs nedāvinās.

Un otrā lieta — salas asiņainā pagātne, kas nekur bez pēdām nav izgaisusi, vien transformējusies un nedaudz noslēpusies. Jā, man daudz kas vēl jāuzzina par razbainieku salas iemītniekiem.

Džons Adamss

1960. gada lielajā visa kā skaitīšanā Pitkērna salā tika saskaitītas piecdesmit septiņas apdzīvotas mājas, divdesmit deviņas tukšas, viens benzīna un četrpadsmit dīzeļdzinēji, seši kanoe motori, septiņas veļas mašīnas, trīsdesmit septiņas krāsnis, divpadsmit ledusskapji, piecdesmit septiņas šujmašīnas, četrpadsmit rakstāmmašīnas, četrdesmit divi telefoni, astoņdesmit cisternas ūdenim, vienpadsmit ērgelītes, četras klavieres, viena vijole, viena mandolīna, sešas ģitāras, viens trombons, četras kornetes, astoņpadsmit ukuleles (tādas maziņas havajiešu ģitāriņas, ja kāds nezina), viens nezināma nosaukuma mūzikas instruments, divpadsmit radio, septiņpadsmit fonogrāfi, divi atskaņotāji, trīs radiogramofoni, divdesmit pieci suņi, nezināms daudzums kaķu, apmēram simt vistu, bet neviena dziedātājputna, radio-stacija, viens barkass, četras liellaivas, daudz kanoe. Jā, un vēl divsimt četrdesmit septiņas bībeles, kādai ģimenei pat deviņpadsmit bībeles un vēl trīs Jaunās derības.

Sniedzot pārskatu par šiem rezultātiem, vietējās avīzītes *Pitcairn Miscellany* ievadraksta autors piebilda: "Nav TV, nav autobusu, nav tramvaju, automašīnu, vilcienu, lidmašīnu — patiesība neka, kas ved, izņemot ķerras. Nav maksājamu nodokļu un apmaksājamu rēķinu. Nav veikala, kur iepirkties, un naudas apgrozībā. Mums ir klints Klusajā okeānā piecas jūdzes apkārtmērā un divas jūdzes diametrā.

Mums ir skaisti kalni un ielejas un daudz zivju. Mums gan derētu drusku vairāk koku, īpaši kokospalmu. Vai mēs, pitkērnīši, esam apmierināti? Es domāju — kāpēc visi vecūksņi atgriežas savās mājās vai tiecas atgriezties ar vēlmi, lai tiktu apglabāti mazajā kapsētā netālu no Malas blakus jūrai...”

Cilvēki gan ir apglabāti ne tikai tur. Par asiņainajiem gadiem pēc dumpja nemaz nerunāsim, tad, pēc vienas no versijām, neapbedīti ķermeņi apkārt mētājās mēnešiem ilgi, savukārt nogalināto galvas polinēziešu sievietes izmantoja saviem rituāliem. 1869. gada beigās salā ieradās kuģis *Susan*, kura kapteinis Filips Houlands brauciena laikā bija miris. Viņš tika apglabāts Pitkērnā, un kuģis nekavējoties devās prom. Trīsarpus gadu vēlāk, 1873. gada martā, blakus kapteiņa Houlanda kapam tika izrakts vēl viens — ceļā mirušajam kuģa *Volunteer* kapteinim Vokeram. Tā viņi abi arī atdusas netālu no tagadējās liellaivu pietauvošanās vietas.

Savukārt salas istā kapsēta atrodas krietni patālu — jāuzrāpjas Grūtību kalnā, jāuzkāpj līdz Adamstaunas centram un tad atkal jādodas pa labi lejup, uz okeāna pusi. Tur tad arī izvietojusies saulainā, klusā un tukšā salas kapsētiņa, kas noteikti ir tā vērtā, lai pa to kādu stundu paklejotu, pierakstot vai nofotografējot kapu plāksnīšu uzrakstus, kuru īpašniekus pēc tam varētu atšifrēt, lai gan jau uzreiz skaidrs, ka ļoti daudzu vēsturisko personāžu kapiņus te neatrast. Drīzāk pat otrādi — zināmu ļaužu kapavietas te gandrīz vai ar uguni jāmeklē.

Pēc ilgākiem pūliņiem atrodu kārtīgi aizaugušo Rozalindas Amēlijas Jangas-Nildas kapavietu ar uzrakstu “Bērnu miļotāja”. Viņa bija salas pirmā rakstniece, uzrakstīja pietiekami detalizētu grāmatu par Pitkērnas vēsturi, kura ir arī manā grāmatplauktā, fiksējot daudzus faktus, kas citādi sen būtu pagaisuši. Nu, piemēram, kā 1871. gada jūlijā salu pa ceļam no Lieldienu salas uz Mangarevu apciemojusi pat krievu korvete *Vitjazj* un pitkērnīši no kuģa apkalpes saņēmuši

daudz labvēlības, taču pēc šī apciemojuma “gandrīz ikviens iedzīvotājs nolikās gulta ar kādu drudža un gripas veidu, lai gan neviens gadījums, par laimi, neizrādījās liktenīgs”.

Netālu piemineklis Rutas Mičeli piemīnai: dzimusi Buenosairesā, mirusi Pitkērnā 1887. gada 11. oktobrī 23 gadu vecumā. *In hope* — Cerībā. Kas viņa tāda, kā tā gadījies, ka jauna sieviete no Argentīnas atbrauc uz šo pasaules malu un te nomirst, ne jausmas. Un tikpat mīklaini mana kapiņu apmeklējuma laikā izskatās divas plaksnītes ar dubultuzrakstu. Džūlija Klāra Vorena, dzimusi 1874. gada 5. janvārī Pitkērna salā, mirusi 1897. gada 19. jūnijā, tātad divdesmit trīs gadu vecumā. Un Eleanora Linda Vorena — dzimusi 1895. gada 14. augusta, mirusi... mirusi tāpat 1897. gada 19. jūnijā.

Tikai vēlāk noskaidroju, ka plāksnīte saistīta ar, tā sacīt, postdumpinieku laiku salas asiņaināko noziegumu. Semjuela Rasela Vorena un Agneses Kristīanas meita Džūlija 1897. gada 19. jūnijā tiek nogalināta kopā ar savu nepilnus divus gadus veco meitiņu. Slepkava — šaubu nav nekādu — ir viņas mīļākais, mazās Eleanoras tēvs Harijs Alberts Kristīans, dzimis 1872. gada 11. martā, vecāki — Alfonso Draivers Kristīans un Sāra Makoja. Pēc populārākās versijas, ļaundaris ievilinājis viņas kapsētā, kur abām pārgriezis rīkli. Pēc citas — nogalināto ķermeņi tā arī netika atrasti; Kristīans vēlāk bija paziņojis, ka esot pārgriezis sievietei rīkli un kopā ar mazuli iemetis jūrā.

Pats slepkava gan šeit neatdusas. Lūk, mazmazītiņš avižu arhīvu rakstiņš no laikraksta *San Francisco Call*: “Stāsts par mīlestību un slepkavību, kas beigsies ar pakāršanu, nāk no vientuļās, mazas Pitkērnas. Viens no saliniekiem nogalināja savu mīļāko un viņas bērnu, un pašlaik viņš ir ceļā uz Fidži uz britu karakuģa *Royalist* klaja, lai tiktu pakārts par savu noziegumu... Pēdējās ziņas ir no Papeetes, Taiti galvaspilsētas, kur *Royalist* bija ieradies ar slepkavu uz klaja.”

Kāpēc Kristīans paveica šo slepkavību? Kapteiņa Henrija Daika ziņojums no kuģa *Comus* ir īss un skaidrs: “Šķiet, ka viņš iepriekš

viņu paveda, bet ļoti vēlējās dabūt viņu prom no ceļa, lai varētu likumīgi apprecēties ar citu sievieti..." — "Lai gan precīzas ziņas par noziegumu dažādos ziņojumos ir pretrunīgas, tas tiek sensacionalizēts visā pasaulē un aizsāk nepamatotus ziņojumus, ka Pitkērnā plaukst amoralitāte," žēli fiksē ļoti detalizētais Pitkērnas kuģu apciemojumu reģistrs *Pitcairn Island as a Port of Call: A Record, 1790—2010*.

Tiešām nepamatotus? Pēc dubultās slepkavības salā ieradās juridiskais komisārs Hamiltons Hanters, kurš konstatēja, ka salinieki ir "vaļīgi morālē, vāji intelektā", savukārt kopienā valda nesaskaņas starp diviem kļāniem — Kristianiem un Jāngiem. (Šajā laikā, starp citu, salā bija piecdesmit viens Kristians, četrdesmit septiņi Jāngi, divdesmit Voreni, vienpadsmit Kofini, seši Makoji, četri Smiti, divi Batleri un viens Bafets.)

Taču Pitkērnas galvenais kaps atrodas citur — lai nokļūtu tur, jākāpj atpakaļ uz Adamstaunu šķērsojošo galveno ielu vai varbūt ceļu, jādodas Kristiana alas virzienā, tad jānogriežas pa kreisi, kur atrodas skola, jāpaiet garām kādai no vecajām liellaivām, kas ir izvilкта te, augšā, un pārtapusi par liela izmēra puķu dobi, — jā, un tad jau arī esmu klāt. Diezgan aizaudzis zemes pleķītis, kuru apjož balti krāsota sēta un kura vidū slejas pelēcīgi balta, kā šķiet no pirmā acu uzmetiena, gadsimtus sena akmens plāksne ar uzrakstu:

SACRED
TO THE MEMORY OF
MR JOHN ADAMS
DIED MARCH 5th 1829
AGED 65 YEARS

Burti ir knapi saskatāmi, tāpēc daudzajos šīs kapa plāksnes fotoattēlos tie bieži ir iekrāsoti ar krītu. Savukārt turpat blakus ir vēl divas mazākas plāksnītes. "Svētā piemiņā par Teio "Mēriju Soru

Mamiju", Džona Adamsa sievu. Izceļusies krasta Pitkerna ar *HMAV Bounty* 1790. gada 23. janvārī, mirusi 1829. gada 14. martā," vēsta viena. Sanāk deviņas dienas pēc vīra. "Svēta piemiņa par Hamu Jangu, Džona Adamsa meitu. Dzimusi 1800. gadā Pitkerna, migrejusi uz Norfolkas salu 1856. gada 8. jūnijā ar kuģi *Morayshire*, atgriezusies Pitkērna salā 1863. gada 8. decembrī ar kuģi *St Kilda*, mirusi 1864. gada 27. augustā," tā otra.

Ja pavisam īsi, tad var teikt — šeit atdusas cilvēks, kurš izdzīvoja. Viņš nebija "Bauntija" dumpinieku vadonis, viņš nebija nekada paraugpersonība, viņš nebija godīguma, ētiskuma, taisnprātības, dasnuma, demokrātiskuma etalons, pat lasīt viņš iemācījās tikai dzīves otrajā pusē, toties viņš bija vienīgais no dumpiniekiem, kurš pārdzīvoja pirmos asiņainos gadus salā. Kad Pitkērnū 1808. gada 6. februārī no jauna atklāja amerikāņu kapteiņa Meihjū Folgera kuģis *Topaz*, uz tās dzīvoja prāvs sieviešu, bērnu un pusaudžu bariņš, kā arī salas patriarhs Džons Adamss.

"Džeks bija viens no karaļa Džona vīriem — ļoti īss un ļoti plats. Viņš valkāja mazu, apaļu salmu cepuri, kuru, kā varēja šķist, vieglākais vēja pūtiens spētu nopūst no matu ērkuļa, kas auga uz viņa galvas. Viņa seju klāja bārdas sprogas; lielā krūmveida vaigubārda nokārās līdz mutes kaktiņiem, kamēr tās augšdaļu starp deniņiem un virslūpu slēpa garas šķipsnas, kuras būtu apskaudusi dažāda laba mūsdienu dāma. No pakauša karājās aste — gara, bieza, cieša bīze, kas rūpīgi bija sapīta kopā ar melnu lenti.

Uz viena vaiga vienmēr bija izspiedies miesas kalniņš, zem kura atradās tabakas rullis, kas reti kad tika izņemts no mutes — izņemot brīžus, kad viņš Virdžīnijas zāli izmantoja savā pipē, un tad rullis tika rūpīgi novietots kabatā vai saglabāts silts viņa biedra mutē." Tas ir fragments no *Jack Adams, the Mutineer*, vienas no daudzajām "Bauntija" dumpim veltītajām grāmatīņām, kas naca klajā deviņpadsmitā gadsimta pirmajā pusē.

Vai Džons Adamss patiešām izskatījās tieši tā, kas to lai zina. Ir saglabājies tikai viens viņa klasiskais attēls; droši zināms ir vienīgi tas, ka izskatījies viņa slavenā jūrnieka bize: 1853. gadā, jau ilgi pēc Adamsa nāves, salas mācītājs uz Angliju atveda šo deviņpadsmit centimetru garo izstrādājumu, kas tagad ir Griničas Nacionālā kuģniecības muzeja īpašumā.

Taču gan kapteinis Folgers, gan nākamie salas viesi — divu britu karakuģu apkalpes — Pitkērnā atrada nevis vienu iesikstējušu dumpinieku, pēc kura raudāt raudāja karātavas, un viņa harēmu ar atvasēm, bet gan augstākā mērā reliģiozu un apgarotu sabiedrību, kuras gatavība lūgt Dievu vietā un nevietā līdz sirds dziļumiem aizkustināja skarbos jūras vilkus.

Noskatoties šai kristietības valstībā, abu britu karakuģu kapteiņi bez garas vilcināšanās nolēma, ka būtu "milzīgas nežēlības un necilvēcības akts" vest veco lāga patriarhu Adamsu uz Angliju, lai viņš tur stātos tiesas priekšā par savu lomu "Bauntija" dumpī.

"Kā tas ir, kaniecīgs bariņš noziedznieku pēcteču, kas dzīvo smagu dzīvi uz niecīga zemes gabaliņa okeāna vidū, uzdrīkstas atklāti ieteikt savu mīlestības un žēlsirdības Dievu kapteiņiem ar bieži vien ledusaukstu sirdi, rupjiem un kritušiem jūrniekiem un pasažieriem, ko viņi nekad nebija redzējuši un nekad arī vairs neredzēs?"

Atbilde ir Dieva mīlestībā, kas ir likusi kristiešiem gadsimtiem cauri aplicināt savu ticību. Par vienu no pitkērnešu ticības izpausmēm — kristīgās ticības himnu dziedāšanu no savām liellaivām, kuģiem atvadoties no salas, — ir maz strīdu: nocietinātam jūrniekam, intelektuālam pasažierim vai svētulīgam kvēkeru vaļu kuģa kapteinim tā ir riesusi asaras acīs un ilglaicīgas atmiņas par Pitkērna salu kā ļoti īpašu vietu," — tik aizkustinoši vārdi lasāmi *Pitcairn as port of call*.

Un šie vārdi nav izņēmums. Ikviens kuģis, kas apmeklēja Pitkērna salu nākamajās desmitgadēs, vēstīja vienu un to pašu — šī sala ir

mazs īstenās paradīzes gabaliņš pasaules grēku jura: nevis tās paradīzes, kur augļi krīt no kokiem un brūnas meitenes ir vēlīgas un ieinteresētas, bet gan tās, kur cilvēki paši no savas brīvas gribas dzīvo. Tam Kungam neapšaubāmi tīkamu, dievbijīgu dzīvi un nepārtraukti slavē Viņu visdažādākajos veidos.

Ja godīgi, arī es no dažādiem aprakstiem biju sapratis, ka, mums dodoties prom no salas, pitkērnīši, sapulcējušies uz mola, noteikti uz atvadām nodziedās savu slaveno *In the sweet by and by* — 1868. gadā Senforda Beneta sacerētu, nedaudz sarkanu reliģisku dziesmiņu, kuras dziedāšana salas viesiem esot viena no pamattradīcijām. Bet nekā, ne čiku ne grabu, pēc tam nākas vien to noklausīties *Youtube*:

*There's a land that is fairer than day,
And by faith we can see it afar;
For the Father waits over the way
To prepare us a dwelling place there.*

*In the sweet by and by,
We shall meet on that beautiful shore;
In the sweet by and by,
We shall meet on that beautiful shore.*

*We shall sing on that beautiful shore
The melodious songs of the blessed;
And our spirits shall sorrow no more,
Not a sigh for the blessing of rest.*

*To our bountiful Father above,
We will offer our tribute of praise
For the glorious gift of His love
And the blessings that hallow our days.*

Precīzi tulkot labāk pat nemēģināšu, bet, ja īsi, tad dziesmiņā ir runa par to tālo, brīnišķo krastu, kur mūsu Tēvs debesis ir iekārtojis mums visiem mūža mājas, — nu, kaut kā apmēram tā. Taču daudziem Pitkērnas apmeklētājiem deviņpadsmitā gadsimta pirmajā pusē patiešām varēja šķist, ka šajā brīnišķajā krastā viņi jau ir ieradušies.

“Tas bija Dievam tīkami — aizskart šī cilvēka sirdi un padarīt viņu par labā instrumentu pret tiem, kas ap viņu. Viņa mirušie biedri bija atstājuši ģimenes, kas bija izaugušas neziņā par viņu Dievu un Glābēju, jo visas sievietes bija Otaheites [Taiti] elku pielūdzejās. Viena Bībele un tikai viena, ko reizēm bija lasījis Kristians un likuši malā daži no viņa vīriem laivās, bija dota Adamsam un saliniekiem,” savā kristīgajā grāmatiņā *Pitcairn the island, the people, and the pastor, with a short account of the mutiny of the Bounty* deviņpadsmitajā gadsimtā rakstīja Tomass Marijs.

1831. gadā Anglijā iznāk grāmata *Narrative of a Voyage to the Pacific and Bering Strait, by Captain F. W. Beechey*. Bīčijs ar savu kuģi *Blossom* salā ierodas 1825. gadā un ziņo to pašu — tik īsteni un patiesi reliģiozus cilvēkus viņš neesot redzējis: “Viss, ko atliek pateikt par šiem lieliskajiem cilvēkiem, ir tas, ka viņi, šķiet, dzīvo kopā perfektā harmonijā un apmierinājumā; būt tikumīgiem, reliģioziem, priecīgiem un viesmīlīgiem bez kādas piesardzības; būt laulāto un vecāku pieķeršanās paraugiem un būt apveltītiem ar ārkārtīgi nedaudziem netikumiem. Mēs palikām kopā ar viņiem daudzas dienas, un viņu atklātā uzvedība deva mums vispilnīgāko iespēju iepazīties ar jebkuriem trūkumiem, kuri viņiem varētu piemist.”

Vecais Adamss gan bijis un palicis īsts angļu jūrniece. Piemēram, kad kapteinis Folgers pastāstīja par Nelsona uzvaru pie Trafalgāras, Adamss “piecēlās no sava sēdekļa, noņēma cepuri, trīsreiz pavicināja to ap galvu ar trim izsaucieniem, pa jūrnieku modei nometa to zemē un izsaucās — vecā Anglija uz mūžiem”. Taču — Tā Kunga klēpī atgriezies jūrniece, kas katru vakaru savā kajītes stūrī kritis

ceļos, lai skaitītu savas lūgšanas, un katru ritu pirmais bijis augšā ar to pašu mērķi.

Arī jaunie salinieki esot īsteni kristieši: "Visu laiku, ko pavadīju kopā ar viņiem, es no viņiem nedzirdēju nevienu joku vai divdomību. Viņi ir tā pieraduši sacīto uztvert tā burtiskajā nozīmē, ka ironiju vienmēr uzskatīja par izlikšanos, kaut arī viņiem tas tika skaidrots. Viņi nespēja saskatīt jēgu, ka tiek runāts kaut kas, kas nav stingri patiesība, jebkāda mērķa dēļ. Sabata diena pilnībā ir veltīta lūgšanām, lasīšanai un nopietnām pārdomām. Nevienai laivai nav atļauts atstāt krastu, nevienam darbam tikt darītam, izņemot ēdiena gatavošanu, kam gan sagatavošanās ir notikusi iepriekšējā vakarā..."

Šo un nākamo salas viesu — pārsvarā angļiski runājošu un ar angļisku vai amerikānisku izcelsmi — sevišķo attieksmi pret Adamsa "ganāmpulku" jo īpaši nostiprināja tas, ka Adamss bija izveidojis nevis vienkārši kristiešu sabiedrību, bet tieši angļiski runājošu kristiešu sabiedrību. Tāda tā arī ir centusies izskatīties līdz pat šim brīdim. Anglim anglis visā pasaulē ir anglis, un šī attieksme, pateicoties Adamsam, visā pilnībā attiecās uz Pitkērna salas iedzīvotājiem. Viņi bija nevis kaut kādi tur pusiezemieši, bet tieši angļi, lai cik brūngani arī būtu.

Cienījama un godājama kristīga patriarha statusā Adamss nodzīvoja līdz pat savai pēdējai stundiņai. Kapteinis Bičijs Adamsu pat salaulāja ar jau aklo un nespēcīgo Teio — viņa piekto un pēdējo polinēziešu dzīvesbiedri. 1829. gada 22. janvārī Adamss vēl apciemo šoneri *Volador* no Valparaiso, laiks ir silts, un tiek uzskatīts, ka saule pārmērīgi sakarsējusi večuka galvu. Viņš vēl piecas sešas nedēļas pasirgst un tad arī aiziet viņšaulē.

Šim skaistajam stāstam par atgriezto dumpinieku, kurš uzbūvēja perfekto kristīgo sabiedrību un gabaliņu no paradīzes zemes virsū, gan ir tāda maza nianse — diezgan droši var teikt, ka tajā lielākā daļa ir bijusi blēdība un izlikšanās. Nu gluži kā ar Pitkērna salas viesu apbrīnoto Adamsa kapavietas pieminekli — arī tas nav īsts. Palielā

plāksne, kā izrādās, ir prasta, sacementēta imitācija, kas šeit uzstādīta ne tik senā pagātnē. Ar īsto Adamsa kapavietas plāksni tai nav ne vismazākā sakara, vienīgi uzraksts ir nokopēts precīzi. Savukārt īstā plāksne, kas bija izgatavota no dēļiem un svina (visticamāk, no "Bauntija" materiāliem), jau 1856. gadā tika aizvesta no salas, un tagad tā atrodas Lielbritānijā, Nacionālajā kuģniecības muzejā.

Līdzīgi arī ar Džonu Adamsu — ir vairāk nekā nopietns pamats uzskatīt, ka oficiālajā, viņa paša sacerētājā versijā par atgriezto dumpinieku īsts nav gandrīz nekas. Ne pievēršanās kristietībai, ne grēku nožēla, ne atteikšanās no zaļā pūķa valgiem. Visticamāk, viņš arī nemaz nebija nekāds Džons Adamss, vismaz visu savu mūžu noteikti ne: kad "Bauntijs" sāka savu pēdējo ceļojumu, cilvēks, kas vēstures annālēs iegājis kā Džons Adamss, kuģa reģistros figurēja kā Aleksandrs Smits.

"*Alexr Smith*, 22 gadus vecs, 5 pēdas 5 collas garš, ādas krāsa brūna, mati brūni, stipra miesas būve, daudz baku rētu un ļoti tetovēts uz ķermeņa, kājām, rokām un pēdām, un rēta uz viņa labās pēdas, kur viņš ir ticis ievainots ar cirvi," tā kuģa žurnālā savu matrozi aprakstīja "Bauntija" kapteinis Viljams Blajs.

Kurš bija īstais vārds un kurš, tā sacīt, pseidonīms? Droši tas nav zināms, taču ļoti iespējams, ka Džons Adamss sevi par Aleksandru Smitu bija nosaucis, lai slēptu dezertēšanu no kāda cita kuģa. Bet vispār jau neviens nevar pateikt to, kas īsti bija cilvēks, kurš pēcāk uzdevās par Adamsu. Varbūt pat pats dumpinieku vadonis Flečers Kristians, varbūt vēl kāds cits.

Par to, kas patiesībā notika salā pēc dumpinieku izcelšanās, lielākoties zinām tikai un vienīgi no Adamsa stāstiem, taču zīmīgi, cik atšķirīgas versijas viņš dažādos laikos stāstījis atbraukušo kuģu apkalpēm — sākumā, kad vēl nopietni bailojās, ka tūlīt viņu sakals važās un aizvedīs tiesāt uz Angliju, un pēcāk, kad jau bija nopratis, ka kristīgajam patriarham neviens negatavojas darīt pāri.

Tā nu pirmais Adamsa stāstiņš bija vienkāršs — sākumā viss bija labi, tad Kristians nomira, taitieši savvērējās un nogalināja visus baltos dumpiniekus, izņemot Adamsu, tad sievietes nākamajā naktī nogalināja visus melnos, un miers. Kad ieradās abi britu flotes karakuģi un kapteiņi izcēlās krastā, Adamss šo stāstiņu bija modificējis un uz nebēdu sunija Kristianu, kurš, tā nu sanāca, visus pārējos dumpiniekus būtībā nolaupījis, kuģi sadedzinājis, lai viņi neaizbēgtu, kļuvis nejauks, noskaņojis pret sevi visus, pārējos dažādi apspiedis un beigu beigās nogalināts pēc tam, kad vienam no polinēziešiem atņēmis viņa sievieti.

Tiesa, jau kuģa *Topaz* vizītes laikā bija dažādas notikušā variācijas: sešus gadus pēc ierašanās salā polinēzieši nogalināja visus baltos, izņemot Adamsu, kurš tika ievainots; notika tas pats, tikai pēc četriem gadiem; īsi pēc ierašanās salā Kristians sajuka prātā un nolēca no klintīm; dažus gadus viss bija mierīgi, tad Kristians saslima un nomira, tad taitieši nogalināja eiropiešus, bet viņus pašus nogalināja sievietes. Kas notika ar Kristiana sievu? It kā viņa mirusi dzemdībās, un pēc viņas nāves Kristians ar varu mēģinājis atņemt polinēzietim sievu. Vēl bija arī versija, ka Adamss Kristianu ir netīšām nošāvis.

Pēc tam vienpadsmit gadu salu neapmeklēja neviens kuģis, tad parādījās kapteiņa Bīčija *Blossom*, un nu jau Adamss, kurš pa šo laiku bija noticējis, ka viņu tik tiešām nenosūtīs uz Angliju tiesāšanai, stāstīja par Kristianu, kurš esot bijis jauks un lādzīgs, taču detaļās joprojām putrojās un tā arī turpināja līdz pat savai nāvei 1829. gadā. Bīčijs arī bija pēdējais no ārpusniekiem, kam bija iespēja lasīt un daļēji nokopēt izglītotākā "Bauntija" dumpinieka — kadeta Edvarda Janga — dienasgrāmatu; pēc tam tā mistiski pazuda.

Pie tā, kādi īsti bija pirmie dumpinieku gadi Pitkērna sala un kā īsti noritēja asiņainie slaktiņi, pēc kuriem desmit gadus pēc izsēšanās salā Adamss bija palicis vienīgais pieaugušais vīrietis un arī

vienīgais eksdumpinieks, un kāda tajā visā bija paša Adamsa loma, mēs vēl nonāksim, bez tā nu stāsts par razbainieku salu nekādi nebūtu pilnīgs. Pagaidām jautājums cits — vai tiecēt izcili kristīgajam Adamsam?

Adamsam, kurš līdz pat mūža galam ar zobiem un nagiem pieprasīja salas morālā kodeksa ievērošanu, un tā tiecām bija ne tikai izlikšanās vien. “Diāna, Adamsa vecākā masa, atkāpās no striktā morālā kodeksa, un viņai piedzima ārļaulības bērns no Edvarda Kvintala. Adamss pavēlēja, lai viņa par ārļaulības sakaru grēku tiktu nošauta. Visi salinieki iebilda pret tik ekstrēmu sodu par to, ko taitieši nekad nebija uzskatījuši par grēku, un neviens nepiekrita spriedumu izpildīt. Tad viņš sagatavojās to izdarīt pats, bet Artūrs Kvintals iejaucās un to nepieļāva. Tad Adamss aizliedza pārim salaulāties,” vēsta viena salinieku leģenda.

Citu pietiekami ticamu gadījumu atstāsta kapteinis Bičijs — uzturoties Pitkērna salā, viņam nācies izmantot savu autoritāti, lai mīlas lietās konsultētu divus jaunus ļaudis — Džordžu Adamsu un Polliju Jangu. Pollijai, lūk, Džordžs sākumā īsti nav paticis, un meitene šim paziņojusi — ar viņu nekad, nekad, nekad neprecēšoties. Taču meitenes sirsnīga izrādījusies kā vējiņš mainīga, Džordžs viņai tomēr iepaticies, taču, ko darīt, jo vecais Adamss visiem iemācījis turēt vārdu visās dzīves situācijās. Bičijs ieteicis nemuļķoties un precēties nost, taču meitene tik un tā vēl pusotru gadu domājusi, un laulības notikušas tikai 1827. gada 1. aprīlī...

Bet varbūt skaidrojumu sniedz versija par erceņģeli Gabriēlu, kas atstāstīta grāmatā *Pitcairn Island: Life and Death in Eden*: “Nav šaubu, ka Adamsā notika uzvedības maiņa, un, tā kā tā notika ilgi, pirms viņš tika atrasts, tā var tikt pieņemta kā patiesa. Šī vēlme izglītēt bērnus un ieaudzināt viņos striktu morālo kodeksu tika pastiprināta, kad “apmēram desmit gadu vēlāk [pēc tam, kad viņš palika vienīgais vīrietis salā] Adamsam bija īpaši neparasts sapnis, kurā

eņģelis Gabriēls nolaidās no debesīm un brīdināja par briesmām sakarā ar viņa iepriekšējo ļaunumu". Ir ticis pieņemts, ka šis vīzijas (viņam bijušas arī citas) bija delīrijs, nevis reliģiska apsēstība, bet, ņemot vērā viņa turpmāko uzvedību, reliģiska apsēstība, šķiet, bijusi ilgtermiņa rezultāts, lai arī kāds būtu sākotnējais cēlonis..."

Tiesa, eņģelis piemirsa, piemēram, pateikt augsti kristīgajam Adamsam, lai viņš ne tikai stāsta, ka ir iznīcinājis visus alkohola dzišanas katlus, kas salā bija nodarījuši daudz ļaunuma, bet to arī patiešām izdara. Tam pašam kristīgajam Adamsam, kurš paņēma trīs sievas pēc tam, kad puse no viņa biedriem dumpiniekiem bija nogalināti. Tam pašam kristīgajam Adamsam, kurš dzīvoja gandrīz pilnīgā izolācijā ar deviņām sievietēm un divdesmit četriem bērniem, tostarp duci meiteņu liktenīgajā vecumā zem divpadsmit gadiem. Tam pašam kristīgajam Adamsam, kuru audzumeita vēlāk apsūdzēja par viņas mātes nogalināšanu "caur nežēlīgo izturēšanos pret viņu". Jā, man joprojām daudz kas jāuzzina un jāsaprot par razbainieku salas iemītniekiem.

Džeimss Makojs

Ja runājam tā pavisam atklāti un godīgi, Pitkērnas iedzīvotājiem lielos vilcienos ir nospļauties par savu un salas vēsturi, un ne jau par kaut kādiem tur "Bauntija" artefaktiem vien. Tā ir bijis vienmēr — jau "Bauntija" dumpinieki iznīcināja gandrīz visas polinēziešu civilizācijas pēdas no tiem laikiem, kad virsaitis Taratahi no Peldošā Kalna (laikam Mangarevas) bija kolonizējis Matakiterangi salu (laikam jau Pitkērnu), bet viņa pēcteči salu bija pametuši, neatstājot mājdzīvniekus, toties visus cilvēka eksistencei svarīgos augus un kokus — tos gan. Dumpinieki sagāza jūrā "elku tēlus", nolīdzināja ar zemi svētās platformas *marae*, atstājot vienīgi grebumus klintīs, kuriem, visticamāk, bija pārāk grūti tikt klāt, un vairākus simtus noderīgo maizeskoku.

Tajos laikos tūrisms nebija neko izplatīts, toties tagad gan pitkērnietīši labi saprot, ka salas leģenda ir tā, kas viņus lielā mērā ir barojusi divus gadsimtus un turpina barot joprojām. Viņi ir arī sapratuši, ka, izpārdodot visus ar salas dumpīgo vēsturi saistītos priekšmetus, vienubrīd tūristi var sākt paši sev jautāt — kada velna pēc gan mēs šeit esam atbraukuši, ja te nekā nav palicis, izņemot pilnīgi parastus cilvēkus un pilnīgi parastu salu, kas atrodas kaut kur ellē ratā?

Taču, izņemot šos praktiskos apsvērumus, par savu vēsturi viņiem tik un tā ir nospļauties. Man nenākas viegli noskaidrot izcelsmi

kaut vai daļai interesanto salas vietu nosaukumu, bet, kad runa nonāk līdz kādiem noteiktiem vēstures datiem, te nu neko konkrētu nevar pastāstīt neviens salinieks. Bibliotēkā man tā arī neizdodas iekļūt, savukārt nedaudzās muzejā atrodamās grāmatas par salas vēsturi ir droši ieslēgtas vitrīnā.

Zīmīgi ir tas, ka pitkērnīši no visiem salas vēstures nozīmīgiem datumiem atzīmē tikai vienu — “Bauntija” dienu 23. janvārī. Ne dumpja gadadienu 28. aprīlī, ne ierašanās gadadienu Pitkērnā 15. janvārī, bet tieši dienu, kad “Bauntijs” salas piekrastē tika sadedzināts. Turklāt īpaši zīmīgi, ka nekad neviens droši nepateiks, vai kuģi aizdedzināt pavēlēja dumpinieku nosacītais vadonis Flečers Kristians vai to tišām, bet paslepus aizsvilināja kāds cits dumpinieks, vai arī tas notika pavisam netišām — dzērumā neuzmanīgi rīkojoties ar uguni.

Tiesa, savulaik ir bijusi vēl viena diena, ko salinieki vēsturiski ir atzīmējuši, un tā bija visu melno nogalināšanas gadadiena. Lieta tā, ka pitkērnīši sevi par melnajiem nekad nav uzskatījuši, lai cik tumši arī būtu, toties Taiti gan viņiem bija melno zeme. Tā nu arī ilgus gadus pēc salas apgūšanas tika svinēta nevis kaut kāda tur “Bauntija” diena, bet gan tās lieliskās dienas atcere, kad tika nogalināti pēdējie salas melnie.

Taču beigu beigās man paveicas: rakņājoties pa Jangu ģimenes grāmatplauktu, atrodu ne tikai nošņurkušo kaudzīti ar dažādu gadagājumu *Pitcairn Miscellany* numuriem, gan — kas jau pavisam smalki — arī salas kuģu apciemojumu reģistru par pēdējiem gandrīz divsimt divdesmit gadiem. Un pa vidu visdažādākajai sadzīviskajai draizai te atrodas tādi stāsti, nu tāāāāādi stāsti, kas pilnīgi noteikti liktu sajūsmā trīcēt visas pasaules puiku sirdīm.

Un kapēc lai nebūtu: galu galā Pitkērnas kā iebraukšanas ostas vēsture ir pasaules mūsai kuģniecības vēsture — vaļu mednieku kuģi, tad kravas kliperi, tad laineri, kas ved britu emigrantus uz Austrāliju un austrāliešu laimes meklētājus uz Kaliforniju, britu ogļvedēji

no Ņūkāslas, nitrātu kuģi no Čīles, kravas un pasažieru kuģi, kas dodas cauri Panamas kanālam, hospitāļkuģi no Francijas uz Jaunzēlandi un Austrāliju.

1820. gada 20. decembrī 168 kilometru attālumā no Pitkērnas esošo Hendersona salu trijās glābšanas laivās sasniedz vaļu mednieku kuģa *Essex* komanda. Šajā laikā vaļu mednieku kuģi Pitkērnū vispār ir iecienījuši kā ērtu krājumu papildināšanas vietu, taču *Essex* ir nevis šāds tāds, bet, iespējams, pasaules slavenākais vaļu mednieku kuģis. To ir svaigi nogremdējis trīspadsmit metru garš (bet varbūt arī garāks) kašalots, un tieši šī kuģa apkalpes piedzīvojumi ir pamatā visu laiku slavenākajam jūras romānam "Mobijs Diks".

Essex bija vecs kuģis, bet tika uzskatīts par laimīgu. Divdesmit deviņus gadus vecais kapteinis Džordžs Polards ar pirmo palīgu Ouenu Čisu ar kuģi jau bija devušies iepriekšējā braucienā, un nu 1819. gada augustā viņi no Nantuketā devās divarpus gadu braucienā. Tas galīgi nebija veiksmīgs — sākumā kuģis smagi cieta vētra, tad veselās pieccas nedēļas apbrauca Horna ragu, vēl pēc tam apkalpe nejauši pilnībā nodedzināja Čārlza salu.

Un tad pienāk liktenīgais 1820. gada 20. novembris — tā vietā, lai it kā trīspadsmit, it kā tomēr divdesmit sešus metrus garais kašalots uzvestos, kā medījumam pieklājas, tas uzbrūk kuģim, pēc vairākiem triecieniem to sekmīgi iedragā un aizpeld, lai nekad vairs netiktu redzēts.

Tuvākā zināmā zeme Marķīza salas ir 1900 kilometru attālumā, krājumu ir maz, un vispār vaļu medību laivas nav domātas ilgākiem braucieniem. 27. decembrī pārējā apkalpe mazajās laivelēs dodas uz Dienvidamerikas pusi, bet Tomass Čapijs (Čapels), Viljams Raitis un Sets Vikss paliek uz salas. Tikai nākamā gada 8. aprīlī viņus izglābj britu kuģis *Surry*, kas no Valparaiso devies ar tieši šādu misiju. Vēlāk Čapijs savā ziņojumā raksta: "Starp klintīm bija dažas alas, kas deva patvērumu no vēja un lietus. Vienā no šīm alām mēs atradām

astoņu cilvēku skeletus, droši vien kādus nabaga jūrniekus, kuri bija strandējuši uz salas un miruši pārtikas un ūdens trūkuma dēļ. Viņi bija cits citam blakus, it kā būtu nogūlušies un nomiruši kopā...”

Trīs mēnešus pēc *Essex* nogrimšanas vienu laivu ar trim pārpalikušajiem vīriem, kuri ir bijuši spiesti ķerties pat pie kanibālisma, izglābj britu vaļu mednieku kuģis *Indian*. Otra laiva pazūd. Trešajā vīri ķeras gan pie lozēšanas, kuru no braucējiem nogalināt un apest, gan arī pie kanibālisma. Beigu beigās šo laivu ar diviem dzīvi palikušajiem (tostarp arī kapteini Polardu) deviņdesmit piecas dienas pēc *Essex* nogrimšanas izglābj vaļu mednieku kuģis *Dauphin*.

Polards kļūst par cita vaļu mednieku kuģa kapteini, tas strandē, viņš pārceļas uz nākamo kuģi, bet strandē arī tas. Ar to Polarda jūrnieka karjera beidzas — jūrnieki, kas ir visai māņticīga tauta, viņu ne bez pamata sāk uzskatīt par kaut ko līdzīgu Bībeles personāžam Jonam, un kādreizējais kapteinis savu dzīvi beidz kā naktssargs Nantuketā...

Izrādās, laiku pa laikam saliniekiem bijušas ne tikai liellaivas, bet arī nopietnāki peldlīdzekļi, taču to mūžs nav bijis garš. 1903. gada 12. jūnijā nogrimst salas kuteris *Pitcairn II*. Tā komandai bijis ieradums kolektīvi nosnausties, īpaši nerūpējoties par jūras apstākļiem. Vētras laikā, visiem guļot, kuģītis lielajos viļņos apgāžas, un astoņpadsmit gadu vecais pitkērnietis Semjuels Jūdžins Kofins noslīkst. Pārējā apkalpe izglābjas, jo kutera plakandibena laiva ar ariem un smeļamo kausu nejauši atrodas peldam netālu.

1917. gada 15. janvārī ūdenī tiek nolaists pitkērnietu būvētais šoneris *Messenger*. Tā kā kuģis būvēts no ziedotiem materiāliem un sabiedriskajos darbos, salinieki lēš, ka tā vērtība naudā ir pusotrs dolārs. Naglas izgatavotas no veciem dzelzs gabaliem, ko ziedojušas pitkērnietu ģimenes. Kuģītim tomēr nav ilgs mūžs — 1920. gada 10. aprīlī tas netālu no Pitkērnas nogrimst neilgi pēc tam, kad visu tā apkalpi uzņem garāmbraucošs tvaikonis.

Ja precīzāk, tvaikonis sākumā šoneri nepamana un pabrauc garām, tad nonāk Pitkērnā, pitkērnietis informē par kuģīša traģisko situāciju, un tvaikoņa kapteinis ir pietiekami atsaucīgs, lai grieztos riņķī un dotos atpakaļ, sameklētu šoneri un izglābtu cilvēkus no tā. Sava neilgā mūžiņa laikā kuģītis divpadsmit reizi ir aizkļuvis līdz Mangarevai, un pitkērnietis Freda Kristiana īsais, bet kodolīgais raksturojums par šo ūdens transportlīdzekli skan: "Tas sāniski peldēja tikpat ātri kā uz priekšu..."

1849. gada augustā no salas tiek nosūtīta pirmā zināmā mīlestības vēstule — deviņpadsmit gadu vecā Džemima Janga to ar korveti *Daphne* nosūta divdesmit trīs gadus vecajam leitnantam Arturam Kohreīnam, kurš pirms diviem gadiem bija viesojies salā ar karakuģi *Spy*, taču atbilde tā arī netiek saņemta. Savukārt 1932. gada septembrī salā ar kokosriekstu kravu ierodas šoneris *Pro Patria*, uz kura klāja ir arī Normans Hols, kurš kopā ar Čārlzu Nordhofu ir sarakstījis triloģiju "Dumpis uz Bauntija" — domājams, slavenāko grāmatu par slaveno dumpi.

Šonerim izdodas pārdot kokosriekstus saliniekiem (divi šiliņi par piecdesmit riekstiem), un prombraucot tajā sēstas arī Arturs Jangs ar saviem trim pieaugušajiem bērniem, viens Kristians un divi Voreni — vienkārši sakot, pameklēt pasaulē laimi. Taču laime neatrodas — septiņi pitkērnietis paliek strandējuši Mangarevā, no kurienes atpakaļ uz Pitkērnū viņus 1934. gada februārī atved kapteiņa Ervina Džonsona šoneris *Yankee*. Uz salu dodas arī sešpadsmit gadu veca meitene no Mangarevas, kura iemīlējusies Sterlingā Vorenā. Mangarevas varas iestādes atteikušās viņus salaulāt, jo Vorenā nav bijis līdzīgas dzimšanas apliecības, un galu galā ceremoniju veic kapteinis Džonsons...

1830. gadā sala nopietni cieš no sausuma, un 1831. gada 6. martā astoņdesmit seši pitkērnietis ar diviem kuģiem dodas uz Taiti, kur 21. martā ierodas jau astoņdesmit septiņi pitkērnietis — ceļojuma laikā ir piedzimis bērns. Taču pēc ierašanās Taiti no kādas infekcijas

slimības ļoti ātri nomirst divpadsmit salinieki, viņu vidū četrdesmit gadu vecumā arī Flečera Kristiana vecākais dēls Ceturtdiena Oktobris Kristians. Tikai mēnesi pavadījuši Taiti, pirmie pitkērnīši ar nelielu šoneri no Taiti jau cenšas atgriezties savā salā, taču ir spiesti palikt Lorda Huda salā, līdz jūnija beigās franču fregate *Bordeaux* viņus atved atpakaļ uz Pitkērnu.

Septembrī pārējos pitkērnīšus no Taiti mājup aizved amerikāņu šoneris *Charles Doggett*. Tā kapteinis Viljams Draivers, uzņemoties šo pienākumu, riskē ar apdrošināšanas zaudēšanu un bankrotu, un salinieki vēlāk apdrošinātājiem raksta: "Džentlmeņi, mēs ceram, ka jūs nebūsiet neapmierināti ar kapteini Draiveru sakarā ar soli, ko viņš sper. Augsta mirstība ir bijusi mūsu vidū, kopš mēs esam Taiti. Mēs esam apbedījuši divpadsmit cilvēkus un baidāmies, ka, ja paliksim šeit, mūsu skaits drīz būs mazs. Atbilstoši mūsu patiesajam lūgumam un ar misionāru un citu ārvalstnieku iejaukšanos kapteinis Draivers ir piekritis aizvest mūs uz mūsu pašu Salu (tas ir, Pitkērnu). Mēs patiesi ceram, ka tas neizrādīsies kaitīgi viņa kuģojumam. Mēs novēlam katram no jums vislabāko svētību. Paliekam, džentlmeņi, jūsu padevīgie kalpi, Pitkērna Salas Tauta..."

Tā gan nav vienīgā reize, kad salinieki dodas prom. 1856. gada 1. maijā mācītājs Džordžs Hunns Nobss pēdējoreiz notur dievkalpojumu, pirms visi pitkērnīši kāpj kuģi un dodas uz Norfolkas salu. Uz kuģa *Morayshire* atrodas simt deviņdesmit trīs salinieki, bet 8. jūnijā Norfolkas salā ierodas jau simt deviņdesmit četri pasažieri — ceļā atkal ir piedzimis viens mazulis. Salinieki ir paņēmuši līdzī pat "Bauntija" enkuru un laktu, kuri abi pašlaik joprojām atrodas Norfolkas salas muzejā, un veikuši arī citus priekšdarbus, lai, ja nu kas, varētu sekmīgi atgriezties, piemēram, nogalinājuši visus salas suņus, lai tie nesaplosītu kazas.

Dažas dienas vēlāk britu karakuģis *Trincomalee*, dodoties no Valparaiso uz Taiti, garāmbraucot pasveicina Pitkērna salu ar diviem

lielgabala šāvieniem, bet nekādu atbildes sveicienu nesaņem, jo visi pitkērnīši ir aizbraukuši. Savukārt 1858. gada 15. martā salā ar mazu laiviņu ierodas kapteinis Džosia Noulss ar sešiem vīriem. Dažas dienas iepriekš viņu kliperis *Wild Wave* ir uzskrējis uz rifa pie Oeno salas. Vīri atklāj, ka sala ir pamesta, bet viņu laiviņu sadragā vētra, un nākas uzbūvēt jaunu šoneri — “iebrucēji” nocērt kokus dēļiem, dažas mājas nodedzina, lai tiktu pie naglām, salas karoga mastu pielāgo šonera vajadzībām.

Viņiem nav neviena zāģa, viss darbs tiek izdarīts ar sešiem cirvjiem un dažiem citiem instrumentiem. Šoneris tiek nosaukts Džona Adamsa vārdā, vecu laktu izmanto par enkuru, katlu — par krānsi, bet no atrastajiem auduma gabaliem viņi uzšuj ASV karogu ar deviņām stripām un divpadsmit zvaigznēm. Viss darbs prasa trīs mēnešus, un pēc tam Noulss ar trim vīriem dodas ceļā, bet pārējie trīs nobīstas sēsties šādā īpatnā kuģošanas līdzeklī. Viss beidzas laimīgi — viņi satiek ASV karakuģi *Vandalia*, kas savāc gan trīs vīrus no Pitkērnas, gan pārējo *Wild Wave* komandu un pasažierus no Oeno salas.

1859. gada 17. janvārī brigantīna *Mary Ann* atved atpakaļ sešpadsmit pitkērnīšus, kuri salā atrod Noulsa vīru radītos postījumus un arī Noulsa vēstuli skolas ēkā: tajā viņš informē par nepieciešamību nodedzināt dažas mājas. Ja ir pasaulē drosmīgi cilvēki, tad tie ir šie divi brāļi Jangi — Mozus un Mehjū, kuri kopā ar sievietēm un bērniem, skaidri apzinoties, ka nekāda britu troņa palīdzība var arī nesekot, atgriežas Pitkērnā no Norfolkas salas.

Tad 1864. gadā salā atgriežas vel četras pitkērnīšu ģimenes. Mērija Janga raksta par ceļojumu: “Īsi pirms brokastīm Ceturtdienas [Kristiana] mazā meitiņa nomira. Viņu ievietoja mucā, kas pilna ar sāli, lai saglabātu ķermeni un viņa varētu tikt apbedīta krastā.” Kad atgriezās otrā grupa, pitkērnīšu skaits salā atkal pieauga līdz četrdesmit trim, un dzīve varēja turpināties...

Un te jau kaut kas no paša pieredzes: 2013. gadā interneta izsoļu vietnē *eBay* par trim tūkstošiem dolāru tiek pārdota mūsu dienās ļoti reta manta — vairākas “Bauntija” naglas un citi sīki priekšmeti, ko kāds Džeimss Rasels Makojs 1878. gadā nodevis kapteinim Vorlendam. Uzvārds liek domāt par kādu no “Bauntija” dumpinieku pēctečiem, bet tajā brīdī vēl nenojaušu, ka runa ir par salinieku, ar kura vārdu saistās viens no iespaidīgākajiem piedzīvojumiem — un varoņdarbiem — visā salas vēsturē un kuru iemūžinājis pats Džeks London.

Džeimss Rasels Makojs, protams, ir viens no dumpinieka Makoja pēctečiem — mazmazdēls, ja precīzi. Caur savu meitu Adeliju viņš savukārt ir Stīva Kristiana un Brendas Kristianas vecvectēvs. Dzimis 1845. gadā, miris 1924. gadā. Pirmoreiz par salas miertiesnesi — maģistrātu ievēlēts 1870. gadā, tāpat divdesmit piecu gadu vecumā, kas, šķiet, vien jau šo to liecina par šo cilvēku. Pēc tam par miertiesnesi tiek ievēlēts vēl septiņas reizes — līdz 1904. gadam.

Pēc rakstura diezgan autokrātisks, taču tieši tādēļ sala tolaik tiek pasargāta no daudz tiešākas un skarbākas britu valdības iejaukšanās. Paplašina salas sabiedrisko darbu sistēmu, nosakot tos katru dienu no pieciem rītā līdz diviem pēcpusdienā. Kādu laiku padzīvojis Londonā un Liverpūlē, kāda kapteiņa raksturojumā — daudz vairāk anglis savos vaibstos, krāsā, manierēs un domu toņkārtā nekā jebkurš cits no vietējiem saliniekiem. Nekādā gadījumā ne populārs, bet respektēts gan.

Pēc 1900. gada Makojs aizvien vairāk laika sāk pavadīt ārpus salas misionāra darbā un pamazām attālinās no pitkerniešu dzīves. (Tiesa, arī viņa dēls Metjū kļūst par miertiesnesi un ir viens no pēdējiem saliniekiem ar šo uzvārdu.) Taču tieši ar 1900. gadu ir saistīts notikums, kas iemūžina viņa vārdu. 1900. gada 1. decembrī salai pietuvojas barka *Pyrenees*, kuras tilpnēs gruzd labības krava — gruzd tik pamatīgi, ka apkalpei ir grūti paiet pa sakarseto klāju, un vīri

izmisīgi pumpē ūdeni uz klāja, lai tas pa īstam neaizdegotos. Aizdegšanās tikusi fiksēta jau piecpadsmit dienas agrāk, un visu šo laiku apkalpe dzīvojusi kā uz pulvera mucas.

Makojs vēlāk Septītās dienas adventistu baznīcas pārstāvjiem šo notikumu apraksta šādi: "Kapteiņa nodoms bija kuģi uztriekt kras-tam, lai glābtu komandu, ja iespējams. Sakarā ar stipro pretvēju un lielajiem viļņiem es atzinu par neiespējamu īstenot kapteiņa plānus un ieteicu, lai kuģis dodas uz Mangarevu, Gambjē salām. Vispirms kuģa apkalpe atteicās, zinot, ka tas ir liels risks un ka uguns var izlauzties no tilpnēm jebkurā mirklī. Kad kapteinis lūdza mani uz-ņemties stūrmaņa lomu un es devu piekrišanu, kuģa apkalpe bija gatava doties ceļā, jo viņi redzēja, ka esmu gatavs riskēt ar savu dzī-vību viņu dēļ.

Tas bija jau pēc tumsas iestāšanās, kad no kuģa izcēlos krastā [atpakaļ Pitkērnā]. Skolas telpās tika sasaukta sapulce — vai viņi va-rētu atbalstīt to, ka es viņus pametu uz dažām nedēļām vai pat dažiem mēnešiem. Pēc stundu ilgas runāšanas un atgādināšanas cilvēkiem par laiku, kad viņi bija uz salas strandējuši ļaudis, un par nepatik-šanām, ko viņi bija radījuši, es lūdzu visus, kas vēlējās atļaut man pamest salu cilvēciņas vārdā, pacelt labo roku. Vairākums atbalstīja, lai es varētu doties ceļā.

Es viņiem teicu, ka neņemu savu dzīvību paša rokās, kā daži varētu uzskatīt; es arī nedomāju par lielo un stipro uguni, kas zem manis degs katru dienu un nakti; bet es domāju par stiprām un mū-žīgām rokām, kas atradīsies zem manis. Jēzus pameta sava Tēva troni un Viņa gaišo namu cilvēces vārdā. Kāpēc gan ne mēs?

Tai naktī Pitkērnā neviens negulēja. Kamēr es kārtoju ģimenes lietas, sievietes gatavoja ēdienu nelaimē nonākušā kuģa apkalpei, vīrieši vāca kartupeļus, banānus, ķirbjus, un sešos no rīta es atvadī-jos no mājām un cilvēkiem un ar stipru ceļavēju sāku burāt uz Man-garevu apmēram 296 jūdžu attālumā.

Svētdienas rītā (pēc divdesmit astoņām stundām jūrā) mums neizdevās tikt pie ķēdēm no degošā kuģa, lai to noenkurotu, tā ka mēs uztriecām to pludmalē un izglābām paši sevi un dažas mantas. Divas dienas vēlāk uguns izlauzās no tilpnēm, un nu kuģis ir liesmās un tā paliks, kamēr tā kviešu un miežu krava sadegs...

Ja es nevaru tikt pie kuģa šeit vai Taiti, lai tas nogādātu mani atpakaļ uz Pitkērnū, man nāksies doties uz Sanfrancisko un izmantot tirdzniecības kuģi, kā esmu darījis iepriekš, un riskēt ar garu ceļojumu, pirms sākšu ceļu mājup."

Par to, cik riskants ir šāds brauciens, uzskatāmi liecina cits atgadījums — 1910. gada augustā pitkērneši atrod glābšanas riņķi no četrmastu barkas *Silberhorn*, kas iepriekš vairākkārt bija apmeklējusi salu. Izrādās, ka 1907. gadā barka pazudusi, vedot ogļu kravu. Ņūkāslas oglēm bija vispārzināms niķis pašaiizdegties, un tas, pēc visa spriežot, notika arī ar *Silberhorn* — vācu barka *Anny* vētras laikā netālu no Huana Fernandesa salas bija pabraukusi garām degošam burukuģim, kas laikam arī bija nabaga pazudusī barka.

Protams, Džeks Londonš savā stāstā "Makoja sēkla" (latviski tulkots kā "Makoja pēcnācējs") braucienu gan krietni izpušķo, gan pastiepj garumā: nu jau Makojs barku ar tās nabaga daudzcietušo komandu jūras straumju, vēju un citu apstākļu dēļ dzenā no vienas salas uz citu vēl ilgi. Toties stāstā ļoti ticami aprakstīts, kāds gan varētu būt bijis pitkērnietis, kurš cilvēkmīlestības vārdā dodas, maigi izsakoties, ļoti riskantā pasākumā un bez mazākās piespiešanas spēj sev pakļaut pusizmisušos raupjos tēvaiņus:

"Garais, plecīgais cilvēks laida vaļā griezīgus smieklus, kas bija drīzāk histēriski nekā jautri. Kā viņš, tā kapteinis vēroja Makoju neticīgi un izbrīnījušies. Neiedomājami, ka šis baskājainais sauszemes žurka varētu ieņemt tik augstu posteni! Zem atpogātā kokvilnas krekla varēja redzēt sirmām spalvām noaugušas krūtis; apakšveļas nebija. No izbalējušās salmenes apakšas lida laukā sirmas pinkas.

Līdz pus krūtīm sniedzās savēlusies patriarha bārda. Jebkurā gatavu apģērbu veikalā par viņa drēbēm dotu ne vairāk kā divus šiliņus. [..]

Pagrūduši nost otro un trešo palīgu, matroži metās pie laivām un drudzaini gatavojās nolaist tās ūdenī. Kapteinis Devenports un vecākais palīgs ar revolveriem rokā devās uz šonera pakalgalu, kad, uzkāpis uz kajītes, matrožus uzrunāja Makojs.

Izdzirduši pirmās lēnīgās, dūdojošās balss skaņas, matroži apstājās, lai klausītos. Viņš iedvesa tiem savu neizsakāmo pārliecību, un vienkāršās domas kā burvju strauts plūda uz matrožu sirdīm, un viņi paši pret savu gribu atvilga. Atmiņā atausa sen aizmirsti laiki, daži atcerējās bērnu dienās dzirdētās šūpuļa dziesmas, mātes mierinošos vārdus un glāstus, dienas gaitām beidzoties. Un viņiem sāka likties, ka šajā pasaulē vairs nav raižu, nav briesmu, nav noguruma. Viss bija, kā vajag, un bija pats par sevi saprotams, ka viņiem nav ko domāt par sauszemi un ar šo peldošo elli no jauna jādodas okeānā.

Makojs runāja vienkārši, bet nebija jau no svara, ko viņš runā. Viņa personība runāja pārliecinošāk par jebkuriem vārdiem. Tā bija pārdabiski smalkas un bezdibenīgi dziļas dvēseles alķīmija, valdzinoša, pievilcīgi pazemīga un neparasti valdonīga gara izpausme. Tas bija gaismas stars tumšajās matrožu dvēseļu kapenēs, daudz tīrāks un neizmerojami lielāks spēks par to, kas slēpās kapteiņa un vecākā palīga revolveru spožajos, nāvi nesošajos stobros.

Matroži sāka svārstīties, un tie, kas jau bija paguvuši atraisīt laivas, steigšus sēja tās atkal klāt. Tad viņi pa vienam vien sāka sāniski kāpties atpakaļ. Kāpjot lejā no kajītes jumta, Makojs staroja bērnišķīgā priekā. Dumpis bija novērsts. Vispār nekāda dumpja nebija bijis. Un nekādi dumpji nekad nebija uzliesmojuši, jo tiem neatlika vietas svētlaimīgajā pasaulē, kurā viņš dzīvoja..."

Vai varetu būt, ka es par agru esmu norakstījis visus pitkērnīešus ka uz mazām meitenēm kārus, liekulīgus un alkatīgus krāpniekus? Šķiet, man vēl šis tas kļuvis saprotams par razbainieku salu un tās iemītņiem.

Bobs Tomarčins

Dienas iet, es ik pa brīdim dažādās salas vietas satieku savus kompanjonus no *Claymore* un par dažiem no viņiem nevaru vien nobrīnīties. Senilais anglis ik pa laiciņam klenderē pretī un ar katru reizi izskatās aizvien pilniņāks un pilniņāks. Rahītiskais vikingu pēctecis veselu dienu nosēž skvēriņā pie pasta, sagatavojot nosūtīšanai bez pārspīlējuma simtus pastkaršu. Izbijušais krievu ministra vietnieks ar abām pavadonēm, kā izskatās, par savu mērķi izvirzījis salā nofilmēt pilnīgi un absolūti visu — pat Jangu ģimenes ķemerītiņu. Taču, paraugoties atpakaļ salas vēsturē, var droši teikt, ka neko īpaši viņi neizceļas — Pitkērna vienmēr ir kā magnēts pievilksusi dažādus divaiņus, no kuriem daži piederējuši pat, tā sacīt, ekstraklasei.

Lai kāds divkosis, liekulis un kas tik vel būtu bijis šis Džons Adamss, viņa kā salas vienīgā vadoņa statusu dzīves laikā neapstrīd neviens, un attiecīgi jo lielākas jukas sākas pēc viņa nāves 1829. gadā. Pirmie no otrā viņa iecerotājiem ir Bristoles galdnieks Džons Bafets un viņa kompanjons, Londonas pulksteņmeistara dēls Džons Evanss. Tad 1828. gada 5. novembrī ar mazu kuģeli no Peru ierodas Džordžs Hunns Nobss, kurš pirms tam dienējis gan britu, gan Čīles kara flotē, un "kaptēinis" Noass Bunkers.

Bunkers, kā jūs jau tagad zināt, drīz vien milas sāpēs padara sev galu, savukārt Nobss apprec Sāru Kristianu un, neraugoties uz Bafeta

iebildumiem, aši pārņem no viņa skolotāja un mācītāja funkcijas, pēc tam ķeras arī pie vecā un slimā Adamsa pienākumu apgūšanas, cita starpā sastādot arī pirmos salas rakstītos likumus. Bafets, kurš salā bija ieradies kā pilnīgs atturībnieks, ar laiku sāk aizrauties ar vietējo it kā nemaz neeksistējošo pašbrūvēto, rada arī divus ārlaulības bērņus un pēc mācītāja vairs nu nemaz neizskatās.

Taču jau 1832. gada 28. oktobrī ar barku *Pomare* no Taiti ierodas daudz, daudz, daudz, daudz ekscentriskāka persona, vārdā Džoša Hils. Markam Tvenam ir stāsts "Lielā revolūcija Pitkērnā" — par amerikāņu avantūristu, kurš organizē valsts apvērsumu Pitkērnā un kļūst par salas kronēto imperatoru Batervorsu I. Tvcens smalki apraksta, kā Batervorsam Steivlijam izdodas nonākt pie varas, izmantojot tiesas strīdu starp Ceturtdienu Oktobri Kristianu jaunāko un Elizabeti Millsu Jangu saistībā ar vistām, kas pārkāpušas īpašumu robežas, kam seko mirtiesneša Džeimsa Rasela Nikoja impīčments, paziņojumi par britu jūga nomešanu un Batervorsa kronēšana.

Izrādās, slavenais rakstnieks ir piedomājis gaužām maz — ne vairāk kā, teiksim, Džeks Londonstāstā par Makoja pēcteci. Džoša Hils pats sevi sauc par kapteini, lordu un gubernatoru un pitkērnīšiem apgalvo, ka viņu uz salu nosūtījusi britu valdība. Patiesībā divus gadus iepriekš viņam ir iešāvies prātā doties uz Pitkērnu un vienkārši tāpat vien uzņemties kopienas vadību. Ceļš nav viegls — Hils kādu laiku pavada Dienvidamerikā, kur viņu uzskata par spiegu, tad Havaju salās un Taiti, visur uzdodoties par redzamu valstsvīru, gandrīz vai karalienes pārstāvi. Un tad šis sešdesmitgadīgais kungs ar diezgan sliktu veselību un labu izglītību savu galamērķi patiešām sasniedz.

Lai saprastu, kas Džoša Hils ir par putnu (un cik viņš ir patiešām satriecoši traks), labi noderēs mazmazītiņš fragmentiņš no viņa autobiogrāfijas, kurā siki un smalki aprakstīts, ar ko tik viņš kopā ēdis un dzēris, kādās kariatēs vizinājies, kādas pasaules malas apmeklējis: "Un es esmu pasniedzis roku lēdijai Hamiltonai (no

pazīstamās Neapoles), kurai Nīlas varonis savējo ir sniedzis ne vienreiz vien. Es esmu vakariņojis ar vicekarali gubernatoru (kurš bija ģenerālis un grāfs) un ar admirāļiem gan uz viņu kuģiem, gan krastā. Es esmu izklaidējis gubernatorus, ģenerāļus, kapteiņus uz sava kuģa klāja ne reizi vien. Un es esmu komandējis vairākus kuģus un izgājis jūrā Franču Revolūcijas sākumā. [..]

Es esmu pusdienojis ar princi un arī ar princesi, un ar grāfu, baronu, vēstnieku, ministru (parasto un ārkārtējo), un es esmu dzīvojis ar konsuliem u.c. Es esmu apmeklējis un runājis ar "Sarkano žaketi", vareno indiāņu karotāju. Es esmu apmeklējis bīskapu, un viņš ir apmeklējis mani." Un tā tālāk, un tā tālāk — līdz pat pabūšanai Napoleona kronēšanas ceremonijā un Bībeles biedrības biedra statusam uz mūžu, bet "tagad es esmu pīcticīgs skolotājs Pitkērna salā"...

Jā, cita starpā Hils kļūst arī par skolotāju, bet ne tikai. Uzdototies par britu valdības sūtni, viņš vispirms ķeras pie pārvaldes pārveides. Tiek izveidota iespaidīga Pitkērnas Sadraudzības struktūra — galvgalā viņš kā prezidents, tad vecākais Vecākais, tad trīs vienkārši Vecākie, trīs Apakšvecākie un četri Kadeti. Pirmoreiz salā tiek izbūvēts arī cietums, pilnīgi un galīgi aizliegta alkohola izgatavošana, visiem nākas nodot šaujamieročus, kuri turpmāk glabājas Hila guļamistabā, Bafets tiek pat pie pēriena.

Pēc ilgākiem pūliņiem Hilam beidzot izdodas arī vienkārši izraidīt no salas visus trīs "neciešamos ārzemniekus". Nobss vēlāk apjomīgā dokumentā sūdzas, ka, piemēram, viņa trīs mēnešus ilgās slimības laikā Hils nav ļāvis viņam pat tuvoties kopienas medikamentu lādītei. Hila despotisms un diktatūra izpaudušies arī tā, ka "man tika sarakota viltus tiesa, kurā misters Hils bija tiesnesis, zvērinātie un soda izpildītājs", un šī tiesa beidzas ar piespriedu pērienu, kas arī tiek izpildīts.

Kā to visu piecieš britu varas iestādes — parasti garambraucošu karakuģu kapteiņu personā? Lielbritānijā šajā laika pilna spara norisinās pretalkoholisma kampaņa, un vismaz areji nedzērōšā,

nesmēķējošā, Dievu pielūdzošā sala angļiem šķiet pilnīga paraugzeme. Lai kādus trakumus arī izstrādātu Hils, viņa asā iestāšanās pret zaļā pūķa valgiem to visu atsver. Lūk, piemēram, kuģa *Challenger* kapteiņa Čārlza Frimantla ziņojums:

“Salā es atradu misteru Džošu Hilu, gandrīz septiņdesmit gadu vecu džentlmeni, kas, šķiet, ir ieradies no Anglijas, lai šo cilvēku vidū ieņemtu mācītāja vai vērotāja posteni... Viņš ieradās svētdienā, kad viņš atrada Nobsu, kurš līdz tam darbojās kā viņu mācītājs, piedzērušos... Tas man šķiet tik neparasts apstākļi — mistera Hila vecuma un acīm redzamā respektabluma džentlmenis, kas ieradies no Anglijas, lai paliktu Pitkērna salā. Mana pirmā doma bija, ka viņš ir kāds piedzīvojumu meklētājs, kas drīzāk kaitēs nekā darīs labu... bet, tā kā viņš bija salauzis visus viņu destilējamās aparātus un apvienojis viņus Atturības biedrībā, es sniedzu viņam visu manā varā esošo palīdzību, lai atbalstītu viņu šajā situācijā.”

Tiesa, saliniekiem Hila diktatūra pamazām sāk piegriezties, un lūzums iestājas brīdī, kad Arturs Kvintals atsakās ļaut Hilam izpildīt paša pieņemtu spriedumu Kvintala meitai, kura apsūdzēta par jamsa zādzību. Hils ir tā sadusmots par Kvintala iebildumiem, ka draud viņam ar zobenu, taču tiek apkaunojoši atbrūņots un zobenu atgūst tikai dienā, kad ir spiests pamest salu. Līdz ar šo notikumu Hila diktatūrai ir pienācis gals — salā atgriežas Nobss, kuram nu ir salinieku vairākuma atbalsts. (Starp citu, šis brīdis uzskatāmi apliecina, kā īsti salā ir ar izglītību: kad cienījamākie iedzīvotāji ķeras pie petīcijas, aicinot atgriezties salā Nobsu, to paraksta trīs Kvintali, divi Kristiani, pa vienam Jangam, Adamsam un Makojam, bet visi viņi uz papīra uzvelk tikai pa ķeksim.)

“Pitkērnas imperatoram” īsto beigu sākums iestājas 1837. gadā, kad Pitkērnā iegriežas karakuģis *Actaeon*. Nelaimīgā kārtā — nelaimīgā Hilam — kuģa kapteinis ir lords Edvards Rasels, Bedfordas hercoga dēls, kurš līdz ar to labi zina, ka Hila apgalvojumi par īpašu

pietuvinātību hercogam ir pilnīgas blēņas. Viss beidzas ar to, ka nākamajā gadā Pitkērnas Sadraudzības prezidents tiek izraidīts no salas: kuģis *Imogene* aizved Hilu uz Valparaiso, palaiž sava vaļa, un vairāk par šo neordināro avantūristu diemžēl nekas nav dzirdēts...

Visā salas vēsturē ir tikai viens personāžs, kas ar to saistīto notikumu fantasmagoriskumā var sacensties ar Hilu, kaut arī ir, tā sacīt, pilnīgi citā žanrā un svara kategorijā. Lai arī cik ļoti pitkērnīši interesētos par savas salas vēsturi un tās zīmīgajiem notikumiem, uz vārdiem "tas divainais cilvēks ar pērtiķi" padzīvojušākie salinieki atplaukst smaidā vēl šobaltdien.

Šis stāsts, kā tas atspoguļots tajos pašos garāmbraucošo kuģu reģistros, sākas šādi: 1957. gada 9. septembrī pitkērnīši, kārtējo reizi ierodoties Hendersona salā, lai savāktu tur miro koku saviem kokgriezumiem, sastop... cilvēku un pērtiķi. Lūk, kā tas tiek aprakstīts *Pitcairn Miscellany*:

"Lai satiktu laivu, iznāca cilvēks, kurš sauca, ka viņš esot amerikānis un ka viņu uz salas esot pametusi jahta "Lidojošais valzirgs". Pludmalē bija arī šimpanzes mazulis, un tas gan lika acīm ieplesities! [Kravas kuģis] *Pioneer Isle* nebija velejies uzņemt šo vīru, Bobu Tomarčīnu, kopā ar pērtiķi.

Tas nozīmēja, ka pitkērnīši devās atpakaļ uz pludmali, palika pa nakti un nākamajā rītā mājup devās kopā ar Bobu un viņa mīluli. Simt piecpadsmit jūdžu ceļš atpakaļ uz Pitkērnas prasīja divdesmit trīs stundas, laiks bija labs, bet brīžam neskaidrs. Tad, kamēr pārējā pasaule brīnījās par Boba Tomarčīna, viņa šimpanzes Moko, Hendersona salas un "Lidojošā valzirga" noslēpumu, Pitkērna uzņēma savus viesus."

Bobs un Moko Pitkērnā nodzīvo pusotru mēnesi, taču idillei punktu pieliek tas, ka Roberts tolaik ir divdesmit septiņus gadus vecs, bet salas vīriešiem savas sievietes un meitenes šķiet noderīgas un vajadzīgas pašiem, ta ka nākas vien Bobam no salas doties prom būtībā piespiedu kārtā. (Par šo kutelīgo apstākli Pitkērna hronikas, protams, klusē.)

26. oktobrī Tomarčins ar kuģi *Rangitiki II* dodas uz Panamu. Kapteinis atsakās uzņemt šimpanzi, un Bobs solās pēc tā atgriezties jau ar nākamo kuģi. Salas bērni, protams, ir sajūsmā. Pēc mēneša pie salas pietāj kuģis *Rangitata*, un Bobs tiešām ir uz klāja, taču, kā izrādās, viņš ir braucis pa zaķi, viņam nav augstā komisāra atļaujas izkāpt krastā, un tā nu Bobs arī paliek uz kuģa, ielēgts ambulances kajītē. Kuģis ar Bobu dodas tālāk uz Oklendū, bet Moko paliek Pitkērnā, Čārlza un Šarlotes Kristianu aizgādībā.

Kas tālāk notiek ar Bobu un Moko, no Pitkērna hronikām tā arī nekļūst skaidrs, tāpat kā tas, ko īsti viņš ir darījis uz neapdzīvotās salas un kā tur nonācis. Jahtas saimnieki pa radio paskaidrojuši, ka Tomarčins samaksājis, lai viņu izceļ krastā tieši Hendersona salā, Bobs savukārt apgalvojis, ka runa bijusi par uzkavēšanos tur tikai četras dienas, bet rezultātā viņam tur nācies pavadīt veselas četrdesmit.

Savukārt no visvisādiem citiem avotiem kopā salīpinās šāda aina: Bobs kopā ar Moko pirmoreiz pie apvāršņa parādījies Taiti — it kā, lai šimpanzīti izrādītu Bastilijas dienas svinībās Papeetē, kur visiem stāstījis, ka Moko esot vienīgais gaišspalvainais šimpanze visās Savienotajās Valstīs. No izrādišanas nekas nav sanācis, un tad Tomarčins saticis Velsu laulāto pāri un viņu jahtā “Lidojošais valzīrgs” devies Oklendās virzienā.

“Lidojošais valzīrgs” pat nebija īsta jahta — pašbūvēts kečs, ko Vankuveras skolotājs Džons Velss saka būvēt četrdesmito gadu beigās un pabeidza pēc pieciem gadiem, lai kopā ar sievu sāktu ceļot apkārt pasaulei. Trīs gadus pēc izbraukšanas no Vankūveras jahta bija nonākusi Papeetē, kur tad arī Velsi uzņēmuši uz klāja Tomarčinu.

Vēlāk Velsu pāris stāstīja, ka Tomarčins viņiem samaksājis trīs simt dolāru, lai viņi to izliktu krasta Hendersona salā, kas būtu laba vieta no publicitātes viedokļa — pietiekami liela sala, ik pa laiku to apmeklē gan citi kuģi, gan pitkērnīši, ūdens it kā arī ir.

Bobs savukārt visiem bija stāstījis, ka sala izlikts tāpec, ka jahtas kapteinim un īpaši jau viņa sievai nav patīcis šimpanze. Tāpec viņi ierosinājuši Bobam dažas dienas padzīvot uz salas, kamēr Velsu parim nomierināsies nervi, un pametuši. Ar ēdienu esot bijis slikti, jo vienīgais, ko Bobs paņēmis līdzī, kopā ar Moko izsēžoties Hendersona salā, bijis kondensētais piens pērtiķēnam. Tā nu viņi četrdesmit dienas pārtikuši no zivīm un kokosriekstiem, žurku tūkstošu apdraudēti.

Taču kaut kas ar šo stāstu nebija īsti labi. Kad ieradās pitkērnīši, Bobs bija izlicis pludmales saulesargu, pats bija ģērbies kā tāds Robinsons Krūzo. Viņa nometnē bija telts, divpadsmit konservu kastes, municija, makšķeres, radio, plašu atskaņotājs ar platēm, ceļotāja čeki, ūdens muca un pat dažas vistas. Līdz ar to versija par izlikšanu krastā uz pāris dienām īsti neklapē.

Arī pitkērnīšiem, atrodot Hendersona salā saldo pāri, izbrīns bija tikai par pērtiķi. 10. augustā "Lidojošais valzirgs" bija ieradies Pitkērnā, atvedis pastu un koksriekstus, cita starpā ieminoties — viņiem esot bijis apkalpes loceklis, taču izrādījies neuzticams, un viņi to atstājuši kādā no apmeklētajām salām. Savukārt mēnesi vēlāk, 7. septembrī, Pitkērnā ieradies kravas kuģis *Corinthic*, kura kapteinis stāstījis, ka, braucot garām Hendersona salai, apkalpes locekļi tās ziemeļu pludmalē manījuši kadu vīru ar bērnu, kurš skrējis pa liedagu un it kā vicinājis kreklu vai palagu. Taču kuģis nebija apstājies, jo kapteinis domājis, ka tie ir pitkērnīši.

Tad nu pitkērnīši salikuši visu kopā un nosprieduši, ka redzētais cilvēks varētu būt tas pats "Lidojošā valzirga" atstātais apkalpes loceklis. Kad divas dienas vēlāk salā ieradies amerikāņu kravas kuģis *Pioneer Isle*, Toms Kristians, kurš jau tad bija salas radiosakarū virsnieks, vienojies ar kapteini, ka *Pioneer Isle* nogādās līdz Hendersona salai divas liellaivas ar to apkalpi. Tur tad Bobs un Moko arī atrasti.

Ko Bobs tur īsti darīja, uz ko cerēja? Meklēja apsleptos dargumus? Meklēja liccības par savu vecāku nāvi? Skaidras ir tikai trīs

lietas: pirmkārt, viņš tiešām bija jokainis un dīvainis, otrkārt, nautas viņam bija te ļoti daudz, te vispār nemaz, treškārt, savam pērtiķītim viņš patiešām bija ļoti pieķēries.

Tālāk ar abiem notika, lūk, kas. Bobam nācās doties uz Jaunzēlandi, kur viņš kaut kādā veidā no vietējā laikraksta attiesāja pietiekamu naudu, lai tiktu līdz Pitkērnai, savāktu šimpanzi un nokļūtu ASV. Tur viņi vairākus gadus uzstājās, parādījās arī televīzijā, bet jauni piedzivojumi sauca Bobu, un viņš šimpanzi Senluisas zoodārzam pārdeva par 1575 dolāriem. Zoodārzs šimpanzi nosauca par Misteru Mouku, un viņš tika pasludināts par pasaules vienīgo runājošo šimpanzi. Neko jau daudz nerunāja, bet tiešām varēja pateikt *mama, goodbye, no* un vēl šo to.

Bobs pēc nezināmos klejojumos aizvadīta gada atgriezās un pieprasīja zoodārzam pārdot viņam šimpanzi atpakaļ. Zoodārzs atteicās, un Bobs kādu nakti Moko vienkārši nozaga — nu, ne gluži vienkārši, vietā atstājot trīstūkstoš dolāru. Bēgļus noķēra tikai Floridā, un Tomarčina advokāts izmēģināja visvisādus argumentus — gan to, ka Moko Bobam ir kā bērns, gan to, ka Misūri likumdošana neaizliedz zagt neēdamus dzīvniekus. Nekas nelīdzēja, un Moko atdeva zoodārzam, bet Bobu uz četriem gadiem ielika cietumā.

Moko turpināja uzstāties līdz pat 1965. gadam, kad viņš jau bija kļuvis pārāk liels. Šimpanze vēlreiz mēģināja aizbēgt, šoreiz viens pats, un nomira septiņdesmito gadu sākumā. Bet Bobs savas dienas beidza kā suņu treneris Austrālijā un nomira 1995. gadā.

Savukārt Pitkērna salā, lai kā tās iemītnieki necienītu savu vēsturi, ir vismaz viens fotoalbums, kurā ir bildīte ar viņiem abiem — Bobu Tomarčinu un viņa šimpanžu mazuli Moko. Es to zinu — pats redzēju un veltīgi ieminējos, ka varbūt šo bildīti gan tās īpašnieki man varētu pārdot. Nekā, nepārdeva vis — nebiju es tomēr līdz galam izpratis razbainieku salu un tās iemītniekus.

Viljams Blajs

Var izklausīties savādi, bet šī nodaļa lielākoties ir par pāris cilvēkiem, kuri Pitkērnā nekad nav spēruši kāju, bet bez kuriem nekādu Pitkērnas dumpinieku nebūtu — pilnīgi droši un simtprocentīgi. Attiecīgi arī Pitkērnu mums nāksies uz brītiņu pamest, lai pēc tam atkal atgrieztos tajos tālajos, asiņainajos laikos, kuri visādos dīvainos veidos atbalsojas arī mūsu dienās...

Atvainojiet, bet man tas jums jāpasaka skaidri un gaiši — Taiti nav nekāda paradīze zemes virsū, kā jums varbūt šķiet. Tirkīz zilie ūdeņi, spoži baltās smiltis palmu paēnā, un tur tālāk, lagūnā, izkārtotās mājiņu rindas uz pāļiem, ar palmu lapu jumtiem — nē, tas viss nav par Taiti.

Maziņa, šauriņa lagūniņa, daļai krastu nav vispār nekāda aizsarga no okeāna viļņiem, šauras, tumšu smilšu pludmales, neizteiksmīga, mašīnām piestūkēta galvaspilsēta, kurā gandrīz vai vienīgie ritenbraucēji ir policisti, un šaura civilizācijas garioziņa ap pārējo salas (īstenībā gandrīz divu salu — neliela zemes šauruma savienoto Lielās un Mazās Taiti, Taiti Nui un Taiti Iti) daļu, kas ir vieni vienīgi gandrīz vertikāli stāvi kalni — lūk, tā gan ir Taiti.

Kad kapteinis Kuks sen, sen atpakaļ noenkurojās Matavai līci, nekādas pilsētas te nebija un arī jebkādas apdzīvotās vietas ne. Deviņpadsmitā gadsimta pirmajā pusē šeit izaugušajā Papeetes (kas, tulkojot

no taitiešu valodas, nozīmē Ūdens grozs) pilsētiņā jau bija svarīga vaļu mednieku bāze. Grūti pat iedomāties, bet šajā supertālajā pasaulē Pirmais pasaules karš notika pa īstam. It kā nebūtu pieticis ar orkānu sešus gadus iepriekš, 1914. gadā Papeete smagi cieta no Vācijas kara flotes artilērijas apšaudes.

Savukārt bez kādas apšaudes pēdējās desmitgadēs Papeetē ir noārdīts viss, kas atgādināja franču deviņpadsmitā gadsimta koloniālo stilu, un pašlaik tā ir parasta, paliela ostas pilsēta ar divu vai trīs stāvu celtnēm, svelmaina un neizteismīga, bez kāda šarma. Ķīniešu templis, Bugenvila parks, tad vēl bariņš banku, veikalu, diskotēka *Delirium*, liels tirgus paviljons, kas atdzīvojas tikai svētdienu rītos, kad sabrauc zemnieki no visas tuvējās apkārtnes, bet ikdienā diezgan pavitis, nekāda plaša piedāvājuma nav, tikai daudz lētu suvenīru, šādas tādas saknītes un dažas zivis, bet augšstāvā mazos veikaliņos tirgo pērles.

Jūras ostā *Gare Maritime* stāv vientuļš, cēls burinieks, šurpu turpu šaudās pamatīgie ātrgaitas prāmji, vēl tālāk ir tirdzniecības osta. Vakaros, jau tumsīnai klājoties, lielajā pieostas laukumā no malu malām sabrauc *roulottes* — busiņi ar tajos ierīkotām virtuvītēm, izkrauj galdus un krēslus, un lielā ēšana var sākties. Piebraucot kādam kruīza kuģim, savācas arī lētu suvenīru tirgotāji. Jā, un tā tad arī ir visa Papeete — kā jau galvaspilsēta palielā salā, kurā dzīvo tikai aptuveni pārsimt tūkstoši cilvēku.

Neapšaubami savdabīgākais vēstures piemineklis Papeetē ir Taiti pēdējā karaļa Pomares V kapavieta. "Tur slejas neapraktāms piemineklis — bezformas koraļļu akmeņu masa, sastiprināta ar cementu. Tā ir sāpīgā kontrastā ar augu un atmosfēras dabīgo skaistumu," slavenu gleznotāju Polu Gogēnu šī būve patiešām sāpināja. Es varbūt arī nebūtu tik skarbs — nu jā, savdabīga būve, kas atgādina nelielu ūdenstorni ar lielu, sarkanu P burtu, ar stilizētu kroni uz fasādes un ar tādu kā sarkanu spainīti uz jumta. Šajā spainītī daži, atceroties monarha tieksmi uz grādīgajiem dzērieniem, saskata vienkārši *polšu*.

Karalis bija mazliet traģikomiska personība, ka jau tas parasti ar pēdējiem karāļiem gadās. Francija aneksteja Taiti 1880. gada, viņš vietā dabūja pensiju un labu amatu, pēc tam nodzīvoja vēl gandrīz vienpadsmit gadu, līdz nomira no, pēc visa spriežot, alkoholisma. Gogens tikai pieaicināts par māksliniecisko konsultantu karaļa beru organizēšanā un vēlāk Taiti dzīvei veltītajā mazgrāmatiņā *Noa Noa* aprakstīja:

“Karalis nomira un gulēja pili admirāja uniformā. Tad es redzēju karalieni Marau — tā viņu sauca — dekorējam karalisko zāli ar ziediem un greznojumiem. Kad sabiedrisko darbu direktors lūdza manu palīdzību saistībā ar bērnu māksliniecisko pusi, es viņam norādīju uz karalieni. Ar viņas rases skaisto instinktu viņa izstaroja grāciju ap sevi un visu, kam pieskārs, padarīja par mākslas darbu. [..]

Es šajā karalienē, jau diezgan gados, redzēju tikai parastu tuklu sievieti ar lepna skaistuma paliekām. Kad atkal viņu ieraudzīju vēlāk, es pārskatīju savu pirmo spriedumu. Mani savaldzināja viņas “maori pievilcība”. Neraugoties uz sajaukumu, taitiešu tips viņā joprojām bija ļoti tīrs. Un tad atmiņas par viņas priekšteci, vareno virsaiti Tati, deva gan viņai, gan viņas brālim un visai ģimenei patiesi iespaidīgu izskatu.

Viņai bija viņas rases majestātiskā skulpturālā forma, izplūdusi un tai pašā laikā gracioza. Rokas bija kā divas tempļa kolonnas, vienkāršas, taisnas; un visa kopējā ķermeņa forma ar garo, horizontālo plecu līniju un iespaidīgais augums neizbēgami man lika domāt par Trīsvienības trīsstūri. Viņas acis reizēm dega kaut kas līdzīgs neskaidrai kaislību nojautai, kas pēkšņi uzliesmoja un aizkvēlināja visu dzīvo ap viņu. Droši vien tieši tā šī sala reiz pacēlās no okeāna un augi uz tās izplauka ziedos zem pirmajiem saules stariem.”

Tad karali apbedīja viņa ūdenstornī ar spainīti galā, un beidzas vesels laikmets: “Papeetes iedzīvotāji, gan vietējie, gan baltie, drīz aizmirs mirušo karali. Tie, kas bija ieradušies no kaimiņu salam, lai piedalītos karaliskajās bērēs, devās prom; atkal tūkstoši oranžu buru

šķērsoja zilo jūru, tad viss atgriezās pie icrastā. Bija tikai par vienu karali mazāk. Ar viņu izzuda pēdējās seno tradīciju paliekas. Ar viņu maori vēsture noslēdzās. Tās bija beigas. Diemžēl civilizācija — kareivji, tirdzniecība, ierēdņi — triumfēja...”

Arī ar auto vai autobusu dodoties apkārt salai, nekā paradīzei līdzīga nepamanīsiet — šaurais asfaltētais līkloču ceļš tik vijas un vijas, līdz pirms lidostas pārvēršas daudzjoslu autostrādē, viena apdzīvotā vieta seko nākamajai, ceļa malās slejas kokospalmu audzes un baltas baznīcas ar diviem torniņiem un gaiši tērptiem dievlūdžēju bariem, bet nekā īpaši eksotiska.

Savukārt aiz šaurās piekrastes lidzenās zemes stripas nekavējoties slejas stāvi, zaļi kalni — tur eksotikas pietiktu, taču tie apauguši ar tādu čūksli, ka arī vietējie iedzīvotāji nav izdomājuši veidu, kā šīs pārsvarā vertikālās zemes platības varētu apgūt un tur ieperināties. Butībā visa salas iekšiene ir viens liels sensenos laikos izdzisuša, pusnogrīmuša vulkāna krāteris, un augstākā virsotne ir vairāk nekā 2,2 kilometrus augsta.

Protams, zinātkāram cilvēkam darāmā salas iekšienē ir pietiekami — nelieli, bet skaisti ūdenskritumi cits pēc cita, kalni un lejas, stāvas takas, virsotnes, senu lavas straumju atliekas, nirstamās alas, svētvietu paliekas. Īpaša vieta ir Papenoo ieleja, pēdējais nomaļais zemes gabaliņš, kur kristietību nepanesošie iezemieši savulaik varēja paslēpties un mēģināt pretoties — nesekmīgi, protams.

Vēl viena grūti pamanāma un atrodama vieta piekrastē ir *Pointe Venus*: īstenībā tieši tāpēc arī kapteinis Kuks šurp kratījās — lai novērotu, kā Venera virzās pari Saules diskam un tādējādi aprēķinātu attālumu starp Sauli un Zemi. Mūsu dienās vieta, kur atradās Kuka improvizētā observatorija, ir vietējo vidū populāra pludmale. Piemiņas plāksnīte arī te ir, taču nevis Kukam, bet Londonas Misionāru biedrības pārstāvjiem, kuri šeit izcēlās krastā 1797. gadā. Ar vārdu sakot, eiropēiskā civilizācija Taiti ir pārņēmusi caur un cauri.

Kādreiz tā, protams, nebija. Pirms divsimt piecdesmit gadiem ikviens rietumeiropietis pietiekami droši zināja — ir, ir, pilnīgi noteikti ir pasaulē paradīze zemes virsū un tās vārds ir Taiti. Tolaik gan teica — Otaheite. Frančiem, kuru ekspedīcija ar Lui de Bugenvilu priekšgalā Taiti apciemoja 1769. gadā, ar fantāziju viss bija vēl labākā kārtībā, un viņi salu nodēvēja par Jauno Kitēru — par godu dievietes Afrodītes dzimšanas vietai. Turklāt, kas būtiski, eiropiešu acīs šī bija nevis tā paradīze, kurā dzīvo eņģeļi, bet tā, kurā mīt hūrijas.

Jā, jā, tās pašas uz mīlas priekiem vienmēr gatavās debešķīgi skaistās būtnes, kas paradīze sagaida īstenticīgu musulmani: "Patiesa ticīgā rīcībai tiks radītas septiņdesmit divas hūrijas jeb neapraktāmi daļas, melnacainas, ziedoši jaunas meitenes, kas sniegs jaunavīgu šķīstību un izsmalcinātu juteklību; baudas mirklis tiks paildzināts līdz tūkstoš gadiem, un ticīgā spējas tiks simtkārtīgi palielinātas, lai viņš būtu prieka cienīgs."

Lai jums nebūtu nekādu īpašu ilūziju par dzīvi uz astoņpadsmitā gadsimta burukuģa, — tā bija briesmīga. Baisa saspīestība, netīrība, smirdoņa, slimības — tas pats par sevi. Katram vīram uz kuģa bija divi guļammaisi — lietojamais un rezerves: reizi nedēļā no līdz tam lietotā guļammaisa vajadzēja izdabūt ārā visu dzīvo radību un kaut cik nokasīt netīrumus.

Jūrnieku biskvītos īstu miltu bija pamaz, toties dažādu piedevu — bez sava gala: alauns, pupu milti, kaulu milti, svins, krīts, kaļķi. Svaigi biskvīti bija nesakožami; ar laiku tie gan kļuva mīkstāki un līdz ar to visdažādāko kaitēkļu iekārotāki. Vislabāk bija biskvītus ēst tumsā — lai acis neredzētu, kas tiek likts mutē.

Vel sliktāk bija ar sāļto liellopu gaļu un cūkgaļu. Vecākā gaļa bija jāapēd pirmā, taču... ja gaļa vairākus gadus bija nostāvējusi sāļījumā, to ļoti labi varēja izmantot dažādu suvenīru izgriešanai, bet ne ēšanai. Vienīgais prieks: kamēr bija alus, jūrniekiem tika piešķirts galons

dienā, pēc tam pinte vīna; protams, divreiz dienā tika izsniegts arī groks (viena daļa ruma, trīs daļas ūdens).

Pēc visa uz kuģa piedzīvotā ikviens Eiropas jūrniece, nonācis Taiti, jo vairāk bija pilnīgi pārliecināts, ka ir nokļuvis paradīzē. Labs klimats, visa piekraste — viens liels augļu dārzs, zeme — viegli apstrādājama, augļi, saknes, zivis, cukurniedres, cūkas un ēdamie suņi — starp citu, veģetārieši. Taitieši milēja ēst, un viņu tradīcijās bija arī dalīties, turklāt, atšķirībā no citiem saliniekiem, viņi parasti bija arī draudzīgi noskaņoti pret atbraukušajiem baltajiem.

Dalījās turklāt viņi ne tikai ēdienā vien. Līdz pat precībām jaunieši seksuālā ziņā bija pilnīgi brīvi. Pēc tam laulības pārkāpšana bija aizliegta, taču gan vīram, gan sievai bija pietiekami daudz atļauto variantu. Precēta taitiešu sieviete nedrīkstēja kopoties pa labi un pa kreisi, taču varēja brīvi pieņemt savā palmu lapu buduārā gan visus vīra brāļus, gan viņa asinsbrāļus — *taio*, gan viņa īpašos vīrus. Ikviena taitiešu vīrieša statusu būtiski paaugstināja asinsbrālības paskaidrojums ar kādu balto, un tai komplektā nāca arī asinsbrālim dotā pieeja taitiešu sievietei. Savukārt taitietes statusu satriecoši paaugstināja puseiropiešu bērnu piedzimšana...

“Bugenvilam bija pilna jūras lāde ar eifēmismiem. Kad viņš rakstīja, ka viņu viesmīlības dieviete bija Venera, viņš vēlējās mums teikt, ka viņš bija ieburājis uz seksu trakas sabiedrības vidū. Viņiem bija dzīvesveids, kas padarīja iespējamu pastāvīgu flirtu, un ķermeņi, kas padarīja to ārkārtīgi vēlamu. Desmit un divpadsmit gadu vecas meitenes bija gatavas uz mīlēšanos un grībošas. Neviens neuztraucās par skološanos, jo nebija nekādas jēgas mācīties jebko, izņemot gatavošanu, aušanu, zvejošanu, sērfošanu, medīšanu, dejušanu un, protams, kopošanās priekus. Nevienam nevajadzēja smagi strādāt. Meža cūkas varēja viegli panākt un nosist. Zivis pašas ielīda muros. Maizeskoka augļi, plantāni, cukurniedres un koksrieksti augs bez kādas aprūpes,” savā grāmatā “Bauntija bērni” šo paradīzes variantu izteiksmīgi apraksta Jans Bols.

It kā ar to vēl būtu par maz, taitieši turklāt bija skaisti, gludi un smaržīgi. Vīrieši audzēja garus matus un atstāja bārdū uz zoda, taču skuva vaigus un kaklu un regulāri atbrīvojās arī no visa pārējā ķermeņa apmatojuma, vismaz divas reizes dienā mazgājās. Sievietes ķermeņa apmatojuma likvidēšanai un higiēnai pievērsa vēl lielāku uzmanību. "Liela dienas daļa tika pavadīta, apkopjot un gatavojot ķermeni mīlas priekiem. Sievietes mazgājās trīs reizes dienā — agri no rīta, pusdienlaikā un pirms saulrieta. Viņas apstrādāja savu ādu ar pumeku un, lai padarītu savu ķermeni perfektu, izplūca padušu apmatojumu ar pincetēm, kas bija izgatavotas no haizivs zobiem," pichilst Bols. Jā, un tad vēl *arioi* — izklaidētāju profesijas pārstāvji, kam seksā savstarpēji vispār nebija ne mazāko ierobežojumu. Ne piclikt, ne atņemt — perfektā tropu sala.

Taču sala ir tikai viens no likteņa saskaitāmajiem, kuru rezultātā mans ceļš beigu beigās atved uz Pitkōrnu (un pēcāk arī uz Taiti). Otrs ir viens absolūti neparasts un mūsu dienās pat puikām nezināms cilvēks — 1743. gadā dzimušais Džozefs Benkss.

Visā, ko darīja Benkss, viņš bija vienreizējs, neordinārs, pārsteidzošs un lielisks. Džozefam bija astoņpadsmit gadu, kad nomira viņa tēvs, atstājot iespaidīgu mantojumu, un kopš tā laika Benkss varēja darīt, ko uzskatīja par pareizu. Divdesmit viena gada vecumā aizkuģoja uz Ņūfaundlendu un Labradoru, no kurienes atgriezās ar iespaidīgu botānisku kolekciju. Jau divdesmit trīs gadu vecumā viņš tika ievēlēts par Karaliskās biedrības biedru — tas būtu kaut kas līdzīgs akadēmiķa statusam mūsu dienās. Viņš vēl nebija pat trīsdesmit gadu vecs, kad kļuva par karaļa Džordža III — zemnieku karaļa — botānisko padomnieku.

Tad Benkss izdarīja vēl kaut ko neparastu un neiedomājamu: viņš samaksāja astronomisku summu — it kā desmit tūkstošus mārciņu, kas mūslaiku naudā būtu miljoni —, lai līdz ar kapteini Džeimsu Kuku dotos viņa pirmajā lielajā ceļojumā ar kuģi *Endeavour*. Un ne

viens pats — Benkss līdzī paņēma vienu zviedru un vienu somu naturālistu, divus māksliniekus, zinātnisko sekretāru un divus melnādainus sulaiņus (pēc citas versijas sulaiņi bijuši četri), kā arī divus suņus.

Botāniskais līcis Austrālijā tā tika nosaukts, pateicoties Benksa aizrautībai botāniskās kolekcijas vākšanā. Tad vēl Jaunzēlandes Dienvidu salā ir Benksa pussala, Vanuatu ir Benksa salas, Kanādas Ziemeļrietumu teritorijās ir Benksa sala, starp Tasmāniju un Furno salu ir Benksa šaurums, Kanberā ir Benksa piepilsēta, Sidnejā ir Benkstaunas, Benksijas un Benksmedovas piepilsēta.

Taiti gan Benksa vārdā, šķiet, nav nosaukts nekas, un nez vai salā atradīsies kaut desmit cilvēku, kam šis vārds ko izteiktu. Bet, oi, kā Džozefs te dzīvoja un uzdzīvoja tajos sensenajos laikos — iemācījās taitiešu valodu, dzīvoja viņu dzīvi, notetovējās, apgalvoja, ka taitiešu sievietes ir viselegantākās pasaulē. Runāja, ka Benksa mundieris kopā ar korpēm un pistoli ticis nozagts laikā, kad viņš baudījis milas priekus ar karalieni Obereju viņas kanoe. Un, Kukam atgriežoties, Londonas publiku visvairāk interesējošais artefakts bija pats Benkss.

1778. gadā viņš tika ievēlēts par Karaliskās biedrības prezidentu un tika pārvēlēts nākamos četrdesmit divus gadus. Benkss arī nomira, būdams šai postenī. Gandrīz aizbrauca kopā ar Kuku arī viņa otrajā lielajā ceļojumā ar kuģi *Resolution*, bet gribēja pārāk daudz zinātniskā aprikojuma ziņā, tā ka beigu beigās palika mājās. Bija cilvēks ar absolūti universālām interesēm — kad vien kaut kur tālaika angļiski runājošajā pasaulē cilvēki pamanīja kaut ko neparastu, viņi rakstīja Benksam.

Šis tad bija cilvēks, kuram ienāca prātā, kā varētu atrisināt problēmu ar britu Vestindijas koloniju vergu lētu un labu pabarošanu. Rau, Taiti taču auga lieliskais maizeskoks, kura augļus varēja sagatavot tik daudz un dažādos veidos — lai vergi ēd un priccājas! (Aizstieidoties notikumiem priekšā, varu atklāt, ka vergiem maizeskoka

augļi negaršoja, un es kā cilvēks, kurš Pitkērna salā pagaršojis šo augli visdažādākajos veidos, pat kā čipsus, visnotaļ varu viņus saprast.)

Benkss bija otrais nepieciešamais saskaitāmais, savukārt par trešo kļuva kapteinis Viljams Blajs — ja precīzāk, par kapteini viņš kļuva krietni vēlāk, savukārt leģendārajā braucienā uz Taiti ar vēl leģendārāko “Bauntiju” (kura oriģinālais nosaukums savukārt bija *Bethia*) vēl devās kā leitnants. Bet tas, protams, nav būtiski. Būtiski ir tas, ka Blajs bija pilnīgi pārliecināts, ka viņš ir izvilcis teju vai mūža lielāko un veiksmīgāko lozi.

Kādā no grāmatām par “Bauntiju” un Pitkērnu izlasu modernu salīdzinājumu: kapteini Blaju tajos laikos var salīdzināt ar kādu no *Apollo* lidojumiem sagatavotajiem astronautiem — tiem, kuri tiešām arī aizlidoja. Jā, viņš bija braucis kopā ar kapteini Kuku, jā, viņš bija komandējis vienu no sava sievastēva — klasiska vergu tirgotāja — kuģiem, jā, viņš pazina gan Taiti, gan Vestindiju. Taču tādu vīru Anglijā bija papildnam, un nebija nemaz tik viegli dabūt vietu uz kuģa, kam bija valdības norikojums, jo Amerikas neatkarības karš bija beidzies, briti pamatīgi samazināja kara flotes štatus. It īpaši jau vēl šādā kuģojumā uz otru pasaules galu pēc maizeskoka augļiem, kurš jo īpašāks bija tāpēc, ka “Bauntijam” lidzi tika dots viens no pasaulē pirmajiem funkcionālajiem hronometriem, kas deva iespēju noteikt atrašanās vietas garuma grādu...

Vēlāk Holivudas filmas ņēma un — viens, divi! — pārvērta Blaju par brutālu, despotisku, varmācīgu maitasgabalu, kurš to vien darīja kā pēra matrožus un pazemoja kuģa virsniekus. Šķiet, tā tomēr laikam īsti nebija — Blajs tiem laikiem ļoti rūpējās par matrožu veselību, slavenais kapteinis Kuks miesassodus izmantoja daudz biežāk, savukārt Blajs uz kopējā fona drīzāk bija īsts mikstsirdis. Taču... kapteinim Kukam uz kuģa bija divpadsmit jūras kājnieki, kas vajadzības gadījumā varēja ieviest kārtību, bet Blajam tikai viens, un tas pats ne visai. Ak jā, un vēl Blajs bija visnotaļ mērķtiecīgs, taču arī

nepacietīgs, nesavaldīgs un visbeidzot vienkārši nūģis, ko viņš visā krāšņumā apliecināja Taiti.

“Bauntija” ceļš uz Taiti nebija ne viegls, ne ātrs. Patiesībā tas bija viens ellīgs pasākums — noburāt divdesmit septiņus tūkstošus jūdžu ar vidējo ātrumu četrarpus jūdzes stundā, ņemot vērā, ka viss šis laiks jāpavada uz tiešām ļoti mazas dēļu kastītes milzu saspiesībā, netīrībā un smārda. Toties jo lielāks bija kontrasts, ierodoties Taiti un sākot izbaudīt visu, ko varēja dot paradīzes sala, un arī tās iedzīvotāji par atbraucējiem bija ne mazākā sajūsmā. Atkal jācītē Jans Bols:

“Taitiešiem Eiropas karakuģa ierašanās bija līdzīga cirka vizītei attālā provinces pilsētiņā. Viņi zināja, ka tā nozīmē dienas un naktis tādu liksmu izpriecu, kādas pat šī izklaides visvairāk mилоšā un tālākā no Polinēzijas sabiedrībām nespēja nodrošināt pati ar saviem resursiem. Viņi varēs atkal izbaudīt baltā cilvēka ruma garšu un izgulēt tā reibinošos efektus. Viņi atkal varēs iesaistīties jautrajos tostu rituālos ar aso, sarkano dzērienu, kas tika pasniegts brīnumaini caurspīdīgajos traukos. Viņi atkal varēs smieties par komisko skatu — tusnīgie vīri smalkajos vilnas, trešu, mežģiņu un pogotajos uzvalkos, kas spīdēja saulē, svīstot tropiskajā pēcpusdienā.

Viņi atkal dzirdēs šausminošo troksni, ko izdeva baltā cilvēka musketes, un savām acīm redzēt brīnumu, kā putns krīt no debesīm vai saļimst meža cūka, kamēr šāvējs ir piecdesmit soļu attālumā. (...) Sievietēm (kuras, kā var noprast, patiešām izgaršoja milēšanos pāris gadsimtu pirms tam, kad viņu civilizētās baltās māsas atklāja vai atzina, ka sekss var būt izbaudāms) erotiskā niekošanās deva arī savu materiālo atalgojumu. Vīriešiem, kuri atbrauca ar “Bauntiju”, šis uz visu gatavās būtnes bija pirmās sievietes, ko viņi redzēja daudzu mēnešu laikā, un draudzības, kas sākās ar ķīķinošu flirtu un neveiklām valodas grūtībām, elpu aizraujošā ātrumā padziļinājās par kaut ko daudz kaislīgāku.”

Var iedomāties, kā Taiti ceremonijās jutās nabaga stīvais nūģis Blajs, kurš pamatīgajā karstumā bija ietērpies pilna formas tērpā, ieskaitot, protams, vilnas kamzoli, un kuram virsū jaukie iezemieši kā goda zīmi vēl uzkrāva mizas mundieri. Blajam nepaveicās arī tādā ziņā, ka viņam pēc statusa pienācās kopoties tikai un vienīgi ar virsaiša ļoti, ļoti, ļoti resno sievu, bet komandai tādā ziņā bija daudz vienkāršāk — un patīkamāk.

Protams, bija savi tabu, taču kuģa virsniekiem tika sievietes no nosacīti aristokrātiskās *ra'atira* klases, bet matrožiem — darba sievietes no *manahune* klases. *Manahune* bija vistumšākās sievietes, kuras varēja savu statusu uzlabot, pārguļot ar kādu baltāku miļāko, un britu jūrnieki, lai cik smirdīgi un ar cik izpuvušiem zobiem būtu, šajā ziņā labi derēja. Turklāt no jūrniekiem varēja dabūt arī pa kādai naglai: viss, kas bija no vara un dzelzs, iezemiešu acīs bija fantastiskā vērtē, un tad nu padomājiet, kā justos eiropieši, ja viņu ostā ienāktu kuģis, kurā pat visvienkāršākie sadzīves priekšmeti būtu izgatavoti no zelta...

Arī Blajs kuģa žurnālā ierakstīja, ka Matavai līcis “noteikti ir Pasaules Paradīze un, ja laime var rasties no situācijas un apstākļiem, šeit tā var tikt atrasta augstākajā pilnībā. Es esmu redzējis daudzas pasaules daļas, bet Otaheite ir spējīga būt ieteicamākā no tām visām.”

Taču Blajs tikai rakstīja par dzīvi Taiti, bet viņš to nedzīvoja. Liela daļa komandas toties metās salas dzīvē bez atskatīšanās — atrada draudzenes, ēda un dzēra garšīgas lietas, pat kārtīgi notetovējās (kaut tā bija ne tikai bīstama, bet arī ļoti sāpīga padarīšana, piemēram, ja bija vēlme notetovēt pilnīgi melnu visu pēcpusi, kā pienācās kārtīgam taitiešu vīrietim). Un tas bija visnotaļ saprotami: “Bauntija” apkalpe bija ārkārtīgi jauna: jaunākais bija septiņpadsmit, vecākais — četrdesmit gadu vecs, vidējais vecums bija divdesmit seši ar pusi gadu.

Pamazām tika rakti un likti podiņos arī maizeskoka dīgsti, taču ar šī pienākuma pildīšanu neviens briesmīgi ncaizrāvās. It kā necsot

bijusi īstā sezona maizeskoka stādu ievākšanai, it kā valdošie vēji neļāvuši ātrāk doties tālāk. Lai nu kā, sanāca tā, ka "Bauntijs" Taiti uzturējās gandrīz pusgadu, un "despots" Blajs tā vietā, lai komandas disciplīnu uzturētu ar kādām nelielām ekspedīcijām vai ko tādu, vienkārši noskatījās, kā vīri aizvien vairāk un vairāk izlaižas ikdienas atgādinājumos, ka ir iespējama arī cita dzīve, ne tikai kubrika smirdoņa un tārpainie sausiņi. Neviena britu flotes kuģa komanda vēl nekad nebija nevienā dienvidu salā, turklāt krastā, pavadījusi tik daudz laika. No malas raugoties, tā acīm redzami bija komanda, kas bija sagatavota dumpim un gatava dumpim.

Četri datumi. 1787. gada 23. decembris — diena, kad "Bauntijs" pēc ilgas kavēšanās dodas no Anglijas uz Taiti. 1788. gada 25. oktobris — diena, kad "Bauntija" komanda pirmoreiz ierauga Taiti un ko apkalpes jaunākais loceklis Tomass Elisons ietetovē sev uz rokas. 1789. gada 5. aprīlis — diena, kad "Bauntijs" ar 1015 maizeskoka stādu podiņiem speciāli ierīkotajā kravas telpā beidzot pamet Taiti un dodas uz savu nākamo mērķi — Vestindiju. Un 1789. gada 28. aprīlis — diena, kad uz "Bauntija" notiek pasaules slavenākais kuģa dumpis.

Pic dumpja iemesliem, ieganstiem, organizētājiem (vai neorganizētājiem) un vadoņiem mēs vēl atgriezīsimies, bet beidzas tas bez asinsizliešanas — astoņpadsmit vīri kopā ar Blaju tiek sasēdināti laivā un ar diezgan nelieliem krājumiem, bez šaujamočiem palaisti, lai peld, kur acis rāda. Un šis nu ir brīdis, kad Blajs parāda, ka ne velti viņš ir bijis kapteiņa Kuka skolnieks un ne velti viņš ir uzskatīts par izcilu navigatoru.

Četrdesmit vienā dienā šie vīri pārpildītajā laivā nopeld 3618 jūras jūdzes vai 6700 kilometru, ceļā zaudējot tikai vienu vīru, turklāt pašā brauciena sākumā, kad izeļas Tofua salā, kur naidīgi salinieki ar akmeņiem nomētā Džonu Nortonu. Viņiem izdodas laimīgi nokļūt līdz Timoras salai mūsdienu Indonēzijā un izkāpt krasta Kupanā pilsētā (savulaik esmu pabijis šai svelmainajā, putekļainajā

ostas pilsētā, protams, mūsu dienās par kapteiņa Blaja odiseju tur neliecina pilnīgi nekas).

Noteikti ir vērts pieminēt cilvēkus, kuri ir palikuši uzticami savam pienākumam un paveikuši šo varoņdarbu: Džons Frajers, kapteinis, Viljams Kouls, stūrmanis, Viljams Pekovers, lielgabalnieks, Viljams Pursels, galdnieks, Tomass Ledvards, ķirurgs, Viljams Elfinstons, kapteiņa palīgs, Tomass Heivards un Džons Halets, kadeti, Džons Semjuels, rakstvedis, Pīters Linkleters, Džons Nortons un Džordžs Simpsons, vecākie stūrmaņi, Lorens Labogs, buru meistars, Deivids Nelsons, botāniķis, Roberts Tinklers, Džons Smits, Tomass Hols, Roberts Lambs, matroži.

Tiesa, no Kupangas ierodoties Batāvijā (mūsdienu Džakartā), Blajs no savu vīru drauga un aizgādņa jau atkal pārvēršas savtīgā draņķī: viņš vienkārši uzspļauj atlikušajai komandai un aizjož uz mājām, lai paspētu iespējami ātri izstāstīt savu notikušā versiju. Savukārt četri komandas vīri neveselīgajā Batāvijas klimatā nomirst no drudža, vēl viens nomirst jau atceļā uz kuģa, bet viens brauciena laikā pazūd. No astoņpadsmit vīriem, kas sēdušies laivā kopā ar Blaju, Anglijā atgriežas vienpadsmit.

Sākuma Blaju un viņa vīrus Anglijā uzņem kā varoņus, viņa karjera uzplaukst līdz pat viceadmirāļa pakāpei. Taču pamazām publikas attieksme sāk mainīties, ļoti liela loma ir dumpinieku vadoņa, Blaja bijušā palīga Flečera Kristiana, vecākajam brālim Edvardam, tiesību zinātņu profesoram Kembridžā, kurš pasniedz jaunu versiju — par brutālo despotu Blaju. Blajs gan cīnās kā lauva, taču neizbēgami kļūst par astoņpadsmitā gadsimta beigu *PR* upuri un publikas acīs pamazām vien pārvēršas par sadistisko, brutālo nezvēru Blaju, kura lielākais prieks ir bijis kādu no "Bauntija" komandas kārtīgi nopērt.

Daļu dumpinieku — to, kuri pēc dumpja atgriežas Taiti un tur arī paliek, — tas gan nepaglabj. Taiti ierodas "soda ekspedīcija" ar kuģi "Pandora", kas ar salinieku palīdzību sagūsta visus dumpiniekus. No

sešpadsmit viriem, kas palikuši Taiti, divi, ierodoties "Pandorai", jau ir nogalināti; četri vīri noslikst, "Pandorai" atpakaļcēļā uzskrienot uz Lielā barjeru rīfa (viņi tā arī paliek ieslēgti savā improvizētajā kamerā), desmit 1792. gadā beigu beigās stājas tiesas priekšā, no viņiem četrus attaisno, trīs apžēlo, bet trīs pakar.

Tolaik tiesas ir tikpat taisnas savos spriedumos kā tagad, un pakārtis reizē ar diviem brieduma gadu matrožiem tiek arī divdesmitgadīgais Tomass Elisons. Sešpadsmit gadu vecumā Elisons, kurš uz "Bauntija" bija jaunākais matrozis, jau bija pietiekami pieredzējis kuģotājs — devies kopā ar Blaju uz Vestindiju. Maza auguma jauniešs, kuru Blajs savos pierakstos bija raksturojis kā "ļoti labu zēnu"; Blajs pat lika savam rakstvedim iemācīt Elisonam rakstīt un skaitīt.

Rakstīšanas māka Elisonam noder, lai 1792. gadā tiesai lūgtu: "Es būtu bijis ļoti Nepateicīgs, ja es jebkādā veidā būtu palīdzējis šajā Nelaimīgajā Notikumā pret manu Komandieri un Labdari, tā ka es ceru, cienījamie Džentlmeņi, ka jūs būsiet tik Laipni, ka ņemsiet manu Lietu Vērā, jo man bija Ne vairāk kā Sešpadsmit vai Septiņpadsmit gadu Vecumā, kad tas tika izdarīts, Cienījamie Džentlmeņi, es nododu sevi šīs Godājamās tiesas Iecietībā un Žēlsirdībā..."

Taču Elisons uz "Iecietību un Žēlsirdību" cer velti — kādam ir jātiek pakārtam citiem par brīdinājumu, un pēc tam, kad no cilpas izsprūk visi izmanīgie, glumie un turīgie, paliek pāri naivie un nabagie. Puikam, protams, nav nekādu līdzekļu aizstāvja noalgošanai, dumpja laikā Elisonam ir bijusi maiņa pie "Bauntija" stūres, viņš ir palicis uz kuģa, kad Blajs ar viņam uzticamajiem komandas locekļiem laivā dodas nezināmajā, kadets Tomass Heivards par viņu tiesā sniedz ļoti skarbu liecību — kas gan vēl vairāk vajadzīgs?

1792. gada 29. oktobrī trīs dumpinieki — divi vīri un viens jauniešs — tiek pakārti Portsmutas dokos, uz karakuģa *Brunswick*. Džons Milvards jau ar cilpu ap kaklu vēl teic uzrunu, aicinot visus jūrniekus vienmēr būt uzticīgiem savam pienākumam (tāda vismaz

ir oficiālā versija). Ap kuģi ciešā lokā ir sabraukušas laiveles un citi sīki kuģošanas līdzekļi, krastā pulcējas tūkstoši cilvēku. Nekādu sēru, nekādu žēlabu — šajā laikmetā nāvēsoda publiska izpilde vēl ir cirks un izprieca. Ir izvēlēts visnepatīkamākais pakāršanas veids — nevis pārlaužot sprandu, bet lēni ceļot gaisā un nosmacējot; karamo virvi velk karakuģa matroži. Soda izpildes signālu ar lielgabala šāvienu dod viņu bijušais komandas biedrs, kurš ir apžēlots, un taisnība ir triumfējusi.

Arī kapteiņa Blaja dzīve nenoslēdzas tā, kā viņš to būtu vēlējis. Mūža nogalē viņam jau kārtīgi pielīp nelaiemes putna slava — kad viņš 1805. gadā kļuvis par Austrālijas Jaunās Dienvidzemes gubernatoru, 1808. gadā arī tur sākas dumis, līdz 1810. gadam Blajs nodzīvo mājas arestā un tad tiek aiztransportēts atpakaļ uz Angliju. "Slave- nais navigators, kurš pirmais aizveda maizeskoku no Otaheites uz Vestindiju, drosmīgi cīnījās savas zemes kaujās un nomira milēts, respektēts un apraudāts. *In coelo quies* — Debesīs ir miers," diezgan zīmīgi vēsta uzraksts uz Blaja un viņa sievas Elizabetes kapa pieminekļa Lambetā, Dienvidlondonā.

Bet mūs neapšaubāmi vairāk interesē deviņu visīstāko dumpinieku liktenis, kuri 1789. gada paklusām pargrieza tauvu, atstājot Taiti ūdeņos kuģa enkuru, un devās prom. Uz klāja bija seši polinēziešu vīrieši, maza meitene, divpadsmit sievietes un deviņi dumpinieki: Flečers Kristians, tad vēl arī Edvards Jangs, Džons Adamss, Viljams Makojs, Metjū Kvintals, Džons Viljamss, Aizeks Mārtins, Džons Milss un Viljams Brauns. Tie cilvēki, kuru asinis joprojām tek razbainieku salas iemītnieku dzīslās, mudinot viņus uz visādiem labiem un ne tik labiem darbiem.

Flečers Kristians

Pitkērna salā dažādās vietās atrodas trīs informatīvas zīmes — divas piemiņas plāksnes un viens savdabīgs virzienu rādītājs —, kuras kopā rāda situāciju 1790. gada 15. janvārī, kad "Bauntija" dumpinieki pie apvāršņa beidzot pamanīja salas pelēkzaļo kluci. Kaut cik normalos laika apstākļos salu var ieraudzīt no sešdesmit, septiņdesmit kilometru attāluma.

Virzienu rādītājs atrodas salas augstākajā vietā, netālu no vecās radiostacijas, un uzskatāmi parāda, kādā nekurienes vidū mēs atrodamies. Oeno sala — 128 km, Hendersona sala — 168 km, Djusi sala — 475 km. Visas trīs — neapdzīvotas. Lieldienu sala — 2065 km, Taiti — 2325 km, Vellingtona — 5333 km. Dienvidpols — 15 259 km. Parīze — gandrīz tikpat tālu, 15 127 km.

Un te — abas piemiņas plāksnes, kurās uzskaitīti 1790. gada salā uz "Bauntija" klāja nonākušie dumpinieki un viņu pavadoņi. Balto dumpinieku piemiņas plāksne uzstādīta 1990. gadā par godu dumpja divsimtgadei un vēsta: "1790—1990. Atceroties HMAV *Bounty* piestāšanu Pitkērna salā. Džons Adamss, Viljams Brauns, Flečers Kristians, Viljams Makojs, Aizeks Mārtins, Džons Milss, Metjū Kvintals, Džons Viljamss, Edvards Jangs."

Tikai piecpadsmit gadu vēlāk saliniekiem ienāca prātā, ka vajadzētu iemūžināt arī dumpiniekiem līdzī atbraukušo polinēziešu

vīriešu un sieviešu (īstenībā daudzi no viņiem bija jaunieši un meitenes) vārdus, un tad arī tika uzstādīta otra plāksne: "Iaahotu, Mauatua, Puarai, Teehuteatuaonoa, Teio, Teraura, Tevarua, Vahineatua, Manarii, Miau, Oha, Tararo, Teimua, Titaiti, Mareva, Tinafanaea, Toofaiti."

Šajā aizmāršībā nav nekā nesaprotama — salinieki vienmer ir bijuši gana rasistiski noskaņoti un, lai cik arī brūni būtu paši, uzskatījuši sevi par baltajiem pretēji tiem tur otršķirīgajiem, naidīgajiem melnajiem. Lai gan, piemēram, Ceturtdienai Oktobrim Kristianam Pirmajam bija gan tīrasiņu taitiešu māte, gan tīrasiņu taitiešu sieva, pret melnajiem viņam bija tāda nepatika, ka, uz salu no jauna atklājušā kuģa klāja ieraugot melnādaino apkalpotāju, viņš salēcās un devās krastā.

Šajā nepatikā, protams, vainojami asiņainie notikumi salā nākamajos gados pēc tam, kad uz klints nekurienes vidū izsēdās "Bauntija" dumpinieki un viņu polinēziešu pavadoņi. Kā uzskatāmi rāda abas plāksnes un viens virzienu rādītājs, tālu prom no civilizācijas, dažādu ādas krāsu un arī dažādu dzimumu (turklāt sieviešu mazāk nekā vīriešu). Tas pats Džeks Londons "Makoja sēklā" sniedz šādu gauži vienkāršotu — bet iesākumam būs gana — notikumu aprakstu:

"— Pastāstiet man, — teica kapteinis Devenports, berzēdams sūrstošās acis, — kas notika ar "Devības" [tā grāmatā latviskots "Bauntijs"] komandu pēc tam, kad viņi bija izkāpuši malā Pitkērnā. Es izlasīju avīzē, ka viņi nodedzinājuši brīgu un ka viņu pēdas uzietas pēc daudziem gadiem. Bet kas notika pa to laiku? Man vienmēr ir gribējies uzzināt. Viņiem visiem draudēja karātavas. Uz salas bija arī daži iedzimtie un sievietes. Viņu dēļ droši vien izcēlās nepatikšanas.

— Jā, nepatikšanas bija, — atbildēja Makojs. — Viņi bija jauni cilvēki. Viņi tūlīt sāka strīdēties sieviešu dēļ. Vienam no nemiera cēlājiem, Viljamsam, nomira sieva. Visas sievietes bija taitietes. Viljamsa sieva nokrita no klints, medijot jūras putnus. Tad viņš atņēma sievu

kādam iedzimtajam. Iedzimtie sadusmojās un apkāva gandrīz visus nemiera cēlājus. Bet tad dzīvi palikušie jūrnieki apkāva visus iedzimtos. Sievietes palīdzēja viņiem. Paši iedzimtie arī apkāva cits citu. Gāja vaļā slaktiņš. Tie bija briesmīgi cilvēki.

Timīti nogalināja divi citi iedzimtie, par draudzības zīmi sukādami viņam matus. Slepkaņas bija atsūtījuši baltie cilvēki. Pēc tam baltie nogalināja viņus pašus. Tullaloo viņa alā nogalināja sieva, kura gribēja par vīru balto. Viņi bija ļoti ļauni. Dievs bija novērsis savu vaigu no viņiem. Otrā gada beigās visi iedzimtie bija nonāvēti, no baltajiem dzīvi palikuši tikai četri. Tie bija: Jangs, Džons Adamss, Makojs — mans vecvectēvs un Kvintals. Viņš arī bija ļoti slikts cilvēks. Reiz viņš nokoda savai sievai ausi par to, ka viņa noķērusi maz zivju.

— Tad nu gan ir bijuši salašņas! — iesaucās misters Konigs.

— Jā, viņi bija ļoti slikti cilvēki, — Makojs piekrita un dūdoja tālāk par savu nekrietno senču asinsdarbiem un kaislibām. — Mans vecvectēvs izbēga no karātavām, lai izdarītu pašnāvību. Viņš uztaisīja dedzinātavu un sāka tccināt spirtu no palmirsaknēm. Kvintals bija viņa vecs draugs, un viņi visu laiku kopā dzēra. Beidzot Makojs sašlima ar dzēruma trakumu, piesēja sev pie kakla akmeni un ielēca jūrā.

Kvintala sieva, tā pati, kurai viņš nokoda ausi, arī aizgāja bojā, nokrizdama no klintīm. Tad Kvintals aizgāja pie Janga un pieprasīja, lai tas atdod savu sievu, bet pēc tam aizgāja pie Adamsa un pieprasīja viņa sievu. Viņi zināja, ka Kvintals viņus nogalinās. Tad viņi paši nogalināja Kvintalu ar cirvi. Pēc tam Jangs nomira. Ar to viņu nelai mes beidzās.

— Kā lai nebūtu beigušās, — nomurmināja kapteinis Devenports. — Nebija taču vairs neviena, ko nogalināt.

— Dievs bija novērsis savu vaigu no viņiem, — teica Makojs."

Tātad Dievs bija novērsis savu vaigu no ļaunajiem cilvēkiem, kas to vien darīja kā dalīja un pārdalīja sievietes? Ā, un vēl dzina kandžu? Tā patiešām var šķist paviršam vērotājam, kaut patiesībā viss ir bijis

daudz, daudz sarežģītāk, tieši tāpat kā ar “Bauntija” dumpi un tā iemesliem. Tāpēc atgriežamies laikā atpakaļ uz 1789. gada nakti no 27. uz 28. aprīli, uz stundām, kad tika kaldināts pasaules slavenākais kuģa dumpis.

Kā bija iespējams tik labi noslēpt sacelšanās plānus, ka par to iepriekš neko nezināja ne tikai Blajs, bet arī viņam uzticīgie vīri? Atbilde ir vienkārša — tāpēc, ka tādu vienkārši nebija. Tas, kas notika uz “Bauntija”, drīzāk bija nevis masu dumpis, bet gan viena cilvēka sacelšanās pret otru, kurai pēc tam pievienojās grupa citu komandas locekļu. Tas otrais, protams, bija Blajs. Pirmais — Blaja palīgs (būtībā vietnieks) Flečers Kristians, kuru ar Blaju līdz tam saistīja ilgas un draudzīgas attiecības.

Kādas tieši bija šīs attiecības, to mēs, protams, nekad droši neuzzināsim. Blajs Kristianam bija ilggadīgs labvēlis, kaut kas surogāttēvam līdzīgs. Bet vai tik vien? Pilnīgi nopietni ir apspriesta versija, vai tikai Blajam un Kristianam nav bijušas homoseksuālas attiecības (kas ilgajos braucienos uz kuģiem nebija nekāds retums). Un vai tikai, turpinoties ceļojumam pēc viesošanās Taiti, Kristians no tām nav atteicies, izraisot Blaja niknuma lēkmes un teroru pret visu komandu un jo īpaši Flečeru.

Skaidrs ir viens — viss sākās ar kokosriekstiem. 27. aprīlī nūģis Blajs nosprieda, ka viņa kokosriekstu kaudze uz klāja pa nakti ir kļuvusi mazāka, tātad kāds ir dažus nozadzis. Sekoja tāda pazemošana un dusmu izvirdums, ka laikam jau Flečeram neizturēja nervi — publiski, komandas priekšā tikt apvainotam sīkā zādzībā. Tas tad arī bija pēdējais piliens, kas nākamajā dienā lika notikt dumpim.

“Nenoliedzot brutalitāti, ar kādu pret mani izturējās, atmiņas par pagātnes labajām attiecībām radīja Kristianā dažas nožēlas pazīmes... Es jautāju viņam, vai šī brutalitāte bija atbilstoša atmaksa par visiem tiem daudzajiem gadījumiem, kad viņš bija ieguvējs no manas draudzības. Viņš šķita satraukts par maniem jautājumiem un emocionāli

atbildēja: "Tā, kapteini Blaj, tā ir tā lieta: es esmu ellē — es esmu ellē..." tā vēlāk dumpja notikumus atminējās Blajs.

Tiesa, kāds cits jūrnieks šo sarunu atcerējās pilnīgi citādi: "Kapteinis Blajs mēģināja uzrunāt Kristianu, kurš teica: "Turiet muti, un es jūs neaizskaršu. Tagad ir par vēlu pārdomāt. Es ar jums pēdējās nedēļās esmu bijis ellē!" Taču, lai kā nu tur būtu bijis, Blajs ar saviem atbalstītājiem sēdās laivā un devās nezināmajā, savukārt Kristianam ar pārējiem dumpiniekiem bija jārod atbilde uz vēl grūtāku jautājumu — ko nu darīt?

Izrādījās, ka Flečers Kristians bija tikpat labs izcilā navigatora Blaja skolnieks, cik labs skolnieks Blajs bija bijis izcilajam navigatoram kapteinim Kukam, un tajos laikos tas bija nenovērtējami svarīgi. Meklējot apsoltu zemi, Flečers sekmīgi pa milzīgo, zilo tukšumu — Kluso okeānu — nokuģoja aptuveni trīspadsmit tūkstošus kilometru, nonāca līdz Fidži, atklāja Rarotongu Kuka salas un beigu beigās spēja atrast arī kartēs nepareizi iezīmēto Pitkērna salu.

Taču Kristians bija katastrofāls vadītājs un vadonis. Sākot dumpi, viņš bija atkorķējis pudeli ar vardarbības, nežēlības un patvaļības džinu, ar ko gala tikt vairs nespēja, lai cik pilns arī būtu bijis ar utopiskām un cēlām idejām. Mangaijas salā kāds vietējais bija tā sajūsmiņāts par Kristiana mundiera perlamutra pogām, ka Kristians viņam to atdeva — nu, vai arī aizdeva. Taču, kamēr iezemietis lepni stāvēja uz "Bauntija" margām un lielījās ar ieguvumu, viens no dumpiniekiem nomērķēja un viņu vienkārši nošāva. Un Flečers neko nevarēja izdarīt, vienīgi stingri norāt vainīgo...

Mēnešiem ilgi "Bauntijs" kulstijās pa Kluso okeānu, un dumpinieki tikmēr sastrādāja stulbību pēc stulbības, bet Flečers bezspēcīgi noskatījās. Viņi atgriezās Taiti, tad kādā citā salā aplaktēja baru naidīgu iezemiešu, pamēģināja uzbūvēt fortu, taču, to gandrīz pabeiguši, saprata, cik nejdzīga ir šī iecere, vēlreiz atkuģoja atpakaļ uz Taiti, un tad beidzot izlēmīgais devītnieks saprata, ka, atmetot visas

cerības, ir jāsameklē sala, kur viņus neviens neatradīs, un paslepus aizbrauca.

Savukārt pārējie dumpinieki palika savā paradīzes salā — nudien grūti pateikt, uz ko viņi tur cerēja. Tikpat grūti saprast arī to, kāpēc baltajiem dumpiniekiem līdzī, labi saprotot, ka nekad neatgriezīsies, devās arī pulciņš iezemiešu vīriešu (būtībā jau jauniešu). Viena no interesantākajām versijām — polinēziešu vīrieši kopā ar dumpiniekiem devās nevis draudzības vārdā, bet tāpēc, ka bija īsteni alkātīgi avantūristi, kuru acīs “Bauntijs” ar visiem tā dzelziem un pārējiem labumiem bija puses Visuma vērts un kuri cerēja kādā izdevīgā brīdī no baltajiem tikt vaļā...

Lai kā mēs lielītos ar savu civilizētību, dziļi iekšā (un varbūt arī nemaz ne tik dziļi) joprojām esam mežoņi, un, tikko nekas mūs neierobežo, mēs ar prieku par tādiem kļūstam. To savā darbā “Mušu valdnieks” (bariņš skolēnu nonāk uz neapdzīvotas salas un ātri vien pārvēršas par visistākajiem asinskāriem mežoņiem) uzskatāmi parādīja Viljams Goldings. Viņš savu grāmatu uzrakstīja vairāk nekā pusotru gadsimtu pēc “Bauntija” dumpinieku izcelšanās Pitkērna salā, bet, ja Flečeram Kristianam būtu bijusi iespēja to izlasīt, viņš neapšaubāmi teiktu — ak vai, tas viss ir par mums...

“Kristians bija likumpārkāpējs, dumpinieks, pirāts, vergturis un, iespējams, muļķis. Viņš arī bija nozīmīgs atklājējs, unikālas nācijas dibinātājs un — kā daudzi viņa ietekmīgajā ģimenē un kā tik daudzi citi astoņpadsmitajā gadsimtā — drosmīgs sociālais pionieris. Kristians izdarīja to, par ko [Žans Žaks] Ruso sapņoja,” tā par Flečera Kristiana panākumiem sabiedrības veidošanā Pitkērna salā mūsu dienās savā grāmatā *Fragile Paradise* raksta Kristiana mazmazmazmazdēls Gļins Kristians. Lai jau tā būtu, tikai ar mazu piebildi — Kristians ar kompāniju radīja normālu, parastu vergturu sabiedrību, kurā viņu polinēziešu “asinsbrāļi” palika bez zemes, bez sievietēm (pietiekamā daudzumā) un gandrīz pilnīgi beztiesiski.

Matemātika bija vienkārša: sieviešu bija par trim mazāk nekā vīriem, un tas nozīmēja, ka sešiem melnajiem vajadzēja iztikt ar trim sievietēm, jo baltie, protams, katrs paņēma pa sievietei tikai un vienīgi sev. Taču, pretēji izplatītajām leģendām, tas nekādu īpašu problēmu neradīja — atcerēsimies, ko jau zinām par taitiešu gatavību dalīties ar saviem radiem un draugiem itin visā. Un arī tas ne, ka dumpinieki visu salu "godīgi" sadalīja deviņās daļās un tās "godīgi" izlozēja, melnos atstājot kalpu statusā.

Kāpēc melnie neprotestēja uzreiz? Vispirms jau tāpēc, ka vairāki no viņiem, dodoties prom kopā ar dumpiniekiem, bija pusaudži, tāpēc neiebilda pret balto uzskundzēšanos. Visi iezemiešu vīrieši bija arī ļoti atšķirīgi — gan pēc izcelsmes vietas, gan pēc statusa. Niau (Miau, Nihau, Nehou), Teimua (Teirna, Temua) un Menalē (Menarii) bija no Taiti, Titaiti (Tetaiti, Ta'aroamiva, virsaiša brālis) — no Tubuai, Oha (Ohers, Ohoo) — arī, turklāt abi bija radinieki, bet Tararo (varbūt bijis virsaitis) — no Raiateas. Ar vārdu sakot, viņi nebija dabiski sabiedrotie.

Nebija arī tā, ka melnie akurāt uzskatīja — oi, kā viņus apspiež un apceļ. Divi tubuaijieši — Titaiti un Oha — bija pusneatkarīgi un strādāja tam, kam vēlējas, tikai pārējie četri bija pastāvīgie kalpi Milsam, Braunam, Makojam un Kvintalam. Arī sieviešu jautājums nebija īsti aktuāls: kad katrs baltais dumpinieks sev bija dabūjis pa sievietei, sešiem iezemiešiem palika trīs. Tararo bija sava sieviete, Titaiti un Oha bija viena kopējā, bet pārējiem trim atlika viena — Mareva. Bet neviens no viņiem neuzskatīja to par milzīgu problēmu.

Divus gadus, neraugoties uz nevienlīdzību un netaisnību, viss bija diezgan mierīgi, un arī tad, kad nomira Viljamsa sieviete, eiropieši atteicās atņemt kādu sievieti polinēziešiem un atdot to viņam. Viljams pat draudēja pamest salu vienā no "Bauntija" mazajām laivām, bet pārējie dumpinieki uz to atbildēja, laivas vienkārši iznīcinot. Neviens Viljamsu neuzskatīja par īsti vērā ņemamu, lai viņa dēļ kaut ko kardināli mainītu.

Taču tad 1791. gadā no klintīm nokrita un nositās Adamsa — jā, jā, tā paša vēlāk tik dievticīgā, baltā un pūkaina Adamsa — sieva Puarai, un viņš gan nebija tas vīrs, kurš būtu ar mieru, ka kāds viņam saka "nē". Pēc viņa ierosinājuma notika lozēšana, un rezultātā Adamss atņēma Prudensu (dumpinieki bija sākuši pārsaukt sievietes eiropēiskos vārdos), bet Viljamss sev paņēma Tararo sievieti Toofaiti. Ar vārdu sakot, triju taitiešu dzīvē nekas nemainījās, toties apdalīto loma bija abi tubuajieši un raiateietis, kura vadoņa statuss nu bija iznīcināts.

Un arī tad vēl viss beidzās ar mazām asinīm. Melnie gan nolēma, ka tas nu ir par traku, un nodomāja baltos nogalināt, bet viņu plānus nodeva tā pati Toofaiti, kurai kā katrai kārtīgai taitiešu sievietei statusa uzlabojums, kļūstot par baltā sievu, bija ļoti svarīgs. Abi tubuajieši un Tararo aizbēga mežā, vēlāk viņi piespieda sev pievienoties arī Toofaiti, kurai gan Viljamss patika labāk. Taču tad baltie piedabūja taitieti Menalē nogalināt Ohu un Tararo, un atkal iestājās miers un harmonija, turklāt bija atlikuši vairs tikai četri iezemiešu vīrieši.

Kristians un Jangs pret melnajiem izturējās labi, kaut nekādā ziņā ne kā pret vienlīdzīgiem cilvēkiem, toties Kvintals un Makojs viņus mocīja, kā vien ienāca prātā, turklāt aizvien trakāk un trakāk. Mūžīgi tas tā turpināties nevarēja, un, atšķirībā no "Bauntija" dumpja, kas notika spontāni un pēkšņi, melnie savu sacelšanos bija plānojuši labu brīdi. Turklāt izskatās pat ļoti ticami, ka tā nebija vienkārši melno sacelšanās, tajā paklusām piedalījās arī Jangs un jau atkal mūsu vecais labais Adamss.

Liecības ir fragmentāras un pretrunīgas, bet, pēc visa spriežot, slaktiņš notika jau 1793. gada rudenī. Polinēzieši nogalināja Viljamsu, tad Kristianu, kurš tobrīd strādāja savā dārzā, uz Makoju šāva, bet netrāpīja, tas aizmuka un pabrīdināja arī Kvintalu. Pēc tam melnie nošāva Milsu, Braunu sākumā sadauzīja ar akmeņiem un tad nošāva, Adamsu tikai ievainoja, bet Jangu neaiztika. Tā nu pēc slaktiņa

palika četri baltie — pustrakie Kvintals ar Makoju, kā arī salīdzinoši inteligēntais Jangs un izdzīvošanas speciālists Adamss.

Jangs nekavējoties ievācās Kristiana mājā un paņēma sev par sievu Kristiana atraitni Isabellu un Viljamsa jaunizcepto atraitni arī. Suzanna viņam vairs nebija gana laba, taču tai uzmanību sāka pievērst Menalē un Teiumua. Un te nu pie sieviešu dališanas ķērās polinēzieši: Teiumua bija veiksmīgāks, Menalē paņēma musketi un konkurentu nošāva. Viņš nerimās arī pēc tam, tā ka beigu beigās pieriebās arī “melnajiem” un aizbēga mežā, kur pievienojās — lai cik divaini tas izklausītos — Kvintalam un Makojam.

Tā nu nedēļu pēc slaktiņa Kvintals, Makojs un Menalē bija mežos, bet Adamss, Jangs, Niau un Titaiti — ciematā kopā ar sievietēm. Tad abiem baltajiem tika nodota ziņa, ka viņi var atgriezties, ja nogalinās Menalē. Tas arī tika izdarīts, bet nu viņi savukārt pieprasīja nogalināt abus atlikušos polinēziešus. Vienu nogalināja viņa paša sieviete, otru nošāva Jangs, un, kad Kvintals ar Makoju pieprasīja pierādījumam parādīt abu rokas un galvas, tas arī tika izdarīts, un abi baltie atgriezās.

Līdz ar to mēnesi pēc sacelšanās bija beigti pieci dumpinieki un visi polinēzieši. Patiesībā visa lielā slepkavošana bija izdarīta polinēziešu rokām — paši baltie (vismaz atbilstoši Adamsa un arī Dženijas stāstiem) bija nogalinājuši tikai divas reizes: Jangs — Timoa, bet Makojs un Kvintals — Menalē. Uz salas palika četri dumpinieki un desmit sievietes: Adamsam un Jangam katram bija pa trim sievietēm, Makojam un Kvintalam — pa divām.

Mēs, protams, nekad neuzzināsim, kā tas viss īsti notika. Vai Adamss un varbūt arī Milss kopā ar Jangu organizēja sacelšanos, bet tās gaitā iezemieši aizrāvās un ne tikai nošāva bezrūpīgo Milsu, bet arī sašāva Adamsu? Un kāpēc aizrāvās? No Dženijas vēlāk stāstītā izriet, ka Makoja 1798. gada 20. aprīlī izdzītā pirmā alkoholiskās dziras pudele, kas salā sāka jaunu ēru, nebūt nav bijusi pirmā: pēc

lielā balto slaktiņa polinēzieši kārtīgi piedzērušies, un tieši dzērumā tad arī Menalē ar trim šāvieniem nogalinājis savu sāncensi Teiumua. Tieši ar dzērumu arī varētu būt izskaidrojams tas, ka polinēziešiem tā nevicās ar balto apšaušanu un ka viņi nepabeidza iesākto, kamēr viņiem piederēja iniciatīva.

Vai jūs domājat, ka nu salā iestājās miers? Nekā nebija, tagad viss bija piegriezies sievietēm, kuru nu uz salas bija absolūtais vairākums. Vispirms viņas bija sadomājušas nogalināt vīriešus; kad nekas nesanāca, mēģināja aizbraukt ar paštaisītu kuģīti, bet atkal nekā. Sievietes mēģināja doties prom ar kopējiem spēkiem uzbūvēto laivu, taču cieta avāriju un knapi izglābās.

Nācās vien palikt uz salas, taču, kad vien sievietēm kaut kas nepatika, viņas savāca bērnus, dažus šaujamos un uz laiku devās mežā. Neraugoties uz šīm nesaskaņām, Kvintalam bija pieci bērni, bet Jangam, kuram jau bija četri bērni ar Nensiju, piedzima vēl trīs ar Kristiana atraitni Izabellu. Makojam piedzima vēl viens, Adamsam četri. Kas interesanti, neviens no melnajiem uz salas par tēvu tā arī nekļūva. (Jāpiebilst, ka Taiti dzimstības kontrole bija skarba un nežēlīga, bet efektīva. Abortus veicināja ar dažādām zālēm vai dziļu masāžu, daudzus jaunpiedzimušos nekavējoties nogalināja...)

Vēl bija pamatīgas nesaskaņas par nogalināto ķermeņa daļām. Liķi pat ilgus mēnešus palika neaprakti, savukārt dažu galvaskausus bija paņēmušas viņu sievietes. Romantika? Mistika? Ne obligāti — taitiešu praksē tiesības uz zemi apliecināja arī saglabātas īpašnieku ķermeņa daļas u.tml. Taču tad kāda muša iekoda Jangam — kaut gan visus šos gadus dumpinieki ar reliģiju, maigi izsakoties, nebija aizrāvušies, nu viņš kategoriski uzstāja uz galvaskausu apbedīšanu. Sievietes savukārt tikpat kategoriski bija pret, un sākās jauns nesaskaņu vilnis.

Ap 1796. gadu viss tā kā bija nomierinājies, taču tad Makojs iemācījās dzīt kandžu (oficiālā Adamsa versija) un pārdzērās tiktāl, ka

saskaņā ar šo pašu oficiālo versiju pats nolēca no klintīm. Vai tā bija, grūti pateikt, taču pastāv zināmas šaubas, vai tiešām Makojs būtu izgudrojis tik sarežģītu pašnāvības veidu — sasiet sev rokas un kājas, piesiet akmeni pie kājām un tad nolēkt no klints?...

Palika trīs dumpinieki, bet nu — atkal saskaņā ar oficiālo versiju — aizvien trakāks kļuva Kvintals. Pēc Makoja nosīšanās Adamss pārtrauca briesmīgo dzeršanu, bet Kvintals gan ne. Viņš visā nopietnībā ierosināja vīriešiem “nesmieties, nejokot un neko nedot nevienai meitenei”, dzērumā nokoda ausi Sārai, kura patiešām bija dziļi pieķērusies savam brutālajam, pustrakajam vīram alkoholiķim, jo viņa, lūk, nebija sazvejotusi pietiekami daudz zivju. Gadu vēlāk Sāra nositās, lasot putnu olas, — iespējams, tāpēc, ka haidījās atgriezties mājās tukšām rokām.

Nu jau Kvintals pieprasīja, lai viņam atdotu smagi slimā Janga sievu Suzannu (pēc citas versijas — Kristiana atraitni Isabellu). Bet vai tikai nebija tā, ka Suzannai pašai Kvintals bija sācis patikt krietni labāk nekā slimīgais Jangs ar izpuvušajiem zobiem? Kas to lai zina, kaut gan jau pēc Kvintala nāves viņai piedzima bērns, kas tika nosaukts par Edvardu Kvintalu. Šā vai tā, Jangs ar Adamsu nosprieda, ka tas viss ir par traku, un guļošo Kvintalu nogalināja ar cirvi.

Tad nu slepkavības salā tiešām beidzās — deviņos gados kopš dumpja no piecpadsmit vīriem, kas bija izcēlušies salā, dzīvi bija palikuši vairs tikai divi. No divpadsmit sievietēm viena bija mirusi dabiskā nāvē, vēl divas bija nokritušas no klintīm. Jangs nomira no astmas, un uz salas palika tā kompānija, kuru tad arī tur atrada kapteinis Folgers: “garīgi atdzimušais” Adamss ar harēmu un prāvo bērnu bariņu...

Vai šādi notikumi var paiet bez pēdām? Vai kaut teorētiski no šī asiņainā mikšļa, kur piedevām vēl vīriešiem nebija citas izvēles kā atšķirīgas ādas krāsas sievietes, kuru valodu viņi gandrīz nemaz nesaprata un par kuru kultūru viņi īpaši neinteresējās, varēja iznākt

pasaules dievbijīgākās, kārtīgākās un uzvedīgākās salas iedzīvotāji? "Novietojiet piecpadsmit vīriešus, divpadsmit sievietes un zīdaiņus uz klints, atstājiet viņus vienus pašus uz divsimt gadiem, tad noņemiet vāciņu. Mēs jau zinām, ka rezultāti bija neglīti, bet vai tie bija neizbēgami? Vai citāds cilvēku komplekts, novietots tajos pašos apstākļos, būtu rīkojies tāpat?" jautā Keitija Marksa.

Labs jautājums, vai ne? Un vēl: "Ko Pitkērna sala mums pastāstīja par cilvēka dabu un dzīvi mazās, attālās kopienās? Vai tā mēs visi uzvestos, ja tiktu atstāti savā vajā, kad neviens neskatītos mums pār plecu? Vai Pitkērna ir brīdinošs stāsts, reālās dzīves Mušu valdnieka — stindzinošā stāsta par skolēnu grupu, kas uz izdomātas salas ieslīgst mežonībā — versija? Un vai pasaulē ir vēl citas Pitkērnas?..."

Turklāt jāņem vērā, ka varbūt viss aprakstītais daļēji vai pilnībā ir tikai izdomājums — vēsturi, kā zināms, parasti raksta izdzīvojušie, un izdzīvojušais misters Adamss, kā nu jau droši vien ir pilnīgi skaidrs, bija kārtīgs melis. Savukārt virkne dumpinieku sievu tā arī nomira, neviena ārpusnieka neuzklausītas, kaut arī nodzīvoja ļoti ilgus mūžus. 1841. gadā, lai palīdzētu īpaši smagās gripas epidēmijas laikā, salā ieradās britu kuģis *Curacao*, kura virsnieks Džordžs Gārdners rakstīja:

"Divas no taitiešu sievietēm vēl ir dzīvas. Viena ir Isabella Kristiana (...), sieva Flečeram Kristianam, kurš vadīja dumpi. Isabella Kristiana ir visperfektākā vecas raganas ilustrācija, kādu esmu jebkad redzējis. Viņa joprojām ir pārsteidzoši aktīva. Viņas vecumam vajadzētu būt starp astoņdesmit un deviņdesmit gadiem. Viņa atminas kapteini Kuku Taiti un, kā viņa par sevi atceras, jau toreiz bijusi māte. Taču tas nav nekas ārkārtējs, jo pat mūsdienās viņas precas trīspadsmit vai četrpadsmit gadu vecumā..."

Pēc mēneša Isabella jau bija mirusi no tās pašas gripas, viņu apbedīja 1841. gada 19. septembrī. Viņas kapu Pitkērnas kapsētiņā tā

arī nespēju sameklēt, un salinieki, kam par to jautāju, tikai raustīja plecus. Savukārt pēdējā no Pitkērnā ar "Bauntiju" atkuģojušajām tautiešu sievietēm bija Teraura — Suzanna, Janga pirmā sieva, kura nogalināja guļošo Titaiti un kura izrādījās arī Kvintala nāves cēlonis, tā pati, kura trīsdesmit gadu vecumā apprecēja četrpadsmitgadīgo vai piecpadsmitgadīgo Flečera Kristiana dēlu un kuras asinis pašlaik tāpat tek visu Pitkērnā un citur pasaulē dzīvojošo Kristianu dzīslās.

"Es tā nedomāju," tik īsi un skaidri Janam Bolam uz jautājumu, vai viņš domā, ka Flečers Kristians uz salas atrada laimi, grāmatā "Bauntija bērni" ir atbildējis slavenā dumpinieka mazmazmazdēls Toms Kristians. Kaut vienmēr jau paliek vēl kāda cita versija: ne tikai Flečera Kristiana māte Lielbritānijā spējēja uzzināt, ka kaut kur Dienvidu jūrās viņai ir mazbērni, 1808. vai 1809. gadā viens no "Bauntija" kadetiņiem Pīters Heivuds Plimutas dokos pamanīja kādu, kas ārkārtīgi atgādināja Kristianu, taču šis cilvēks palūkojās uz Heivudu un aizbēga... Tā ka varbūt viss bija vēl pilnīgi citādāk gan ar razbainieku salu, gan ar tās iemītniekiem.

Brenda Kristiana

Pitkērna salas liellaivā, kas strauji tuvojas kuģim, jau pa gabalu var atpazīt dažus zināmākos saliniekus. Laivas priekšgalā, uz malas piemeties, sēž pastmeistars Deniss Vorens, viņam blakus — jau piecminētais pastmeistara vietnieks, raženā auguma Pols (raksta — *Pawl*) Vorens ar pīrsingiem, auskariem, skūtu galvu, baltu bārdeli. Kā visi salas apmeklētāji vienmēr ir atzinuši, neraugoties uz biedējošo pirāta-rokzvaigznes izskatu, ļoti lādzīgs vīrs.

Vēl pāris cilvēku uzreiz neatpazīstu, laivas aizmugurē rosās Deivs Kristians. Savukārt viducī, neraugoties uz laivas svaidīšanos viļņos, spītīgi kājās stāv neliela auguma kalsna — kas viņu atšķir no lielākās daļas salinieču — sieviete ar pamatīgu matu ērkuli, kas gan atkāpies augstu no pieres, un iespaidīgu, šķiet, sudraba kaklarotu ar jūras zir-dziņiem un vēl visu ko. Tā ir Brenda Kristiana.

Ja nebūtu viņas, es sala, ļoti iespējams, nevarētu spert kāju, neraugoties uz visu tālo ceļu, formalitātēm, dārgajām biļetēm un tamlīdzīgi. Šādi gadījumi te ir bijuši jau iepriekš — Tomarčins nebūt nav vieni-gais. Tā, piemēram, 2002. gadā salā ar jahtu bija ieradies britu žurnalis Bens Fogls, bet viņš netika tālāk par laivu piestātņi. Kaut, atšķirībā no manis, viņam bija viena liela priekšrocība — viņam līdzī bija pase. Man, kā kādu brīdi iepriekš ir izrādījies, pases nav.

Claymore kapteinis Hemišs jau līdz ar agru rīta gaismiņu no kapteiņa tiltiņa ir atnesis mūsu mazās grupiņas pases, izplājis tās uz

pusdienu galda un aicinājis paņemt katram savu, lai tad salas imigrācijas virsnieks — tā arī izrādās viņa, Brenda, — varētu tās pārbaudīt un iespiest tik vērtīgo (jo reto) salas apmeklējuma zīmogu. Visas pārējās pases ir, bet vienas nav — manējās. Turklāt, lai cik rūpīgi mēs kopā ar Hemišu pārbaudītu visas vietas, kur viņš ar pasu maisiņu pabijis, — nekā. Pase ir pazudusi.

Izslēdzot visas neiespējamās versijas, visticamākās paliek divas: viena — pase ir kaut kur dabīgā ceļā pazaudējusies, iekritusi okeānā vai kas tamlīdzīgs, otra — ņemot vērā, ka pases mums ir tikušas atņemtas jau Mangarevā, kur Hemišs ar visu pasu maisiņu aizdevās kārtot formalitātes vietējā žandarmērijā, mana pase joprojām ir kaut kur tur — nu, piemēram, aizkritusi aiz kāda galda vai kā pēdējā palikusi skenerī.

Man gan smieklī nenāk ne par vienu no šīm versijām: nemaz nerunājot par Pitkērnas apciemojumu, man taču pēc tam vēl gan atpakaļ Taiti jāatgriežas, gan uz Kuka salām jādodas, gan atpakaļceļā vēl arī Japānā jāiebrauc, to visu izdarīt bez derīgas pases šķiet, maigi izsakoties, diezgan neiespējami. Jā, protams, man ir ieskenētas un sakopētas svarīgākās pases lappuses, ir arī ID karte, bet, atceroties, piemēram, Japānas iebraukšanas procedūras, ir skaidrs, ka ar to nepietiks.

Grūti pateikt, kā tas viss būtu beidzies, ja ne jaukā Kristianu dzimtas pārstāve Brenda: viņa roku rokā ar Hemišu sazinās ar Mangarevas žandarmēriju, noorganizē tur nelielu revīziju, un rezultātā no turienes tiek saņemta lakoniska elektroniskā pasta vēstule ar pamatdomu — oi, ļoti atvainojiet, pase tiešām ir palikusi pie mums, bet esiet droši, ka tas tur jūsējais Lato Lapsa ir īstais Lato Lapsa.

Savukārt ar šo e-pasta vēstuli Brendai kā imigrācijas virsniekam šķiet pilnīgi pietiekami, lai mani ar atplestām rokām uzņemtu salā. Vēl vairāk — tā kā atpakaļceļā Brenda dodas divu nedēļu ilgajā ceļā uz Oklendu ar to pašu *Claymore II*, viņa pēc ierašanās Mangarevā

un manas atkalapvienošanās ar personību apliecinošo dokumentu iespējz tajā tik kāroto Pitkērnas zīmogu...

Visas šīs isās, bet saspringtās krīzes komunikācijas laikā es ik pa brīdim iedomājos — cik tomēr ļoti labi, ka cilvēki nespēj lasīt viens otra domas. Jo es, raugoties enerģiskajā, dzīvespriecīgajā un mundryā sievietē, kas acīm redzami jau krietni pasen pārstājusi rūpēties par sevi un pēdējoreiz tīru kreklu uzvilkusi pirms dažām dienām vai varbūt dažām nedēļām, nespēju nedomāt vienu — Jēzus, Marija, briesmoni, kāpēc tu esi apēdis princesi?

Jā, ja godīgi, man acu priekšā ir pavisam cita Brenda Kristiana no attēla Jana Bola grāmatā un pavisam cits viņas tēls — nedotu ne pieci, ja neizrādītos, ka cienītais rakstnieka kungs savas vizītes laikā Pitkērnā nebija skaistajā padsmītniecē iekēries līdz ausīm. Spriediet nu paši:

“Brenda Kristiana ir Flečera vispiemilīgākā pēctece un savās vēlmēs un vilšanās — viena no sarežģītākajām. Viņa ir nobriedusi ļoti polinēziskā veidā. Viņas ķermenis ir bruns un lokans; viņas kustībām piemīt tā pati brīvība, kas vējiem, kuri traucas pāri Pitkērnai, un okeāna šļakatām, kas triecas pret klintīm. Viņa vienīgā visā salā nes taitiešu flirtēšanas un spontānuma vaibstus. Viņas dzīve Pitkērnā šķiet viens bezgalīgs saules un jūras atvaļinājums. Viņa dara, ko vēlas.

Ko gan nozīmē tas, ka mācītāja sieva sporta pasākumā ir šokēta par Brendasniecīgo ietērpu? Viņa tā attēlu ieraudzīja Jaunzēlandes modes veikalā un, tā kā salā nav veikala, uzšuva to pati. Viņa apzinīgi dosies uz dievkalpojumu, bet — kā meitene ādas mikromini apģērbā un augstajos zābakos. Peldei Bauntija licī viņa valkā necīgu apdrukātu bikini. Viņai ir iespaidīgas krūtīs un nekādas vēlmes tās slēpt no spaidīgās kopienas; tās noteikti triec jaunos vīriešus, brālēnu jauniešus iekāres viņos.

Viņa ir kabatas formāta Venera, tā veida nimfete, kas sagādāja Humbertam Humbertam tik daudz pārdzīvojumu. Viņa nesmēķē,

nelamājas, nedzer, bet tik un tā ir skandāliste. Rodas iespaids, ka viņai varētu patikt sakustināt salu, kā to spēj tikai pusaugu meitene, kura ir izsaukta mājup uz ciematu Aijovā pēc kārtīgām trakulībām Manhetenā.

Spīdīgi kastaņkoki. Spodras brūnas acis. Viduklis, kas prasās apķerams. Nebēdnības un valdzinājuma smaids. Skaistas kājas, kas pavid viņos vai nes bikini tērpto ķermeni lejup, bangojošajos ūdeņos gar krasta klintīm divpadsmit mārciņu vēža meklējumos. Brenda Kristiana ir uguns liesma, kas dedzina..."

Un vel: "Ja īsi, tad mis Brenda Kristiana, skaistule, draiskule, zivju peldpūšļu kolekcionāre, dizainere, vilusies aktrise, nirēja, motocikliste, promesoša velsieša līgava, Adamstaunas iedzīvotāja uz nezināmu laiku, ir tikpat negaidīta kā sniegs Bauntija līcī. Ja sala piedalīsies *Miss Universe* konkursā, viņa ir loģiskā izvēle kā Mis Pitkērna. Taču arī pašlaik salas skaistule nav nenovērtēta. Lielajā kokospalmā pie mācītāja zālāja kāds divas collas lieliem burtiem ir iegrebis — ES MILU BRENDU."

Un tā tālāk, un tā tālāk līdz pat "viņa ir tas, par ko ir runa Dienvidu jūrās" un "tu noskaties, kā viņa spēlē vienkāršas spēles ar deviņus un vienpadsmit gadu vecajiem diezgan nožēlojamā vakara pasākumā, ko tiesas mājā noorganizējis mācītājs, un domā — jupis, kas gan notiek viņas galvā"...

Tikai viens mazs sikums — Jana Bola grāmatas pirmais izdevums nāca klajā vairāk neka četrdesmit gadus iepriekš. Tās Brendas vairs nav, un arī tās ne, kura franču kodolizmēģinājumu periodā sapazinās ar Pitkērnā izsēdināto glīto, jauno velsieti Maiklu Rendalu, britu karalisko gaisa spēku tehniķi, saderinājās un plānoja "baltas kāzas šeit uz salas, Velsā, vienalga" un māju ārzemēs, tad reizi divās nedēļās apmainījās ar viņu telegrammām, kas bija vienīgais saziņas veids, tad apprecējās, tad...

Tagadējā Brenda pilnā vārdā saucas Brenda Vera Amēlija Luptone-Kristiana, viņa pa šo laiku ir otrreiz apprecējusies, tagad ar ārpusnieku

Maiku Luptonu, kuru salā neviens tā nesauc, jo visiem viņš ir un paliek Maikls Lupijs. Viņai ir trīs bērni, viens no viņiem pašlaik mīt Pitkērnā, pašai pāri sešdesmit. Janam Bolam viņa bija "vienīgā saliniece, ko es esmu redzējis, valkājot rotaslietas", un tā ir arī pašlaik, taču nekas vairāk no grāmatas Brendas nav palicis. Tā vismaz man sākotnēji šķiet.

Dienām ritot, es Brendu salā nejauši satieku vēl vairākkārt. Sestdienas dievkalpojuma viņu nemana, arī speciāli mūsu grupiņai sarīkotajā suvenīru tirdziņā ne. Taču nākamajā dienā es sastopu viņu, ar pārcilvēcisku eleganci vadot kvadraciklu pa grumbuļainu taku. Kaut ceļš ir stāvs, viņa, šķiet, knapi pieskaras stūrei un pašu ceļu lāga pat neievēro, tā vieta lūkojoties pašai vien zināmās tālēs.

Tad pienāk veikala diena, un salinieku, ja tā var izteikties, pūli atkal pamanu viņu. Kamēr tussnīgi dumpinieku pēcteči rakņājas pa plauktiem tā, it kā pēc pāris dienām būtu gaidāma salas nogrimšana, pirms kuras jāpaspēj labi pieēsties, kalsnā, brūnā tante visvairāk atgādina kādu karaliskas izcelsmes personu, kas ieradies *Harrods* universālveikalā nopirkt duci zīda kabatlakatiņu, kaut patiesībā viņai prātā pavisam citas — karaliski cildenas domas.

Vēl pāris šādas nejaušas satikšanās, un no visām paliek viens un tas pats iespaids: lai ar cik primitīvām lietām nodarbotos tantuks, viņa to dara ar pārsteidzošu grāciju, turklāt tā, it kā viņai apkārt būtu neredzama čaumala, kas neļauj nekam no salas ikdienišķajām rūpēm, raizēm un ķezām lipt klāt un kaut jēl kādā veidā likt par tām uztraukties. Un tas — neraugoties uz to, ka visā pedofilijas procesa laikā Brendai klājās tiešām plāni: viņa bija viena no tiem nedaudzajiem saliniekiem, kas stingri pateica — noziedzniekiem jāsaņem sods. Kaut galvenais tiesājamais bija viņas brālis Stīvs Kristians.

Jau atpakaļceļā es Brendu pamanu kuģa priekšgalā, ar bezrūpīgu sejas izteiksmi raugoties okeāna tālumā. Viņai ap kaklu atkal ir iespaidīgā kaklarota ar delfiņiem un visu pārējo, mugurā tumšs,

atkal nebūt ne pirmā svaiguma kreklis, nekas cits no viņas ārējā veidola arī neatgādina Jana Bola aprakstīto salas pirmo skaistuli, ja ne acis — tieši tikpat spoži brūnas kā kādreiz, tās veras tālumā un liek atcerēties vēl kādu izcilu, lai gan mūsu dienās, protams, nez vai kādam saliniekam kaut ko izsakošu salinieci.

Nepilnus simt deviņdesmit sešus gadus iepriekš, 1817. gada 17. oktobrī, pie salas bija noenkurojies kapteiņa Keileba Reinoldsas komandētais amerikāņu vaļu kuģis *Sultan*, un ar to devās prom sieviete ar sarežģīto vardu Techutatuaoona, dumpinieku dēvēta vienkārši par Dženiņu, pirmā pitkēriete, kas pameta salu.

Laikā, kad "Bauntijs" pirmoreiz ieradās Taiti, Dženiņa kļuva par Adamsa sievieti; tieši Adams ar viņai uz rokas ietētovēja uzrakstu "AS 1789". Taču Pitkērnā viņa ieradās jau kā Aizeka Mārtina otrā puse, pēc tam vēl ne reizi vien mainot savu pieķeršanos. Viņai patiešām patika eiropiešu vīrieši, bet viņa vienlaikus arī bija galvenā nemieru cēlāja, sieviešu pašapziņas uzturētāja un polinēziešu vērtību atbalstītāja. Dženiņa un vēl dažas sievietes tā arī ne reizi nedzemdēja, visticamāk, ne tāpēc, ka nespēja, bet tāpēc, ka nevēlējās.

Rozalinda Janga, viena no divām Pitkērnas rakstniecēm, savā grāmatā izteiksmīgi apraksta, kā taitiešu sievietes — kā vienmēr ar Dženiņu priekšgalā — tā gribējušas tikt prom no nolādētās salas, ka ķērušās pie plosta būves, bet, kad šis brauciens ne ar ko nav beidzies, piespiedušas vīriešus viņām palīdzēt un uzbūvēt laivu. Dženiņa pat nojaukusi savu māju, lai būtu naglas un dēļi.

Laivas būve, izmantojot ne pārāk aizrautīgo vīriešu palīdzību, prasījusi četrus mēnešus. Laiva tiešām arī pabeigta, taču, pēc visa spriežot, vīrieši speciāli uzbūvējuši to nestabilu un nedrošu. Laiva apgāzās, sievietes palika Pitkērnā. Ilgāku laiku abi dzimumi uz salas bija patiesā karastāvoklī, sievietes slaktiņu gados bija apliecinājušas, ka itin mierīgi var pāršķelt guļošā dzīvesbiedra galvaskausu, tā ka viņas neņem vērā nebija iespējams. Tikai pamazām pieredze

apliecināja, ka vardarbība nav risinājums, sievietes pakāpeniski atmeta cerības aizbraukt no salas, sāka dzimt vairak bērnu.

Vienīgais izņēmums izrādījās Dženija, kas beigu beigās atrada iespēju aizbraukt no razbainieku salas. Viņa paspēja izstāstīt savu pēcdumpja notikumu versiju (pateicoties tai, mums nav jāņem par pilnu visi Adamsa meli), tad vēl Taiti satika tur uz laiku parcelušos pitkērnīšus un nomira tai pašā 1831. gadā. Viņas kapavieta nav zināma.

Dženija bija pirmā no saliniekiem, kas devās prom uz neatgriešanos, bet, protams, ne pēdējā. Sala pārdzīvoja abas lielās masveida aizbraukšanas, bet vai tā pārdzīvos globalizācijas laikmetu? Kapteinis Meihjū Flogers, 1808. gadā ierodoties Pitkērnā ar kuģi *Topaz*, salā saskaitīja trīsdesmit piecus cilvēkus. Savukārt līdz gadsimta vidum iedzīvotāju skaits jau tuvojās pusotram simtam — lūk, sausas rindiņas no Pitkērnas iedzīvotāju reģistra:

“1841. Piedzimušie 7; mirušie 3; laulības 0; iedzīvotāji 111: vīrieši 54, sievietes 57; 50 svētdienas skolas apmekletāji.

1842. Piedzimušie 3; mirušie 2; vīrieši 53, sievietes 59, kopā 112; 50 svētdienas skolas apmeklētāji.

1843. Piedzimušie 6; mirušie 2; laulības 0; vīrieši 59, sievietes 60, kopā 119; 20 vīrieši un 21 sieviete ar tiesībām vēlēties.

1844. Piedzimušie 5; mirušie 0; laulības 2, vīrieši 60, sievietes 61; 24 vīrieši, 28 sievietes ar tiesībām vēlēties miertiesneša vēlēšanās, 44 bērni apmeklē skolu.

1845. Piedzimušie 7; mirušie 0; laulības 2; vīrieši 65, sievietes 62, kopā 127

1846. Piedzimušie 7; mirušie 1; laulības 0; vīrieši 69, sievietes 65; kopā 134, 47 bērni apmeklē publisko skolu.”

1856. gadā, pirms emigrācijas uz Norfolkas salu, salinieku bija simt deviņdesmit četri. Atpakaļ 1864. gadā atbrauca četrdesmit trīs. Rekordskaits bija 1937. gadā — divi simti trīsdesmit trīs. Kopš tā

laika pitkērniesu ir kļuvis tikai mazāk un mazāk, mana brauciena laikā jau stabili zem piecdesmit.

Arī divdesmitajā gadsimtā šeit ir pārdzīvoti ļoti grūti laiki: ir bijuši gadi, kad pasaule par Pitkērnū ir pilnīgi aizmirsusi, piemēram, Pirmajā pasaules karā. Ir bijuši mēneši, kad cilvēkiem bankas kontā ir papildnam naudas, bet viņi gandrīz vai mirst badu. Vēl divdesmitā gadsimta otrajā pusē, šķiet, sešdesmitajos gados, ir bijis piecu mēnešu periods bez apgādes kuģiem un arī jebkādiem citiem kuģiem, ko vēl tagad sauc par "Piecu mēnešu badošanos".

Taču, it īpaši, ja salīdzina ar citām Klusā okeāna miniatūrājām salām, pitkērniesiem dzīve gadu desmitiem ir bijusi caurmērā ļoti pārtikusi. Protams, tikai tiem, kas bija pietiekami čakli un pietiekami gatavi piemēroties "cilts" un tās "vadoņu" noteikumiem, par kuriem mēs tagad jau šo to zinām.

"Sala ir daudz pārmaiņu, visas mājas ir apjuntas ar skārda jumtiem no Anglijas. Kad jūs bijāt šeit, te bija tikai nedaudz vairāk kā ducis ģimeņu, bet tagad ir trīsdesmit divas, un visām ir pašām savas mājas... Tagad te ir vairāk nekā divdesmit ērgelišu, dažas pat vairāk nekā sešas pēdas augstas, klavieru nav, bet ir daudz gramofonu... Visu, ko mēs neaudzējam uz salas, mēs pasūtām no Jaunzēlandes, Anglijas vai Panamas," šī pitkērniesā M. E. Makoja vēstule divdesmitā gadsimta divdesmito gadu beigās ir gana izteiksmīga.

Tad kāpēc šī salīdzinoši labā dzīve saliniekiem vairs nav laba diezgan? Ne jau nu tikai tāpēc, ka gadu desmitiem te ir izvarotas mazas meitenes, — Keitijai Marksai ir teorija, ka daļa salinieku no Norfolkas salas ir atgriezušies Pitkērnā, jo ar dziļu nožēlu ir secinājuši, ka tur tomēr nav atļauts tas, kas pašu mazajā salīnā. Turklāt vēl jau ir pietiekami daudz plusu — sākot ar vienreizējo personisko brīvību daudzās citās lietās.

"Priekšrocība ir brīvība. Tev nav jāuztraucas par durvju aizslēgšanu. Tu neesi piesiets četrdesmit stundu darba nedēļai. Es varu

nokāpt ielejā un nogriezt banānus vai aiziet pamakšķerēt, kad vien es vēlos,” tā 1989. gadā, būvējot savu jauno, dārgo maju, žurnālam *People* stāstīja “Pitkērnas balss” Toms Kristians. Mums jau visnotaļ labi pazīstamais Braians Jangs toreiz piebalsoja: “Es neredzu, ka mēs izmirtu, vismaz ne šajā paaudzē vai nākamajā. Visi vienmēr saka: “Pitkērna mirst.” Bet es nekad neticēšu šādām blēņām, jo šis ir mūsu mājas. Mums jāpanāk, lai tās izdzīvotu...”

Nelaieme tā, ka salinieki nav darijuši neko, lai tas notiktu, drīzāk pretēji. Pitkērnīešiem ir savs uzskats par to, kā ir pareizi viss darāms, savukārt pārējie, skaidra lieta, visu *cah wipe* — dara nepareizi, izsakoties pitkernā, īpatnajā salas vietējā valodā, kas iznīkst līdz ar pitkērnīešiem. It kā salai vajadzētu svaigas asinis, jaunus un enerģiskus cilvēkus, bet pēdējais ārpusaules pārstāvis, kas te īsti labi iedzīvojas, bija vaļu mednieks Vorens deviņpadsmitajā gadsimtā. Pirms gadiem desmit pusotru gadu te padzīvoja kāds vāciešu pāris un, neizturējis attieksmi, aizbrauca.

Ir bijušas idejas par, piemēram, zvejniecības attīstīšanu salā, par kādu zivju konservu ražotni, bet nekas nav izdarīts. Vienīgā kaut cik nopietnā salas ražotne ir cukurniedru apstrādes “cehs”, kas mana brauciena laikā izskatās pussagrauts un pamests, lai gan, protams, nav sezona. Jaunā paaudze brauc prom un neatgriežas, Pitkērna viņiem neko nevar piedāvāt. Man salā paklusām pastāsta par Pitkērnas meiteni, kas pārcēlusies uz Jaunzēlandi un Oklendā taisījusi labu karjeru — kļuvusi par pieprasītu prostitūtu. Vārdos “laba karjera” nesadzirdu ne kripatas ironijas.

“Viņi vairojas visā Jaunzēlandē. Kaut kāda iemesla pēc Pitkērnas jaunie nevairojas Pitkernā, bet viņi vairojas kā trusiši Jaunzēlandē. Man tur ir trīsdesmit mazbērnu. Kristijas bērni aug kā mazi kivi. Viņi apdzīvo Jaunzēlandi, un viņiem tur ir laba dzīve. Viņi neatgriezīsies,” Bola grāmatā par jaunajiem, emigrējušajiem saliniekiem atzīst Vorens Kristians. Tas bija pirms vairāk nekā četrdesmit gadiem, kopš tā laika ir kļuvis tikai sliktāk un sliktāk.

Cik sliktāk vēl var kļūt līdz brīdim, kad sala vairs nespēs pastāvēt? Tas ir, sala, protams, pastāvēs, bet cilvēki uz tās vairs līdzšinējo eksistenci turpināt nevarēs? Ir viens nepārkāpjams matemātisks lielums — to pieaugušo vīriešu skaits, kuri nepieciešami, lai vadītu liellaivu. Protams, tā vairs nav airu laiva, teorētiski pietiktu ar diviem vai trim, taču, kā varbūt jau būsiet nopratuši, Bauntija līcis nav nekāds Rīgas kanāls. Tikko salā nebūs šī minimālā pieaugušu, spēcīgu vīru skaita, Pitkērna izbeigsies tādā veidā, kādā tā ir pastāvējusi līdz šim un joprojām pastāv.

Tiesa, šī ir tikai viena no neskaitāmi daudzajām pasaulēm, kas izbeidzas savā pašreizējā formā, kā tas patiesībā notiek ar visām un ar ikvienu pasauli. Piemēram, pavisam droši var teikt, ka pašlaik salā dzīvo pēdēja paaudze, kas savā starpā vēl sarunājas jau pieminētajā pitkernā — no visādiem angļu, holandiešu un vēl nezin kādiem vārdiem darbinātā dialektā (*gven* — *going, going to, doties; kaunt* — *believe, think, domāt; long fer* — *belongs to, belongs with, pieder; vota vei jū* — *how are you, kā tev klājas; ai fīlen siki* — *I feel sick, es jūtos slimš; ai se tu vel nau* — *I am very well now, tagad man ir ļoti labi*).

Jau pašlaik daudzo salas vietu apzīmējumu nozīme ir jāmeklē grāmatās; paies vēl kādi gadi, un nākamā paaudze gripas slimnieku vairs nesveiks ar vārdiem: “Nu, tu taču izskaties kā tāds Ārčija gailis.” Jo, redz, sen aizsaulē aizgājušam saliniekam, vārdā Arčibalds Vorens, bijis ārkārtīgi bēdīga, saņurcīta, nožēlojama izskata gailis, un vēl pašlaik, kad kādam saliniekam ir gripa, citi viņu salīdzina ar Ārčija gaili, bet tas beigsies un uz visiem laikiem, un neatgriezies niski un neizbēgami.

Vēl pirms pārdesmit gadiem bija svēta salas tradīcija — *share-out*: visas mantas un labumi, kas ienākuši no kāda labvēļa, kuģa vai vēl citādi, tiek sadalīti kaudzītēs atbilstoši mājsaimniecību skaitam, tad visi uzgriež kaudzītēm muguru, vienīgais cilvēks, kas paliek

skatāties uz kaudzītēm, norāda uz vienu ar roku, bet cits, ar muguru pret to stāvošs, nosauc ģimeni, kam to atdot, un tā tālāk. Keitija Marksa savā grāmatā par situāciju pirms desmit gadiem indīgi vēstīja, ka pēdējā laikā jau pirms izlozes labākās mantas, lielakos un treknākos gabalus paņēmis "vadonis" un viņa pietuvinātie. Nu salinieki, kam apjautājos, tikai rausta plecus par to, kad gan noticis pēdējais *share-out*...

Taču pitkērniesu kopiena jau vairākkārt savā divsimt divdesmit piecu gadu vēsturē ir piedzīvojusi radikālas pārmaiņas, pat neņemot vērā abas lielās migrācijas. Nu, piemēram, 1838. gadā saliniekiem apnīk būt pašiem par sevi, apnīk vaļu mednieku patvaļības, apnīk šī pilnīgā nenoteiktība, un viņi vienkārši palūdz palīdzību britu karakuģa *Fly* komandierim Raselam Eliotam, kurš bez ilgas un garas domāšanas gan pasludina salu par britu kroņa īpašumu, gan sastāda sākotnējo likumu kopumu, tostarp arī konstitūciju, kas dod balsstiesības arī sievietēm — pēc vienas no versijām, pirmo reizi pasaules vēsturē.

Tiesa, ir lieta, kas laikam nemainīsies. "Pēc diviem gadsimtiem, visiem iebarojot savu leģendu, pitkērniesi ar saviem "Bauntija" T krekliem un saviem ciltskokiem, šķiet, ir paši sev noticējuši. Viņi tic slavai un varonībai. Viņi runā par Flečeru Kristianu tā, it kā viņš būtu bijis dzīvs vēl vakar," savulaik konstatēja Keitija Marksa. Mana brauciena laikā nekas nav mainījies, un kā gan citādi: leģenda par kristīgo paradīzes gabaliņu — sava veida kristietības utopiju — varbūt arī ir iedragāta, toties leģenda par varonīgo dumpinieku varoni un viņa sacelšanos pret brutālo kapteini ir dzīva. Un kā gan citādi, ja no tā tiešā veidā ir atkarīga izdzīvošana — salinieku pirmais un galvenais motīvs.

II daļa

CITAS SALAS

Ir brīdis, kad gandrīz visi, kas raksta par Dienvidu jūrām, melo: tas ir tad, kad viņi saka: "Šis stāsts ir patiess." Dzīve Klusā okeāna dienvidos ir tik fantasmagoriska, tik mainīga, tik pilna ar iedomu maisījumu, ka nav iespējams skaidri pateikt, kad fantāzija sāk sacietēt par pārlicību un beigās sāk izskatīties pēc stingra fakta.

No Jūdžina Bērdika priekšvārda
Džeimsa Normana Hola grāmatai
"Aizmirstais un citi patiesi Dienvidjūru stāsti"

Jūs, Eiropas cilvēki, esat dīvaini. Jūs apsolāt palikt, un, kad mēs jūs iemilam, jūs dodaties prom. Lai atgrieztos, jūs sakāt, bet jūs nekad neatgriezāties.

Polā Gogēna pirmā Taiti namatēva Anani sieva

Īsa uzziņa

Tātad Klusais okeāns ir viens un milzīgi liels, un caurmērā arī ļoti tukšs. Tā dienvidos — angļiski sauktos par *South Pacific* — ir vesels bars dažādu izkaisītu salu grupu. Katras grupas salas citu no citas šķir desmiti, bet biežāk simti kilometru, taču tās tik un tā tiek uzskatītas par salu grupām.

Kopā Klusajā okeānā ir apmēram divdesmit līdz trīsdesmit tūkstoši salu — atkarībā no tā, ko uzskata par pilnvērtīgu salu. Tās salas, kas atrodas uz dienvidiem no Vēža tropa, ko latviski varētu saukt par Ziemeļu saulgriežu riņķi (iedomāta tālākā līnija uz ziemeļiem no ekvatora, kurā saule kaut reizi gadā var būt jums tieši virs galvas), kopā sauc par Okeāniju.

Okeānija savukārt iedalās Melanēzijā (melnajās salās), Mikronēzijā (mazajās salās) un Polinēzijā (daudzajās salās). Polinēzija ir vislielākā, tajā ietilpst gan tādas milzenes kā Jaunzēlande un Havaju salas, gan Lieldienu sala, Franču Polinēzija, Kuka salas un vēl virkne lielāku un mazāku salu un to grupu.

Franču Polinēzijā, kas ir Francijas aizjūras teritorija ar daļēju autonomiju un savu naudas vienību, kopā ir gandrīz simt divdesmit salu (sešdesmit septiņas no tām apdzīvotas), kas izkaisītas divtūkstoš kilometru garumā. Šīs salas savukārt nosacīti iedalās piecās grupās, tostarp Marķīza, Tuamotu un Gambjē salās, bet lielākā ir Taiti sala ar galvaspilsētu Papeeti.

Kuka salās savukārt kopumā ir nieka piecpadsmit salas (sešpadsmitā laikam deviņpadsmitajā gadsimtā nogrimusi) 240 kvadrātkilometru kopplatībā, kam komplektā nāk 1,8 miljoni kvadrātkilometru okeāna kā Kuka salu ekskluzīvās ekonomiskās zonas. Gandrīz visas ir apdzīvotas.

Kuka salas nosacīti ir neatkarīga valsts, taču tā ir ļoti ciešā sasaistē ar Jaunzēlandi, radot visādus interesantus paradoksus, piemēram, jebkurš Kuka salu pilsonis automātiski ir arī Jaunzēlandes pilsonis, bet Jaunzēlandes pilsonība nedod Kuka salu pilsonību. Kuka salu lielākā sala ir Rarotonga, kuru ar mopēdu čunčinošā gaitā var apbraukt divu stundu laikā, tās galvaspilsēta ir Avarua.

Huahine, Teahupoo, Moorea, Rurutu, Rimatara, Tahuata, Fatu Hiva, Ravahere, Tatakoto, Haraiki, Pukarua Reao, Akiaki, Vahitahi, Nengonengo, Nukutavake, Moruroa, Fangataufa, Tenararo, Tenarunga, Vahanga, Matureivavao, Temoe — skan kā aizraujoši buramvārdi, vai ne? Nezinu, cik laika vajadzētu, lai pabūtu visās šajās salās. Es pabiju dažās, un tas tāpat prasīja ellīgi daudz laika un, godīgi sakot, arī naudas.

Roberts Frisbijs

Kuka salu lielākās salas Rarotongas galvaspilsētas Avaruas ostā valda milzu rosība. Tā nav pasaules dzīvīgākā osta: ja neņem vērā kādu paretam ienākošu kravas kuģi, pārsvarā te rindojas tikai visdažādākie tūristu ekskursiju kuģiši un motorjahtas, kas piedāvā diezgan vienveidīgu (un dārgu) izklaides klāstu — iebraukt dziļāk okeānā un tur makšķerēt atkarībā no sezonas tādas, šitādas vai vēl citādas zivis. Nu, vai arī palikt tepat kaut kur tuvumā un pasnorķēt, panirt un papikņikot. Ko gan vēl citu darīt laiskiem tūristiem Dienvidjūras salās?

Šodien viss ir citādi — beidzot tālā un neikdienišķā ceļā gatavojas doties kompānijas *Taio Shipping* kravas kuģis *Maungaroa II*. “Beidzot” — tas vēl ir tā maigi teikts: šis būs pirmais kuģis uz nomaļo, vairāk nekā tūkstoš simt kilometru attālo Pukapukas salu kopš pagājušā gada decembra. Kopš tā laika sala ir bijusi nošķirta no pasaules, jo, lai gan teorētiski uz salu var arī aizlidot (lidojums prasa aptuveni piecas stundas), 1994. gadā uzbūvēto Pukapukas skrejceļu lieti sabojājuši tik pamatīgi, ka lidmašīnām nav iespējams nosēsties.

Paši pukapukieši uzskata, ka viņu senči salā ieradušies jau gadus piecsimt pirms mūsu ēras. Pašlaik Pukapuka ir trīssturveida atols ar trim saliņām — Motu Ko, Motu Kotava un Vale, kopējā platība nedaudz vairāk kā trīs kvadrātkilometri, bet pastāv versija, ka kādreiz

tā bijusi milzīga sala — tik liela, ka Nasavas saliņa, kas atrodas apmēram sešdesmit kilometru no Pukapukas, bijusi šīs pašas lielās salas sastāvdaļa. Taču lielā sala nogrimusi, palikušas tikai tās kalnu virsotnes.

Tieši Pukapuku eiropieši atklāja pirmo no visām Kuka salām — 1595. gada 20. augustā to pamanīja spāņu ceļotājs Alvaro de Mendanja, kurš to nosauca par Sanbernardo. 1765. gada 21. jūnijā salu pamanīja britu ekspedīcija, kuras vadītājs Džons Bairons to nosauca par Briesmu salu — augsto viņu dēļ, kas bija lieguši tai tuvoties. Savukārt franču piedzīvojumu meklētājs Pjērs Fransuā Perons to nosauca par Ūdra salu (vienkārši tāpēc, ka par “Ūdri” sauca viņa kuģi).

Piedzīvojumu te nav trūcis nekad. 1863. gadā ieradās Peru vergu tirgotāji, kuri aizveda verdzībā simt četrdesmit piecus saliniekus, no kuriem atgriezās tikai divi, 1868. gadā pirāts Bullijs Heiss aizveda līdzī vēl četrdesmit. Otrā pasaules kara laikā salinieki izglāba trīs ASV kara lidotājus, kuri glābšanas plostiņā bez ūdens un pārtikas bija izdzīvojuši vairāk nekā mēnesi. 2005. gadā ciklons *Persijs* sagrava trīs ceturtdaļas salas māju...

Četri skolotāji, kas mana braucienu laikā gatavojas beidzot doties uz Pukapuku, Rarotongā bija iestrēguši jau kopš janvāra vidus, reizes desmit viņiem bija solīts, ka nu jau gan tūlīt, tūlīt, bet nekā. Un nu beidzot! Salas Niuas skolas direktors vietējai avīzei stāsta, ka šis ir viņa mūža pirmais brauciens ar kuģi. Uz salu dodas divdesmit pieci vai divdesmit seši pasažieri un vēl astoņi apkalpes locekļi, simt tonnu kravas. Lielākā daļa pasažieru gulēs uz klāja, bet četri ir papildus samaksājuši sešsimt piecdesmit dolāru katrs par savu koju kajītē.

It kā jau Pukapukas skrejceļš tiek labots. Vietējā avīzītē esmu izlasījis, kā pie Kuka salu valdības pārstāvja uz rīta *kaikai* (tātad — lietišķām brokastīm) tiek pieņemti cilvēki, kas Pukapukā centušies sakārtot vairāk nekā pusotru kilometru garo un trīsdesmit metru platu skrejceļu. Tas nav bijis ne viegls, ne ātrs darbs: kad skrejceļa

atjaunotāji ar baržu ieradušies Pukapukā, viņi veselu nedēļu nav ļāvuši izkraut nepieciešamās mašīnas un iekārtas. Kad tas beidzot izdevies, ieradās ciklons *Maiks* un skrejceļa jauno segumu āši aizskaloja, bet vēl pēc tam sācis pietrūkt degvielas.

Atzišos, ka arī es pāris dienu esmu apsvēris kāpšanu uz kuģa un došanos ar to nezināmajā — ne attiecībā uz maršrutu, bet uz ceļojumā pavadāmo laiku un jo īpaši atgriešanos atpakaļ Rarotongā noteikti. Divdesmitā gadsimta divdesmitajos—četrdesmitajos gados salu gadā apmeklēja divi trīs kuģi, ne vairāk, un salīdzinājumā ar Pukapuku Pitkērna varēja lepoties ar kuģu vizīšu biežumu. Valdības aģenti salu uzskatīja par "grūtību posteni", un, atšķirībā no citiem punktiņiem Klusā okeāna lielā, zilā tukšuma kartē, attiecībā uz Pukapuku nekas īpašs nav mainījies arī tagad: turp dodoties, parasti nav ne mazākās drošības, kad varētu atgriezties. Skaidrs ir tikai viens — noteikti jāreķinās ar to, ka tuvākajos mēnešos nekādas svarīgas darīšanas kur citur nevari iepļānot.

Laiks — šī vārda Klusā okeāna izpratnē — savukārt ir tieši tas, kā man nav. Man ir, ilgākais, divas nedēļas, bet ir skaidrs — ja es vēlos uz salas palikt kaut dažas dienas, ar *Maungaroa* atpakaļ braukt nevarēšu, un tas savukārt nozīmē, ka es tur varu pavadīt arī vairākus mēnešus. Turklāt, pat ja salas skrejceļš būs salabots (kas mazticams) un *Air Rarotonga* sadomās atjaunot reisu uz Pukapuku (kas tāpat mazticams), es gluži vienkārši nevarēšu atļauties lidmašīnas biļeti, kas pilnīgi noteikti maksās četrpāru skaitli gan jaunzēlandiešu, gan arī amerikāņu dolāros.

Tā nu Pukapukas apmeklējuma vietā man nākas samierināties ar citu ceļojumu — klist pa tā cilvēka pēdām, kura vārds ir gandrīz vai sinonīms Dienvidjūras salu maģiskajam vilinājumam, kas cilvēkam atņem veselo saprātu, liek viņam daudzīties riņķī un apkārt, dzenoties pakaļ nenasiedzamam sapnim, un tad beigu beigās nomirt trūkumā, likteņa salauztam. Turklāt parasti šī dzīšanās nopakaļ sapnim

nekādu slavu un atpazīstamību nedod arī pēc nāves — jums taču neko neizsaka tāds Roberts Dīns Frisbijs, vai ne? Loģiski, pirms mana brauciena arī man neizteica.

Arī pirmie soļi viņa pēdās manī rada tikai izbrīnu un neizpratni. Kad klejoju pa Rarotongas gana daudzskaitlīgajiem kapiņiem, šis noteikti nebūtu tas kaps, ko es ievērotu. Te ir daudz visādā ziņā gleznaināku kapavietu, nekur citur nemanītu — ar milzu akmens plāksnem, ar gariem mirušā aprakstiem, ar viņa paša, viņa suņa, viņa auto fotogrāfijām. Uz sešpadsmitgadīgā Džordžerahi Taraurahi Džimija Polikas kapakmens, piemēram, attēlots ne tikai viņš, bet arī viņa sērojošā māte. "Ngakuata-Te-Marae-O-Te-Evangelia Ngametua-Mataroa, mirusi divdesmit septiņu gadu vecumā, Keutekarakias Niko-lasa Mataroas sieva, Kautekarakias Džubilija Ričarda Kena Juniora un Moetautuas Gramateas Mataroas māte," tas vēl nav garākais radurakstu izklāsts.

Īpaši iekrit acīs nomaļus stāvošais Teinas Marokuras Ngamatas, tā sacīt, memoriālais komplekss: vistu bars necienīgi bradā pa prāvu kapavietu, uz kuras plāksnes ir pilns komplekts — nelaiķa, viņa suņa un viņa auto attēli, raduraksti, gari un plaši atvadu vārdi un ce-rība kādreiz atkal satīkties kādā labākā pasaulē, tad vēl kaska, stili-zēts automāts un kareivja mantu maiss, kā arī prāvs koraļļa gabals un apbalvojumu uzskaitījums.

Vēlāk noskaidroju — ūsainais vīrs, ko visi pazinuši vienkārši kā Inu, 2006. gadā trīsdesmit septiņu gadu vecumā gājis bojā kara Irākā, kur kā civilais līgumnieks bija nostrādājis jau divus gadus un gata-vojās nostrādāt vēl trīs. Ina gājis bojā, kad viņa vadītā kravas automa-šīna uzbraukusi uz mīnas. Pirms došanās uz Irāku armija pavadījis desmit gadu, viņa ģimene ir lieli zemes īpašnieki Rarotongā, arī zeme, uz kuras atrodas tuvējā baznīca, ir viņu dāvināta. Bēru runu galvenais motīvs bijis — retā reize, kad Kuka salu iedzīvotāja aiz-iešana viņšaulē ir izpelnījusies vietu pasaules ziņās.

Šāda atvadu spilgtuma un vārdiski krašņa poetiskuma šajos un arī citos kapiņos Rarotongā ir bez sava gala. Kamer varstu muti apbrīnā un likņāju ap kapu plāksnēm, garām cits pēc cita gan bariņos, gan pa pāriem *CICC* baznīcas (saīsinājums no *Cook Islands Christian Churchyard*) virzienā sāk naski doties baznīcēni — daudzi ar vedekļiem un saulesargiem, visi ar lūgšanu grāmatām, apaļīgās sievietes (citādu te nav) iespīlētas baltās kleitās, arī visi vīrieši ir baltos uzvalkos.

Viens no garāmejošajiem pēkšņi novirzās no maršruta, pienak man klāt un laipni — visi rarotongieši ir jauki, laipni un smaidīgi, citāduš man neizdodas pamanīt — pavilina mani mazu gabaliņu tālāk un, rādot uz necilu plāksnīti, nosaka: "Noteikti TO meklējāt? Te tas ir!" It kā viss ar to būtu pateikts, balti tērptais brūnais kungs dodas tālāk savās dievlūdzcēja gaitās, mani atstājot brīnāmies — kāpēc gan man vajadzētu meklēt kapiņu, kurā, spriežot pēc uzraksta uz kapakmens, guļ:

"Robert D Frisbie
California
MUS 2 CL 8 CAVALRY
WORLD WAR I
APRIL 16 1895 NOV 19 1948."

Amerikānis — tas skaidrs. Laikam kāds militārists, tikai mazāk svarīgs par Irākas kara varoni un karojis pāris karu iepriekš — tas savukārt izriet no trešās un ceturtās rindiņas. Bet vairak par to — ne jausmas. Tā arī iesākas mana neklātienes pazīšanās ar Robertu Dīnu Frisbiju, kā izrādās, vienu no slavenākajiem, ja ne visslavenāko Dienvidjūru romantiķi un vientuļnieku, daudzu grāmatu autoru un citu grāmatu varoni.

Nevienu no Frisbija grāmatām es gan neizlasu, lai gan tādu viņam ir vismaz astoņas, tostarp ar tik skaidri saturu aprakstošiem nosaukumiem kā "Pukapukas grāmata", "Mana Taiti", "Kopras sala",

“Iekāres sala”, “Amaru: Dienvidjūru romantika” un ““Rītausma” burā uz ziemeļiem”. Pārīti es tiešām mēģinu palasīt, bet ātri secinu, ka tik garlaicīgu, nūģīgu lasāmvielu ne katru dienu gadās sastapt. Gribot negribot nāk prātā bende no Kārļa Skalbes “Bendes meitiņas” — kā tam “kāda skaņa viņa kaklā meklēja vārdus” un kā tas “bija kā aizsmakusi dzeguze, kura grib kūkot, un tas bija briesmīgi”. Acīm redzami misters Frisbijs ir ļoti gribējis rakstīt, bet nekas lāga nav sanācis.

Taču īsto grāmatu Frisbijs rakstīja ar savu dzīvi — vieni teiks, ka traģisko, bet citi, ka piepildīto un romantisko. Mana istā pazišanās ar viņu sākas Taiti galvaspilsētas Papeetes *Hotel Tiare*. Izrādās, tieši šajā vecmodīgajā centra viesnīcā, kur es pavadu pāris nakšu, ap 1920. gadu brokastojis Frisbijs un neviens cits kā slavenās “Bauntija” grāmatu triloģijas līdzautors Džeimss Normans Hols.

Viņš vēlāk atminējās, kā satīcis dīvaino cilvēku ar portatīvo rakstāmmašīnu un fotoaparātu, kurš apbrīno iezemiešu iztikšanu bez liekuļošanas, par civilizāciju runā ar neredzamām “pēdiņām”, skatās uz ostu un saka — viss ir tieši tā, kā es biju cerējis. Nē, ne jau pati pabriesmīgā Papeete, bet tik daudz kuģu, ar kuriem noteikti var aizbraukt visur, kur vien ir vēlēšanās.

Frisbijs bija dzimis Ohaio, Pirmā pasaules kara laikā dienējis ASV armijā, bet tad ārsti viņam paziņojuši, ka sliktā veselība viņam vēl vienu ziemu Amerikā padarīs par pēdējo mūžā. Taiti Frisbijam ātri vien parādījās iezemiešu mīļākā, un tikpat ātri viņš šķīta aizmirsis, ka vispār kādreiz bijis baltais cilvēks, kaut gandrīz ikreiz, dodoties uz Papeeti, nav spējis iztikt bez kārtīgas piedzeršanās. Toties sapni par paša nelielo jahtu, laivu, kuģīti, ar kuru būs iespējams aizbraukt visur, kurp vien sirds kāro, gan viņš neaizmirsa ne tobrīd, ne vēlāk. Tāpat kā otru lielo sapni — par Grāmatas uzrakstīšanu.

No Taiti viņš devās prom — gan ne ar savu sapņu kuģīti, bet ar kopras šoneri. Nonāca Rarotongā, tad tai pašā Pukapukā vai Briesmu

salā, vienā no Klusā okeāna visnomaļākajiem atoliem ar tolaik sešiem simtiem cilvēku, kas trīs ciematos dzīvoja uz galvenās saliņas — pat ne divus kilometrus garas vai platas. Lagūnas otrā galā bija divas pavisam mazas saliņas, tur Frisbijs varēja patverties no pārāk cieša kontakta ar citiem cilvēkiem. Pukapukā viņš — vietējiem pazīstams kā Ropati — arī apprecēja sešpadsmitgadīgo salas meiteni Nga, kas nekad mūžā nekur citur nebija bijusi un neko citu nezināja kā tikai savu mazo zemes pleķīti bezgalīgā okeāna vidū.

“Viņš apzināti apraka sevi uz vienas no visizolētākajām Polinēzijas salām. Viņš apprecēja Pukapukas meiteni, un viņiem bija četri bērni, un, kad viņa sieva nomira, viņš rūpējās par bērniem ar apņēmību un stabilitāti, kas ir klasiska. Viņš piemērojās salas dzīvei, līdz varēja burtiski dzīvot kā vietējais. Sargieties no cilvēka, kas saka jums šos vārdus. Frisbijs, cik es zinu, ir vienīgais cilvēks, kam tas izdevās.

Tai pašā laika daļā uzvedības Frisbijs bija caur un caurēm amerikānis. Viņš dzēra par daudz, kad gadījās tāda iespēja, viņš varēja būt lielīgs un augstprātīgs, un viņš vienmēr sapņoja par kapteiņa Slokuma slavenās jahtas *Spray* kopiju. Viņš sapņoja par to, kā izbrauks krustām šķērsām Dienvidu jūras ar šo laivu, dzīvojot, kur vēlas, tik ilgi, cik vēlas, un tad dodoties tālāk un pa ceļam nopelnot kādu naudu,” īsu šīs dzīves kopsavilkumu priekšvārdā Hola grāmatai “Aizmirstais un citi patiesi Dienvidjūru stāsti” sniedz Jūdžins Bērdiks, īsi noslēdzot: “Tā nekad nenotika.”

Lūk, fragments no Frisbija vēstules Holam 1934. gada augustā: “Kāda vientuļa, pazudusi, aizmirsta vieta ir šī sala! Tās attālinājums no pārējās pasaules reizēm ir satriecošs, bet tas mani nesastindzina kā kādreiz. Es varu iegrimt Pukapukas dzīves uztverē un dreifēt cauri dienām bez jebkādas citas domas kā vien par pārtiku un dzīvi šajā mikroskopiskajā pasaulē. Es vēlētos, kaut jūs būtu šeit, lai mēs varētu parunāt par sapņiem. Man ir sapņu dzīve, kādu es nekad iepriekš

neesmu pazinis; garas, pabeigtas lietas — kā romāni, ar skaidriem sākumiem un beigām. Nga ir mazs jaukums. Viņa cītīgi strādā, pabaro savu vīrieti un liek savām māsām parūpēties par mazuļiem.”

Gandrīz divus gadus vēlāk, 1936. gada jūnijā: “Mēs visi kļūstam mazliet traki, gaidot šoneri. Katru reizi, kad bērns iekliekzas vai kāds vīrs iesaucas, mēs saļecamies, ticot, ka tas ir ilgi gaidītais: “*Sail ho!*” Pirms četriem mēnešiem mēs izlietojām savus pēdējos miltus, rīsu un cukuru. Manas ziepes pēdējos trīs mēnešus ir bijušas pelnu sauja, bet manas drēbes vienkārši nav mazgātas. Pēdējais sērkokciņš tika izmantots pirms diviem mēnešiem, bet es esmu apguvis skautu gudrības, iegūstot uguni ar berzi.

Mana lampa ir kokosriekstu eļļas trauks, kurā uz korķa peld kokvilnas kušķis. Tā dod gaismu, bet ne pietiekami, lai lasītu. Tabaka, protams, ir sen beigusies, kopš es izskrabināju savas vecās pīpes un drupačas nosmēķēju. Pēc tam es paliku traks, kamēr nikotīns izskalojās no mana organisma, bet tagad es iztieku tīri labi. Šis dzīvesveids kādu laiku ir visnotaļ labs, bet pēc dažiem mēnešiem vairs nav īsti labi...”

Tas gan nenozīmē, ka Frisbijs vēlējās atgriezties civilizācijas apskāvienos — nē, nu viņš par visu vairāk pasaulē vēlējās savā sapņū laivā aizburāt uz neapdzīvoto Suarova salu un tur arī palikt uz visiem laikiem. 1942. gadā šis sapnis zināmā mērā piepildās — gan ne pats ar savu kuģīti, bet kopā ar bērniem (sieva Nga, pilnā vārdā Ngatokorua, jau ir mirusi) viņš tomēr nonāk Suarovā, lai dzīvotu “idillisku dzīvi visskaistākajā, vientuļākajā Klusā okeāna atolā”.

Frisbijs gan dieviņam nebija lūdzis to, kas notika jau pēc dažiem mēnešiem — Suarova salu gandrīz pilnībā iznīcināja viena no visu laiku briesmīgākajām viesuļvētrām, kāda ir plosījies Klusajā okeānā. Pats savā mūžiņā izbaudījis tikai tādu stiprāku pūtienu Karību jūrā, kurš gan ir bijis pietiekams, lai aiznestu sliktāk iesakņojušās kokospalmas, es varu tikai klusi drebināties, lasot Frisbija aprakstu, kas,

atšķirībā no viņa nūģīgajām salu dzīves grāmatām, patiešām ir la-
sāms un izbaudāms:

“Naktī mēs domājām, ka nu jau ir vissliktākais brīdis. Puse no Enkoridžas saliņas, uz kuras mēs bijām, bija appludināta, un vairāki simti koku bija nogāzti; taču, kā izrādījās, tā vēl bija tikai tāda vēja pūsma. Ap četriem no rīta jūra sāka pilnībā appludināt salu. Es paķēru mazo Nga kamiešos un kopā ar pārējiem bērniem skrēju uz rifu laivu, ko mēs bijām nostiprinājuši salas augstākajā daļā.

Es biju domājis, ka mēs varēsim tajā izkuģot no vētras, bet, tikko mēs tajā bijām iekāpuši, no tumsas iznira divus metrus augsts vilnis, kas drāzās kā ātrgaitas vilciens. Brīnums, ka bērni nenoslīka — tas parādījās tik negaidīti; ikviens cits, izņemot Pukapukas bērnus, būtu aiznests lagūnā. Kad vilnis bija aizplūdis, mēs pa piķa melno tumsu aizcīnījāmies līdz lielākajam salas tamanu kokam. Man izdevās dabūt visus bērnus augšā kokā, pirms atnāca nākamais lielais vilnis. Es viņus visus uzdzinu līdz augstākajam sazarojumam apmēram septiņu metru augstumā.

Tad nāca vilnis pēc viņa, brāžoties pāri salai ar neiedomājamu ātrumu, dzenot pa priekšu mazākus kokus un koraļļu masas, kas bija atrautas no rifa. Mūsu drēbes tika burtiski norautas no ķermeņa. Mēs pat lāga nepamanījām, kad uzausa gaisma, jo vējš pacēla gaisā zaļās jūras masu un trieca to pāri salai. Daži no šiem viņiem skāra mūsu kājas, un mēs bijām septiņu metru augstumā! Tie un vējš nogāza deviņpadsmit no katrām divdesmit kokospalmām un visus tamanu kokus, izņemot piecus — to, kurā bijām mēs, un vēl četrus dažu pēdu attālumā no mums. Šie pieci palika stāvam, jo tie bija cieši cits citam blakus un ar kopā savītām saknēm. Taču gandrīz visi šo koku zari bija nolauzti, izņemot to lielo, pie kura mēs bijām piesējušies.”

Tikai divos pēcpusdienā vējš sāka pierimt, un Frisbiju ģimene varēja sākt mēģināt iekārtoties tajā, kas bija palicis pāri no salas.

“Mēs ieritinājāmos lielas izgāztu koku un koraļļu fragmentu kaudzes pakājē. Kad iestājās nakts, sāka līt lietus — un nākamo dienu un nākamo nakti. Mums nebija nekādu drēbju, izņemot mugurā esošās skrandas, un mēs gandrīz nomirām no aukstuma. Mēs ēdām jēlas zivis, ko bija izskalojuši viļņi, un mums bija daudz kokosriekstu, jo salas centrā, kur mēs gulējām, no visām pusēm plūstošie viļņi bija sanesuši koku, kokosriekstu, mirušu putnu un zivju kaudzes.

Tikai trešajā dienā parādījās saule, un mēs pirmoreiz ieraudzījām, kas ir noticis. Četrpadsmit saliņas bija pilnībā aiznestas, pāri nebija palicis nekas, tikai trīs koraļļu rifs. Sešas saliņas bija palikušas, bet puse no to zemes platības bija prom. No Enkoridžas saliņas, kur mēs bijām, pāri bija palikušas trīs ar dražu segtas smilšu sēres. Mēs bijām zaudējuši visu, kas mums bija, izņemot manu rakstāmmašīnu un nedaudz papīra...”

Dīvaini, bet izdzīvoja visi trīspadsmit cilvēki, kas atradās uz salas: Ropati ar saviem četriem bērniem, anglis Prats un vēl četri baltie cilvēki, kā arī trīs Manihiki salas iedzīvotāji. Prats neilgi pirms lielā pūtiena salā bija ieradies ar savu jahtiņu. No tās nepalika pāri ne skaidas.

Jau 1943. gadā Frisbijam tika diagnosticēta tuberkuloze. Brīžam viņš ārstējās, brīžam ne, taču nomira nevis no šīs slimības (tas Dienvidjūras salām vispār raksturīgi, ka cilvēks šeit nomirst nebūt ne no tā, no ka viņam pēc loģikas vajadzētu nomirt), bet gan, pēc visa spriežot, no stingumkrampju infekcijas — 1948. gada novembrī, varbūt astoņpadsmitajā, varbūt deviņpadsmitajā, tai pašā jau pieminētajā Avatiu. “Frisbijs alka pastāstīt pasaulei, kuru viņš nicināja, kāda bija viņa dzīve un apkārtējais... Kad šī pasaule viņu atstāja, viņš varēja pret to izjust tikai nicinājumu. Tomēr viņš turpināja rakstīt — neatlaidīgi, izmisīgi, dažreiz skaisti, vienmēr godīgi. Frisbijs nomira nabadzībā, bet viņš bija sekojis savam sapnim pa vairāk nekā simt salām, caur neticamiem taifūniem, caur gariem neciešamas,

karstas garlaicības mēnešiem," tāds, lūk, mazs nekrolodziņš no jau pieminētā Bērdika.

Pirms nāves Frisbijs gan paspēja inficēt — nē, ne ar tuberkulozi vai tetānusu, bet gan ar salu apmātību — vēl kādu pustrako. Neilgi pēc sievas nāves viņš satika jaunzēlandieti Tomu Nilu, kurš dzīvoja vieglu, vienkāršu dzīvi Taiti mazajā, krāšņajā kaimiņsalīņā Mooreā. Satika un aplīpināja viņu ar savu sapni par dzīvi Suvarovā. Frisbijs jau bija miris, bet Nīls vēl tikai taisījās un taisījās, līdz viena brīdī sataisījās, lai kļūtu par slaveno Suvarovas vientuļnieku.

Lidojot pāri Klusā okeāna plašumiem, ik pa laiciņam lejā var pamānīt kādu no divu veidu saliņām. Vai nu ir saliņa, kurai apkārt izveidojies apaļš, ovāls, trīsstūra vai vēl cita veida koraļļu rifs, tā iekšpusē veidojot gaiši zilizaļu lagūnu, vai arī tikai rifs bez saliņas pa vidu. Suvarova ir šāds tipisks koraļļu atols — astoņsimt metru garš un trīssimt plats, vairāk neka trīssimt kilometru no tuvākās apdzīvotās salas.

Suvarova ir arī vienīgā no Kuka salām, par kuras pirmseiropieisko vēsturi nav zināms pilnīgi un absolūti nekas. Pirmais eiropietis, kas ieraudzīja Suvarovu un arī izkāpa tur krastā, bija krievu ceļotājs Mihails Lazarevs, kurš salu nosauca sava kuģa vārdā, kas laika gaitā pārtaisījās par *Suvarrow*. (Starp citu, Klusā okeāna dienvidos ir vēl viena saliņa ar krievisku nosaukumu — Vostoka, uz ziemeļiem no Taiti.)

"Bagātību salas" autora Roberta Luisa Stīvensona sieva 1890. gadā Suvarovu nosauca par pasaules visromantiskāko salu, un tai tiešām ir sava pašas dēku vēsture. Spāņu kuģi no Jaunās pasaules un uz to te kursēja ilgi pirms angļiem un citiem, tā ka laiku pa laikam kāds kaut kur te strandēja ar visām bagātībām tilpnēs. Deviņpadsmitā gadsimta vidū rifos pie Enkoridžas saliņas tika izcelta dzelzs lāde ar zelta monētām, kuru mūsdienu vērtība būtu ap divdesmit diviem miljoniem dolāru.

Pēc tam kāds jaunzēlandietis bruņurupuča ligzdā atrada dārglietas un reālu gabalus, tos noglabāja citur, taču pēc gada viņu nogalināja Jaunhebridu iedzimtī, tā ka kaut kur te manta joprojām guļ. Vēl pavisam nesen, 2011. gadā, parādījās patraks krievs, kurš apgalvoja, ka viņš Suvarovu esot nopircis no Kuka salu premjerministra (kas nebija un nevarēja būt patiesība), un pat devās apmeklēt savu īpašumu, taču briesmīgas jūras slimības dēļ līdz tam tā arī nenonāca.

Taču Suvarovas visu laiku slavenība numur viens, protams, ir Toms Nīls, cilvēks, kurš patiešām izdarīja to, par ko miljoni sapņo, labi zinot, ka nekad to neizdarīs. Viņš tiešām aizbrauca dzīvot uz neapdzīvotu koraļļu salu. Viņš vienojās ar kāda kuģa kapteini, ka tas par trīsdesmit mārciņām novirzīsies no kursa uz Manihiki un aizvedīs Tomu uz Suvarovu. Un tad — “man bija tikai divas nedēļas, lai savāktu kopā visu, kas, kā es domāju, bija nepieciešams, lai cilvēks izdzīvotu uz neapdzīvotas salas. Divas nedēļas un četrdesmit deviņas mārciņas”. Protams, tās bija piecdesmito gadu mārciņas, bet tik un tā...

Vēl vairāk — Nīls ne tikai aizbrauca, bet trīs piegājienos laikā no 1952. līdz 1977. gadam kopā nodzīvoja tur piecpadsmit gadu, visiem zinātkārajiem skaidrojot: “Es izlēmu dzīvot Klusā okeāna salās, jo dzīve šeit rit uz priekšu apmēram tajā ātrumā, kāds droši vien sākotnēji bija padomā Dievam, kad Viņš radīja sauli, lai tā mūs sasildītu, un deva mums zemes augļus...”

Pirmoreiz viņš salu pameta, jo tur ieradušies vienpadsmit pērļu nirēji no Manihiki, “un nebija tā, ka man viņi nepatika, bet viņu nertirīgums, trokšņainība un tuvums” bijuši tie, kas “godīgi sakot, pārvērtā manu paradīzi par elli”. Taču, lai kā Nīls apgalvotu, ka “pēc tam, kad esmu pierādījis, ka es varētu doties uz neapdzīvotu salu un būt tur laimīgs viens pats, darbs veikalā nemaz nav tik monotons, kāds tas šķita pirms 1952. gada”, sala sauca atpakaļ. Suvarovas vienuļnieks tur nodzīvoja līdz pat 1977. gadam, kad kuģa vēzis

piespieda viņu atgriezties Rarotongā, kur viņš arī septiņdesmit piecu gadu vecumā nomira un tika apglabāts.

Tikai ar lielām grūtībām kapiņos netālu no Rarotongas lidostas atradu viņa kapavietu — balts pamats, balts krustiņš, melna plāksne ar lakonisku uzrakstu:

"TOM NEALE
SUVARROW
BORN NOV 2nd 1902
DIED NOV 29th 1977."

Ru-Tupuna

Pirmais eiropietis šeit bija tas pats mums jau tik labi pazīstamais Viljams Blajs, kas Vaitūtāki (tā viņam izklausījās salas nosaukums vietējā valodā) ieradās septiņpadsmit dienas pirms dumpja — 1789. gada 11. aprīlī, taču krastā nemaz neizkāpa un vienkārši uzņēma iezemiešu laiviņas: bija nomācies, kārtīgi lija, jūra nebija nekāda rāmā, taču arī pa gabalu varēja pamanīt žilbinoši baltu smilšu pludmales un zaļo koku klājumu. Šķiet, kopš tā laika nekas īpašs te nav mainījies.

Ja pasaulē esmu redzējis istu paradīzes salu, kas kā cimds rokai der pārgurušam un stresainam baltādainam indivīdam, kurš alkst pēc tirkīzzilas jūras, zilām debesīm, spoži baltām smiltīm, čabošām palmām, mājelēm uz lagūnā sadzītiem pāļiem, miera, klusuma, laipniem, brūniem cilvēkiem un gardiem ēdieniem un dzērieniem, tā ir Aitutaki. Viss te ir tieši tā, kā jābūt — kā uz visklasiskākajām Dienvidjūru pastkartēm. Vienīga atšķirība — uz pastkartes nav norādīts, cik astronomiskas summas maksā viena diena mazajā palmlapu mājiņā uz pāļiem lagūnas malā, bet tas nu tā...

Nelielā *Air Rarotonga* lidmašīnīte no Kuka salu centrālās — Rarotongas — salas šurp atlido nepilnas stundas laikā. Uz attālākajām salām lidmašīna kursē labi ja reizi pāris nedēļās, bet uz Aitutaki reisi ir katru dienu — maršruts ir pieprasīts, *Air Rarotonga* pat ierīkojusi speciālas vienas dienas Aitutaki tūres, kurās ietilpst reiss

turp un atpakaļ, kā arī viena saulaina (ja paveicas) diena, ar kuģīti vagojot Aitutaki lagūnu, apstājoties te vienā saliņā, te citā, ēdot, dzerot, peldoties, nirstot, snorkelējot un visādi citādi jutoties tā, kā cilvēkam būtu jājūtas katru dienu.

Daudz ko par Aitutaki izsaka jau tas, ka sakarā ar salinieku protestiem svētdienās lidmašīnas šurp vairs nelido (vai vismaz cenšas nelidot): aitutakieši pamatoti uzskata, ka nav ko brīvdienu mieru un klusumu traucēt kaut kādiem tur trokšņainiem lidaparātiem, it īpaši, ja šo brīvdienu ierīkojis pats Dievs Tas Kungs. Pirms atbraukšanas es lāga neticu tam, kas sarakstīts ceļvedī, bet patiesi — lidostas ceļa malās pamanu pāris plakātiņu, kuru radītājiem acīmredzot ir bijuši nopietni iebildumi pret svētdienu avioreisiem.

Visa pārējā salas dzīve pilnīgi atbilst šai dievbijīgajai, uz mieru orientētajai nostādnei — pilnīga un absolūta svelmaini klusa idille. Astoņpadsmit kvadrātkilometru platībā izkļiedējušies un izkaisījušies apmēram divi tūkstoši iedzīvotāju, no kuriem kāds paretam pagādās ceļā — tikpat mierīgi un klusi kā pati lēzenā, zaļā makšķerāķa formas sala un lagūna ar piecpadsmit smilšu saliņām, kā Arutanas pilsētiņa, kur gandrīz katrai ģimenei pie mājas ir pašai savi mazie ģimenes kapiņi, kā vēl trīs citi ciematiņi... ai, un ar to sala arī ir beigusies.

Tieši paradīzes sala ir pirmā vieta, kur es pievērsu uzmanību vietējo iedzīvotāju tetovējumiem — iespējams, tāpēc, ka uz visuresošo pludmaļu, palmu un jūras fona tā ir viena no retajām interesantajām lietām. To, ka polinēziešiem tetovējumi ir iemīļota sevis izdaiļošanas māksla, esmu sapratis jau Taiti, taču tur ir bijis arī daudz svarīgāku un aizraujošāku vērojamo objektu, bet to gan pamanu, ka ja ne katram otrajam, tad vismaz picktajam pretimnācējam un pretimnācējai no šortiem, no krekla piedurknes, no apkakles lien ārā kaut kādas tumšas (nekādas krāsainības!) ģeometriskas figūras, kaut kādi ragi, kaut kas — nezin kas...

Nekad neesmu bijis tetovēšanās cienītājs un atbalstītājs; drīzāk vienmēr uz tetovētiem ļaudīm esmu nolūkojies kā uz tādiem nedaudz savādniekiem — iespējams, bērnībā esmu par daudz salasījies vēstures grāmatas, piemēram, kā Krievijā Pilsoņu kara laikā bijušie matroži savus iepriekš ietetovētos enkurus izdedzināja ar skābi, jo labi zināja, ka baltie latviešus un matrožus gūstā neņem un arī nogalina nebūt ne tajā nesāpīgākajā veidā.

Taču šeit dienu ritumā sāk šķist, ka tetovēšanās ir visparastākā un visikdienišķākā lieta pasaulē; tīri brīnums, ka es te staigāju apkārt tāds balts un neapzīmēts. Vispirms sāku kolekcionēt tetovējumu iespaidus, pēc tam mēģināju tos nofotografēt, vēl pēc tam kaut kā sākt saprast, ko īsti katrs no ģeometriskajiem ķeburiem, asumiem, viļņiem un dzīvnieku (laikam taču) figūrām nozīmē un kāpēc tas viss ir savits tieši tādā vai citādā kārtībā un secībā.

Gan Aitutaki, gan Rarotonga man gan atliek samierināties ar pirmajām divām nodarbēm, toties, atgriežoties Taiti, varu apstaigāt tetovēšanas salonus, kādu te ir ne mazums, un kā potenciālais klients pajautāt te šo, te to. Lai gan ik pa laikam uz ielas pamanu pa kādam tūristam, kura tetovējums acīm redzami ir tapis pēdējo dienu laikā, nav gluži tā, ka apmeklētāji šos salonus te gāztu apkārt. Tāpēc arī to saimnieki — visticamāk, labi saprotot, ka ar mani nekāds bizness nesānāks, — saliniekiem ierastajā laiskajā un rēnajā laipnībā dažādos veidos un no dažādiem skata punktiem izglīto mani par to, kas tad īsti ir Dienvidjuru tetovējums. Jāmēģina nu to loģiski pastāstīt tālāk.

Tātad klausiet nu: galvenā un pamatīgākā vilšanās — nekādas simtiem un tukstošiem gadu senas tetovējumu tradīcijas te neeksistē. Vismaz Taiti un Kuka salās noteikti ne, un paldies par to nevis kaut kādiem mistiskiem ļaunajiem spēkiem, slimībām un dabas stihijām, bet gan čaklajiem un enerģiskajiem eiropiešu misionāriem.

Piecas galvenās polinēziešu kultūras, kas aizrautīgi nodarbojušās ar tetovēšanu kopš senseniem laikiem un nav to atmetušas arī

tagad, ir maori, havajieši, markīzieši, taitieši un Samoa iedzīvotāji. Taču Samoa iedzīvotāji bija vienīgie, kas kaut cik spēja turēties pretim misionāru patiešām zvērīgajam spiedienam un turpināt tetovēties. Savukārt visu pārējo salinieku tetovēšanās tradīcijas tika pilnībā iznīdētas. Turklāt arī kādu rakstītu un zīmētu vēsturisku avotu palika, maigi izsakoties, ļoti un ļoti maz.

Daudzās salās misionāri desmitgadēm ilgi bija kungu un dievu vietā, un līdz ar viņu kundzības nostiprināšanos tika pieņemti *Ture* — tā sauktie Zīlie likumi, kas reglamentēja visu salinieku sadzīvi. Nu, piemēram, "ja sieviete uzrakstīs vīrieša vārdu uz sevis vai vīrietis uzrakstīs sievietes vārdu uz sevis, attiecīgā persona tiks sodīta ar naudas sodu, un sods būs četri dolāri". Un *Ture ta'i Hga'uru No te tatatau* — specialais zilais likums par tetovēšanu: "Ja kāds cilvēks tiek tetovēts, šis cilvēks ir jāsoda atbilstoši likumam: sods būs noteikta zemes gabala izravēšana. Tas pats sods piemērojams arī tetovētājam."

Tālākajās salās pietiekami daudz tetovētu cilvēku bija vēl arī divdesmitā gadsimta sākumā, bet Rarotongā šai laikā bija palicis tikai pa kādam tetovētam večukam. Te bija misionāru režīma bāze, kur visi reliģiskie nosacījumi tika ievēroti daudz stingrāk. Tiesa gan, laika gaitā Kuka salās parādījās arī citas suģas baltie ārzemnieki, kuri nebūt nebija vienisprātis ar misionāriem, — vaļu mednieki, matroži, tirgoņi un visādi citādi bīčkomberi. Daudzi no viņiem izdarīja to, ko angļiski sauc *go native*, un, protams, nospļāvās par visādiem tur misionāru aizliegumiem, tai skaitā arī attiecībā uz tetovējumiem.

Tā ka kaut kas jau pa drusciņai saglabājās gan, bet, tā sacīt, lielos vilcienos nevienam nav nekādas skaidras nojausmas, kādi bija īstie un pareizie polinēziešu tetovējumi pirms pārsimt gadiem. Tiesa, ir palikuši šādi tādi eiropiešu radīti zīmējumi, taču tie bieži vien rada vairāk jautājumu nekā atbilžu. Viens no labāk zināmajiem piemēriem ir Te Po Kurikuri — Rarotongas virsaitis, kurš mācītājam

Džonam Viljamsam, grāmatas *Missionary Enterprises* autoram, stāstījis, ka ticis tetovēts pēc sava devītā bērna nāves.

Runa ir par krāsās nodrukāto *Te po a Chief of Rarotonga* — Londonas litogrāfa Džordža Bakstera drukas darbu, kas tiek datēts ar 1837. gadu, savukārt darba oriģinālo gleznojumu varētu būt radījis tas pats Viljamss. Zīmējums ir skaists un iespaidīgs ne tikai tiem laikiem vien, tā versijas varat aplūkot arī šajā grāmatā — visā augumā stalts stāv Rarotongas virsaitis Te Po ar krāšņu galvassegu, ar lupatiņu ap vidu, ar zobainu šķēpu vienā rokā un vēdekli otrā, bet fonā ir kokospalma, kalni un eiropiešu kuģis. Turklāt virsaitis ir satriecoši notetovēts — no galvas līdz kājām viņu klāj paralēlu līniju raksts.

Bet kas šajā attēlā īsti ir attēlots — un cik pamatoti? Vai galvassega tomēr nav aitutakiešu, vai tetovējumi tiešām varētu būt tādi, vai varbūt Baksters vienkārši kaut ko uzpindzelējis, balstoties uz misionāru stāstiem, bet varbūt Viljamss pats kaut ko sadomājis? Turklāt pastāv arī citi šī drukas darba varianti, kas ir atrasti salīdzinoši nesen. Uz viena, kas nosaukts par “Te Po kara ietērpā”, ir pilnīgi cits tetovējumu raksts — paralēlo līniju vietā ir diezgan nekārtīgi izvietoti ģeometriski simboli, savukārt otrs — ar tādu pašu nosaukumu kā tradicionālais — attēlo virsaiti gandrīz vispār bez tetovējumiem.

Turklāt vēl pastāv attēls ar nosaukumu “Te Ipu, Marķīza virsaitis”, kurā arī attēlots diezgan līdzīgs notetovēts indivīds. Un, it kā ar to vēl nebūtu pietiekami, vispār jau jāatzīst, ka viss attēls kopā ir sasodīti eiropiešs un liek domāt par deviņpadsmitajā gadsimtā Eiropas iedzīvotāju iztēlē radušos un kultivēto “cēlā mežoņa” (*noble savage*) tēlu. Bet tāds tad nu ir visslavenākais attēls ar Kuka salu iezemieti no laikiem pirms eiropiešu kolonizācijas, un līdzvērtīgu tam īstenībā nav.

Ir palikušas vienīgi dažas informācijas skrundiņas. Piemēram: rarotongieši savulaik bijuši traki atriebīgi — ja kāds uzreiz nevarēja

atriebties par, teiksim, ievainojumu, viņam uz kakla tika ietetovēts attiecīgs simbols, ja tēvs nomira neatriebts, tetovējumu uz kakla saņēma dēls, turklāt šie tetovējumi tika mantoti.

Vai atkal hroniku stāsts par kādu sievieti, kura jau pēc misionāru ierašanās kopā ar mīļāko bija nogalinājusi savu vīru. It kā abus saskaņā ar britu likumu vajadzēja pakārt, taču viss beidzās ar to, ka vīrieti ieslodzīja, bet sievietei pa visu seju uztetovēja *MURDERER*. *Slepka*. Angliski. Tā kā tetovētājs savu darbu veica, turot sievietes galvu sev starp ceļiem, uzraksts tika ietetovēts otrādi — ar kājām gaisā...

Ārkārtīgi daudz kas tetovējumu jomā ir pazudis uz visiem laikiem, bet nav šaubu, ka īsts polinēziešu tetovējums tika radīts konkrētam cilvēkam, viņa konkrētajām vēlmēm un īpašībām, izcelsmei, vajadzībām. Un arī tagad var, protams, vienkārši kaut ko glītu ietetovēt ar melnu tinti, ar atpazīstamiem polinēziešu grafiskajiem motīviem. Bet tam nebūs nekā kopēja ar īstu polinēziešu tetovējumu jēgu un nozīmi.

Būtībā ir četru veidu polinēziešu tetovējumi ar jēgu: kaut kas skaists, kaut kas ar ģimeni saistīts, tad vēl sargājošie tetovējumi un karotāja tetovējumi. Un, protams, vienā tetovējumā var būt iekļautas vairākas vai visas četras sastāvdaļas.

Skaistais tetovējums būs skaists, bet simboliskās jēgas tajā būs maz. Ģimeniskais tetovējums, protams, tā īsti ir iespējams tikai polinēziešu izcelsmes cilvēkiem, un, ņemot vērā, ka šie klienti ir visprasīgākie un zinošākie, tetovējumu meistaram ir vislielākā nopemšanās. (Kaut esot aizvien vairāk polinēziešu, kuri nevēlas polinēziešu tetovējumus, jo tie taču esot tik vienādi, tik apnicīgi...)

Karotāja tetovējums savulaik cilvēkam bija dievišķās bruņas un ierocis vienlaikus, savukārt sargājošie tetovējumi ir tie, kas pasargā vispār vai noteiktās situācijās — no jūras būtnēm vai viļņiem, vai vētrām, vai sliktiem cilvēkiem, vai slimībām, vai arī ļauj saredzēt

draudošas briesmas un no tām izvairīties. Marķīza salu sievietes, piemēram, savulaik gurnu iekšpusē tetovēja ķīša simbolus, lai izvairītos no tā, ka viņas izvaro lielais ķīšu dievs Tunaroa, kuram šādas draiskulības, kā to visi labi zināja, bija pa prātam.

Jebkurā gadījumā īsta tetovēšana vienmēr ir bijusi un arī tagad ir svēts process — rituāls, kas parāda pasaulei tavu drosmi, tavu saistību ar senčiem, kas ļauj tev komunicēt ar dieviem. Savukārt īsts meistars reizē ar tetovējuma izstrādi un izveidošanu ieliek tajā daļu no savas *mana* (kaut kas attāli dvēselei līdzīgs), un tad nu, ja viss ir labi pārdomāts un harmonisks, tetovējuma *mana* darbojas kopā ar attiecīgā cilvēka *mana*. Bet, ja mākslinieks paņems to pašu konkrētam cilvēkam domāto tetovējumu un tikai nedaudz pamainīs, lai izmantotu citam, tas nevēlami ietekmēs kā oriģinālā tetovējuma nēsātāju, tā arī jaunā, kas, protams, nebūs labi.

Īsta, specifiska, personalizēta tetovējuma kompozīcija sastāv no divām pamatdaļām — *paka* un *pauku*. *Paka* ir neliels motīvu komplektiņš, bet *pauku* — vesels *paka* salikums, kas pārklāj ķermeņa fragmentu. Krūšu bruņas, rokas piedurkne, bikšu stara — tie visi ir konkrēti *pauku*. No motīviem visbiežāk tiek pieprasīts bruņurupucis — ģimenes, dievišķā priekšteča simbols, svētais dzīvnieks, kura nogalināšanai visos laikos ir bijis bezgala daudz tabu. Tad vēl saule — mūžība, prieks, gliemežnīcas — mīlestība, šķēpa uzgaļi — spēks, mēness — auglīgums, sievišķīgums, raja — elegance, skaistums, haidzivs — piemērošanās spēja, makšķerāķis — bagātība, pilnība, ķirzaka — veiksmē, gekons — veselība, viņi — pārmaiņas, kalni — stabilitāte, salas — mērķi. Un tā tālāk, un tā tālāk.

Man stāsta, ka, labi meklējot, vēl varot atrast arī pa kādam vairāk vai mazāk īstam *ta'unga tatatau* — vecmodīgam tetovējumu meistaram, kurš lieto nevis modernās tehnoloģijas, bet kopš senseniem laikiem izmantotos rīkus. No putna, suņa, cūkas, žurkas vai cilvēka kaula, varbūt arī no pērļu gliemenes čaulas izgatavo kaut ko mazai

ķemmītei līdzīgu, tās zarus tad iemērc sagatavotā krāsvielā (tās pamatā ir kvēpi no kokoskrieksta čaumalas), pieliek pie ādas un ar mazu āmuriņu ieklaudzina ādā, ik pa laikam noslaukot izspiedušās asins lāsītes.

Līdz ar to šī pasākuma apzīmējums Kuka salās ir *tatatau*, kur *ta* nozīmē sist vai klaudzināt, bet *tatau* — sišanas vai klaudzināšanas rezultātu. Manaias salā tas ir *tatipatipa*, Atiu, Maukes un Mitiaro — *nana'o*, arī maoriem nav vārda *tattoo* vai līdzīgi skanoša apzīmējuma, — viņiem ir *moko* vai *ta moko*. Taču neatkarīgi no apzīmējuma runa ir par vienu — svēto sava ķermeņa izdaiļošanas mākslu. Kad Te Rangi Hiroa (īstajā vārdā Pīters Baks) 1911. gadā Aitutaki jautāja kādam *ta'ungam*, kas notiek tad, ja kāds cilvēks ir pārāk nabadzīgs, lai sagādātu *ta'ungam* pārtiku kā maksājumu par savu tetovējumu, atbilde bija: "Te nav neviena, kam nebūtu radnieku!"

Kā šī svētā māksla savulaik radās un pārcēlās no vienas salas uz citu? Viens no stāstiņiem — Tongas karalis sensenos laikos sūtījis speciālu ekspedīciju uz Fidži, lai noskaidrotu, kā tur īsti ir ar tiem tetovējumiem. Ekspedīcija arī nokļuvusi galamērķi un uzzinājusi — ir tā, ka sievietes tiek izrotātas ar tetovējumiem, vīrieši gan ne. Taču atpakaļceļā uznākusi tāda vētra, ka kuģotāji visu sajaukuši un atgriezoties pastāstījuši — vīrieši ir tie, kam jābūt tetovētiem. Tā nu tas arī šeit sācies...

Tetovējumi, protams, ceļoja reizē ar to nēsātājiem, kuri jau sen pirms eiropiešu parādīšanās te burāja no salas uz salu, iekaroja, kolonizēja, asimilēja, izzuda, tad atkal iekaroja — un tā simtiem un simtiem gadu. Jo tā tikai izskatās, ka Klusais okeāns ir liels un pilnīgi tukšs, — patiesībā mazie punktiņi tajā ir izkaisīti pietiekami bieži, nu, vismaz ik pa dažiem simtiem vai vismaz tūkstošiem kilometru noteikti, kā to tai pašā Džeka Londona "Makoja sēklā" kuģa kravas degšanas spaidītajam kapteinim Devenportam atgādina Pitkērnas miertiesnesis Makojs:

“Kapteinis Devenports atspiedās pret kajīti un pusstundu nebilda ne vārda, tikai domāja un bezcerīgi lukojās tālumā.

— Mister Makojs, — viņš negaidot ierunājās. — Apmēram četrdesmit jūdzes uz ziemeļiem vai ziemeļrietumiem ziemeļu virzienā no šejienes kartē ir norādīta salu grupa — Akteona salas. Ko jūs teiksiet par tām?

— To ir četras, un visas ir zemas, — Makojs atbildēja.

— Pirmā uz dienvidaustrumiem ir Matueri. Cilvēku uz tās nav, lagūnā iekšā netiek. Tad nāk Tenarunga. Kādreiz uz tās dzīvoja pārdesmit cilvēku, bet tagad, jādodomā, nav palicis neviens. Turklāt kuģis tik un tā netiek iekšā lagūnā, ūdens tur apmēram asi dziļš. Pārējās divas salas ir Vhauga un Teuararo. Nav ne lagūnu, ne cilvēku, ļoti zemas. Šajās salās *Pirenejiem* nav kur apstāties. Tā ir droša bojāeja.

— Paklausieties tik! — kā traks iekliedzās kapteinis. — Cilvēku nav! Lagūnās iekšā tikt nevar! Kāda velna pēc tad ir tādas salas? Nu labi! — viņš pēkšņi ierēcās kā saniknots terjers. — Aiz ziemeļrietumiem kartē ir vesela čupa salu. Ko jūs teiksiet par tām? Varbūt vismaz pie vienas var piestāt mans kuģis?

Makojs mierīgi pārdomāja atbildi. Viņam nebija vajadzīga karte. Visas šīs salas, rifi, sēkļi, lagūnas, ieejas tajās un attālumi bija atzīmēti viņa atmiņas kartē. Viņš zināja tos tikpat labi, kā pilsētnieks zina savas pilsētas mājas, ielas un šķērsielīņas.

— Papakena un Vanavana ir simt, ja ne vairāk jūdžu uz rietumiem vai, pareizāk sakot, uz ziemeļrietumiem, — viņš teica. — Viena ir neapdzīvota, no otras, cik esmu dzirdējis, iedzīvotāji pārcēlušies uz Kadmusa salu. Bet, lai nu kā, nevienā lagūnā nav ieejas. Ahunui ir vēl simt jūdžu tālāk uz ziemeļiem. Nav ne ieejas lagūnā, ne cilvēku.

— Labi, bet četrdesmit jūdžu no tām ir vēl divas salas? — jautāja kapteinis Devenports, paceldams galvu no kartes.

Makojs pamāja ar galvu.

— Parosa un Manuhungi, ne ieejas lagūnā, ne cilvēku. Četrdesmit jūdžu no tām ir Nengo-Nengo, taču tur arī nav ne cilvēku, ne ieejas

lagūnā. Bet turpat ir Hao sala. Tas ir tas, kas mums vajadzīgs. Lagūna ir trīsdesmit jūdžu gara un piecas jūdzes plata. Tur ir daudz iedzīvotāju. Ūdeni var dabūt, cik uziet. Lagūnā var iebraukt jebkurš kuģis.

Viņš aplusa un līdzjūtīgi paskatījās uz kapteini Devenportu, kas, noliekdamies pār karti ar cirkuli rokā, nupat bija izdvesis klusu nopūtu.

— Vai nekur tuvāk par Hao nav nevienas salas ar atklātu lagūnu? — viņš jautāja.

— Nē, kaptein, tā ir tuvākā.

— Bet līdz tai ir trīssimt četrdesmit jūdzes, — kapteinis Devenports runāja ļoti lēni, bet apņēmīgi...”

Izskatās gan, ka vēl salīdzinoši nesen salu te ir bijis pa kādai vairāk — būtu tas noticis kaut kur tuvāk, varētu šausmināties par mūsdienu Atlantīdu, taču tukšajos Lielā Zilā plašumos salu izzušana paliek gandrīz nepamanīta. Pirmoreiz par noslēpumaino pazudušo salu Tuanaki man ieminas viens no *Claymore II* kuģīša apkalpes, taču neko vairāk par faktu kā tādu viņš nezina, savukārt neviens no tālākajā ceļā satiktajiem laiskajiem saliniekiem par ko tādu nav pat dzirdējis.

Rarotongas galvaspilsētā Avaruā nav viegli atrast muzeja un bibliotēkas apvienoto ēku, kas paslēpusies kādu gabalu aiz *CICC* baznīcas — gaišu vienstāva barakveida celtni ar ziliem verandas stabiem un krāšņu zīmējumu uz vienas sānu sienas. Savukārt tajā nākas kārtīgi parakņāties pa kartīšu katalogu un pēc tam pa plauktiem, līdz atrodu meklēto pārskatu par deviņpadsmitā gadsimta misionāru atstātajiem pierakstiem, kuros ir arī pats būtiskākais un vienīgā liecība, ka šāda biezi apdzīvota sala patiešām eksistējusi — norādes uz iezemieša Somas stāstu par ceļojumu uz Tuanaki salu.

Lūk, fragments no mācītāja Viljama Gila pierakstiem “Koraļļu salu dārgakmeņi”: “1844. gada sākumā mazs šoneris ieradās [Rarotongā] no Rurutu, salas Taiti grupā. Mācītāja G. Piata uzdevumā tas bija

nosūtīts salas, vārdā Tuanaki, meklējumos, kura atrodies mūsu grupas salu vidū, bet vēl nav atklāta. Tiek uzskatīts, ka tā atrodas ne tālāk kā divsimt jūdžu uz dienvidiem vai dienvidrietumiem no Rarotongas, un stāsta, ka tā sastāvot no trim zemām salām viena rifa iekšienē un esot biezi apdzīvota.

Pirms ieradās Rurutu kuģis, mēs bijām daudz dzirdējuši par šo salu un devušies nedēļu ilgā braucienā, cerot to ieraudzīt. Divi vietējie matroži bija redzējuši salu dažādos laikos, būdami uz vaļu mednieku kuģu klāja, no salas iedzīvotājiem viens bija arī kontaktējies ar cilvēkiem. Viņš stāstīja, ka viņi precīzi atgādinājuši maniešus pēc izskata, apģērba un paražām, ka viņi bija dzirdējuši par elku pielūgšanas galu Rarotongā un Manaiā un ka viņi ar gaidām raudzījušies, kad kādi ārzemju skolotāji apmeklēs viņus.

Par to, ka eksistē šāda sala, šķiet, nav nekādu šaubu, un par to, ka tā ir salīdzinoši tuvu Hērvija (tagad sauktai par Kuka) salu grupai, liecina visi ziņojumi, bet par tās precīzo atrašanās vietu mēs nevaram gūt nekādu drošu informāciju. Taču vietējie ir pārliecināti, ka tā tiks atklāta, un bieži lūdzas par to, lai šis būtu atklāšanas brauciens..."

Un te fragmenti no iezemiešu misionāra Maretu autobiogrāfijas — tieši viņš bijis tas, kurš personiski satīcis Somu: "Kad Viljamsa, juniora [mācītāja Džona Viljamsa] kuģis ieradās Rarotongā, Katuke un Ngatae tika norīkoti doties kopā ar kuģi Tuanaki salas meklējumos. Es pastāstīju Buzakota un Pitmana kungam, ka es vēlētos doties kopā ar viņiem, lai nestu Dieva vārdu uz salu. Mistars Buzakots atbildēja: "Nedomā par to. Dodies tieši uz Manaiu, un, kad tu ieradīsies, kuģis dosies tālāk meklēt Tuanaki."

Kuģis devās uz Aitutaki, un ierodoties mēs atradām tur vīru, vārdā Soma, kurš bija bijis krastā no kuģa jau trīs mēnešus. Viņš mums pastāstīja, ka esot redzējis Tuanaki. Misionāri un kapteinis tika aizsūtīti satikt Somu, kurš pastāstīja: "Ir pagājuši divi gadi, kopš es redzēju to salu. Mēs tai kuģojām garām uz Rurutu salu, un, kad mēs

to pamanījām, mūsu kapteinis meklēja iecju [lagūnā caur rifu] un tad nolaida laivu — kopā ar kapteini mēs bijām septiņi. Kad nokļuvām krastā, mēs pludmalē nevienu nesastapām, un kapteinis man teica: “Dodies dziļāk salas iekšienē un meklē cilvēkus. Ja atrodi, atgriezies šeit.” Kapteinis iedeva man līdzi zobenu.

Kad biju pagājis dziļāk salas iekšienē, es ieraudzīju māju, kas bija pilna ar vīriešiem — tā bija augstā virsaiša *ariki* māja. Virsaitis man jautāja: “No kurienes tu nāc? No Arauras?” Es atbildēju: “Jā!” — “Nāc iekšā mājā!” Tā nu es ienācu; tur bija tikai vīrieši, jo sievietēm bija atsevišķa māja. Pēc tam, kad es apsēdos, virsaitis man prasīja vēlreiz: “Vai tu nāc no Arauras?” Uz to es atbildēju: “Es nāku no Arauras,” — jo tā viņi sauc Aitutaki. “Kur ir tava kuģa kapteinis?” Es viņam pastāstīju, ka kapteinis palicis pie laivas. “Viņš baidās — ja nu jūs viņu nogalināsiet!” — “Mēs nenogalinām cilvēkus; mēs zinām tikai to, kā dejoj un dziedāt; mēs neko nezinām par karu.”

Tad es atgriezos pie kapteiņa, kurš prasīja: “Nu, kā?” — “Viņi visi ir mājā.” — “Kāpēc viņi ir tur?” Es atbildēju: “Es nezinu.” Tad kapteinis devās kopā ar mani, nesot līdzi dažas šķēres, cirvjus un ķemmes, un ienāca mājā, un pasniedza dāvanas virsaitim. Tad kapteinis prasīja virsaiša vārdu, un tas atbildēja: “Maeva-rua; Tuikura ir mans vārds no Rarotongas.” Kapteinis un es tur gulējām tonakt, kamēr laiva atgriezās uz kuģa, paņemot līdzi pārtiku, vistas, cūkas, jamsu un banānus. Mēs krastā pavadījām sešas dienas.”

Misters Gils jautāja Somam: “Kādi tur ir cilvēki?” — “Viņi ir tieši tādi kā es.” (Soma bija aitutakietis.) Viņi ūdeni glabā bļodās vai milzīgā taro lapā. Viņu dialekts ir tāds kā Manaiā, un viņi valkā *tipoto* (pončo) un lieto tādus pašus vēdekļus kā Manaiā... Lai nokļūtu Tuanaki no Manaias, vajag tikai vienu nakti (un dienu).”

Iespējams, ka šis brauciens notika 1844. gadā, bet varbūt arī 1842. gadā. Lai nu kā, Manaiā Maretu nopietni saslima, un viņam nācās atlikt došanos uz Tuanaki, lai nestu victējiem ļaudīm Dieva

vārdu. Varbūt tā arī bija labāk, jo divus gadus vēlāk angļu misionāru kuģis salu neatrada, lai cik eitīgi arī meklēja. 1863. gadā kuģīša *Wilt Watch* īpašnieks un kapteinis pavēstīja, ka ceļā no Oklendas uz Rarotongu esot aizķēris kādu seklu zemūdēnu klinti, kas atradusies septiņas vai astoņas pēdas zem okeāna līmeņa — pēc viņa aprēķiniem, šis zemūdēns klintis stiepušās vairākus simtus metru. Tās tika nosauktas atklājēja vārdā par Haimeta klintīm un, ļoti iespējams, arī ir tas, ka palicis no Dienvidjūru Atlantīdas — acīmredzot sešpadsmitās no Kuka salām, kuru mūsu dienās ir tikai piecpadsmit. Savukārt tālākie meklējumi, lai cik apņēmīgi arī būtu, nekādus rezultātus nedeva.

Tikpat apņēmīgi simtus gadu iepriekš polinēziešu jūrasbraucēji savās lielajās jūras kanoe — *vaka moana* — devās no vienas salas uz nākamo, nākamo, nākamo. Aitutaki es pavadu pietiekami ilgu laiku, lai dabūtu sīki un smalki noklausīties stāstījumu par Ru-Tupunu, ierasti dēvētu vienkārši par Ru, — šķiet, kaut ko līdzīgu vietējam nacionālajam varonim. Atšķirībā no stāstiem par nogrimušām salām, viņš te joprojām ir aktuāls.

Tiek uzskatīts, ka Kuka salās Aitutaki bijusi otra pēc Pukapukas, ko atklāja un kolonizēja cilvēks — gan noteikti ne eiropietis. Attiecīgi atklājēji un kolonizētāji bijuši cilvēki no Pukapukas ap trīssimt piecdesmito gadu pirms mūsu ēras. Taču īstais leģendārais atklājējs bijis šis te Ru-Tupuna, saukts arī Ru-enua, kurš kopā ar mazu grupiņu šeit no Avaiki, kā polinēzieši sauc savu mītisko māju zemi un kas konkrētajā gadījumā varētu būt bijusi Raiatea, ieradās ap mūsu ēras deviņsimto gadu. Raiatea bija pārapdzīvota, un Ru nolēma doties no tās prom uz visiem laikiem un sameklēt vietu, kas būtu piemērota viņam un visiem, kas devās viņam līdzi.

Gatavojoties ceļojumam, Ru izgatavoja istu okeāna kanoe ar diviem korpusem, no kuriem katrs bija izdots no atsevišķa milzīga koka stumbra, kam pa vidu bija liela platforma. Kad kanoe bija

gatava, Ru to nosauca par *Nga-pua-Ariki*. Un Ru paņēma līdzīgan savus ģimenes locekļus — četras sievas un četrus brāļus, gan sešus priesterus, gan divdesmit sešas augstdzimušas jaunas no kaimiņu ciematiem, gan pat savu iemīļoto kuriri putnu. Interesanti, ka jaunavu un priesteru saraksts ir saglabājies līdz mūsu dienām.

Cilts burvji un gudrie bija Ru devuši skaidru padomu — sekot vienai noteiktai zvaigznei, kas viņu aizvedīs uz apsolīto zemi (ļoti iespējams, ka šī zeme bija Jaunzēlande, tolaik pazīstama kā Aotea-roa). Savus četrus brāļus Ru nostādīja kanoe priekšā un uzdeva rūpīgi vērot apvārsni, meklējot zemi. Viņi iekļuva milzīgā ūdens virpulī, gandrīz sadūrās ar klinti, bet turpināja un turpināja ceļu, sekojot uzticamajai zvaigznei.

Tad vēl bija ūdens tornado, bet arī tam viņi tika cauri. Visbeidzot atskrēja ceturtais brālis un paziņoja — vētra, vētra! Viņi izbrauca cauri arī vētras acij, taču tad iestājās tāda tumsa, ka uz vairākām dienām Ru neredzēja savu zvaigzni, bet tik un tā visus uzmundrināja ar vārdiem: “Mēs nemirsim! Vai gan es neesmu Ru, vīrs, kas ir ticis apjuzts ar sarkano virsaiša jostu un kas zina gaisa lietas un jūras lietas!” Un tad, kad Ru vērsās pie lielā dieva Tangaroas, viņš tika līdz zemei — tagadējai Aitutaki — un kļuva par Kuka salu visslavenāko pirmtēvu.

Pirms Aitutaki Ru jau bija atklājis daudzas salas, bet beigu beigās palika tieši šeit, un es viņu tīri labi saprotu. Iebraucot ar lielo *katea* pa rifu spraugu, viens no Ru brāļiem gāja bojā — viņš pakļuva zem kanoe un tika sadragāts pret koraļļiem. Atbraucēji nekavējoties uzbūvēja *marae* — svēto platformu, ko nosauca par *Te Hautapu-o-nga-Ariki*, savukārt pašu salu nosauca par *Utataki-enua-o-Ru-ki-te-moana* — tātd par Ru pāri jūrai atvesto vērtīgo cilvēku kravu.

Ar laiku nosaukums tika saīsināts par Aitutaki, savukārt visi istie aitutakieši, par ko viņi ir svēti pārliecināti līdz šai baltai dienai, radušies no Ru līdzpaņemtajām sievietēm. No vīriešiem gan ne: pēc

kāda laika salā ieradās cita laiva, kuras vīrus vadīja Te-erui — arī viņš bija no Avaiki. Sākās karš, un visa Ru cilts tika iznīcināta. Palika tikai sievietes, kuras Te-erui pasaudzēja, vēl vairāk — izdalīja viņām zemi mūžīgā lietošanā pašām un pēctečiem, kuri te vienā micrā mīt vēl šobaltdien.

Eva Frašona

Pērles, pērles, pērles, pērles un atkal pērles — ja ir kaut kas, kā Taiti galvaspilsētā Papetē (un arī Rarotongas galvaspilsētā Avaruā) patiešām netrūkst, tās pilnīgi noteikti ir pērles un viss, kas ar tām saistīts. Pērļu muzejs ar galeriju, *Exquisite Tahitian Pearls*, *La Perle Noire*, *The Black Pearl Center* — un tā tālāk, un tā tālāk. Auskari, kuloni, krelles, aproces un atsevišķas pērles — lielākas un mazākas, visās tumšā gala varavīksnes nokrāsās un neparastākajās formās. Aizkars no pērlēm, pērļu somiņas, pat bikini no palielām pērlēm, pērles ar grebumiem, griezumiem un pildījumiem...

Ja maciņš pabiezāks, tad varat startēt uz kādu no daudzajiem centra juvelierveikaliem, ja plānāks — tirgus paviljona priekšā tumsnēji, laiski tantuki pārdod pēc paskata gluži tādas pašas virtenes kā dārgajos veikalos, bet tas, kas tur maksā tūkstošus eiro, šeit — tikai simtus vai pat desmitus. Ja apetīte ir vēl lielāka, paklajņojiet pa centra ielām nomaļāku veikaliņu meklējumos vai dodieties uz Papeetes tirgus paviljona otro stāvu, kur mazās bodītēs pērles tirgo vairumā: gan jau mājās izdomāsi, vai tās izurbt un savērt virtēnē vai izdarīt ko citu.

Pērļu tirgošana vairumā — nu, ne pavisam istā vairumā, bet tādā nelielā individuālam pircējam domātā, kur runa ir pat dažiem desmitiem vai simtiem pērļu, — pati par sevi ir fascinējoša un aizraujoša

nodarbe, pat ja beigu beigās neko nenopērkat. Jūs veikaliņā apsēdina pie galda, kas pārklāts ar baltu drānu, atnes jums pāris kilogramu smagu kastīti, kas pilna ar apmēram viena izmēra, formas un krāsas pērlēm. Tad vēl lāpstīņa, mazāka kastīte, kur iebērt jūsu atlasītās pērles — un, lūdzu, uz priekšu, izbaudiet, laiks nav ierobežots, un par baudu bārstīt pērļu riekšavas šurpu turpu nekas nav jāmaksā.

Ak jā, vispirms gan jums no plašā sortimenta jāizvēlas, kādas tieši pērles jūs varētu interesēt. Taiti un Kuka salu pērles tradicionāli ir melnas, bet melnums šai gadījumā nenozīmē piķa melnumu, drīzāk visas varavīksnes krāsas, izņemot varbūt dzelteno un oranžo. Visbiežāk pērles ir pelēkas, brūnas un zaļas, ar metālisku atspīdumu. Taču izmēri var būt ļoti dažādi — no sīkam kriptatām līdz padsmīti milimetriem diametrā, un ko nu runāt par formu — ne tikai ideāli apaļas, bet arī ovālas, humbierveida, lāses formas, rievainas un pavisam jokaini ķeburainas.

Attiecīgi visdažādākā ir arī cena — tā sākas no dažiem eiro par pērli un beidzas pie sešciparu skaitļa par iespaidīgu kaklarotu. Dārgākā pērļu virtene, ko pamanu, maksā virs simt piecdesmit tūkstošiem eiro (kas ir astoņpadsmit miljoni franku vietējā naudīņā), dārgākā pērle — gandrīz astoņdesmit tūkstošus eiro. Taču... turpat netālu citā veikaliņā kaut ko nemaz ne tik atšķirīgu var nopirkt arī par simtkārt zemāku cenu. Un, kad pirmais pērļu žilbums pāriet, parādās loģiskais jautājums — kāpēc kaut kas maksā tik, cik tas maksā? Nākas vien mēģināt trieciena tempā kļūt pat pērļu ekspertu.

Nezinu, kā man būtu gājies ar pašmācību, ja neienāktu prātā no Taiti uz vienu dienu aizbraukt uz krietni mazāko kaimiņsaliņu Mooreu — izsakoties mums jau pazīstamā Suvarovas vientuļnieka Toma Nila vārdiem, dramatiska skaistuma salu: "Tā ir maza sala, kurā tomēr viss šķiet nedaudz lielāks nekā dzīvē. Tā ir pārpilnības sala. Es varēju iet pa likumoto, šauro piekrastes ceļu un plūkt guāvas, kokosriekstus, paupau un ananasus, un neviens nebija dusmīgs.

Franči, kuri bija šeit ieviesuši savu lielisko dzīvesveidu, rūpējās, lai Moorea paliktu nesabojāta.”

Varbūt piecdesmitajos gados tā arī bija, bet tagad arī Mooreā neviens par alkatīgu augļu šķīšanu svešos dārzos paldies nesaka. Toties ar skaistumu gan te viss ir kārtībā — pamazās salas (ar nomāto mazauto, pat lēni čunčīnot, stundas laikā esmu tai apbraucis apkārt) zaļās virsotnes skauj mākonīši, lagūna, pludmales un palmas ir pareizajās krāsās. Tā kā ir brīvdiena, Mooreas aptuveni sešpadsmit tūkstoši iedzīvotāju ir kolektīvi pačībējuši, tāpat kā pārējie ar ātrgaitas prāmi atbraukušie, atstājot salu manā vienpersoniskā rīcībā.

“Moorea ir tik skaista, ka jūs berzēsiet acis, pirmoreiz to ieraugot no Taiti. Salas skaistums pieaug, kad tai tuvojaties. Tirkīzzilā lagūna, kuras attēli brošūrā lika domāt, ka tā uzlabota ar fotošopu? Reālajā dzīvē tā ir vēl labāka. Apbrīnojot gandrīz vertikālās smaragda krāsas klintis, jūs jautāsiet — vai jūs esat veiksmīgākais cilvēks pasaulē. Isā atbilde ir — jā. Lai ko jūs arī izbaudītu, ir tikai viens vārds, lai aprakstītu Moorea — dievišķīga!” Tā jūsmo *Lonely Planet* ceļvedis.

Ja godīgi, līdz Aitutaki idillei Mooreai ir tālu, bet nav slikti, nūdien nav slikti. Nedaudz apbēdina tikai tas, ka diena ir karsta, pat sutīga, bet vietējie svētdienu svētī tik pamatīgi, ka ciet ir pilnīgi viss. Tikai otrajā aplī ap salu ieraugu mazu ūķīti, kurā var nopirkt dzeramo ūdeni un vēl šādas tādas vajadzīgas mantas, bet, iznācis no tā un veldzējis slāpes, turpat pāri ceļam pamanu otru svētdienās atvērto veikalu.

Rozīgo mājiņu ar zaļu jumtu un baltām mežģīnēm gar tā malām rotā izkārtne *Eva's perles*, un nelielajā galerijtipa veikalīnā saimnieko pati Eva — šarmanā pusmūža sieviete, kurā nu nekādi nevar neatpazīt īstu francūzieti. Eva Frašona dzimusi Parīzē 1963. gadā, augusi Korsikā ģimenes mājās, tad Parīzē studējusi modes dizainu, pēc tam apguvusi metālmākslu Viskonsinā, vēl pēc tam — gleznošanu

Nicā. 1987. gadā pārcēlusies uz dzīvi Moorcā kopā ar vīru Tjeri un dvīņiem.

Drīz pēc pārceļšanās sākusi sadarību ar vienu no Taiti melno pārļu pionieriem Žanu Klodu Bruijē, kopš 2000. gada nodarbojas ar melno pārļu juvelierizstrādājumu radīšanu. "Viņas pirmais mērķis ir izglītot cilvēkus, dodot viņiem brīvību izvēlēties sev vislabāko pārli par cenu, ko viņi var atļauties. Evas darbs — tas ir par mīlestību, cieņu un godīgumu," vēlāk izlasu veikalīņa mājaslapā. Un tiešām nav melots — tā kā ir skaidrs, ka svētdienā citu pircēju, visticamāk, nebūs, Frašonas kundzei nav nekādu iebildumu stundiņu vai pāris veltīt, lai apgaismotu pārļu pasaules gudrības vienu nezinošu amatieri.

Tātad — kas ir svarīgs pērlē? Īsā atbilde — viss. Krāsa, forma, virsmas kopējais stāvoklis, spidīgums, perlamutra slāņa biezums. Vispārīgi var teikt, ka, jo lielāka pārle, jo tā dārgāka, taču tas galīgi nav viss. Jau pirmajā veikalā jūs pamanīsiet, ka krietni mazāka pārle nezīn kāpēc maksā daudz, daudz vairāk nekā acīm redzami prāvāka. Kaut cik laba pārle nevar maksāt lētāk par 30—50 eiro, savukārt augšējā robeža ir grūti aizsniedzama. Un pilnīgi droši — nav tādas lietas kā lētas, bet ļoti labas pērles. Caurmērā pērles maksā tik, cik tām jāmaksā, jo neviens te nav muļķis un labdaris, savukārt milzīgā konkurence neatļauj uzskrūvēt cenas virs vidēji pieņemamā līmeņa.

Pērļu iedalījums? Te būs tāds nepilnīgs: *Mabe Pearls, Mabe Blister Pearls, Natural Rainbow Pearls, Cortez Pearls, Cos Pearls, Solid Blister Pearls, Seed Pearls, Keshi Pearls, Ringed Pearls (Circle Pearls), Half-Pearls, Three-Quarter Pearls, Abalone Pearls, Non-Nacreous Natural Pearls, Lion's Paw Scallop Pearls, Quahog Pearls, Conch Pearls, tad vēl Paragon, Round, Button vai Bouton, Pear-shaped, Drop-shaped, Egg-shaped, Cone-shaped, Top-shaped, Seed-Pearls, Dust-Pearls, Petal Pearls, Hinge Pearls, Wing Pearls, Dog-tooth, Slugs, Nuggets, Haystacks, Turtlebacks, Strawberry Pearls, Chicot, Peelers, Cylindrical Pearls, Hammer Pearls, Baroque vai Wart Pearls,*

Double, Triple, Twin Pearls, Monster Pearls, Bird's-eye, Ring-a-round, Embedded Pearls, Madras White Pearls, Baroque Pearls... Pietiks kādam brīdim, vai ne?

Ar vārdu sakot, pērles var iedalīt pēc izcelsmes, pēc pērli iznēsājušās gliemenes sugas, pēc krāsas īpatnībām, pēc formas, pēc visu šo faktoru kompleksa. Taču lielā atšķirība ir viena — dabīgās vai kultivētās pērles. Tātad — vai kaitinošais sikais svešķermenis, kuru gliemene pārvērs par pērli, apaudzējot to ar perlamutra kārtiņām, ir "mežonīgās", "brīvdabas" gliemenes maigajā ķermenī nonācis nejauši, vai arī to tur, atbilstoši jaunākajiem tehnoloģiju sasniegumiem, ievietojušas pērļu fermēra prasmīgās rokas un gliemene visu savu dažus gadus ilgo mūžu pavadījusi, karājoties zemūdens pērļu fermas tīklu labirintos.

No normāla, vidusmēra pircēja viedokļa nekādu problēmu tas gan nerada, jo mūsu dienās veikalos dabīgo pērļu būtībā nav. Tas, kas tiek uzdots par dabīgajām pērlēm, īstenībā ir kultivētās pērles, kurām ir milzīgs pluss — tās tiešām ir veidojušās gliemenes ķermenī pilnīgi dabīgā veidā, un to vienīgā atšķirība no pavisam dabīgajām ir, tā sacīt, ieņemšanas veids un vēl arī tas, ka dabīgās pērles visas ir tīrs perlamutrs, bet kultivētā pērle ir stikla vai plastmasas krellīte, ko gliemene pēc tam apaudzējusi ar biežāku vai plānāku perlamutra slāni. Savukārt mākslīgās pērles gliemeni pat acīs nav redzējušas un ir izgatavotas rūpnieciski: stikla vai plastmasas pērlītes vienkārši ir vēl un vēl mērktas un mērktas specialās lakās.

Kur pazudušas dabīgās pērles? Viss ļoti vienkārši — tās ir grūti iegūstamas un turklāt ļoti reti ir perfektā krāsā un formā. Tirgū dominē kultivētās pērles, kuras tad arī nosaka standartu — krāsu, izskatu, formu, izmērus, bet dabīgās pērles, ja tās vērtē pēc šiem standartiem, iepaliek. Mūsu dienās tikai zinātāji un patiesi novērtētāji iegādājas dabīgo pērļu virtenes par tādu cenu, kāda par tām tiek prasīta. Piemēram, 2007. gadā izsolē Ņujorkā dubulta dabīgo barodas

pērļu (diametrs no 9,47 līdz pat 16,04 milimetriem) virtene tika pārdota pat par vairāk nekā septiņiem miljoniem dolāru, bet tas gan arī ir pasaules rekords.

Kad tas viss tik ļoti mainījās? Visu pērļu pasauli pārveidoja viens austrālietis un trīs japāņi, no kuriem zināmākais neapšaubāmi ir nūdeļu meistars dēls Kokiči Mikimoto, kurš 1916. gadā patentēja tehniku, kā palīdzēt gliemeni izaudzēt apaļas pārles. Tas nāca īsti laikā — pasaules pērļu mednieki gliemeņu dabiskos laukus bija gandrīz pilnībā iznīdējuši, bet Persijas līča iedzīvotāji, kas agrāk bija vieni no zināmākajiem pērļu zvejniekiem pasaulē, aptvēra, ka strādāt naftas ieguvē ir daudz perspektīvāk.

Kā rodas pārle? Dabisko pērļu gadījumā kāds sīks parazīts vai smilšu graudiņš, vai akmentiņš, vai vēl kaut kas tamlīdzīgs iekļūst gliemenē, un, ja nabaga molusks to nespēj izspļaut, viņš niezozo svešķermeni pamazām iekapsulē perlamutra čauliņā. Čauliņa aug slāni pēc slāņa, un rodas pārle. Kultivētās — *cultured* — pārles ir tieši tādā pašā dabiskā veidā izaugušas pārles, atšķirība tikai tā, ka gliemenē nu jau cilvēks ir ievietojis objektiņu, kas tiek apaudzēts ar perlamutra slāni.

Šis objektiņš parasti ir apaļa mākslīga priekšmeta pērlīte/bumbiņa/lodīte, kam pievienots mazs moluska mantijas gabaliņš, lai veicinātu attiecīgo sekrētu izdalīšanos. (Ja veikalā redzat jauki neregulāras formas pārles, to radišanā, visticamāk, ir iztikts bez lodītes — tikai mantijas gabaliņš vien.) Paiet vismaz divi trīs gadi, līdz lodīte apaug ar pietiekami biezu perlamutra slāni, taču alkās pēc ātrākas peļņas pašlaik tā gliemenē reizēm tiek paturēta tikai dažus mēnešus. Tehnoloģijas tiek aizvien uzlabotas, pārles kļūst aizvien apaļākas un perfektākas, taču vispārējie dabas likumi nemainās: jo ilgāk pārle paliek gliemenē, jo vairāk izredžu, ka kaut kas noies greizi un pārle nebūs ar vēlamo perfekto formu un spīdumu.

Kā nezinātājs amatieris var atšķirt dabīgās pārles no kultivētājām? Tā droši — nekā, bet, protams, var pievērst uzmanību krāsai

(dabīgās pērles ir krēmīgākas), pērļu virtenes salikumam (dabīgās pērles bija ļoti grūti salasāmas vienādā lielumā, tā ka atšķirības būs acīm redzamas) un pērļu formai (dabīgās pērles tikai ļoti retos gadījumos bija ideāli apaļas). Tad vēl, ielūkojoties pērles izurbtajā caurumā ar lupu, var saskatīt robežu, kur sākas perlamutra slānis. Ne katrā pērlē, bet vienā no dažām noteikti. Arī paša cauruma izmērs daudz ko izsaka — dabīgās pērles tika vērtētas arī pēc svara, tāpēc tām vienmēr ir mēģināts izurbt iespējami tievākus caurumiņus, lai šo svarīgo masu nezaudētu.

Speciālisti pērļu vērtības un izcelsmes noteikšanai izmanto arī ultravioleto gaismu un infrasarkanā starojumu, pat rentģenu un refraktometru, bet tas, protams, nav parastajam pircējam domāts. Arī pretējā nometne nesnauž, ar pērlēm izstrādājot visdažādākās blēdības, — tās ievasko, pulcē, apstrādā ar ķīmikālijām, pat ar epoksīda sveķiem, balina, krāso, karsē, pakļauj radiācijas iedarbībai, injicē tajās metālu šķīdumus...

Ar vārdu sakot, kad mūsu dienās juvelieri runā par īstām pērlēm, viņi ar to domā kultivētās pērles, un tās no pavisam, pavisam mākslīgajām jau var atšķirt salīdzinoši vienkārši. Lai cik dīvaini, tomēr vislabākā pērļu pārbaudīšanas metode ir... ar zobiem. Paņemiet pērli un maigi slidiniet to pār savu prickšzobu apakšmalu — neīstā pērle šķītīs pilnīgi gluda, kamēr īstā (vienalga, kultivētā vai dabīgā) pērle būs viegli, viegli negluda, ieraupja.

Tas, par ko vajadzētu padomāt, izvēloties lētāku vai dārgāku pērli (vai kaklarotu, vai vēl nezin ko), ir — cik ilgi tā paliks tik skaista kā pirkuma brīdī. Pirmkārt, par pērli tiešām ir jā rūpējas, jo apkārtējā vide to var ietekmēt diezgan nepatīkamos veidos. Iemetiet pērli ctiķī, un tā izšķīdīs. Lieciet pērlei regulāri saskarties ar krēmu un smaržu atliekām, un tā zaudēs sākotnējo maģisko spīdumu. Mētājiet pērli, kur un kā pagadās, un rēķinieties, ka, ja tai būs bijis plāns perlamutra slānis, pēc kāda laika jūsu auskari vai kaklarota kļūs blāvi un

plankumaini. Noskopoieties, un visdrīzāk jūs tiksiet pie kādas astoņmēnešu (laiks, ko bumbaņa pavadījusi gliemenes ķermenī) kultivētās pērlītes — pietiekami lielas, pietiekami skaistas, bet noteikti ne ilgmūžīgas.

Līdz ar to, pērkot kaut ko, kam ir kāds sakars ar pērlēm, apņēmieties pērli visos iespējamajos rakursos, attālumos, apgaismojumos. Paripiniet, noslaukiet. Pievērsiet uzmanību spīdumam, perlamutra slāņa biežumam, krāsai, formai, izmēram, virsmas perfekcijai. Zināt, no kā rodas pērles mistiskais spīdums? Gaisma ceļo cauri daudzajiem (kā tam vajadzētu būt) perlamutra slāņiem, atstarojas, atkal un atkal atstarojas. Jo vairāk slāņu, jo redzamāks un krāšņāks spīdums...

Bet vispār — atslābstiet. Jūs nekad nenovērtēsiet pērli tā, kā to māk profesionāļi. Un jūs vienmēr vairāk vai mazāk pārmaksāsiet, jo pārdevējiem arī no kaut kā ir jāpārtiek. Tāpēc izbaudiet. Priecājieties. Atcerieties, ka ir visādas pērles visādiem vecumiem un visādām vajadzībām. Nopērciet, piemēram, vienu dārgu pērli, ko mājās iestrādāt gredzenā vai kaklarotā vai vienkārši novietot uz spilventiņa mazā dārglietu kastītē un priecāties par tās nepārejošo skaistumu. Nopērciet riekšavu mazu, lētu pērlīšu, ko mājās pasijāt no plauksta plaukstā un atcerēties piedzīvoto.

Kādu tieši pērli izvēlēties? Pērles pastāv gandrīz visas iespējamās krāsas — no baltas līdz melnai, bet pa vidu — zaļas, zilas, rozā, violetas, sudrabkrāsas, dzeltenas... laikam nav tikai sarkanu. Dienvidjūras pērles, ko rada sālsūdens gliemene *Pinctada maxima*, ir kultivēto pērļu karalienes — ļoti lielas, ļoti baltas, ļoti apaļas. Visvisvklasiskākā mūsdienu pērle, japāņu *akoya*, ir balta, perfekti apaļa sālsūdens (ir arī saldūdenī augušas) kultivētā pērle.

Savukārt uzreiz pēc tam rangā nāk Taiti un Kuka salu melnās pērles — ļoti īstas, ar ļoti biezu perlamutra slāni, maģisku dziļuma sajūtu radošas. Mazākās ir apmēram septiņus milimetrus diametrā, bet absolūtais rekords ir divdesmit pieci milimetri. Taiti melnās —

kaut patiesībā tās ir visdažādākajās nokrāsās — pērles ASV tirgū parādījās tikai divdesmitā gadsimta septiņdesmitajos gados: *Harry Winston* juvelieri tās pirmoreiz ieraudzīja un nekavējoties iegādājās visas divdesmit tobrīd piedāvātās pērļu virtenes.

Tiesa, nav ko gaidīt, ka Taiti melnajām pērlēm būs nevainojami gluda virsma — tā gadās ārkārtīgi reti, tāpat kā perfekti apaļas pērles. 14—17 milimetru un lielākas melnās pērles gadās ļoti reti, toties klasiskām Taiti melnajām pērlēm perlamutra slāņa biezums ir vismaz milimetrs, bieži vien arī divi, kas nozīmē, ka jūsu dzīves laikam ar to pilnīgi noteikti pietiks un vēl bērniem arī...

Šķiet, jaukā Frašonas kundze varētu stāstīt vēl un vēl, un vēl, bet gluži kā smaržu veikalā, kur pēc sestās vai septītās pudelītes paostīšanas visas nākamās smaržo vienādi, jo uztveršanas spēja ir “uzkārusies”, man šai dienai pietiek: pateicībā par lekciju iegādājos padārgus auskariņus ar neregulāras formas pērlēm un uz atvadām izpelnos uzslavu par to, ka kaut ko no visa stāstītā esmu arī ņēmis vērā.

Savukārt pāris nedēļu vēlāk, jau kādā Rarotongas galvaspilsētas veikaliņā iegādājoties palielu pērli “atmiņai no Kuka salām”, es pārlicinos, ka Frašonas kundzes stāstītais tiešām kaut kur ir aizķēries. Bez īpašām grūtībām no cenas nokaulēju trešo daļu, norādot uz pērles defektiem un jaukajam pārdevējam — vienlaikus arī veikala saimniekam, pērļu vērtētājam, uzpircējam un kam tik vēl ne — paskaidrojot, ka vispār jau es labi saprotu, kādu viduvēju mantu pārku, taču man ir savi iemesli tā darīt. Mani argumenti tiek uzklauti bez kādiem protestiem — laikam kāda daļa patiesības tajos patiešām ir...

Taču, protams, ceļojums pērļu valstībā nebūtu pilnīgs bez došanās turp, kur tās rodas. Sasodīto avioreisu — pareizāk, to neesamības — dēļ man tā arī neizdodas aizlidot uz Manihiki salu, kur pērļu zvejnieki joprojām darbojas arī pēc sentēvu metodēm. Klasiskās *Book of Pearl* autori tās apraksta šādi: “Pērļu gliemeņu un pērļu

vākšana ir galvenais rūpals pusamfibijām — iedzimtajiem simtos palmu kronētu un viļņu putu skautu salu dienvidu Klusajā okeānā, kuras ierasti zināmas kā Dienvidjūras salas. To vidū vispazīstamākās ar pārļu zvejošanu ir Tuamotu salas, Sabiedrības salas, Marķīza, Fidži salas, Penrina vai Tongareva un Jaunkaledonija. [..]

Gatavojoties niršanai, iezemietis vairākas minūtes sēž, rokas nokāris pār ceļiem, un dziļi ieelpo un izelpo. Tad viņš kārtīgi ieelpo un pārveļas pār laivas malu, līdz apmēram piecu metru dziļumam grimst ar kājām pa priekšu, tad paliecas uz priekšu un turpina ieniršanu ar galvu pa priekšu. Nonācis līdz jūras dibenam, viņš turpina savu maršrutu jau horizontāli, peldot cieši virs gultnes un apmēram trīsdesmit metru garā maršrutā meklējot gliemenes. Pēc tam viņš atsperas no zemes un strauji dodas augšup, kur alkaini ievēl gaisu. Gadās, ka no deguna un mutes nopil pa kādai asins lāsei. Vienas ieniršanas loms — bicīti vien nekas un ļoti reti vairāk par vienu gliemeni.”

Picraduši pie ūdens kopš bērna kājas, šie cilvēkveida ūdri peldot visu dienu, it kā tikai pastaigātos, bez kādiem palīglīdzekļiem spējot ienirt pat piecdesmit metru dziļumā un zem ūdens pavadīt gandrīz trīs minūtes. Dienvidjūras salu un it īpaši Penrinas un Tuamotu grupas iedzimtie bez šaubām esot vislabākie nirēji pasaulē un arī izcili peldētāji, piemēram, kāda brūna sieviete četrdesmit stundu peldējusi pa bangainu jūru ar savu bezpalīdzīgo vīru uz muguras. Bet, kad vēl viena niršanas diena garām, savāktās gliemenes tiek atvērtas, un tā esot liela veiksmē, ja kaut vienā ir kaut kas pārlei līdzīgs. Vidusmēra pārļu nirējs pa visu mūžu savācot tikai dažas riekšavas pārļu, un lielākās parasti neesot ne skaistas, ne apaļas.

Tas, kas ir manu iespēju robežās, — vēl pirms došanās uz Pitkēnu izbrīvēt laiciņu Gambjē arhipelāgā, lai aiztrauktos uz kādu pārļu fermu. Pēc tam, kad mūsu lidmašīna no Taiti piezemējas uz skrejceļa, kas izbūvēts arhipelāga Totneni saliņā, un mēs ar kuģeli

apmēram pusstundas laikā nonākam līdz arhipelāga centrālajai — Mangarevas — salai, visa grupiņa lielā vienprātībā aizņo pa Rikiteas centrālo un būtībā vienīgo ielu laicīgo un garīgo mantu meklējumos.

Laicīgo — jo šī ir pēdējā vieta, kur iespējams iegādāties tādas kuģojumam nepieciešamas mantas kā ūdeni, alu un ko stiprāku. Garīgo — jo arhipelāga salu iespaidīgās katoļu baznīcas un katedrāles ir slavenāko Franču Polinēzijas objektu skaitā. Katoļu misioņāri te ieradās 1834. gadā un turpmāk uzskatīja arhipelāgu par kaut ko līdzīgu savai karaļvalstij — tik ļoti, ka viņu vadoni 1871. gadā no šejienes vienkārši izraidīja. Taču baznīcas, kuras pēc saviem mērogiem piederētos ne jau nu salu grupiņai ar apmēram pusotru tūkstoti iedzīvotāju, bet kārtīgai lielpilsētai, ir palikušas un tiek uzturētas pieklājīgā kārtībā.

Vēl jau te būtu šis tas apskatāms. Piemēram, no Mangarevas līdz bēdīgi slavenajam Mururoa atolam ir tikai četri simti kilometru, un Francijas kodolizmēģinājumu laikā Mangarevā bijušas uzbūvētas pat īpašas patvertnes, kur glābties no radioaktīvajiem nokrišņiem, — nebūtu slikti kādu no tām atrast un apētīt. Bet es lecu jau iepriekš sarunātajā motorlaivā, un mēs šaujāmies uz tuvējo pārļu fermu — laika nav daudz, augstākais trīs stundas.

Īstenībā nekā daudz no fermas te nav, vismaz virs ūdens ne. Lagūnā kādu gabaliņu no krasta slejas aplupusi, uz pāļiem uzbūvēta koka ēciņa ar skārda jumtu un steķiem, pie kuriem piesietas pāris mazākas laiveles un mūsu motorlaiva. Savukārt par īstajiem fermas apmēriem liecina pludiņu (lielākoties parastas plastikāta pudeles) rindas, kas stiepjas daudzu desmitu, varbūt pat simtu metru garumā. Tur apakšā tad arī ir visi ganāmpulki un to ganības, savukārt virs ūdens notiek tikai mazo gliemenišu sagatavošana pārļu iznēsāšanai un pēcāk — ražas novākšana.

Uzreiz ir skaidrs: darbs ir ķēpīgs, grūts, turklāt ar pilnīgi neprognozējamu iznākumu — salīdzinājumā ar šo nodarbi Latvijas lauksaimniekiem

ir izcili drošs, ne no kādiem ārējiem faktoriem gandrīz nemaz neatkarīgs bizness. Mūsdienu pārļu fermeris savas gliemenes — un Gambjē specialitāte ir melnlūpu gliemene — pats izaudzē, pats ievieto tajās kodolus, pats apkopj, pats novāc ražu, pats to izšķiro un pats arī vairāk vai mazāk sekmīgi pārdod.

Vispirms austeru mazuļiem ļauj vienu, divus vai trīs gadus paaugties, karājoties lagūnas ūdeņos garumgarās mezglotās virvēs, un tikai tad ķerties pie pērles veidošanas. Manas īsās vizītes laikā šī operācija arī notiek, un nav te nekā viegla un patīkama.

Zem skārda jumta, kaut visi logi un durvis vaļā, ir sasodīti sutīgi, pūstošo jūras atkritumu un gliemeņu palieku smaka ir neizturama, bet trīs dažāda vecuma sievietes te pavada visu dienu, atkal un atkal atkārtojot vienu un to pašu darbību kopumu: paņemt gliemeni, iestiprināt statīvā, atspiest vaļā, ar pinceti pareizajā vietā ievietot bumbiņu un audu gabaliņu, ļaut aizvērties un nolikt kaudzē pie jau apstrādātajām.

Tikko kaudzīte ir pietiekami liela, sākas nākamais posms — katras gliemenes vākā izurbj caurumu, ja ir paredzēts tās ielaist lagūnā, iesietas auklā, vai arī tās tiek ievietotas palielos matračveida tīklos ar kabatiņām (katrā tīklā — pāris desmiti gliemeņu). Appērļotās un droši fiksētās gliemenes nu tiek krautas laivā un aizvestas turp, kur tām arī būs lemts pavadīt atlikušo mūža daļu, cenšoties iespējami ātrāk apaudzēt ar perlamutra slāni nešpetni kniesošo un kasīgo svešķermeni miesā.

Ja gliemenei paveicas, šīs mokas ir galā jau pēc pusgada vai gada, ja nepaveicas — pēc pāris, trim gadiem, kad notiek lielā ražas novākšana. Man savām acīm to neizdodas skatīt, taču, spriežot pēc fermeru īsā stāsta, viss notiek apmēram tāpat, tikai, tā sacīt, pretējā virzienā: gliemeni atkal iestiprina statīvā, ar ķīlīti atspiež kārtīgi vaļā, tad saspiež tādu kā maisiņu, kas izveidojies tās ķermenī, un no tā izlec pērle.

Ja pārle ir izcili skaista, gliemenei ir cerība uz vēl otro dzīvi jeb vēl vienu iekšējās kasīšanās moku periodu, kā nu uz to paskatīties: tad gliemenē ievieto jaunu audu gabaliņu, jaunu bumbiņu, un tā atkal var doties pakarāties lagūnā. Tā gan notiek samērā reti, jo parasti līdz ar pārles izspiešanu gliemene dzīve ir beigusies: to vienkārši izplēš no vākiem, kuri pēc tam tiek izmantoti visādu ar perlamutru greznotu priekšmetu izgatavošanai.

Visiem, kuriem var ienākt prātā sākt just līdzīgi nabaga moluskam, gan var piebilst — savā īpatnajā veidā gliemenei mocītājiem tomēr atbilst. Lieta tā, ka gliemenei vispār ir diezgan trauslas un kaprīzas radības, kuras uz dažādām slimībām, vides pārmaiņām un citiem tai netīkamiem faktoriem reaģē ātri un principiāli — ņem un nekad nevēloties nomirst. Tā nu cilvēks virs ūdens mēnešiem un pat gadiem var tikai cerēt, ka gliemene neatgrūdis svešķermeni, ka pārle augs pietiekami kvalitatīva, ka gliemene nenaslims un nenomirs, ka neuznāks slimības, cunami, ūdens kvalitātes pārmaiņas vai vēl nezin kas. Nē, nav šai biznesā nekā viegla un jauka...

Katikatia

Jūs taču esat dzirdējuši, kā sanāca slavenajam kapteinim Džeimsam Kukam — nu, tam, kurš izkāpa krastā Havaju salās un kuru dusmīgie iezemieši nogalināja un apēda?

Patiesībā jau neapēda vis — vismaz ne iezemiešu izpratnē. Kuks arī iezemiešu acīs bija ar ārkārtīgi augstu, gandrīz vai dieva statusu, tāpēc ar viņa ķermeni nācās rīkoties atbilstoši noteikumiem, un proti — atdalīt kaulus no gaļas, kaulus svinīgi apbedīt, bet gaļu atdot radniekiem — tātad kuģu komandām.

Tikai tad, kad Kuka kolēģi ļoti sadusmojās, aplaktēja baru iezemiešu un nodedzināja viņu ciemu, tie saprata, ka kaut kas nav īsti kārtībā, izraka kaulus un atdeva eiropiešiem, kas šīs vārda burtiskā nozīmē mirstīgās atliekas pēc tam svinīgi apbērcēja jūrā.

Toties salā, kurā esmu ieradies, cilvēku ēšana ilgušus gadsimtus ir bijusi normāla parādība. Protams, cilvēka karbonāde nav bijusi ikdienas ēdienkartē, bet noteiktos apstākļos — ņam, ņam, un kā vēl. Nedaudz paradoksāli ir tas, ka šī sala ir lielākā un centrālā salu valstī, kurai dots tieši tā paša ne līdz galam apēstā slavenā pasaules apceļotāja un atklājēja vārds, — Kuka salās.

Cilvēku ēšanai te ir senas tradīcijas. Viens no deviņpadsmitā gadsimta slavenākajiem rarotongiešiem ir mūsu jau pieminētais misioņars Maretu, kurš bija viens no pirmajiem kristietībai pievērstajiem

iezmiešiem Takitumu ciltī un kura hronika *Maretu's Narrative* tiek uzskatīta par ļoti svarīgu Kuka salu vēstures avotu.

“MARETU. Misionārs no Nga-Tangiia, kurš mira 1880. gada 25. janvārī. Viņš tika uzņemts baznīcā 1833. gada 31. augustā un tad arī sāka Dieva darbu. Viņš palīdzēja svētajam tēvam misteram Pitmanam Dieva vārda mācīšanā Nga-Tangiia; un tas bija viņš, kurš uzbūvēja baznīcu Manaiasā un Manihiki salā. Pēc tam viņš kļuva par aizgādni baznīcai Nga-Tangiia, Rarotongā. Dieva darbā viņš bija iesaistīts 47 gadus,” vēsta misionāra kapa plāksne, kuru man gan atrast neizdodas.

Pati Ngatangiias baznīca gan joprojām ir savā vietā — iepretim vēsturiskajai Avanas ostai — un ir bieži un kupli apmeklēta, kaut ne tik kupli kā kādreiz, kad šurp pielūgt Dievu nāca arī Matavcras un Titikavekas ciemata ļaudis, līdz beidzot viņu vadoņi nolēma uzbūvēt paši savas baznīcas. Desmit diakoni, sešdesmit pastāvīgie draudzes locekļi, trīsdesmit svētdienas skolas mācekļi, trīsdesmit draudzes locekļi — jaunieši, apmēram astoņdesmit citu regulāru un čaklu apmeklētāju.

Svētdienas rīta agrais dievkalpojums — sešos no rīta, galvenais dievkalpojums — desmitos, vakara dievkalpojums — piecos pēcpusdienā. Un tad vēl visādi papildu dievkalpojumi: *Teretere Apii Sabati* — maija un novembra trešā svētdiena, *Teretere Mapu* — februāra un augusta trešā svētdiena, nacionālā korāļu diena — 26. oktobris, Rarotongas korāļu diena — 25. jūlijs, baznīcas parāde — katra mēneša otrā svētdiena no februāra līdz novembrim.

Baznīcas ēka gan nav tā, kas bija Maretu laikos, — baznīca šeit tika uzcelta jau aptuveni 1824. gadā, bet dieviņam kaut kas tajā visā nepatika. Pirmo baznīcas ēku nopostīja viesuļvētra, otro — ugunsgrēks, tad tika uzbūvēta trešā ēka — lielāka par pašreizējo, bet 1911. gadā viesuļvētra nopostīja arī to. Kopš tā laika gan nekas traks nav gadījies — lai gan pēdējās ēkas būvniecības laikā tika nopostīta blakus

kapsēta, no kuras pieminekļiem, kapu plāksnēm u.tml. tika izbūvēti jaunās baznīcas pamati un grīda. Iespējams, tieši šī praktiskā iemesla dēļ arī nespēju atrast Maretu kapiņu.

Toties vietējā bibliotēkā diezgan viegli atrodu Maretu dokumentālos stāstiņus par vietējiem kanibāliem. Un tiem, šķiet, var droši ticēt, jo arī autors atzīst, ka ir gadījies nogaršot cilvēka gaļu: “Es pats esmu redzējis sava tēva cilvēku krāsni. Es pats esmu redzējis kanibālismu, jo daži no mūsu ģimenes deva mums ēst cilvēka gaļu no šīs krāsns un ieteica mums nekad neaizmirst, ka ir nepieciešams atriebties.

Daži cilvēki teic, ka kanibālisms Rarotongā ir, pateicoties aizgūtai kārei uz cilvēka miesu. Tas tā nav. Tas bija sakarā ar atriebības aktiem, ka tika ēsta cilvēka miesa. Ariki, augstajiem virsaišiem, nekad nebija krāšņu cilvēka gaļai; tādas bija tikai karotājiem un tiem, kas zemāki par virsaišiem. Ariki nenolaidās līdz cilvēka miesas ēšanai, viņi neatbalstīja šādas darbības.

Neviens neēda cilvēka miesu miera laikā; tikai, kad bija karš. Ēst cilvēka miesu miera laikā — tas bija nopietns pārkāpums pret virsaišiem, un ikviens cilvēks par šādu pārkāpumu tiktu sodīts. Gadījumā, ja kāds cilvēks miera laikos otru nogalināja, lai pamielotos, ariki sūtīja savu karere (ziņnesi), lai ziņotu, ka ķermenis ir jānodod dieva Tangaroas svetvietai par upuri šim dievam un tā vietā mielastam jānodod cūkas, jo ēst cilvēka miesu miera laikā ir ariki likuma pārkāpums.

Iemesls, kāpēc šie cilvēki tika nogalināti un apēsti, bija atriebība. Kad tika noslēgts miers, cilvēku ēšana beidzās, bet, kad karš atjaunojās, cilvēku miesa atkal tika ēsta. Pēc kaujas Takitumu cilts vienmēr sapulcējās Pu-kuru-vaa-nui. Pēc lūgšanas dieviem nogalināto ķermeņi tika nogādāti uz Vacrota un Paetā ierakti zemē. Ķermeņi šajos caurumos zemē tika atstāti divas dienas, kamēr tie kļuva mīkstāki un kamēr karotāji ieradās galvenajā mielasta vietā, kad ķermeņi tika izvilkti no bedrēm un apēsti, jo tie bija to cilvēku ķermeņi,

pret kuriem tika vērsta atriebība. Ja cilvēks bija nogalināts un neviens viņu neienīda, viņa ķermenis tika aprakts un netika apēsts...”

Tiesa, ir bijušas reizes, kad cilvēki te ir ēsti ne tikai augsti idejisku apsvērumu dēļ, bet arī vienkārši tāpēc, ka ir ļoti sagribējis — lūk, tepat bibliotēkā atrasts Hovarda Henrija stāstiņš no viņa *Collection of Historical Stories from the Cook Islands* par gastronomiski izlēmīgo rarotongieti Tupu, vīru, kurš apēda savu sievu nemaz ne tik sen — pirms nieka pārsimt gadiem:

“Šis pāris laikam dzīvoja Rarotongā, Takitumu, un Tupa paveica šo briesmu darbu starp 1800. un 1810. gadu. Deviņpadsmitā gadsimta vidū salā vēl bija daudz cilvēku, kuri atcerējās Tupu un Rao un varēja misionāriem un citiem parādīt, kur atrodas viņu mājas paliekas.

Dzīves laikā Tupa tika uzskatīts par labu zvejnieku un čaklu strādātāju, kamēr Rao bija labi zināma saistībā ar spēju sacerēt dziesmas un radīt mūziku. Viņu uzskatīja par ļoti artistisku un radošu personu.

Pāris dzīvoja labi un nebija strīdīgs. Šķita, ka viņi dzīvo saticīgi, un tie, kas pāri pazina, stāstīja, ka viņi dzīvoja saprātīgā harmonijā viens ar otru. Viņiem nebija savu bērnu, bet ar viņiem dzīvoja Tupas māsa, kas bija invalīde. Viņa strādāja mājā un palīdzēja ar ēst gatavošanu un citiem pienākumiem. Viņa nebija apgrūtinājums ne Tupam, ne Rao.

Iemesls, kāpēc Tupa nogalināja un pēc tam apēda savu sievu, bija tas, ka pēc tam, kad viņš noskuva viņai matus, Tupu iespaidoja viņas galvas “baltums”, un rezultātā... viņš iekāroja “apēst viņas galvu”. Un tas ir tieši tas, ko viņš izdarīja.

Tupa pēc sievas matu noskūšanas to paziņoja pilnīgi nopietni, bet Rao uztvēra viņa vārdus kā joku un atbildēja: “Dari, kā tu vēlies, manu vīriņ.”

Tupa sagatavoja zemes krāsni, atveda sievu apskatīties, un tikai tad viņa saprata, cik viss ir nopietni, bet bija jau par vēlu. Tupa piesēja sievu pie koka, pabeidza sagatavošanās darbus, viņai noskatoties un

velti lūdzoties apžēlot, un tad Rao turpat, piesietu pie koka, māsas acu prickšā nožņaudza, sadalīja gabalos, uzcepa un apēda, cik vien lida vēderā.

Nākamajā dienā idille beidzās — par notikušo no Rao māsas uzzināja viņas brāļi, atrada Tupu, kurš nomaļā vietā ieturēja brokastis, un viņu uz vietas nogalināja. Un ne tikai nogalināja, viņi apraka savas māsas atliekas, tad uzcepa Tupu un savukārt apēda viņu!”

Pašlaik par šādām šausmu lietām, protams, neliecina pilnīgi nekas — Kuka salās galvenā ekonomikas nozare ir tūrisms, un atbraucēju labsajūtai šeit ir pakārtots absolūti viss. Nekādu briesmu, nekādu apdraudējumu, visa Rarotongas piekraste ir sētin nosēta ar mājvietām un ēstuvēm ikvienam maka biezumam, automašīnu un mopēdu — tie ir vispopulārākais pārvietošanās līdzekļi — nomas punkti ir uz katra soļa, netrūkst ne veikalu, ne izklaides vietu, viss ir ērti un tepat blakus.

Šī ir jau kārtējā kalnainā sala, kur visa cilvēku daļa ir novietojusies šaurā krasta garoziņā. Rarotongas kopplatība ir sešdesmit septiņi kvadrātkilometri, bet visi trīspadsmit tūkstoši iedzīvotāju saspiedušies labi ja puskilometru platā līdzenajā piekrastes joslā. Vienīgā atšķirība no citām līdzīgām salām — garoziņas salīdzinošais platums ir devis iespēju ap lielāko daļu salas izbūvēt veselus divus ceļus.

Gar okeāna malu vijas mūsdienu šoseja *Ara Tapu* — Svētais ceļš, savukārt dziļāk salas iekšienē ir daudz grubuļainākais *Ara Metua* — Senais ceļš, kas esot pastāvējis jau vienpadsmitajā gadsimtā. Braucot pa Svēto ceļu, jūs redzat, ja tā var teikt, salas fasādi — kūrortus, suvenīru veikalus, miniatūrās degvielas uzpildes stacijas.

Tepat ir arī lielākā daļa dažādo kapiņu, Kuka salu parlamenta ēka vienstāva baraku paskatā, karalienes pārstāvja rezidence un Punanga Nui tirgus, kurš reizi nedēļā atdzīvojas no letargiskās snaudas. Toties Senais ceļš ir normāls, simpātisks lauku celiņš, kura malās

nekas būtiski nav mainījies vismaz gadu desmitiem. Savukārt tālāk salas kalnainajā iekšienē ved tikai takas, kas vietumis izrotātas ar norādēm par cunami evakuācijas maršrutiem.

Arī šajā salā iedzīvotāju nekļūst vairāk, drīzāk jau pilnīgi pretēji. Kuka salās dzīvo nepilni divdesmit tūkstoši cilvēku, no kuriem deviņdesmit procenti dzīvo salu dienvidu grupā, bet no tiem divas trešdaļas — Rarotongā, savukārt ziemeļu grupā dzīvojošo jau ir maz un kļūst tikai mazāk.

Bet pavisam baiss skaitlis ir cits: tā kā Kuka salu iedzīvotājiem ir Jaunzēlandes pases, kas viņiem ļauj dzīvot un strādāt ne tikai Jaunzēlandē, bet arī Austrālijā, vismaz četrreiz vairāk salinieku — četrreiz vairāk nekā pašreizējais salinieku skaits!!! — ir devušies strādāt un dzīvot uz Jaunzēlandi, Austrāliju, Franču Polinēziju vai vēl tālāk.

Smagi vilsies tie, kas šurp dosies eksotikas meklējumos, — tādas te vienkārši nav. Te ir nedaudz citas krāsas cilvēki, kas, kā jau saliniekiem pieklājas, dzīvo mierīgu salu dzīvi, no rītiem ceļas vēlu, siltos vakaros iedzer alu, labi zina, ka viss notiks tad, kad tam lemts notikt, taču visādi citādi dzīvo diezgan rietumniecisku dzīvīti. Pat klaiņojošo suņu, pateicoties Esteres Hanijas fondam, te ir neparasti maz.

Laulātais pāris, kura nelielajā puspansijā es mitinos, ir gana tipisks vietējā dzīvesveida paraugs, lai gan nav vietējie. Jau krietni gados esošais Rudijs Akino un viņa dzīvesbiedre Kanoe Heidi 2008. gadā uz šejieni pārcēlušies no Havaju salām.

Rudijs spēlējis havajiešu mūziku kopā ar grupu gan šur, gan tur, it kā uzstājies pat Baltajā namā pašam Dž. F. K. (vismaz leģenda tā vēsta), bet tagad ceturtdienu vakaros pēc pussešiem spēlē *Aro'a Beachside Inn* salas rietumu pusē, kur noteikti ir vienu vakaru jāpasēž, jāiedzer alus un jānoskatās saulriets.

Savukārt pārējo laiku laulātais pāris pavada, nedaudz uzkopjot savu pludmales strēķīti, kur kārtējais ciklons visus korāļļu gabalus ir samētājis pa savam prātam, kraujot kaudzē nokaltušās palmu lapas,

mēģinot citā virzienā aizsūtīt skudriņu kolonnas, sašķirojot viesu atstātos atkritumus, reizi nedēļā aizbraucot uz tirgu, vakaros sēžot verandā un iedzerot kādu alu.

Ar vārdu sakot, tuvākā kaut jel kāda eksotika šeit ir Palmerstonā — koraļļu atoliņā tikai piecdesmit piecus kilometrus no Rarotongas. 1863. gadā šeit no Manuaes ieradās kuģa galdnieks Viljams Mārsterss ar divām polinēziešu sievietēm, kam pievienoja vēl trešo un nākamojos trīsdesmit sešos gadus radīja īstu Palmerstonas salas dinastiju. Vēl pašlaik salā ir trīs galvenie klani, kuri visi ir Mārstersi, un ne mazums Mārstersu ir izkaisīti pa visām Kuka salām un vēl tālāk.

Ja ar to ir par maz, tad eksotika jāmeklē vai nu steidzīgā un ne pārāk turīgā cilvēkam neaizsniedzamajās ziemeļu grupas salās, vai arī... nu, protams, tai pašā Rarotongas bibliotēkā. Labi saprotamu iemeslu dēļ es izvēlos pēdējo un aši vien sameklēju vēl vienu, iespējams, visbaisāko stāstu par bērnu ēdeju Katikatiju:

“Katikatia bija ļoti ļauna sieviete. Daži pat uzskata, ka viņa bija visļaunākā sieviete, kas jebkad dzīvojusi Kuka salās. Viņas darbi bija briesmīgi, un viņa bija vissliktākā visu laiku sieviete, un ne velti viņu sauc par ļauno raganu, un ne velti viņas vārds nozīmē — “kod, kod”.

Viņa bija pavecāka sieviete, kas viena pati dzīvoja alā salas ziemeļu daļā. Cilvēki viņu bieži redzēja sēžam uz klints netālu no mājas, sukājot savus garos matus ilgi jo ilgi. Viņa bieži vien nevainīgi uzsmaidīja garāmgājējiem, un tie atbildēja tāpat ar smaidu. Nevienam viņai nedarija pāri, bet neviens arī par viņu nelikās ne zinīs. Viņa bija viena un vientuļa, dīvainā kārtā viņai nebija nekādas ģimenes, kas Kuka salās ir būtībā neiespējami. Katikatia bija vientuļa, nekaitīga, paveca sieviete, kuras dzīve un liktenis nevienu neinteresēja.

Katikatiai ļoti patika bērni. Kad vien kāds mazs bērns devās garām viņas mājai, sieviete to maigā, mīļā balsī sauca pie sevis. Kad bērni atsaucās, sieviete viņus nosēdināja blakus alas priekšā un sāka ķemmēt viņu matus. Un jāteic, ka Katikatia bija izcila matu

ķemmētāja — viņai bija īsta vanagacs uz utīm un gnīdām, kas dzīvoja bērnu matos. Citu pēc citas viņa tās izķera un — knak! — saspieda ar saviem priekšzobiem.

Katikatia ķemmēja, koda un pa vidu drusku uzdziedāja vienkāršu dziesmiņu: “Katikatia Katia, — Katikatia kož, Kutukutua Kutua, — Visas mazās galvas utis. Katikatia Katia, — Katikatia kož, Kutukutua Kutua, — Visas mazās galvas utis.”

Bieži vien bērni Katikatias klēpī sēdēja stundām ilgi, un laiku pa laikam kāds arī sāka iemigt. Kad Katikatia to redzēja, viņa sāka dziedāt dziesmiņas otro pantiņu: “Moe, moe, moea, — Sapņo savos sapņos, Amiamia Amia. — Saldais saldumiņ. Moe, moe, moea, — Sapņo savos sapņos, Amiamia Amia. — Saldais saldumiņ.”

Daudzi bērni neaizmīga un pēc kārtīgās izķemmēšanas skrēja atpakaļ uz mājām. Taču laiku pa laikam kāds bērns tā arī aizmīga vecās sievietes klēpī.

Un tad bērni salā sāka pazust. Mēnesī vidēji bez kādām pēdām pazuda pa vicnam bērnam. Ģimenes meklēja, meklēja, meklēja, bet neatrada ne mazākās pēdas. Bērni vienkārši izgaisa.

Šis cilts vadonis bija Makca Ariki, un vienudien pazuda arī viņa mazā māsasmeita Ema. Taču sākumā Makea Ariki neko īpaši neuztraucās, jo viņš taču bija Ariki un bija pārliecināts, ka dievi aizsargās arī viņa radniekus — arī pavisam maziņus.

Taču Ema mājās nepārnāca arī pēc trim dienām, un tad nu Makea Ariki nobažījās. Viņš norikvoja divus savus pieredzējušākos karotājus — Ungu un Karai — doties Emas meklējumos un viņu atrast. Ariki viņiem skaidri pieteica — meklēt tik ilgi, kamēr viņi atradīs mazo Emu un atvedīs mājās.

Unga un Karai apceļoja visu Rarotongu, viņi apmeklēja visus ciematus un aprunājās ar ikviena klana un ģimenes pārstāvjiem. Bet neviens nebija redzējis mazo Emu, un nevienam arī nebija nekādu ziņu par viņu.

Karotāji pat izstaigāja salas centra kalnus, ieskatījās visās neapdzīvotajās vietās, viņi apskatīja visas bērnu iemīļotās rotaļu un pel-dēšanās vietas, bet neka. Neko nepanākušiem, viņiem nācās ar nokārtām galvām atgriezties mājās.

Viņi jau tuvojās Makea Ariki ciematam, bet nebija vēl izdomājuši, ko tad teikt virsaitim. Taču pa ceļam viņi gāja garām Katikatias alai un pamanīja lielu mango koku, kas bija pilns ar gataviem augļiem. Abi karotāji piemirsa savu skumjo stāvokli, uzkāpa kokā un sāka ēst augļus.

No zaru augstuma viņi redzēja, kā Katikatia sēž pie alas ar mazu bērnu klēpī, ķemmē tam matus un dzied savu dziesmiņu. Nekadu īpašo uzmanību viņi šim skatam nepievērsa — visi salā zināja, ka vecajai sievietei patik mazi bērni.

Karai ieteicās, ka viņi varētu arī Katikatiai pajautāt, vai viņa nav redzējusi mazo Emu. Ungam tā šķita ļoti laba doma, tā ka viņi nokāpa no koka... un bija bezgala izbrīnīti, jo pa šo īso brīdi sieviete ar bērnu bija pazudusi.

Abi vīrieši tuvojās alas mutei un pēkšņi izdzirdēja no tās dziļumiem kādas aizdomīgas skaņas. Viņi klusi devās dziļāk alā un tumsā ieraudzīja briesmīgu ainu. Katikatia stāvēja pie iekurtas uguns, bet blakus zemē gulēja tā paša mazā bērna ķermenis. Bērna galva bija sasista un asiņaina, bērns acīm redzami bija miris.

Abi vīrieši ar šausmām skatījās, kā vecā sieviete sarušina ogles, tad, skandējama kādu jaunu dziesmu, ar akmens cirvi nocērt bērna ķermenim kāju un uzmet to cepties. Pēc tam viņa pie sevis nomurmināja, ka pārējo ķermeni apraks un apēdis vēlāk.

Ungam un Karai kļuva slikti — viņi iebrāzās alā. Vecā sieviete bija ļoti izbrīnīta, ieraugot abus karotājus, un viņas acis iedegās naidis. Katikatia sāka nikni šņākt, un, atverot muti, viņas zobi sāka augt aizvien garāki un garāki. Arī viņas nagi sāka izskatīties pēc istiem zobieniem, bet viņas garie mati izslējās gaisā uz visām pusēm.

Unga un Karai metās vecajai sievietei virsū, bet viņa trieca savus matus Karai sejā un, izmantojot pārsteigumu, ietrieca viņa vēderā savus garos nagus līdz pašam galam. Karai iekliedzās sāpēs un nokrita zemē, lokoties agonijā.

Tad Unga satvēra savu šķēpu un, rūpīgi nomērķējis, ietrieca ieroci sievietes ķermenī ar tādu spēku un precizitāti, ka tas izdūrās cauri. Taču Katikatia nenomira — viņa nenokrita zemē un vispār neko neizrādīja. Šķita, ka vecā sieviete kļūst tikai spēcīgāka, mežonīgi metoties virsū Ungam.

Taču karotājs paķēra Karai šķēpu, paspēra soli sānis un ietrieca šķēpa asmeni Katikatias denīšos. Ragana sastinga un pēc mirkļa sabruka zemē. Viņa bija mirusi, vēl pirms ķermeņa saļīma.

Tad liķis sāka mainīties. Viņas mati izkrita, izbira arī zobi un nagi. Unga vairs nekavējās — viņš paķēra vecās sievietes akmens cirvi un ar vienu cirtieni nocirta viņas galvu. Tad viņš to satvēra un iemeta ugunskurā, bet pēc tam arī pārējo ķermeņa.

Tad Unga piecēla ievainoto biedru un atgriezās ciematā, kur pastāstīja Makea Arika visu, kas bija noticis. Unga pastāstīja, ka tā ir bijusi Katikatia, kas vainīga bērnu pazušanā, un ka viņa ir nogalinājusi bērnus un apēdusi. Noteikti arī Emu Katikatia bija nogalinājusi un apēdusi.

Katikatia vai Rarotongas ļaunā ragana nu bija mirusi, bet vieta, kur viņa bija dzīvojusi un pastrādājusi tik daudzus noziegumus, joprojām pastāv. Taču neviens tur neiet, pat tuvumā ne. Katikatia jau pati bija ļoti slikta, bet viņas gars noteikti ir vēl sliktāks. Tāpēc — labāk turieties no šīs vietas pa gabalu!...”

Tāds, lūk, haiss stāsts. Tiesa, kad nākamajā dienā palūdzu Rudijam parādīt, kur gan šī slavenā ala ir (visi ceļveži apgalvo, ka Mataveras pilsētiņas teritorijā), izrādās, ka viņam par ko tādu ir pirmā dzirdēšana. Tā, lūk, paiet tā kanibālu godība.

Pols Gogēns

Šo kapiņu es atrodu diezgan nejauši: braukājot šurpu un turpu pa Taiti, esmu ieklīdis *Cimetiere de l'Uranie* — Urānijas kapsētā netālu no Papectes, tādā saulainā, zaļā nogāzē ar pārsvarā baltiem pieminekļiem. Uz vienas no daudzajām plāksnēm ir divi vārdi ar gadskaitļiem: *Dag Tuterarii Drollet 1963—1990* un *Cheyenne Brando 1970—1995*.

Kaut gan arī — ne pilnīgi nejauši. Pirms tam esmu pabijis Punauias ciematā, kur vietējie man parāda kādas vietējās superslavenības mītņi — aktiera Marlona Brando pirmo māju, kas joprojām pieder viņa atraitnei Taritai. Aktrisei, ko Brando satika 1960. gadā, kad Taiti tika filmēts "Dumpis uz Bauntija".

Paradise Lost — "Zudusī paradīze" — ar šādu virsrakstu žurnāls *The People* pirms gandrīz divdesmit gadiem ziņoja par tām ne tikai holivudiskajām, bet arī visnotaļ īstajām kaislībām, kas virmojušas ap šīs mājas iemītniekiem un beigušās traģiski — ar slepkavību un pašnāvību.

Šajā mājā tieši Lieldienās divdesmit piecu gadu vecumā pakārās Brando meita Šejenna Brando, atstājot bāreņos četrgadīgu puisēnu. Un, kas pārsteidzoši, šajā bezgala kristīgajā sabiedrībā šis solis tika nevis nosodīts, bet kvēli atbalstīts, kaut slavenā aktiera meita bija zināma narkomāne un diezgan patraka.

Papcetes mērs pat publiski nosauca Šejennas pašnāvību par "brīnišķīgu žestu — viņa mīl savu draugu bez kādām robežām. Viņa ir jauna, un viņa daudzkārt mēģināja to izdarīt. Viņai neizdevās. Bet tad viņa to izdarīja." Jo, rau, piecus gadus iepriekš Šejennas pusbrālis Kristians, kad viņa ciemojās pie tētuka (kurš vispār par šo vienu no saviem vismaz vienpadsmit bērniem neko īpaši nelikās zinīs) Amerikā, bija nošāvis viņas līgavaini Dagu Drolē. Un saskaņā ar Taiti publikai tīkamo versiju Šejenna to tā arī nespēja pārdzīvot.

Šejenna bija sākusi aizrautīgi pašiznīcināties jau iepriekš — vispirms bija autoavārija, kas pat pēc visām plastiskajām operācijām pilnībā viņas skaistumu nespēja atjaunot, tad vēl pamatīgāka narkotiku un alkohola lietošana. Kā tur bija ar to šaušanu, to gan dieviņš vien zina: it kā Dags bija sācis regulāri iekautīt grūtniecības astotajā mēnesī esošo Šejennu, it kā Kristians bija meties viņu aizstāvēt. Taču Kristians "iesēdās" un nu jau ir viņšaulē — viņš nomira 2008. gadā četrdesmit deviņu gadu vecumā.

Savukārt Šejenna pēc Daga nāves tā īsti neatguvās — narkotikas lietoja tā, ka viņas un Daga dēls Tuki pēc piedzimšanas tika nekavējoties nosūtīts uz detoksikāciju, bija bieža kliente Vaiami psihiatriskajā slimnīcā, kas atrodas padesmit kilometru no Punaauias, un nu viņi abi ar Dagu atkal savā ziņā ir kopā.

Taču ne jau šī ģimenīte, kuru Kristians Brando savulaik bez aplinkiem nodēvēja par traku žūpu bariņu, mani ir atdzinusi uz Punaauiu. Šajā neizteiksmīgajā ciematīnā savulaik divus laikiem jau laimīgākos gadus savā trakajā dzīvē ir pavadījis pasaulslavenais mākslinieks, fantastiskais draņķis un riebeklis Pols Gogēns. Pavadījis un tad aizmucis, pametot savu mazgadīgo taitiešu sievu.

No Gogēna mājas te nav palicis ne miņas, un nav arī brīnums: šajā karstajā un straujajā dzīves ritumā koka mājeles nāk un aiziet ļoti ātri, neraugoties uz to, kādi izcili ļaudis tajās varbūt dzīvojuši. Un vispār salā, kuru kopā ar tās iemitniecēm savās daudziem

nesaprotamajās un divainajās gleznās (par vienu no tām tieši šīs grāmatas tapšanas laikā ir samaksāti divsimt miljoni dolāru) iemūžināja pustrakais sifilitiķis Gogēns, no paša Gogēna nav ne smakas.

Ir tikai tāda savdabīga ņirgāšanās — tā vismaz to varētu vērtēt kāda romantiskāka un jūtīgāka dvēsele. Papeetes ostā tieši pietauvojies kruīza kuģis *Paul Gauguin*. Pilsētas centrā, netālu no tirgus klientus laipni gaida palētu drēbīšu veikals "Gogēna mode". Patālu no Papeetes, okeāna krastā ir arī Gogēna muzejs — maigi izsakoties, vienkārši nožēlojams, talantīgi nolaists un nošņurcis, bez kaut viena vienīga mākslinieka oriģināldarba. Tas tad arī viss.

Vispār jau — kāpēc lai arī būtu citādi? Jau laikā, kad Gogēns 1891. gadā pirmoreiz atbrauca uz Taiti, tā sen vairs nebija tā apsolītā paradīzes sala, kurā ieradās kapteinis Bugenvils, vēlāk — kapteinis Kuks, vēl vēlāk — leitnants Blaiss ar savu palīgu Kristianu un kuras valdzinājums pēdējiem diviem izmaksāja tik dārgi.

Jau drīz pēc ierašanās Taiti Gogēns rakstīja sievai: "Taiti kļūst pilnīgi franciska. Pamazām vien visi senie veidi, kā viss tika darīts, izzudis..." (Un jau pieminētais *The People* deviņdesmito gadu vidū piebilda: "Viņam vajadzēja to redzēt tagad. Cilvēce ir atradusi paradīzi tikai tāpēc, lai to pazaudētu vai — Franču Polinēzijas gadījumā — iznīcinātu kodolsprādzienos.")

"Dzīve Papeetē drīz kļūva par nastu. Tā bija Eiropa — Eiropa, kuru es biju gribējis nokratīt, koloniālais snobisms un pat līdz karikatūras pakāpei groteskā mūsu civilizācijas paražu, modes, netikumumu un absurdu imitācija. Vai man bija jāveic šis ceļojums, lai atrastu to pašu, no kā es biju bēdzis?" To pašu skumīgo meldiņu viņš pēcāk vilka savā savādajā grāmatīņā *Noa Noa*.

Ko Gogēns vispār te meklēja? Un kas viņš tāds vispār bija? Un kāpēc viņš tik īpašs? Īsais stāsts droši vien visiem ir labi zināms: bija viens pietiekami respektabls, precēts un apbērnojies franču kungs — biržas brokeris, kurš pusmūžā pēkšņi sajuka prātā, iedomājās, ka

viņa mūža sapnis ir gleznošana, aizbrauca uz Taiti, gleznoja divainas gleznas divainās krāsās, saķēra sifilisu un trūcumā nomira, bet tagad viņa divainās gleznas maksā šaušalīgu, neiedomājamu, plānprātīgu naudu.

Patiesībā viss, protams, bija daudz sarežģītāk un citādāk. 1848. gadā dzimušā Ežēna Anri Pola Gogēna vecāki nebija nekādi mietpilsoņi — tēvs, kurš mira ģimenes brauciena laikā uz Peru, kad Pols bija tikai pusotru gadu vecs, bija žurnālists, bet māte — franču sociālistu vadones meita. Agro bērniņu Gogēns ar māti pavadīja Peru, tad atgriezās Francijā.

Pēc tam viņš padienēja flotē, paklejoja pa pasauli, tad divdesmit trīs gadu vecumā atgriezās Parīzē un nākamos vienpadsmit gadus sekmīgi nodarbojās ar biznesu, divdesmit piecu gadu vecumā apprecējās ar dānieti Meti Sofiju (tādu pamatīgu vikingu pēcteci), piedzima pieci bērni, izmēģināja biznesu Dānijā, no kā gan nekas labs nesanāca. Visa šī mierīgā dzīve izjuka, kad Gogēns pameta ģimeni un atgriezās Parīzē, lai nodarbotos tikai un vienīgi ar gleznošanu.

Gleznošana gan viņam nebija nekāda pēkšņa apmātība, ar to Gogēns bija sācis nodarboties jau drīz pēc pirmās atgriešanās Parīzē, bet tikai brīvajā laikā, kad paglezvoja kopā gan ar Polu Sezānu, gan ar Vinsentu van Gogu, ar ko bija labos draugos, līdz sakašķējās — tā pa istam tieši tajā leģendārajā dienā, kad van Gogs nogriezta sev auss gabalu; tiesa, abi sarakstījās arī pēc tam.

Jau pirms tam Gogēns pamēģināja dzīvot Martinikas salā, bet šī kaprīzajam kundziņam tomēr neizrādījās pietiekami īsta paradīze — karsti, slimības. 1891. gadā viņš pirmoreiz devās uz Franču Polinēziju, lai atkal mēģinātu aizbēgt no eiropiešu civilizācijas, pēc diviem gadiem atgriezās, pametot savu mazgadīgo iezemiešu sievu.

Tad 1895. gadā Gogēns pameta Franciju otrreiz un pēc Taiti pārcēlās uz Marķīza salām, kur arī nodzīvoja līdz mūža beigām, tikai vēl vienreiz aizbraucot uz Franciju. Strīdējās ar baznīcas un balto

varas pārstāvjiem, sakašķējās ar vietējo gubernatoru, tiesājās, beigu beigās viņam piesprieda mēnesi cietumā, taču īsi pirms cietumsoda sākuma ar sifilisu slimojošais, alkoholu un narkotikas pārmērīgi iemiļojušais Gogēns 1903. gada 8. maijā piecdesmit četru gadu vecumā mazliet negaidīti nomira ar sirdstrieku.

Protams, no šāda īsstāstiņa nav ne mazākās jēgas. Kaut vai tāpēc, ka bija divas pilnīgi atšķirīgas Gogēna dzīves. Vicna dzīve — apkārtējo neapšaubāmi objektīvajā skatījumā: Gogēns bija nepastāvīgs, kaprīzs, bezatbildīgs, egoistisks draņķis, kurš agri vai vēlu kā rūgta nāve apriebās visiem draugiem un labvēļiem, kuram bija nospļauties par visu un visiem — sievietēm, sievietēm, draugiem, bērniem, visu pasauli.

Un otra dzīve — kā viņš redzēja pasauli un pats sevi — vienreizējo, lielisko, romantisko un neatkārtojamo. Ne tikai gleznotāju un skulptoru vien. Arī to, kurš, piemēram, savulaik, būdams tikai trešās klases matrozis, esot pāvedis slavenu operdziedoni, ko aplidojis neviens cits kā Krievijas cara dēls (tikai viena no daudzajām Gogēna pasaciņām)...

Ir gan viena lieta, kas man šķiet neapstrīdama, — Gogēns, lai kāds nu viņš tur būtu bijis, pa Taiti zemi ir staigājis pilnīgi aizvēsturiskos, gandrīz vai Trojas laikos un vispār, neraugoties uz visiem crotiski piedauzīgajiem stāstiņiem, ir izteikti bezmiesīga būtne. Interesants tēls no grāmatām — nekas vairāk.

Šī izjūta sašķīst lupatu lēveros, kad vienvakar, sēžot Papeetes *Les 3 Brasseurs* alus restorāniņā, angļiski nedaudz runājošais bārmenis, ar ko mazliet esmu iedraudzējies, nevērīgi norāda man uz kādu pavisam neizteiksmīga paskata padzīvojušu brūnu subjektu ar tipiski polinēziskiem sejas vaibstiem un lietišķi nosaka: "Gogēna mazdēls."

Kooooo? Kā tas ir iespējams? Pārejot pirmajam pārsteigumam par tādu neiespējamu un neiedomājamu lietu, nākas secināt, ka vajadzēs samierināties ar informācijas izvilināšanu no bārmeņa —

vispāratzītā ģēnija mazdēls ir druscīt iereibis, galīgi nekomunikabls, turklāt laikam runā tikai vietējā mēlē un vēl arī franciski, bet citā gan ne.

Taču izrādās, ka arī bārmenim — kā gandrīz ikvienam mūsaiķu taitietim — ir diezgan dziļi nospļauties gan par slaveno mākslinieķu, gan par viņa pēcnācējiem. Jā, viņš te bieži nāķot. Laikam Emīls. Jēb tas bijis viņa tēvs, kam tāds vārds. Tēvs jau sen esot miris. Neesot bijis neķo cienījams cilvēķs. Neķo vairāķ viņš arī neķinot. Tādas lietas te neķienu neķinteresēķot.

Nošķurķuķais Gogēna muzejs šo to politikoreķtu un garlaicīķu stāsta par pašu mākslinieķu, bet ne par viņa pēcnācējiem, kuru, kā izrādās, Taiti ir prāvs pulcīņš un kuri nebūt neuzskata slaveno senci par ķaut ķo tāķu, ar ķo vajadzēķtu leķoties. Nāķas vien jau ķārtēķo reķi lūķot palīdzīķu bibliotēķā, kur tikai pēķ ilgāķiem meķlēķumiem atroķu pāris aviķķu skrandas, kas rada vismaz ķāķu skaidrīķu par to, ķā gan man pie blakus galdiņa var sēķēt Paša Gogēna Mazdēls.

Pirmais ir ķaut kas īsam, nelaiķķim ne pārāķ simpātizēķoķam neķroķoķam līdzīķs — datēts ar 1980. gada 10. janvāri un ar virsakstu “Emīls Gogēns miris astoņķesmit viena gada vecumā”, šķķiet, to izplatīķusi ziņķ aģentūra *UPI*:

“Emīls Gogēns, franķķu impresionistu gleznotāķa Pola Gogēna ārlaulīķas dēķs, kurš darināķa zveķas tīķlus un pozēķa tūristu ķameķrām, ir miris astoņķesmit viena gada vecumā.

Emīls Gogēns, kura īstais vārds bija Emīls a Tai, nevarēķa likuģi saukties sava tēva vārdā, ķo Gogēns oficiāķi bija precēts visu to laiku, ķo viņš Taiti dzīvoķa ar taitieķķu sieķu Pauuru a Tai.

Gandrīz neizģlīķtotais alkoholiķķis Gogēns, kurš nomira svētdien, pavadiķa lielāķo daķķu savas dzīves Franķķu Polinēķķķas tūristu ķūrortā, darinot un pārķodot zveķas tīķlus, veidoķot primitīvus māķa podus vai pozēķot fotogrāķķijām Taiti pludmalē vai savā dzimķtāķā Punaauias ciematā ārķus Papeetes.

Pirms divdesmit gadiem Amerikā dzimusī francūziete Džozete Žiro pamudināja viņu sākt gleznot kā viņa slavenajam tēvam un parakstīja ekskluzīvu līgumu, kura vērtība tika lēsta uz sešdesmit dolāriem mēnesī.

Taču viņa taitiešu dzīves ainas tika noniecinātas kā naivas un bērnišķīgas pretēji tēva izcilajām simboliskajām kompozīcijām.

Gogēns jaunākais nolika savas otas pēc tam, kad viņa izstādes Francijā, Lielbritānijā un Savienotajās Valstīs tika atzītas par neveiksmēm."

Un te jau paprāvāks laikraksta *Los Angeles Times* izgriezums — raksts ar virsrakstu "Gleznotāja dēls — izsmiekla objekts". Jau atkal — bez kāda žēluma vai līdzjūtības pret ģēnija mazdēlu:

"Viņš atkārtoti ir mēģinājis sevī atrast to ģēniju, kam, kā norāda viņa vārds, tur vajadzētu būt, bet viņam nekas nav izdevies. Un tagad septiņdesmit piecus gadus vecais Emīls Gogēns, modernās glezniecības dibinātāja Pola Gogēna dēls, žēlojas: "Pat ja es būtu vājš mākslinieks, es būtu nopelnījis daudz naudas sava vārda dēļ. Taču es esmu briesmīgs mākslinieks. Maniem zīmējumiem nav jēgas."

Ilgu laiku bijis izsmiekla objekts, Gogēns tagad dzīvo kopā ar savu dēlu mazā taitiešu mājēlē uz pāļiem Papeetes pievārtē: "Ja mans tēvs būtu nodzīvojis piecus vai desmit gadus ilgāk, es būtu iemācījies no viņa. Es arī būtu bijis gleznotājs."

Polam Gogēnam bija piecdesmit pieci, kad viņš nomira 1903. gada. Viņa dēlam Emīlam bija četri. 1899. gada 19. aprīlī, dienā, kad Emīls piedzima septiņpadsmit gadu vecajai taitiešu meitenei Pauurai a Tai, Gogēns rakstīja: "Šis ir laimīgs notikums, jo bērns droši vien mani atvedīs atpakaļ pie dzīves, ko es pašlaik atrodu tik neciešamu."

Pauura bija ievākusies Gogēna būdā 1896. gada pirmajā janvārī. Šajā gadā pārim piedzimisī meitiņa nomira dzemdībās.

Lai atzīmētu Emīla dzimšanu, Gogēns uzgleznoja divas līdzīgas gleznas, abas ar nosaukumu "Būt mātei", abās bija attēlotas divas taitiešu sievietes, kas stāv aiz Pauuras, kura ar krūti zīda Emīlu.

Viena no gleznām atrodas Ļeņingradā Ermitāžas muzejā, otra pieder Deividam Rokfelleram. Ne Emīlam Gogēnam, ne viņa mātei, kura nomira 1940. gadā, nekad nav piederējusi neviena Gogēna glezna.

Gogēna vārds ir sinonīms Taiti. Šeit viņš radīja savus labākos darbus kopš ierašanās no Francijas 1891. gadā līdz savai nāvei divpadsmit gadus vēlāk. Pauuras akts ar nosaukumu *Arii Vahine* (Augstdzimumsī) tagad karājas Puškina muzejā Maskavā. Gogēns uzskatīja to par vienu no savām izcilākajām gleznām.

Brīnišķīgs muzejs, kas veltīts Gogēnam, atrodas Taravao kalna pakājē klusās Papcari lagūnas malā, trīsdesmit vienu jūdzi no Papeetes. Bet nekur Dienvidu jūrās, cik zināms, nav nevienas oriģinālas Gogēna gleznas.

Par spīti slavenā mākslinieka augstajam vērtējumam, Gogēna vienīgā atvase Taiti visu savu mūžu ir bijusi izsmiekla un nievu objekts. "Taitieši ir viņu izsmējuši un par viņu smējušies viņa trūkumu dēļ, jo viņš gadiem ilgi gulēja un ubagoja Papeetes ielās," teica viens no Emīla jaunajiem draugiem, četrdesmit astoņus gadus vecais Homērs Morgans, kurš pameta Dienvidkalifornijas universitāti neilgi pirms tās pabeigšanas un 1949. gadā pārcēlās uz Taiti, kur tagad Papeetē vada populāru viesnīcu. Amerikāņu ekspatriāts un šveicietis Pauls Baumgartners ar Gogēnu sadraudzējās piecdesmito gadu beigās.

"Emīls tai laikā gulēja pamestā saldētavā, knapi nopelnot iztikai ar zivju murdu pardošanu," atceras Morgans. "Paulam un man bija ideja sadabūt Emīlam molbertu, dažas otas un krāsas. Tā vietā, lai sēdētu un pārdotu zivju murdu, mēs domājām, ja viņš varētu uzgleznot kaut ko, vispār kaut jel ko un zem tā parakstītu savu slaveno vārdu, viņam, visticamāk, klātos tiri labi. Emīls uzvilka kaut ko, kas, kā viņš teica, bija laivas. Tas bija viņa pirmais mēģinājums. Viņš pat nevarēja parakstīties. Viņš nemācēja. Mēs viņam iemācījām."

Sava dēla Ato Teala mājā, kur viņš tagad dzīvo, Emīls smaidīja un piebilda: "Es nebiju labs gleznotājs. Es mēģināju. Bet tas viss bija nepareizi. Viena acs uz augšu. Viena acs uz leju. Ausis atlekušas. Maniem gleznojumiem tad nebija jēgas. Tiem nav jēgas arī tagad, kad es pamēģinu."

"*Papa* nevarēja gleznot, un tad mans brālis Marsels un es zīmējām viņa vietā. *Papa* tikai parakstīja gleznas," sacīja trīsdesmit vienu gadu vecais Emīla dēls Ato. Tad viņš tās pārdeva. "Taču mūsu gleznojumi bija gandrīz tikpat slikti kā tētīm," teica Ato. "Nevienam no mums nav ne mazākās kripatiņas mākslinieciskā talanta."

1963. gadā franču sievietē, kas plānoja nopelnīt ar Gogēna vārdu, apmaksāja Emīlam lidojumu uz Čikāgu, kur iepazīstināja viņu ar mākslinieku pāri.

"Es dzīvoju Čikāgā pusotru gadu kā divu mākslinieku viesis," teica Emīls. "Viņi centās iemācīt man būt gleznotājam. Viņi man maksāja četrsimt dolāru mēnesī, deva man istabu, baroja mani. Bet es nespēju iemācīties. Es nespēju gleznot. Es neesmu labs gleznotājs. Tā nu es atbraucu atpakaļ mājās Taiti."

Papeetē Gogēns atkal pārdeva zivju murdus, atkal ubagoja, kad bija izmisis, atkal gulēja renstelē. Salinieki smējās un ņirgājās par viņu tāpat kā iepriekš.

Pēdējos piecus gadus viņš dzīvo kopā ar dēlu Ato, vedekli Tehaamaru un pāra trim bērniem. Ato ir nakts portjē viesnīcā Papeetē. "Es mīlu savu *papa*," teica Ato. "Bet neviens no maniem brāļiem vai māsām negrib ar viņu nekā kopēja. Viņš gulēja ielās, kad es viņu paņēmu savā mājā..."

Kur tāds Emīls Gogēns vispār radās? Un ne jau tikai viens Emīls. Mazpamazām kļūst skaidrs: ja kaut kur šeit arī atrodams kaut kas no ģeniālā pedofila sifilitiķa (kas nav tas briesmīgākais Gogēna raksturojums), tad vienīgi salas krāsās (kuras nu nemaz, nemaz, nemaz nav tādas kā Gogēna gleznās) un vēl brūnajos vietējos ļaudīs.

“Augstās debesis, šķiet, ka es sēju visur. Bet šeit no tā nerodas nekāds kaitējums, jo bērni tiek gaidīti un jau iepriekš tiek aizrunāti no radiniekiem. Notiek cīņa par to, kurš būs mātes un tēva vietā. Jo Taiti bērns ir brīnumainākā lieta, ko kāds var dot. Tāpēc es neuztraucos par tā likteni,” ņemot vērā šīs rindas, ko Gogēns kādam draugam rakstīja, kad pirmā no viņa mazgadīgajām draudzenēm palika stāvoklī, nav šaubu — Taiti ir gana prāvs pulciņš gleznotāja pēcnācēju. Cita lieta, ka viņu acīs šī pēctecība ir nulles vērtē.

Pat tad, kad Gogēns jau bija miris un kļuva aizvien slavenāks un slavenāks, viņa romantiski apdziedātā pirmā mazgadīgā sirdsdraudzene ieinteresētajai publikai tā arī nepieteicās. Otrā, Emila māte, gan pieteicās, bet savdabīgā veidā. Angļu rakstnieka Somerseta Moema (kurš ir uzrakstījis arī pusizdomātu romānu par Gogēnu — viņa versijā mākslinieks nomirst no spītālības) atmiņās atrodams stāstījums par 1917. gada braucienu uz Taiti. Tur viņa priekšā nostājusies padrukna, padzīvojusi sievietē, kurai nebūt nav bijušas tās labākās domas par Koki, kā taitieši sauca Gogēnu. (Viņi visus sauca savos vārdos — Flečers Kristians, piemēram, viņiem bija Titreano.)

Večiņa Pahura (vai Pauura) nomira tikai 1944. gadā, un visu šo laiku pie viņas ieradās tūristi, kas viņu jauca ar *Noa Noa* aprakstīto Tehuru. Tiesa, ar laiku, Gogēna slavai augot, Pahura saprata, ka viņas atmiņām jābūt plašākām un detalizētākām, ja viņa vēlas kaut ko par tām nopelnīt. Kāds tūrists vēlāk atminējās: “Vēcā kundze bija priecīga uzzināt, ka es neesmu francūzis. Briti, viņa paskaidroja, kā likts, neprasīja viņai aprakstīt Kokes mīlēšanās ieradumus...”

Mūsu dienās Taravao ir tāda maza pilsētele šaurajā zemes strēlē, kas savieno Lielo Taiti ar Mazo Taiti. Kādreiz, deviņpadsmitā gadsimta vidū, te bija franču militārie nocietinājumi un forts, lai atvairītu taitiešu nemierniekus. Nu te ir veikali, bankomāti, benzintanki, mājas, skola, baznīca — viss puseiropisks, pārfrancūžots, tikai daba ir vietējā.

Lai kā Gogēns publiski būtu idējis par to, ka "sapni, kas mani bija atvedis uz Taiti, brutāli bija iznīcinājusi realitāte. Tā bija iepriekšējo laiku Taiti, kuru es mīlēju. Pašreizējā mani pildīja ar šausmām", viņa laikos te viss bija pilnīgi citādi — vai vismaz būtiski citādi:

"Taravao, apgabalā vistālāk no Mataieas otrā salas galā, žandarms man aizdod viņa zirgu, un es dodos gar austrumu krastu, kur eiropieši gadās reti.

Faone, niecīgā apgabalā, kas ir pirms daudz svarīgākās Itia, es dzirdu, kā iezemietis man sauc:

"*Halloa!* Cilvēk, kas taisa cilvēciskas būtnes!" — Viņš zina, ka es esmu gleznotājs. "*Ha'ere ma'i ta maha* (nāc un ēd ar mums)." Tā ir Taiti viesmīlības formula.

Nekāda piespiešana nav vajadzīga, jo smaids, kas pavada ielūgumu, ir ieaicinošs un maigs.

Es nokāpju no zirga. Mans namatēvs paņēma zirgu aiz pavadas un piesien to pie zara, viegli un prasmīgi, bez mazākajām pakalpības pēdām.

Kopā mēs ieejam būdā, kur vīrieši un sievietes sēž kopā uz zemes sarunājoties un smēķējot. Ap viņiem spēlējās bērni.

"Kur tu dodies?" prasīja skaista, apmēram četrdesmit gadu veca maori sieviete. "Es dodos uz Itia." — "Kāpēc?" Es nezinu, kāda doma iešāvās man prātā. Laikam es tikai izpaužu īsto mana ceļojuma mērķi, kas līdz šim bija noslēpts pat no manis. "Atrast sievu," es atbildēju.

"Faone ir daudz glītu sieviešu. Vai tu vicnu vēlies?" — "Jā." — "Ļoti labi! Ja viņa tev patiks, es tev viņu atdošu. Viņa ir mana meita." — "Vai viņa ir jauna?" — "Četrpadsmit gadu."

Sieviete, kuru mana līgava tikko bija nosaukusi par savu māti, sacīja man ar dziļi aizkustinātu skatu un mitrām acīm: "Vai tu esi labs?" Es atbildēju ne bez grūtībām, izpētījis savu sirdsapziņu: "Es tā ceru!" — "Vai tu padarīsi manu meitu laimīgu?" — "Jā." — "Pēc astoņām dienām viņai jāatgriežas. Ja viņa nebūs laimīga, viņa tevi pametīs.""

Šādā eksotiskā veidā (gan jāatceras, ka stāstītājs ir izcils melis un izpušķotājs) Gogēns ticis pie pirmās no savām mazgadīgajām taitiešu *vahine* — sievietēm vai sievietēm. Kad *Noa Noa* 1901. gadā pieredzēja pirmpublicējumu, tajā, saudzējot lasītāju jūtas, bija īpaša norāde, ka taitietēm trīspadsmit gadu vecums ir tas pats, kas Eiropā — astoņpadsmit līdz divdesmit gadu.

Ja ticēt Gogēna stāstījumam, dzīve ar Tehuru bijusi laimīgākais periods viņa dzīvē: “Tad sākās dzīve, kas bija piepildīta līdz malām ar laimi. Laime un darbs modās reizē ar sauli, starojoši kā tā. Tehuras sejas zelts appludināja mūsu būdu un visu ap to ar prieku un gaismu. Viņa vairs nepētīja mani, un es vairs nepētīju viņu.

Viņa vairs neslēpa savu mīlestību no manis, un es vairs neteicu viņai par savu mīlestību. Mēs abi dzīvojām pilnīgā vienkāršībā. Cik labi bija no rīta meklēt atspirdzinājumu tuvējā strautā, kā to darīja, es iedomājos, pirmais vīrietis un pirmā sieviete paradīzē. Taiti paradīze, *nave nave fenua* — iepriecinājumu zeme!

Un šis paradīzes leva kļuva pašlāvīgāka un pašlāvīgāka, mīlošāka. Manī iesūcās viņas aromāts — *noa noa*. Viņa ienāca manā dzīvē īstajā stundā. Agrāk es droši vien nebūtu viņu sapratis, un vēlāk būtu bijis par vēlu. Šodien es saprotu, cik ļoti es viņu mīlu, un caur viņu es iekļūstu noslēpumos, kas līdz šim bija palikuši man neaizsniedzami.

Taču šobrīd mans saprāts vēl neapsver manus atklājumus; es tos neklasificēju savā atmiņā. Visu, ko Tehura man stāsta, viņa uztic manām jūtām. Manas jūtas un iespaidi ir tā vieta, kur es vēlāk atradīšu iegrebtus viņas vārdus. Ik dienu, stāstot par savu dzīvi, viņa mani vada — drošāk, nekā tas būtu bijis iespējams jebkādā citā veidā — uz pilnu viņas rases saprašanu.

Es vairs neapzinos dienas un stundas, labu un ļaunu. Laime reizēm ir tik dīvainā, ka tā apslāpē pat pati savu konceptu. Es vienīgi zinu, ka tas viss ir labs, jo tas viss ir brīnišķīgs. Un Tehura nekad

mani netraucē, kad es strādāju vai kad sapņoju. Instinktīvi viņa tad ir klusa. Viņa perfekti zina, kad var runāt, mani netraucējot. Mēs runājam par Eiropu un Taiti, par Dievu un dieviem. Es viņu mācu. Viņa savukārt māca mani..."

Idillisko aprakstu apdullinātam lasītājam jo pārsteidzošāks varētu šķist tas, kas notiek divus gadus vēlāk, — tā kā Gogēnam ir noteikti, noteikti jābrauc uz Franciju, viņš savu tik karsti mīlēto Tehuru uz visiem laikiem pamet, ne aci nepamirkšķinādams:

"Es biju spiests atgriezties Francijā. Ārkārtīgi svarīgas ģimenes lietas mani sauca atpakaļ. Ardievu, viesmīlīgā zeme, iepriecinājumu zeme, brīvības un skaistuma zeme!

Es dodos prom divus gadus vecāks, bet divdesmit gadu jaunāks, barbariskāks nekā biju, kad ierados, un tomēr daudz gudrāks.

Jā, patiesi, mežoņi ir iemācījuši daudzas lietas vecās civilizācijas cilvēkam; šie tumsonīgie cilvēki ir viņam daudz ko iemācījuši no dzīves un laimes mākslas.

Pāri visam viņi man ir iemācījuši pazīt sevi labāk; viņi man ir pastāstījuši visdziļāko patiesību.

Vai šis bija tavs noslepums, ak, noslēpumainā pasaule? Ak, noslēpumainā visas gaismas pasaule, tu esi likusi manī atspīdēt gaismai, un manī ir audzis apbrīns par tavu seno skaistumu, kas ir dabas neatminamā jaunība. Es esmu kļuvis labāks, sapratis un mīlējis tavu cilvēcisko dvēseli — ziedu, kas ir beidzis plaukt un kura smaržu neviens vairs neieelpos.

Kad es pametu piestātni, mirkli, kad es kāpu uz klāju, es redzēju Tehuru pēdējo reizi.

Viņa bija raudājusi daudzas naktis. Tagad viņa sēdēja uz akmens sadēdējusi un skumja, bet mierīga, ar savām stiprajām, mazajām kājām skarot netīro ūdeni. Zieds, ko viņa no rīta bija iespraudusi matos, tagad novītis bija nokritis uz viņas ceļa.

Šur un tur bija citas viņai līdzīgas, nogurušas, klusas, drūmas,

bez domām raugoties biezajos dūmos no kuģa, kurš visus mūs —
dienas milētājus — nesa tālu prom, uz visiem laikiem.

No kuģa tiltiņa, mums dodoties tālāk un tālak, mums šķita, ka
ar teleskopu mēs joprojām varētu nolasīt no viņu lūpām šīs senās
maori vārsmas:

“Jūs, vieglās dienvidu un austrumu brīzes,
Kas vienojas maigā spēlē man virs galvas,
Steidzieties uz tuvējo salu.
Tur jūs atradīsiet viņa iemīļotā koka ēnā
Viņu, kurš mani pametis.
Teiciet viņam, ka esat redzējušas mani raudam.”

Kā to loģiski skaidrot? Pavisam vienkārši — Gogēns bija draņķis,
un dzīve Taiti bija pilnīgi citāda, nekā viņš to mēģināja iestāstīt citiem
un arī pats sev, un arī cilvēkiem šeit bija pilnīgi citādi motīvi.

Rietumniekiem tajā laikā vēl bieži tika piedāvātas mazgadīgas
meitenes uz viņu uzturēšanās laiku, savukārt uz eiropieti, kurš Taiti
ilgstoši dzīvoja viens pats, visi noskatījās ar aizdomām. Atdot meitu
lietošanā eiropietim — tas bija pagodinoši un ienesīgi. Gan mātēm,
gan meitām tās bija normālas praktiskas, lietišķas darījumu attiecī-
bas, kas sākās un beidzās. Vienas no, bet ar mīlestību tam parasti bija
maz sakara.

Savukārt eiropieši no šīm attiecībām ieguva mājsaimnieci un lielā
mērā arī pārtikas gādātāju, bet mākslinieku gadījumā — arī pieejamu
kailmodeli: gleznotāji Taiti ātri vien aptvēra, ka sievietes piekrīt po-
zēt kailas tikai gadījumā, ja pozēšana ir daļa no mīlēšanās...

Protams, Gogēnam šādas domas bija neiespējamās un neiedomā-
jamas. Šim cilvēkam bija visi narcistiskie personības traucējumi
(vienīgi tolaik šāda gudra diagnoze vēl nebija izgudrota): grandioza
pašapziņa, uzmācīgas fantāzijas par neierobežotiem panākumiem, varu,
spējām, skaistumu, ideālo mīlestību, pārliecība par savu neparastumu,

unikalitāti, ko var uztvert tikai citi unikāli ļaudis. Tad vēl šādi ļaudis pieprasa milzu aprīnu un īpašu aprūpi, bez mazākajiem sirdsapziņas pārmetumiem izmanto citus savās interesēs, nejut nekādu līdzjutību vai iecietību pret citiem, apskauž citus vai tic, ka citi apskauž viņus, ir bezgala augstprātīgi — un tā tālāk.

Ieradies Taiti, Gogēns, pēc visa spriežot, beidzot sev atzinās, ka tiešām ir slims ar sifilisu, bet tas viņu nu nemaz netraucēja gulēt ar savām mazgadīgajām. Kāpēc? Varbūt tāpēc, ka ticēja senajai mānticībai — ja sifilītiķis pārģuļ ar nevainīgu meiteni, slimība pārcelsies pie viņas, bet viņš izveselosies? Varbūt tāpēc, ka tālaika mediķi visā nopietnībā uzskatīja — Okeānijas iezemiešiem ir dabiska imunitāte pret šo slimību. Bet varbūt vienkārši tāpēc, ka viņam bija pilnīgi vienalga, kas ar viņām notiek.

Gogēnam nebija vienalga tikai tas, kas notiek ar viņu pašu. Viņš bija nepārtrauktos naudas meklējumos, kaut pelnīja pietiekami lielu naudu par gleznām un kokgriezumiem. Viņš draugiem un paziņām Eiropā gari un plaši stāstīja par savu trūcīgo dzīvi Taiti palmlapu būdā, kaut dzīvoja vietējiem apstākļiem labā mājā, iepirkās veikalā un sazinājās gandrīz tikai ar Taiti balto sabiedrību. Taiti ir bijis ne mazums balto, kuri tiešām izpildīja simtprocentīgu *go native*, bet Gogēns ar iezemiešu dzīvesveidu tikai koķetēja.

Tikko Gogēnam kaut kā sāka trūkt, viņš savās vēstulēs visiem radiem, draugiem un paziņām Eiropā sāka uzmācīgi dikt un vai-manāt, gari un plaši aprakstot, kā badojoties, kā mirstot no slimības, kā gatavojoties pašnāvībai. Deviņpadsmit gadu vecumā pēc balles ar plaušu karsoni saslima un nomira viņa meita Aline. Pēdējo divpadsmit gadu laikā Gogēns ar meitu bija pavadījis vien nedēļu, bet tas netraucēja viņam šo nāvi pieminēt visos naudas lūgumos un pārmetumos savai joprojām oficiālajai dāņu sievai.

Kas bija tie nepārvaramie apstākļi, kas lika Gogēnam pamest savu mūža mīlestību Tehuru un vismaz divus bērnus, ko tā bija laidusi

pasaulē un atdevusi radiem? (Lai nu kur, bet Taiti deviņpadsmitajā gadsimtā bērns tiešām bija prieks un laime — nepilngadīga dzemdēja, un bērnu nekavējoties pieņēma kādi tuvāki vai tālāki radnieki.)

Pavisam vienkārši — viņš bija pavaļojies, viņš bija nometis svaru, viņš bija visnotaļ apmierināts ar dzīvi un sevi, un pavadītajiem diviem gadiem, pilnīcm seksuālu un citu baudu un jaukas pilnīgas bezatbildības, viņš bija daudz sagleznojis un nu vēlējās to visu par dot. Un vēl viņš bija izmangojis bezmaksas kuģojumu uz Franciju, — kas nu tur kaut kāda Tehura, kura, pēc visa spriežot, šo notikumu uztvēra nevis atbilstoši *Noa Noa* aprakstītajam, bet vienkārši kā viena darījuma un līguma beigas. Un ne vairāk...

Arī jau pieminētajā Punaauias ciematā mūsu dienās nav ne miņas ne no Gogēna paša uzceltās mājas laikā, kad viņš atkal atgriezās Taiti, ne no mājas, ko viņš pēc tam tepat nomāja. Atgriežoties Taiti, viņš atkal pavaimanāja par briesmīgo civilizāciju, taču, padzīvojis tolaik pavisam primitīvajā Raiāteā, Šuahinē un Boraborā, aši vien atmuka atpakaļ Taiti eiropiešu civilizācijas patīkamajos žņaugos.

Punaauia jau tolaik bija pietiekami prestiža vieta salas rietumu krastā, ceļš bija labs, kaimiņi respektabli — gan eiropieši, gan taitieši. Nekāda pirmatnības klēpja te nebija. Bija prāvs māju puduris, nebūt ne pašā krastā un nebūt ne ar skatu uz okeānu. Viss te bija — veikals, skola, divas baznīcas. Skola — tas bija īpaši interesanti: skolnieces cita pēc citas mēģināja ielekt baltā gultā, un daudzām tas izdevās.

“Katru nakti dažas mazas, nebēdīgas palaidnes nāk gulēt ar mani. Vakar man nācās apkalpot trīs,” tas ir fragmentiņš no kādas atklātas Gogēna vēstules: par to, cik meitenes viņš inficē ar sifilisu, lielais mākslinieks, protams, pat nedomāja. Uz nedēļu ieradās arī viņa iepriekšējā mazgadīgā mūža mīla Tehura, kam tagad jau bija sešpadsmit un kura pa šo laiku bija apprecējusies. Taču nu jau laimīgo lozi izvilka četrpadsmitgadīgā Pahura, kas kļuva par Gogēna kalponi un seksuālo

vajadzību apmierinātāju vienā personā, pretim saņemot mitekli, ēdienu, pa laikam kādu dāvaniņu.

Pat ja pieņemam, ka Gogēna *Noa Noa* aprakstītās idilliskās ainavas par kopsdzīvi ar Tehuru kaut cik atbilst patiesībai, ir skaidrs, ka otrreiz tai pašā upē viņam iekāpt neizdevās. Gogēns pat vairākkārt Pahuru publiski apsudzēja zagšanā un mēģināja vērsties vietējā policijā, bet kopiena diezgan vienbalsīgi vērsās pret Gogēnu. Kaut arī uz mājas Marķīzu salās, kur vēl pēc tam pārcēlās Gogēns un kur viņš arī nomira, bija rakstīts *Te faruru* (Šeit mēs mīlam), iepriekšēja laimes sajūta bija zudusi. Paradīze, ja arī kaut kad pastāvējusi, bija pazaudēta uz visiem laikiem.

Pēcvārds

Mes dzīvojam pasaulē, kur pagātne nekur nav palikusi, tā ir tepat blakus un atgādina par sevi visādos dīvainos veidos. Man blakus alus restorāniņa sēž Pola Gogēna mazdēls. “Bauntija” galvenā dumpinieka pēctece, sešdesmito gadu skaistule Brenda man pasē iespiež savas salas zīmogu. Toms Kristians, Flečera Kristiana mazmazmazmazdēls, satiekas ar Morisu Blaju — tā paša kapteiņa (precizāk — leitnanta) Viljama Blaja mazmazmazmazdēlu. Tā tas te ir šajās saules pielietajās razbainieku salās.

“Cilvēkiem izrādās grūti atšķetināt mītu no realitātes pat pēc tam, kad viņi tur ir pabijuši. Neko nenožīmē tas, ko kāds raksta par Pitkērnū vai ko pitkērnīši dara. Lēģenda ir lielāka par realitāti, un tāda tā vienmēr būs,” Dea Birketa pirms pārdesmit gadiem rakstīja savā Pitkērnas saliniekiem netīkamajā grāmatā “Čūska paradizē”. Bet tā ir skaidra, balta patiesība. Lēģendas jums te māj, uzsmaida un vaibstās no katra stūra.

Brīžam var pat šķist, ka viss nozīmīgais un interesantais te sen noticis — jau kopš tā brīža, kad, kā vēsta lēģenda, kāds taitietis zvejoja aizliegta vietā, aizķēra dieva matus, dievs pamodās, un sākās lielie plūdi.

Bet neko jau nevar zināt — kas patiesībā ir tas cilvēks, kurš tev paiet garām tieši te un tagad. “Tās dažas reizes, kad kāds viņu satika

Atuonas ielejā, viņš bija viena nožēlojama persona, kas vilkās ar grūtībām, ar auduma strēmēlēs ievīstītām kājām..." Tāds mūža pēdējos mēnešos, lielākoties apkārtējo ienīsts un nievāts, te klīda ģeniālais Gogēns.

Un nekas pēc būtības jau te nav mainījies. Vilnis, kuram mēs, Pitkērna salas liellaivā dodoties uz kuģi, izbraucam cauri, piesmeļot pusi laivas un apslīcinot kaudzi telefonu un fotoaparātu, ir tieši tāds pats kā "Bauntija" dumpja laikos.

Pukapukā joprojām karājas tieši tādi paši dvēseļu slazdi kā pirms simtiem gadu — koku zaros iekārti pinumi, kas paredzēti, lai tajos varētu icimitināties uz salas mirušo dvēseles. Taiti mežā nakti joprojām skraida gaismiņas, ko vietējie uzskata par mirušo dvēselēm.

Kas varbūt pat svarīgāk: iznīkst salinieki vai ne, bet viņi joprojām zina — viss, kas ir patiešām svarīgi, esi tu pats, laika apstākļi un vēl tas, kad gaidāms kuģis. Jo kuģis ir un paliek kuģis — neatkarīgi no izmēra, piederības, ierašanās laika. Un vēl — ja tu izglābsi kādu cilvēku šeit šodien, viņš tevi izglābs citudien. Tas arī tas būtiskākais razbainieku salās.

Praktiskās lietas

Ļoti, ļoti, ļoti īsi — ko tur ieteicams darīt un apskatīt

Īsi un skaidri — šī nav tā pasaules daļa, kas paredzēta īstiem piedzīvojumiem un īstai eksotikai. Ja vien jūs nepagadisieties ceļā kādam ciklonam, orkānam, vētrai vai kam tamlīdzīgam atmosfēriski skarbam, vienīgos piedzīvojumus varat sev sagādāt ar personisko muļķību, neapdomību, neuzmanību un neveiklību, bet tādu dēļ nav nekādas jēgas braukt uz otru pasaules malu. Jo šī patiešām ir pavisam cita pasaules mala.

Cilvēki šurp brauc pat ne tik daudz izklaidēties, cik vienkārši atpūsties — ciropiešiem ceļš sanāk ļoti dārgs, toties jaunzēlandiešiem un austrāliešiem šī izmaksu pozīcija ir gluži ciešama. Klimats te parasti ir labs, pietiekami sauss, pietiekami saulains, karsts, bet ne briesmīgi karsts, okeāns ir silts, lagūnas plašas un dzidras, ēdieni un dzērieni garšīgi, palmas met spirdzinošu ēnu, cilvēki ir rēni un laipni — kas gan vairāk vajadzīgs?

Nekā īpaši daudz apskatāma te nav, kaut katra no desmitiem tūkstošu salu ir citādāka, vienreizēja un neatkārojama. Pastkartēs varbūt arī izskatās vienādas, bet tā ir tikai šķietamība. Un, jo sala tālāka un grūtāk aizsniedzamāka, jo vairāk brīnumainu iespaidu jums garantēts, un otrādi — tādās vietējās “metropolēs” kā Rarotongā un Taiti valda visnotaļ rietumnieciska dzīve ar tādu brūnganu salu akcentiņu.

Apskatāmā klāsts visur ir apmēram vienāds — alas, kalni, svētvieta paliekas, pa kādam slavenu ļaužu kapiņam un mītnei. Toties jo lielāks ir izbaudāmā klāsts — jūra un pludmales kopā ar ļaudīm, kuriem tūristu nauda ir vienīgā nauda, sniedz varbūt arī ne ļoti izsmalcinātas, toties komfortablas un patīkamas atpūtas iespējas.

Mooreā, piemēram, varat ne tikai snorkelēt, nirt un aplūkot zemūdens pasauli caur laivas stikla dibenu, bet arī doties zemūdens pastaigās — skafandriņā, kurā nav pat jāmekā peldēt. Var braukt vērot vaļus — sezona ir no jūlija līdz oktobrim. Var doties uz dziļjūras makšķerēšanu — atkarībā no sezonas, ķeras mahi-mahi, tuncis, vahū, barakuda, marlins un buruzivs.

Un vēl visu ko var, bet pats galvenais — pāris dienās jebkura šejienes sala izraus jūs no līdzšinējā dzīves tempa un pārvērtīs par normālu, laisku salinieku, kura dienas galvenā problēma būs — saņemties un aizbraukt uz tirgu pēc gataviem mango vai noraut gan drīz gatavos tepat dārzā.

Kā tur nokļūt

Kā viegli nojaušams, ceļš jau līdz Taiti, Rarotongas vai kādai citai nosacīti starptautiskajai lidostai šajā reģionā ir tāls, sarežģīts un dārgs. Personiski es lidoju caur Helsinkiem un Tokiju, un Japānas galvaspilsētā izrādījās, ka esmu nolidojis tikai apmēram pusceļu.

Taču tā vēl ir vienkāršākā un lētākā ceļošanas daļa, — reisi ir ļoti bieži un, ņemot vērā attālumus, nav nemaz tik ĻOTI, ĻOTI dārgi. Savukārt īstā dārdzība un grūtības sākas, mēģinot pārvietoties no salas uz salu. Un te nu viss ir ļoti vienkārši — vai nu jums ir ļoti daudz naudas, vai ļoti daudz laika un pacietības.

Atkarībā no tā jūs vai nu varat izmantot baisi dārgos vietējos lidojumus, vai arī jums ir sava vai noīrēta jahta (jo uz daudzām salām lidmašīnas vienkārši nelido), vai arī jūs braucat ar lēnajiem un pilnīgi

neprognozējamajiem kravas kuģiem. Vai arī — nekā, izvēlieties citu pasaules daļu.

Savukārt par to, cik viegli ir nokļūt uz Pitkērna salu, jums uzskatāmi pastāstīs šī te garā, bet pamācošā sarakste.

Sveiki, Lato,

mans vārds ir Hetere Menzija, un es esmu tūrisma koordinatore Pitkērna salas tūrismam — paldies par Jūsu interesi par Pitkērna salas apciemošanu.

Kā Jūs droši vien zināt, Pitkērna sala ir viena no visizolētākajām salām pasaulē, tā ka nokļūšana tur jau pati par sevi ir piedzīvojums. Jūs varat tur doties ar mūsu pasažieru/kravas kuģi *Claymore II*, kas parasti dodas no Mangarevas uz Pitkērnu divās rotācijas četras reizes gadā. Laiku pa laikam mums ir arī privāti čārteri. Vispirms Jums no Jūsu mītnes zemes jālido uz Taiti un tad no turienes uz Mangarevas salu, lai tur kāptu uz mūsu pasažieru/kravas kuģa, kas nogādās Jūs Pitkērnā.

Ir iespējama, ka kuģis ir pilnībā rezervēts 2013. gada novembrī/decembrī, kas Jūs interesēja. Taču laiku pa laikam mēs anulējam kādas rezervācijas. Ja Jūs vēlētos, lai es ierakstu Jūs gaidīšanas saraksta kādam no šiem braucieniem, lūdzu, dodiet ziņu.

Ja jūs vēlaties, lai jūs iekļauj gaidīšanas sarakstā, es sazināšos ar Jums, tikko atbrīvosies kāda koja kabīnē. Savukart, ja Jūs vēlētos izvērtēt iespējas 2014. gadā, esmu pievienojusi mūsu pēdējā tūrisma vēstneša kopiju. Jūs atradīsiet 2014. gada pasažieru reisu grafiku 6. lappusē.

Lūdzu, ņemiet vērā: katrā reisā ar *Claymore II* ir tikai desmit viesu kojas, un tās var aizpildīties ātri. Es ieteiktu veikt rezervāciju, cik vien ātri iespējams, lai izvairītos no vilšanās. Pēc tam mēs varam sazināties par Jūsu tālākajām vajadzībām. Es esmu pievienojusi arī vispārējo ceļošanas informāciju, lai sekmētu Jūsu plānus.

Air Tahiti lidojumu rezervēšana no Taiti uz Mangarevu un nokļūšana uz *Claymore II*:

Air Tahiti ir vienīgie vietejie lidojumi uz Mangarevu — parasti otrdien rītās. Lielākā daļa cilvēku lido uz Taiti no savas mītnes zemes, pavada dažas dienas tur un tad ar otrdienas reisu dodas uz Mangarevu. Lidmašīna izlido apmēram 8.00 no rīta, un pasažieri ierodas Mangarevā apmēra 13.30 tai pašā dienā. No turienes pasažieri dodas 35 minūšu braucienā ar kuģīti pari lagūnai uz Rikitea ciemu, kur pietātnē viņus sagaida *Claymore II* komanda, lai nogādātu uz kuģa. *Claymore II* dodas no Mangarevas uz Pitkērnu tai pašā dienā ap četriem vai pieciem pēcpusdienā, pasažieri pavada uz klāja divas

naktis un ierodas Pitkērnā ceturtdienas rītausmā. Lūdzu, ņemiet vērā: pasažieriem vajadzēs XPF 1000 skaidrā naudā, lai samaksātu par kuģīti uz Riki-tea un atpakaļ (katrā virzienā) un 35 ASV dolārus, lai samaksātu izkāpšanas maksu Pitkērnā.

Par *Claymore II*:

Claymore II nodrošina ceļotājiem visu, kas viņiem vajadzīgs uzticamam, drošam un komfortablām ceļojumam uz Pitkērna salu. Lūdzu, ņemiet tomēr vērā, ka *Claymore II* ir "darba kuģis", nevis luksusa kruīza kuģis — tā ka visas ērtības ir tīras, gaišas un praktiskas. Kuģis var ietilpināt divpadsmit pasažierus sešās divvietīgās kajītēs apakšējā klājā. Ja kuģis ir pilnībā rezervēts, mēs nevaram garantēt, ka individuālam ceļotājam būs pašam sava kajīte. Viesiem ir sava kopējā ēdienreīžu un brīvā laika zona uz trešā klāja ar lielu daudzumu grāmatu un filmu, kā arī plakanekrāna televizoru, lai palīdzētu pavadīt laiku. Visas maltītes, gultas veļa un dvieļi tiek nodrošināti, uzkodas un dzērieni ir pieejami kopējā atpūtas telpā blakus tualetei. Ja pasažieri vēlas izbaudīt dzērienu pēc pusdienām, tad viņiem pašiem tas jānodrošina. Ja jūs mēdzat ciest no jūras slimības, lūdzu, nodrošiniet, lai jums būtu atbilstoši medikamenti, kas varētu padarīt jūsu braucienu tik komfortablu, cik iespējams.

Kojas rezervēšana uz *Claymore II*:

Vienas kojas cena uz *Claymore II* turp un atpakaļceļam ir 5000 Jaunzēlandes dolāru, kas jāsamaksā mūsu Pitkērna salu birojam Jaunzēlandē ar bankas pārvedumu vai kredītkarti. Kad jūsu rezervācija būs apstiprināta, mēs Jums nosūtīsim rēķinu par visu summu, kurā būs norādīti mūsu konta rekvizīti. Iesākumā mēs ierakstīsim Jūsu rezervāciju un to apstiprināsim, kad Jūs atsūtīsiet mums apstiprinājumu, ka esat rezervējuši *Air Tahiti* lidojumus no Taiti uz Mangarevu.

Mēs neapstiprinām koju rezervācijas, kamēr mums nav apstiprinājuma lidojuma rezervēšanai no Taiti uz Mangarevu. Tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu, ka pasažieri būs Mangarevā laikus, lai sāktu braucienu ar *Claymore II* uz Pitkērnu.

Finalizējot savus plānus, Jums būs jānodrošina šāda informācija:

- apstiprinājums vietējiem reisiem Taiti/Mangareva,
- ieskenēta Jūsu pasas foto lappuse (tā tiks nosūtīta Britu Augstajai komisijai apstiprinājuma saņemšanai),
- Jūsu radnieku kontaktinformācija,
- ceļojuma/medicīniskās apdrošināšanas (ietverot medicīniskās evakuācijas segšanu) apstiprinājums,
- pasta adrese, kur saņemt drukātās biļetes, vai e-pasta adrese, kur saņemt e-biļetes,

— rēķina saņemšanas informācija galīgajam maksājumam.

Vīzu prasības:

Viesiem nav jāpiesakās uz vīzu, lai apmeklētu Pitkērna salas, ja viņu iecerētās viesošanās ilgums ir mazāk par četrpadsmit dienām. Tiem, kas velas palikt ilgāku laiku, ir jāpiesakās ilgtermiņa vīzai, un ir nepieciešama 150 Jaunzēlandes dolāru maksa, — vīza būs derīga sešus mēnešus.

Par Jūsu uzturēšanos Pitkērna:

Mums ir četrpadsmit Uzturēšanās Nodrošinātāji. Jūs varat izbaudīt uzturēšanos pitkērnīšu mājās, ieturot visas maltītes un izmantojot ērtības vietējās ģimenes mājās, vai arī jūs varat pieteikties uz pusprivātu studijas tipa mitni ar iespējamām kopējām maltītēm vai arī privātu divu vai trīs guļamistabu māju, vai arī iznomājamu kotedžu. Uzturēšanās maksas ir no 70 līdz 120 ASV dolāriem dienā katram cilvēkam atkarībā no mītnes atrašanās vietas un ērtībām. Tipiska uzturēšanās izmaksā summu par pilnām četrām vai vienpadsmit dienām, jo pasažieru kuģis parasti dodas prom vēlā pēcpusdienā. Mūsu Tūrisma departaments sazināsies ar Jums personiski, lai noorganizētu vispiemērotāko uzturēšanos.

Sveiki, Lato,

paldies par Jūsu operatīvo atbildi. Februāra beigu ceļojums ir pilnībā rezervēts. Man vēl ir divas kojas šādos 2014. gada marta reisos:

izbraukšana no Mangarevas 5. martā / ierašanās Pitkērnā 7. martā;

izbraukšana no Pitkērnas 10. martā / ierašanās Mangarevā 12. martā (četras dienas uz salas);

izbraukšana no Mangarevas 5. martā / ierašanās Pitkērnā 7. martā;

izbraukšana no Pitkērnas 17. martā / ierašanās Mangarevā 19. martā (vienpadsmit dienas uz salas).

Ja kāds no šiem braucieniem Jums der, dodiet ziņu, un es jūs ierakstīšu. Pēc tam mēs varam sazināties par tālāko.

Sveiki, Lato,

es tik ļoti atvainojos — es kļūdaini aizsūtīju Jums datumus 2013. gada martam. Īstie datumi otrajai rotācijai 2014. gada martā ir:

izbraukšana no Mangarevas 4. martā / ierašanās Pitkērnā 6. martā;

izbraukšana no Pitkērnas 9. martā / ierašanās Mangarevā 10. martā (četras dienas uz salas).

Kā Jūs pamanīsiet, šie datumi ir dienu iepriekš, salīdzinot ar tiem, ko nosūtīju iepriekš. Tāpat es nupat esmu saņēmusi ziņas, ka mums ir divpadsmit cilvēku grupa, kas dodas prom no Pitkērnas 9. martā. Es varu atstāt jūs

gaidīšanas sarakstā šim braucienam, bet, ja Jūs vēlētos apstiprinātu rezervāciju datumiem, kuri nodrošinātu četru dienu palikšanu uz salas, ir pieejami šādi datumi:

izbraukšana no Mangarevas 11. martā / ierašanās Pitkērnā 13. marta;

izbraukšana no Pitkērnas 16. martā / ierašanās Mangarevā 18. martā (četras dienas uz salas).

Dodiet man ziņu par Jūsu izvēli, kad Jums tas ērti.

Sveiki, Lato,

brauciens, ko Jūs esat izvēlējis, ir privāts čārteris. Jūs tāpat brauksiet ar *Claymore II*, bet konkrēto reisu nodrošina kuģa īpašnieks Naidžels Džolijs no *Stoney Creek Shipping Ltd*. Tas vienkārši nozīmē, ka tad, kad pienāks laiks maksāt par reisu, viņa kompānija Jums piestādīs rēķinu. Viņš arī nodrošina Jums kuģa iekāpšanas vēstuli.

Finalizējot Jūsu plānus, lūdzu, nosūtiet man šādu informāciju:

— ieskenētu Jūsu pasēs foto lappusi (tā tiks nosūtīta Britu Augstajai komisijai apstiprinājuma saņemšanai),

— Jūsu radnieku kontaktinformāciju,

— ceļojuma/medicīniskās apdrošināšanas (ietverot medicīniskās evakuācijas segšanu) apstiprinājumu,

— e-pasta adresi, uz kuru saņemt rēķinus un ceļojuma dokumentus,

— pasta adresi, kur saņemt galīgos maksājuma dokumentus,

— apstiprinājumu vietējiem reisiem Taiti/Mangareva (to Jūs nevarēsiet izdarīt līdz 2013. gada nogalei, jo *Air Tahiti* nenodrošina ļoti agras rezervēšanas iespēju).

Kad Jūsu pase būs saņēmusi apstiprinājumu, es došu ziņu *Claymore* īpašniekam, ka Jūs brauksiet no Mangarevas uz Pitkērnā un atpakaļ ar viņa čārteri. Viņš tad sazināsies ar Jums personiski, lai finalizētu maksājumu un nodrošinātu Jums kuģa iekāpšanas vēstuli.

Nākamais solis būs noorganizēt Jūsu uzturēšanos, kamēr būsiet salā. Es būšu laimīga Jums palīdzēt, bet vispirms dodieties uz mūsu mājaslapas uzturēšanās sadaļu un dodiet ziņu par savu izvēli: [http:// www.visitpitcairn.pn/visitpitcairn/accommodation/index.html](http://www.visitpitcairn.pn/visitpitcairn/accommodation/index.html)

Sveiki, Lato,

Jūsu pasēs foto lappuse ir saņemta. Paldies. Es došu ziņu, kad tā būs apstiprināta, un gaidu pārējo informāciju.

Sveiki, Lato,

paldies, Jūsu informācija ir saņemta. Es nosūtīšu to *Claymore II* īpašniekam, kad Jūsu pase būs apstiprināta.

Sveiki, Lato,

tikai maza ziņa, ka Jūsu pase ir apstiprināta. Es esmu nosūtījusi Jūsu informāciju *Claymore II* īpašniekam, kurš sazināsies ar Jums, lai finalizētu Jūsu rezervāciju. Viņš bieži vien ir ļoti aizņemts, tā ka neuztraucieties, ja nesaņemtat no viņa ziņas nekavējoties, un dodiet man ziņu, ja Jums turpmāk kas nepieciešams.

Sveiki, Lato,

neuztraucieties, kuģa īpašniekam ir Jūs informācija, un droši vien viņš ir aizņemts, organizējot piegāžu kuģi Pitkērnai. Es plānoju satikt viņu uz salas šīs nedēļas beigās un atgādināšu viņam sazināties ar Jums, cik drīz iespējams.

Sveiki, Lapsa,

paldies par ziņu. Lūdzu, neuztraucieties. Viņš reizēm gausi atbild, bet es centīšos sazināties ar viņu vēlreiz tuvāko dienu laikā un došu Jums ziņu.

Sveiki, Lato,

kuģa īpašnieks zina par Jūsu rezervāciju — tā ka neuztraucieties. Viņš pietiekami ātrā laikā sazināsies, lai pabeigtu sagatavošanos.

Sveiki, Lato,

es rakstu, lai finalizētu Jūsu ceļojumu uz Pitkērn 2014. gada martā.

Izbraukšana no Mangarevas 11. martā / Ierašanās Pitkērnā 13. martā.

Izbraukšana no Pitkērnas 16. martā / Ierašanās Mangarevā 18. marta.

Mūsu Oklendā birojs pašlaik kārtē dokumentus kuģa īpašniekam. Lūdzu, atsūtiet man Jūsu lidojuma informāciju no Taiti uz Mangarevu, cik ātri iespējams.

Kad to saņemsim, mēs nosūtīsim Jums Jūsu rēķinu par koju un, kad tas tiks apmaksāts, Jūsu e-biļeti un kuģa iekāpšanas vēstuli.

Sveiki, Lapsa,

Jūsu sākotnējā izpratne bija pareiza attiecībā uz to, ka ar Jums sazināsies kuģa īpašnieks. Taču viņš ir piekritis, ka tagad mēs nodrošinām visas rezervācijas starp Mangarevu un Pitkērn, lai labāk un ātrāk palīdzētu ceļotājiem. Ja vien Jūs nedomājat palikt Mangarevā pirms 11. marta, kad *Claymore*

dodas uz Pitkērnū, es ierosinu, ka Jūs rezervējat sev *Air Tahiti* lidojumu, lai izlidotu no Taiti otrdienā, 11. martā, un atgrieztos otrdienā, 18. martā.

Sveiki, Lato,

paldies par Jūsu lidojuma informāciju. Šērlija no mūsu Oklendā biroja nosūtīs Jums maksājuma rēķinu. Kad to saņemsim, mēs Jums nosūtīsim Jūsu e-biļeti *Claymore II* un kuģa iekāpšanas biļeti.

Laimīgu Jauno gadu!

Dārgais mister Lapsa,

pievienots ir mūsu rēķins par Jūsu ceļojumu uz *Claymore II*, Mangareva—Pitkērna—Mangareva. Maksājumu var veikt ar kredītkarti — *Visa*, *Master* vai *Amex*. Mūsu bankas konts ir atrodams rēķina apakšā pa kreisi. Ja Jūs maksājat tieši uz mūsu rēķinu, lūdzu, pievienojiet 25 Jaunzēlandes dolārus, lai segtu bankas komisiju.

Kad rēķins būs apmaksāts, Jūsu biļetes un kuģa iekāpšanas vēstule tiks nosūtītas.

Sveiki, Lato,

maksājums ir saņemts, bet diemžēl tajā nepietiek 133 Jaunzēlandes dolāru. Vai Jūs varētu nokārtot starpības nosūtīšanu?

Sveiki, Lato,

paldies par maksājumu, kas pienāca šodien. Pievienotas ir Jūsu biļetes *Claymore* un kuģa iekāpšanas vēstule. Lūdzu, ja ir kādi jautājumi, dodiet ziņu. Izbaidiet savu ceļojumu uz Pitkērnū.

Nauda, cenas, iepirkšanās

“Tur būtībā nav ienākumu nodokļa, taču skolas ir labas, veselības aprūpe ir bezmaksas, ceļi ir lieliski, un nacionālā aviokompānija strādā ar zaudējumiem. Lietas, kas tiek apliktas ar nodokļiem, ir tās, ko pārka iebraucēji, nevis maizeskoka augļi, kokosrieksti, taro saknes un zivis, ko vietējie lasa, audzē un ņem paši savām vajadzībām,” divdesmitā gadsimta deviņdesmito gadu vidū rakstīja žurnāls *The People*.

Kopš tā laika nekas būtisks nav mainījies — viesiem Franču Polinēzijā un Kuka salās nav vispār gandrīz nekā lēta. Ceļš nav lēts,

uzturēšanās nav lēta, ēdiens nav lēts, visu veidu pakalpojumi arī nav lēti.

Viss, kas izaug uz vietas, nav dārgs — protams, jūs maksāsi citas cenas nekā vietējie, bet tik un tā nav dārgs. Taču viss, kas tiek attransportēts milzīgus gaisa (ūdens) gabalus, nu nekādi nevar būt lēts.

Turklāt jāņem vērā arī tas, ka turīgi ciropieši, amerikāņi, japāņi, jaunzēlandieši un austrālieši šurp ir čakli braukuši jau daudzus desmitus gadu un attiecīgi arī pieradinājuši vietējos pie tā, ka cenas var uzlikt augstas, bet tik un tā būs pieprasījums.

Ja nu ar šo skumjo faktu esat samierinājušies, viss pārējais naudas un iepirkšanās jomā ir labākajā kārtībā — protams, tik ilgi, kamēr jums neienāks prātā bankomātu meklēt salā ar dažiem simtiem iedzīvotāju.

Dzīvošana

Lētu mītni atrast šeit nav viegli, taču klimats ir tāds, ka budžeta ceļotājam parasti nav vajadzīgs pat guļammaiss vai telts (protams, līdz brīdim, kad sākas lielais tropu lietus). Savukārt, ja jums prāts nesas uz nedēļu, lūk, tur tai romantiskajā pastkartes mājiņā ar palmu jumtu uz pājiem laipas galā, lagūnas malā, no kurienes paveras skaistais skats uz saullēktu okeānā un kur kafijas galdiņam ir stikla virsma, caur ko vērot ūdenī zem mājiņas notiekošo, atvainojiet, bet man tas jums jāpasaka: rēķinieties ar vidusmēra cilvēka uztverei astronomiskām summām — drizāk ar četrpāru, ne trīspāru summu eiro par vienu nakti.

Komunikācija

Lielākajās salās viss ir — gan mobilie sakari (dārgi), gan internets (ļoti dārgs — turklāt, piemēram, Kuka salās to pat viesnīcīnās un piekrastes viesu mājās mēra nevis stundās vai diennaktīs, bet gan iztērētos megabaitos). Mazākajās salās, loģiski, nav nekā. Vērts atcerēties, ka mobilo sakaru nav arī uz prāmjiem un kravas kuģiem.

Savukārt, ja runa ir par tiešu komunikāciju bez kādu tehnisku palīgīdzekļu izmantošanas, ar angļu valodu pilnīgi pietiek ne tikai Pitkernā un Kuka salās, bet arī lielā daļā Franču Polinēzijas — tā tomēr ir krietni vairāk uz tūristiem orientēta nekā pati Francija.

Transports un pārvietošanās

Par nepatīkamo un sarežģīto situāciju ar starpsalu transportu jums jau viss zināms un skaidrs. Savukārt situācija ar iekšzemes transportu Franču Polinēzijā un Kuka salās diezgan pamatīgi atšķiras — un ne tikai tāpēc, ka Kuka salās braukšana ir pa ceļa kreiso pusi — “kā Anglijā”.

Taiti galvenais transporta līdzeklis ir un paliek automašīna, savukārt iznomājamu mopēdu jums būs ļoti grūti atrast. Bet, kas attiecas uz sabiedrisko transportu, pārveidotās kravas automašīnas — *le trucks* — jau ir aizgājušas pagātnē, tagad sabiedriskais transports (vismaz oficiālais) ir tikai īsti autobusi, kurus pēc pieraduma gan vēl joprojām mēdz dēvēt par *le trucks*.

Savukārt Kuka salās satiksmes līdzeklis numur viens ir mopēds, to te ir gandrīz tikpat daudz, cik iedzīvotāju. Rarotongas īpatnība gan ir tā, ka te jums obligāti nepieciešama vietējā — Kuka salu — vadītāja apliecība. Tiesa, to iegūt nav grūti — aizbrauciet uz vietējo policijas iestādi Avarua, uzrādiet savu vadītāja apliecību, samaksājiet divdesmit ASV dolāru — un varat saņemt vietējo apliecību, kura dod tiesības braukt ar motociklu pat tad, ja mājās jums ir bijušas tikai B kategorijas tiesības.

Teorētiski Rarotongā ātruma ierobežojums ir trīsdesmit kilometru stundā pilsētā un piecdesmit — ārpus tās, turklāt ķivere jāvalkā, ja plānojat braukt ātrāk par četrdesmit kilometriem stundā. Taču arī šeit desmit, piecpadsmit kilometru ātruma pārsniegšanu neviens par kaut ko īpašu neuzskata — tiesa, ātrāk gan neviens arī nebrauc. Nedēļas laikā pāris cilvēkus ar ķiverēm pamanīju — šķiet, tūristus.

Ak jā, un mēģiniet izsargāties no Rarotongas tetovējuma. Kas tas tāds? To pilnīgi bez maksas var iegūt, netišām piespiežot kailu kāju pie mopēda nokaitētā izpūtēja (kuram teorētiski gan ir aizsargs, taču gadās jau visādi).

Cilvēki

Pavisam īsi — cilvēki te ir brūni, caurmērā diezgan paresni, vēlīgi, mierīgi, jauki un izpalīdzīgi. Protams, nedariet viņiem neko no tā, kas nepatīktu jums pašiem. Vēl viņi ir arī drusku slinki un nolaidīgi, un galīgi nepunktuāli, bet tāda jau tā salu dzīve ir.

Drošība un veselība

Noziedzība ir ļoti zemā līmenī, jūsu transportlīdzekli neviens nezags kaut vai tāpēc vien, ka nekur tālu ar to nevar aizbraukt, uz sauszemes lielu plēsēju nav, taču okeānā gan visādu kaitīgu būtnu netrūkst, tāpēc jau tas arī ir okeāns. Un vispār ar okeānu nav nekādi joki — pat pēc izskata niecīgs vilnītis ir tik spēcīgs, ka var iztriept jūs gar asiem koraļļiem un tad aiznest prom uz visiem laikiem.

Kas attiecas uz slimībām, atcerieties, ka vispār jau jūs piederat pie, tā teikt, rases, kuras atnestās slimības gandrīz iznīcināja vietējo civilizāciju. Slimības (tostarp īpaši zvērīgs izrādījās sifiliss), tad vēl alkohols un šaujamočī, — 1842. gadā, piemēram, Marķīza salās dzīvoja apmēram astoņpadsmit tūkstoši iezemiešu, bet 1926. gadā vairs tikai nedaudz vairāk kā divi tūkstoši.

Mūsu dienās bālgimis te visdrīzāk var sažert nevis malāriju (regulāri dzeriet pretmalārijas tabletes, un viss visdrīzāk būs labi), bet gan Dengā un Zikas drudzi, pret kuriem nav nekādu vakcīnu vai zāļu, — tiesa, abi ir kārtīgai gripai līdzīgi, tā ka letāls iznākums ir diezgan reta parādība. "*Got Zika? Rehydrate with Powerade!*" šo slimību nopietnību labi raksturo plakāts pie aptiekas durvīm Rarotongā.

Klimats

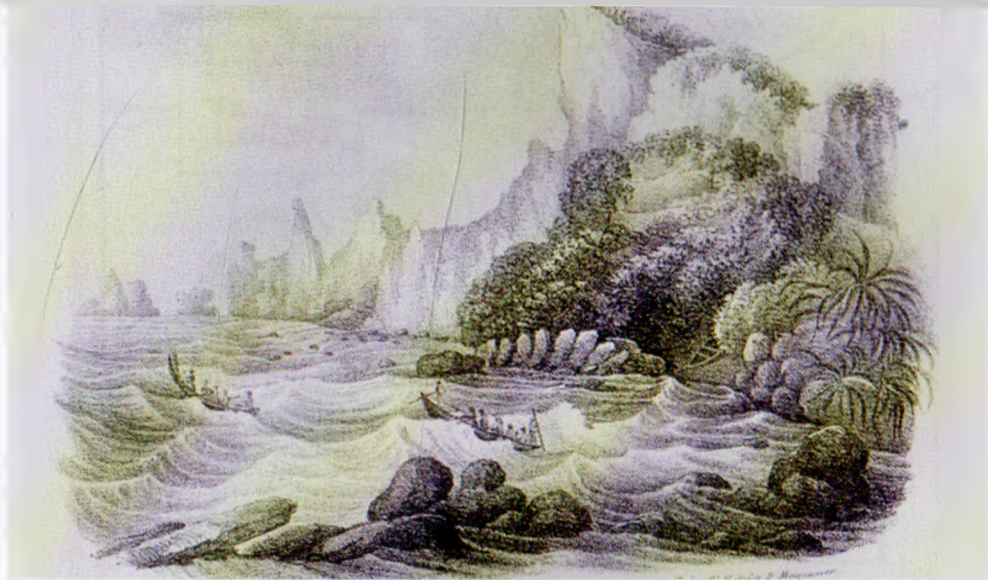
Paradīzes salās arī klimats ir atbilstošs — lielākoties ir silti un karsti (bet ne ļoti, ļoti karsti). Taiti sausais gadalaiks ir no maija līdz oktobrim, taču tas, protams, nenozīmē, ka visu pārējo laiku list lietus, — tiesa, kad list, tad vismaz reizēm list pa istam. Savukārt Kuka salās labākais laiks ir marts un aprīlis, kad ir beigusies ciklonu sezona, un tad vēl arī septembris un oktobris.

Ēdamais un dzeramais

Badā jūs šeit noteikti nenomirsiet, bet, ja vēlaties pavadīt aizraujošu gastronomisko nedēļu, pavadiet to Papcetē, katru vakaru dodoties uz pieostas laukumu, kur no malu malām sabrauc *roulottes* — virtuvj-busiņi katrs ar savu ēdienkarti, izliek plastmasas galdus un krēslus, un lielā izēšanās var sākties.

Citi prieki

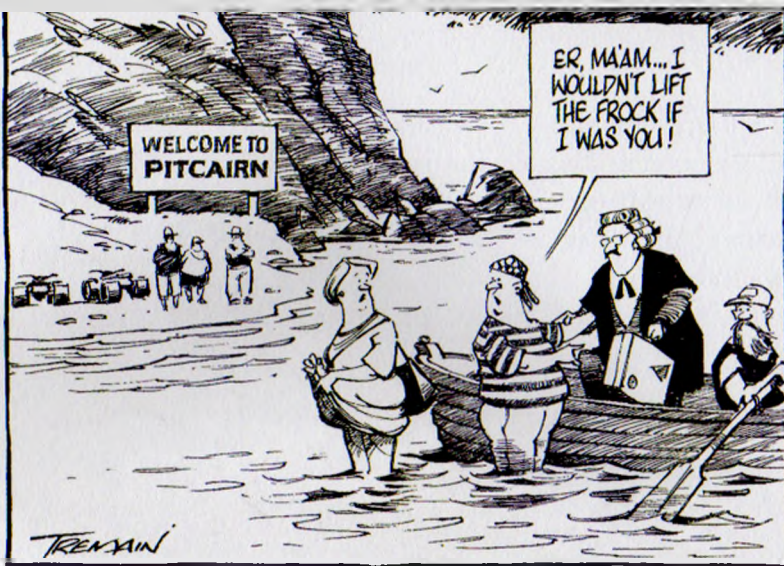
Jau atkal — autentisku eksotiku varat pat nemeklēt, ja nu vienīgi attālākās salās. Bet vispār polinēziešu dejas tagad jāmeklē restorānā. Ja gribat, piemēram, Rarotongā izklaidēties, tad meklējiet vietu, kur notiek "salas nakts" — tradicionāls lielākoties uz tūristiem, bet ne tikai uz tūristiem orientēts pasākums ar apjomīgu *kai* daudzumu — izēšanos tātad, tad vēl lielu dejošanu, dziedāšanu, lapu mētāšanu, akrobātiku un, protams, bungošanu. Bet, kas attiecas uz citiem priekiem, "hlamīdija — tā nav puķe" — tā vēsta pamācošs plakāts Kuka salās. Savukārt Taiti labāk pat nemēģināt atkārtot Gogēna laikos ierasto draiskošanos ar iezemiešu pusaudzēm, un par Pitkēnu pēc lielā pedofilijas skandāla nemaz nerunāsim.

Izsešanās Pitkērna salā — no kapteiņa Frederika Bičija (1796—1856) pierakstiem.

Roberta Doda (1748—1816) slavenā gravīra: "Bauntija" dumpinieki jau ir sasēdinājuši Blaju ar viņam uzticīgo komandas daļu laivā un — ardievu!

Pitkērnas pedofilu tiesa bija arī jociņu objekts. "Madam, ja es būtu jūsu vietā, es kleitas malu vis nepaceltu..." — karikatūra no *Otago Daily Times*, 2004. gada 29. septembris.

Un vēl viens pedofilu jociņš — tāpat no *Otago Daily Times*, 2004. gada 7. oktobris.
"Neuztraucies, vecīt! Es teicu, ka esmu kristietis, nevis Kristians!"

“Sieviete no Taiti salas” 18. gadsimta beigu eiropiešu skatījumā.
Autors Žaks Grasē de Sensovē (1757—1810).

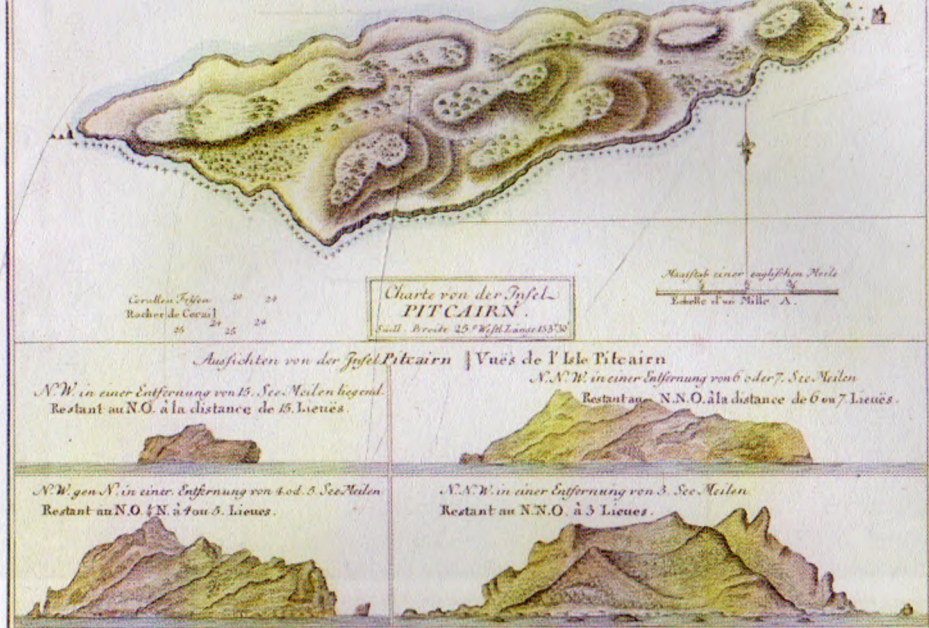
Bobs Tomarčins ar savu šimpanzi
Moko Pitkērna salā.

Viena no divām Pitkērnas rakstniecēm — Rozalinda
Amēlija Janga apmēram 1920. gadā. Zīmējuma
autore Eilīna Konstansa Kouana (1892—1968).

Timoras salas gubernators laipni uzņem leitnantu Blaju pēc varonīgā brauciena.

Kristiana Bendžamina Glasbaha (1724—1779) Pitkērna salas pirmā karte. Ļoti iespējams, tieši tā bija patrāpījusies acīs Flečeram Kristianam, izvēloties “Bauntija” galamērķi.

Divas Te Po attēla versijas — ļoti tuvētais Rarotongas vīrsaitis un pavisam nedaudz tetovētais Rarotongas vīrsaitis. Autori: Džons Viljamss (1796—1839), Džordžs Baksters (1804—1867).

Džona Adamsa māja. Pulkvežleitnanta Roberta Batija gravīra pēc HMS Blossom leitnanta Smita skices.

Taiti paradīze ar hūrijām — H. Potjē zīmējums, kas datēts ar 1855. gadu.

Tomass Gosse (1765—1844) "Otaheites maizeskoka stādu pārstādīšana".

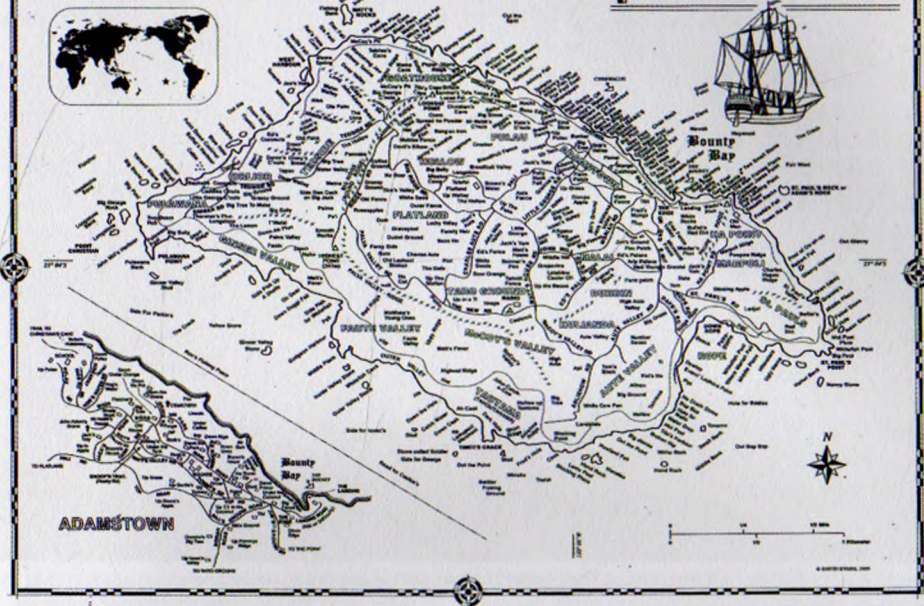

Slavenā kapteiņa Kuka ierašanās Taiti. Autors Antonio Zata (1757—1797).

250th Anniversary of Fletcher Christian 1764 - 2014
PITCAIRN ISLANDS - OFFICIAL FIRST DAY COVER

Versijas par to, kā varētu būt izskatījies “Bauntija” dumpinieks numur viens Flečers Kristians.

Iespējams, viena no pasaules visromantiskākajām kartēm. Ja nokritīsiet no kādas Pitkērnas klints, varbūt arī jūsu vārds tiks iemūžināts.

Suvarova atola slavenais vientuļnieks Toms Nīls.
Foto no viņa paša atmiņu grāmatas.

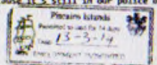
Pitcairn Island Police Immigration

From: "Wanier Frederic GND (BTA RINTEA)" (frederic.wanier@gendarmerie.interieur.gouv.fr)
 Sent: Wednesday, 12 March 2014 9:24 a.m.
 To: immigration@pitcairn.gov.pn
 Subject: M LAPSA LATO Passport advertisement.txt
 Attachments:
 Follow Up Flag: Follow up
 Flag Status: Completed

Hello,

I'm WANIER Frederic, french Gendarmerie deputy in Rikitea. One of the CLAWDRE 2 passenger doesn't have his passport because **it's still in our police office.** The passenger is:

M LAPSA LATO born 16.05.1969 in RIGA
 PASSEPORT NUMBER LV3988437
 AVAILABLE FROM 15.06.2012 TO 14.06.2022

We apologize about that mistake, please tell us how can we fix that problem.

Thanks in advance.

Viens ļoti, ļoti, ļoti svarīgs dokuments — bez tā es Pitkērna salu varētu skatīt tikai pa gabalu.

Ceturtdiena Oktobris Kristians Otrais pie savas mājas.

Licence to Drive a Motor Vehicle

Government of the Cook Islands
Transport Act 1966

LATO LAPSA

Licence Number
02V107703

Issue Date
21/03/2014

Date of Birth
16/05/1969

Class
AB

Authorised by Commissioner for Police

EXPIRES

16-May-2015

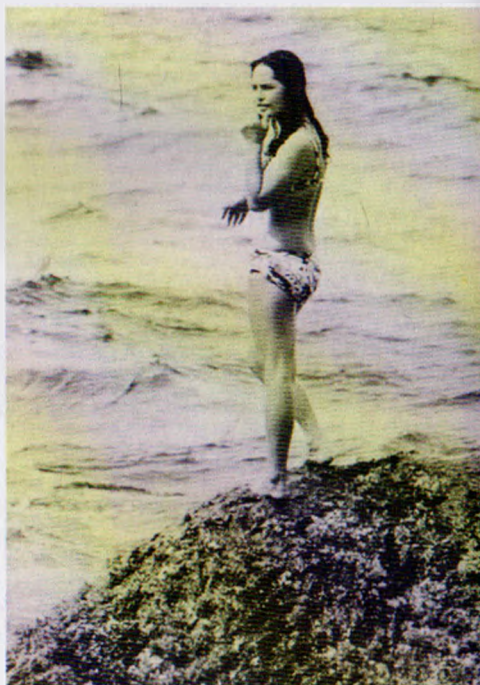
TROPICAL SANDS

Rarotonga
Cook Islands

Kuka salu mopēda vadītāja tiesības
iegūstamas dažu minūšu laikā.

Pitkērna salas 20. gadsimta slavenākais iedzīvotājs
Toms Kristians septiņdesmitajos gados —
salīdzinoši gara auguma, virs metra astoņdesmit,
krietni vairāk polinēzieša vaibstu nekā daudziem
saliniekiem. Foto no Jana Bola "Bauntija bērniem".

Brenda Kristiana pirms nieka četrdesmit,
četrdesmit pieciem gadiem. Foto no Jana Bola
"Bauntija bērniem".

Nē, šādi tēptas meitenes no pastartēm ne Taiti, ne citās Dienvidjūru salās apkārt neskraida, iij neceriet.

Tāda izskatījās Džona Adamsa istā kapa plaksne, kas jau pirms pusotra gadsimta aizvesta uz Angliju.

Pitkērnas liellaivas un to komandas 20. gadsimta sākumā.

Bērnu ēdājas Katikatias šausmīgais gals. No Britu muzeja kolekcijas.

Son of painter object of ridicule

By CHARLES HILLINGER
The Los Angeles Times

PAPEETE, Tahiti — He has tried repeatedly to find the genius within himself that his name implies should be there, but he has failed. And today, at 75, Emile Gauguin, son of the founder of modern painting, Paul Gauguin, laments:

"Even if I were a poor artist I could have made a lot of money because of my name. But I am a terrible artist. My drawings make no sense."

Long the object of ridicule, Gauguin now lives with his son in a small Tahitian house on stilts on the outskirts of Papeete:

"If my father had lived five or 10 years longer I know I would have learned from him. I, too, would have been a painter."

Paul Gauguin was 55 when he died in 1903. His son, Emile, was 4.

Gauguin wrote April 19, 1899, the day Emile was born

EMILE GAUGUIN
... son of Paul Gauguin

artist.
"So I came home to Tahiti."

Fragments no rakstiņa par ģēnija delu, ar kuru daba laikam jau nedaudz atpūtās.

1886. gadā uz Pitkērnū atbrauca arī pirmais Septītās dienas adventistu misionārs Džons Trejs. Salinieki vienoti nobalsoja, ka viņš drīkst palikt, un sešās nedēļās misionārs savai ticībai pievērsa visus pitkērnīešus.

Salinieku liellaiva jau pietauvojusies pie *Claymore II* borta. Priekšā pirmā no kreisās — Brenda Kristiana.

Mūsu uzticamais (un dārgais) kuģītis *Claymore II*.

Adamstaunas lielajā sapulču telpā pie sienām karājas trīs karalienes Elizabetes II attēli (zem viena no portretiem pielipināts uzraksts *No smoking*), tad vēl arī Edinburgas hercoga foto, britu karogs, Pitkērnas karogs un Apvienotās Karalistes ģerbonis.

Mazais punktiņš, kas no salas strauji virzās uz mūsu kuģa pusi, ir viena no slavenajām salinieku liellaivām, ar kuru mums tad arī paredzēts nokļūt krastā.

Ceļš Pitkernā ir izbetonēts no laivu piestātnes līdz pašam Adamstaunas centram — un tad vēl mazu, mazu gabaliņu.

Viens no "Bauntija" lielgabaliem pie Lena Brauna mājas.
Pats večuks gan šeit vairs nedzīvo, viņš pārcēlies pie Brendas un Maika.

Pitkernā ir arī vesela sabiedriskās ēdināšanas un dzirdināšanas industrija.

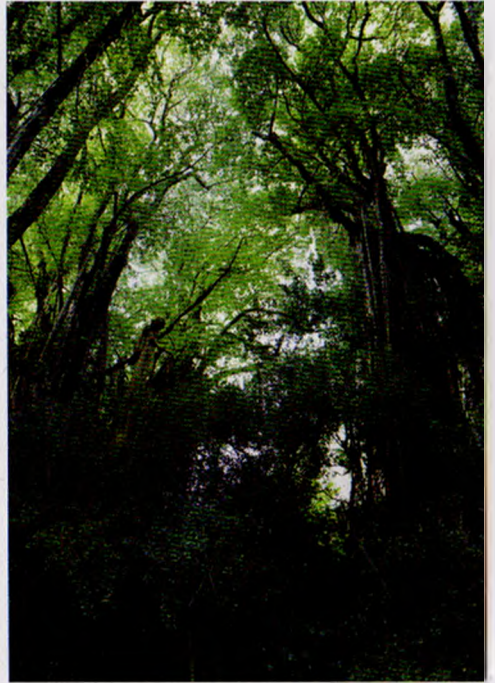

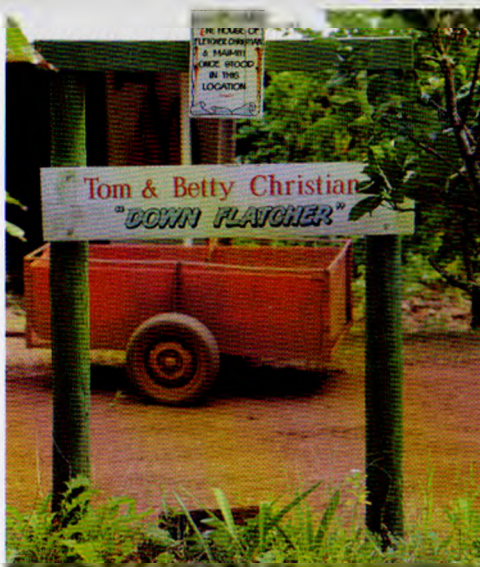
Tikai desmitā daļa Pitkērna salas teritorijas tiek uzskatīta par vairāk vai mazāk līdzenu.

Pārdesmit soļu, īpaši neskatoties apkārt, un jūs pamanāt, ka Adamstauna jau ir beigusies un ceļa abās pusēs sākas aizvien pamatīgāks čūkslis.

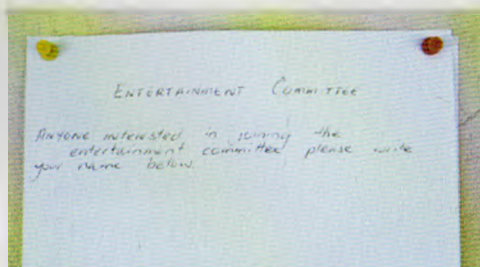

Pie Toma un Betijas Kristianu vietējiem apstākļiem lepnās mājas izlikta plāksnīte ar paskaidrojumu: “Flečera Kristiana un Maimiti māja reiz atradās šajā vietā.”

Tā ir lieliska sajūta — turēt rokās pastkarti no Pitkērnas, kuru ir apstrādājuši “Bauntija” dumpinieku pēcteči un kura no salas ir devusies prom lielaivā un mēnešiem ilgi ceļojusi apkārt pus pasaulei.

Izklaides komitejai pagaidām nav īpašas piekrišanas.

Tagad Pitkērna salai ir arī pašai savs pamatīgs policijas iecirknis.

Pitkērna salā ir arī viena pavisam īsta vieglā automašīna — sarkans *Suzuki Escudo*.

Pitkērna salas vienīgā ceļa zīme.

Pēdējos gados, vairojoties metropoles rūpēm par savu aizjūras teritoriju, būtiski palielinājies vietējais tehnikas parks. Kādas pūles ir prasījusi tās nogādāšana salā, negribas pat domāt.

Jangu ģimene salā mīt jau kopš 1790. gada.

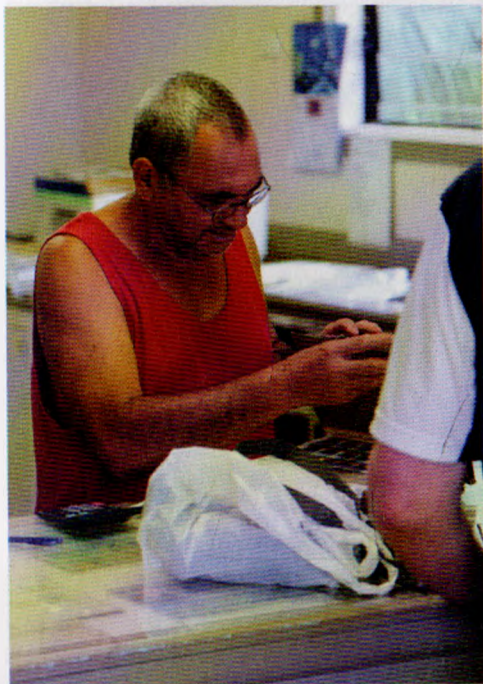
Salā ir elektrība — tiesa, ne visu diennakti.

Toms Kristians salā ievieša motociklus, bet nu galvenais pārvietošanās līdzeklis ir kvadracikli.

Keitijas Marksas grāmatā apgalvots, ka viena ģimene uz viena kruīza kuģa vienā reizē par pārdotajiem suvenīriem, augļiem u.tml. nopelnījusi 10 tūkstošus dolāru. Nu, kaut vai tie būtu Jaunzēlandes dolāri, summa tik un tā pieklājīga.

Pastmeistars Deniss pēc pedofilijas tiesas ir pamatīgi zaudējis statusu — ne tāpēc, ka pedofils, bet tāpēc, ka atzinās un nožēloja.

It visur, kur parādās cilvēce, tās pārstāvji uzskata par nepieciešamu atstāt kādu vecu riepju. Pitkērna sala nav izņēmums.

Thursday October Christian
(from an engraving by H. Adlard)
b. October 1790. Known also as
Friday October Christian after
1814 when time was corrected—

Salas muzejīnā ir pāris stikla skapju ar salinieku ģimeņu aizdotiem oriģināliem priekšmetiem no "Bauntija", bet Ceturtdienas Oktobra un Džona Adamsa attēli gan ir tikai kopijas.

Down Rope — viena no daudzajām salas vietām, kur neviens par jums neuzņemsies nekādu atbildību.

Trīsdesmit gadu padzīvojuši Pitkērnā, cilvēki jau iespēja gan radīt augsnes eroziju, gan izcirst visus lielos kokus. Rezultātā jau no 19. gadsimta 40. gadiem zivju ūdeņos ap salu kļuva aizvien mazāk — iespējams, augsnes erozijas dēļ: pēc lielākiem lietiem ūdens ap salu izskatījās pēc dubļu jūras.

Skats uz Adamstaunu no *Ships landing point*.

St. Paul's esot bijis ne viens vien gadījums, kad pāri tālākajai baseina malai negaidīti pārveļas paliels vilnis, paķer bezrūpīgo peldoni un pa otru baseina galu iznes viņu atklātā okeānā.

Rozalinda Amēlija Janga-Nīlda bija salas pirmā rakstniece un uzrakstīja pietiekami detalizētu grāmatu par Pitkērnas vēsturi, kura ir arī manā grāmatplauktā.

Kas viņa tāda, kā tā gadījies, ka jauna sieviete no Argentīnas atbrauc uz šo pasaules malu un te nomirst, — ne jausmas.

Te atdusas Semjuela Rasela Vorena un Agneses Kristīanas meita Džūlija, kas 1897. gada 19. jūnijā tika nogalināta kopā ar savu nepilnus divus gadus veco meitiņu.

Džona Adamsa kaps ar visu viltoto kapa plāksni.

Vienīgā kaut cik nopietnā salas ražotne ir cukurniedru apstrādes "cehs", kas mana brauciena laikā izskatās pussagrauts un pamests, lai gan, protams, nav sezona.

Adamstaunas centrālajā skvērā iecementēts 1957. gadā no okeāna izceltais “Bautija” enkurs un viens no kuģa mazajiem lielgabaliem.

Ju no pusaudža gadiem Norvēģijā augusi Kari Boja droši zināja — viņa, pirmkārt, grib kļūt par jūrnieku un, otrkārt, grib nokļūt tieši Pitkērna salā un tur arī palikt.

Mazajā, apjuntajā skvēriņā blakus Adamstaunas baznīcai jau pirms dievkalpojuma laudis patiešām sapulcējas — ne pārāk daudz, drīzāk jau maz, taču daži tur tiešām ir un no visas sirds dzied garīgās dziesmas.

Pašlaik Pitkērna neapšaubāmi ir bērniem īpaši droša vieta.

Tā kā Stīvs ar Rendiju bija pirmie jaunā salas cietuma iemītnieki, viņi tika pie numuriem ar labu skatu pa logu.

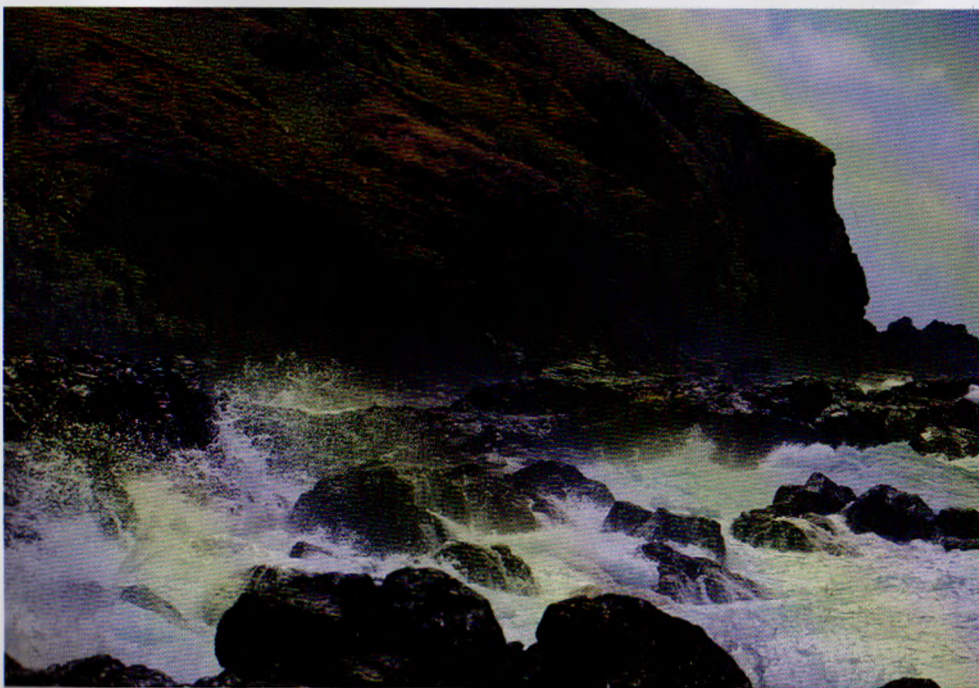
Salas cietums tagad stāv tukšs, dažas telpas izmantojot bibliotēkai un saimnieciskām vajadzībām.

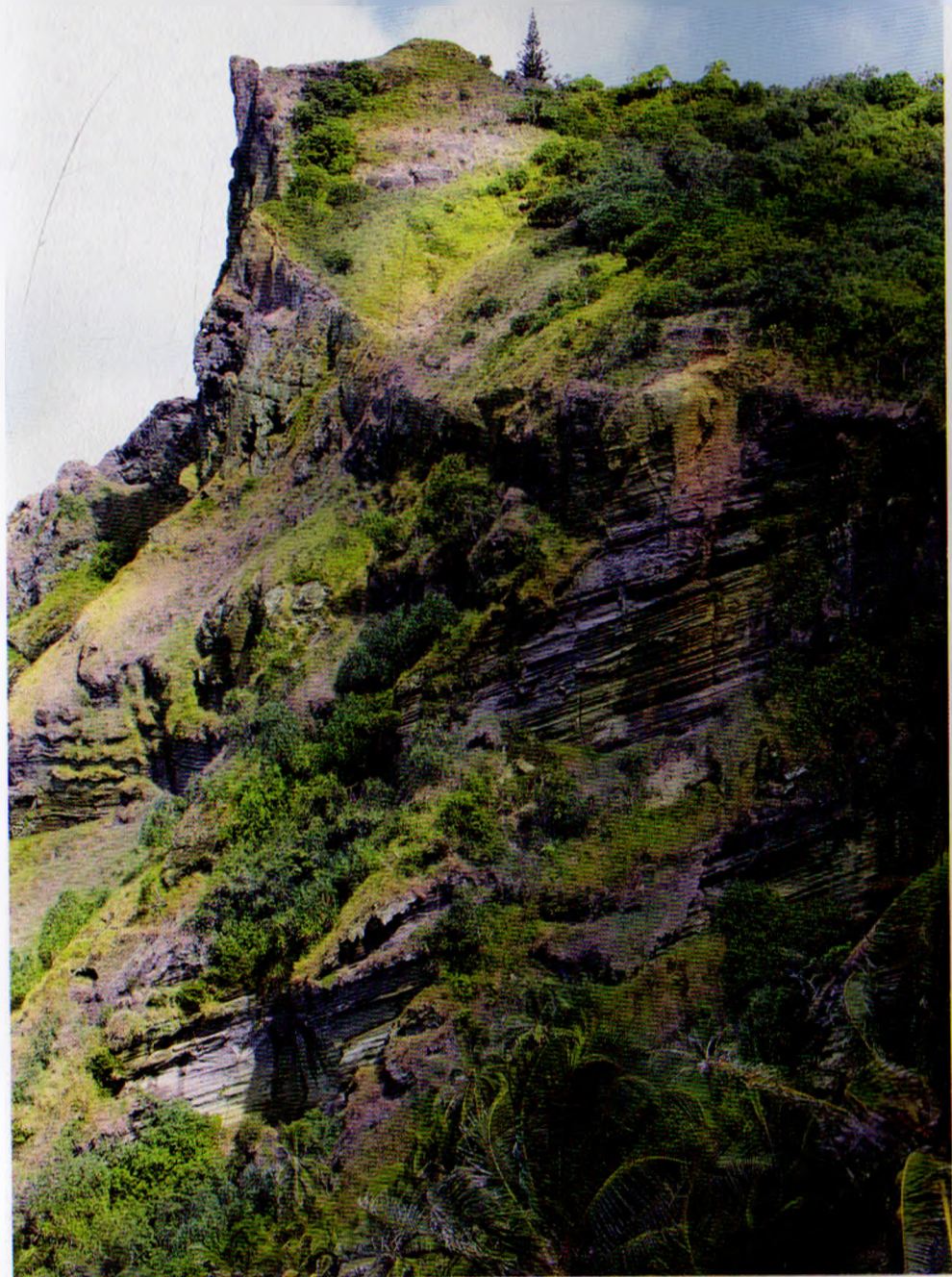
Šis cītīgais Tā Kunga apdziedātājs — mīlīga izskata pusmūža kungs ar nosaitētu roku — ir vēl viens izbijis salas mērs un baznīcas vecākais Maikls "Kukijs" Vorens, kurš 2010. gada novembrī tika apsūdzēts par bērnu pornogrāfijas atrašanos viņa īpašumā.

Pitkērna no dažu kilometru attāluma — nogrimuša, sen izdzisuša vulkāna virsotne milzīga tukšuma vidū.

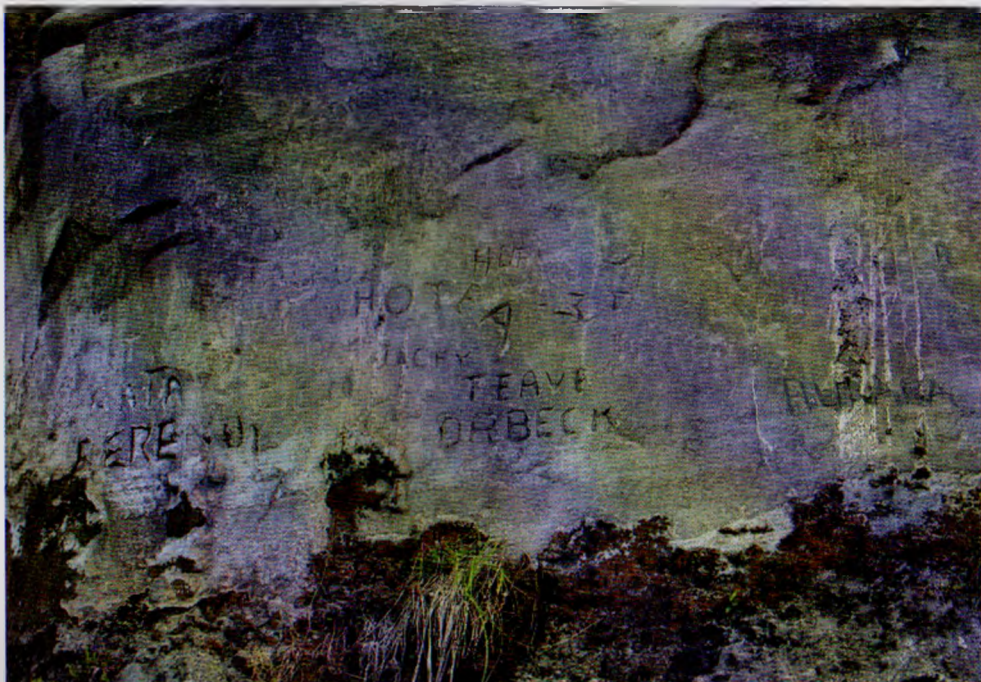
Ij ne saskaitīt, cik cilvēku ir gājuši bojā, viņu triekti pret šiem te melnajiem klintsbluķiem.

Ships landing point — viena no Pitkērna salas augstākajām virsotnēm.

Šis nelielais krasta ieliekums tad arī ir Bauntija līcis.

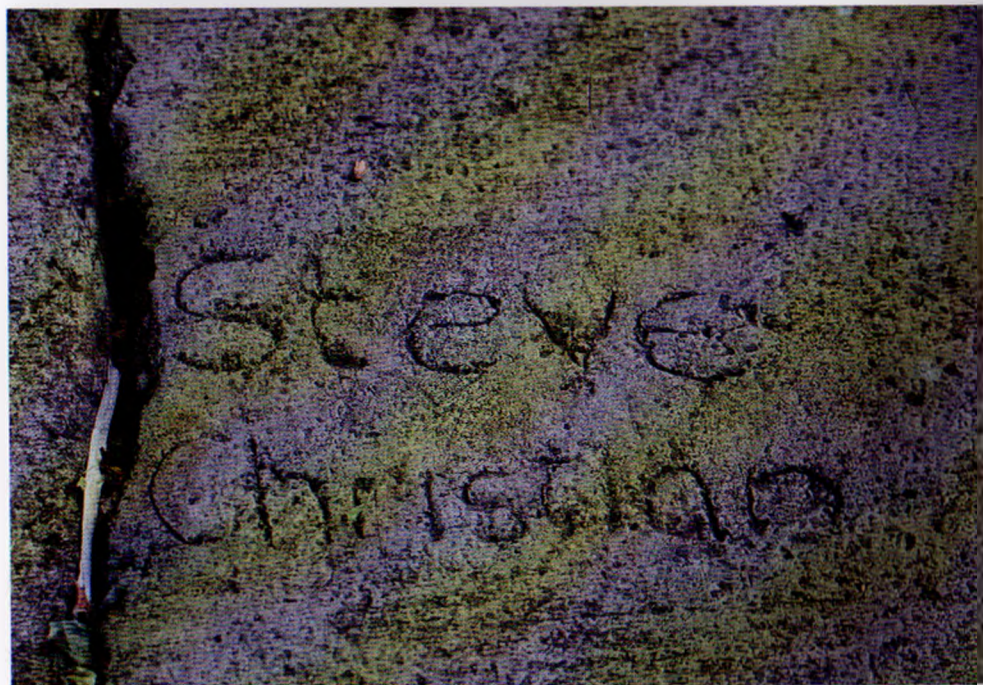
Salas viesi nav spējuši atturēties no vispārcilvēciskās vēlmes iemūžināt sevi kādā īpaši stilīgā veidā.

Te sākas Pitkernas saite ar ārpasauli — tā ir leģendāro salas liellaivu māja.

Pojamerikānis Toms kopā ar notiesāto pedofilu Rendiju, kurš Keitijas Marksas grāmatā, ticiet vai ne, ir aprakstīts šādi: "Ar melnu bārdu un masīvu miesas būvi. Rokas un kājas, kas izskatījās kā gigantiski tērauda balķi, līda no viņa melnajiem šortiem un bezpiedurkņu krekla."

Stīvs Kristians ir pirmais, kas Grūtību kalna betona plāksnēs iemūžinājis savu vārdu, pēc viņa — Deniss Kristians, Maiks Vorens, Rendijs Kristians utt.

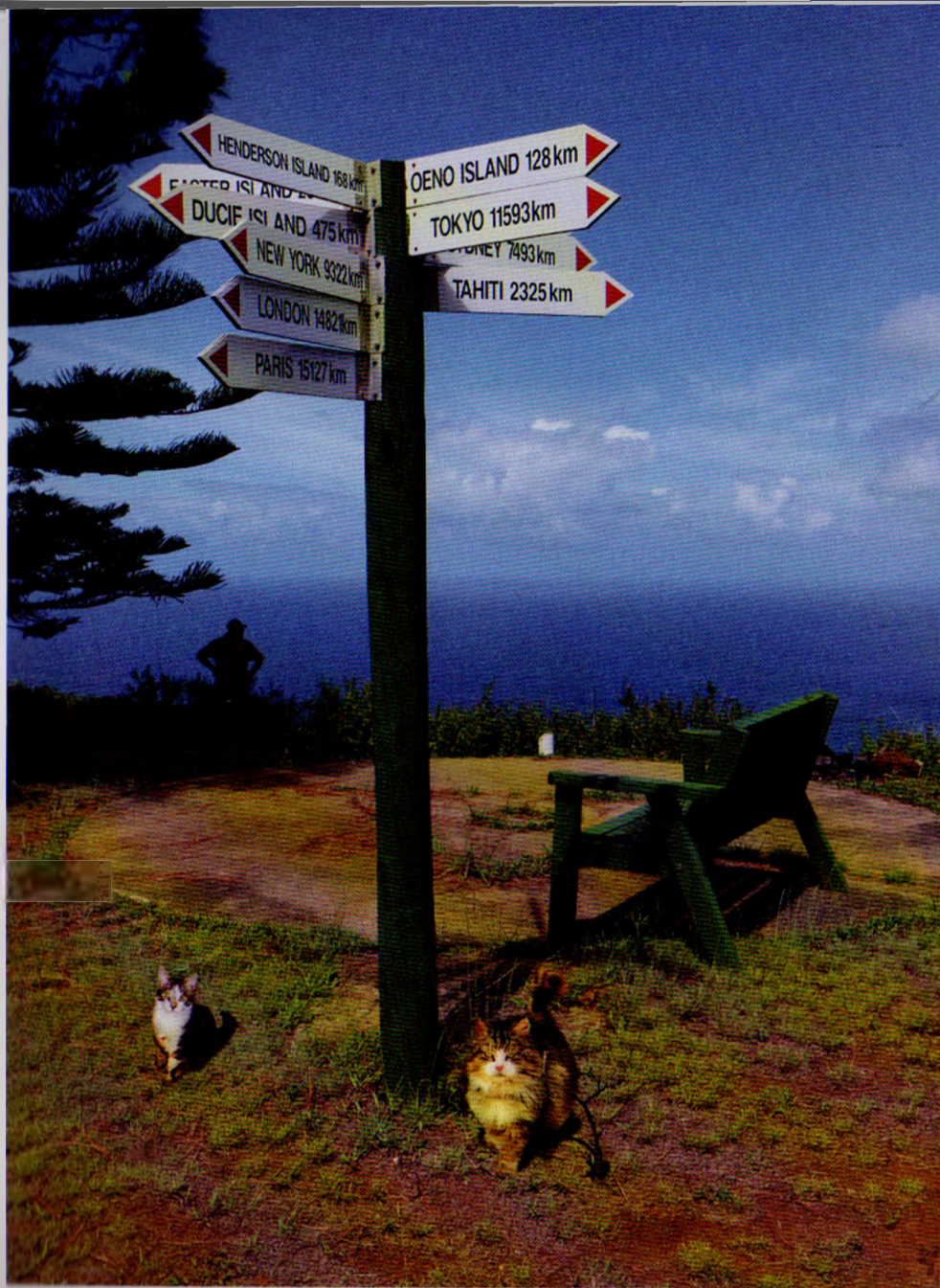
Adamstauna naktī, raugoties no *Ships landing point* kores.

Veikals.

Toms Kristians te pavadījis neskaitāmas nakts ar ausiņām uz ausīm, klikšķinot Morzes ābeci un sazinoties ar simtiem un tūkstošiem cilvēku visā pasaulē.

Ja, Pitkērna sala ir diezgan nomaja vieta...

Elektriķis Veins Peus no Kuka salām, kurš iepazinās ar savu nākamo dzīvesbiedri Šarlīni Vorenu, kad salā būvēja jauno medicīnas centru.

Laiks doties prom — apmēram puse salinieku sapulcējušies uz piestātnes mola.

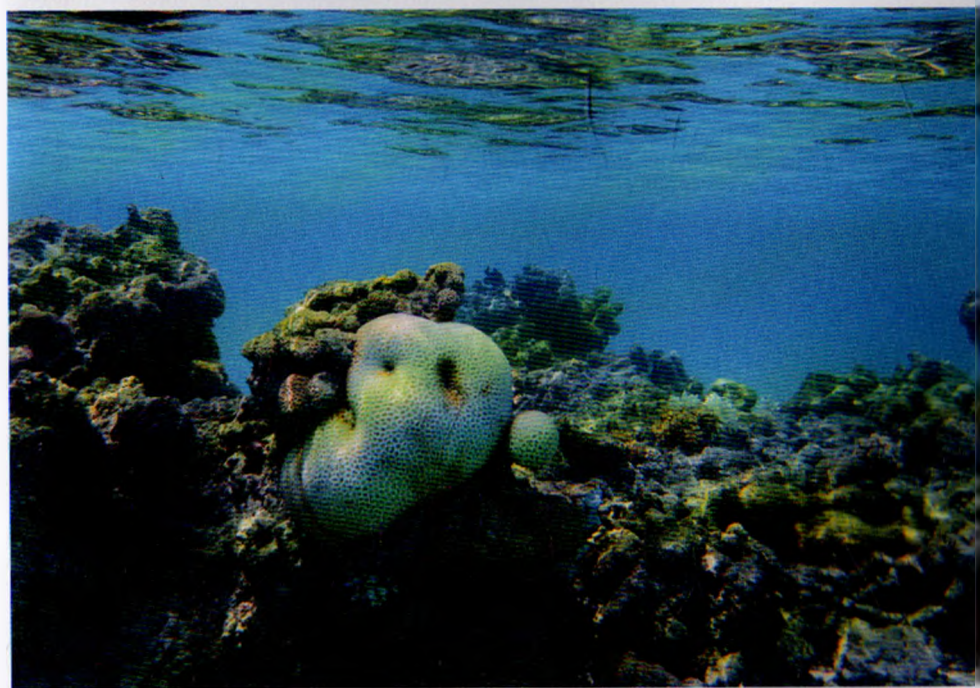
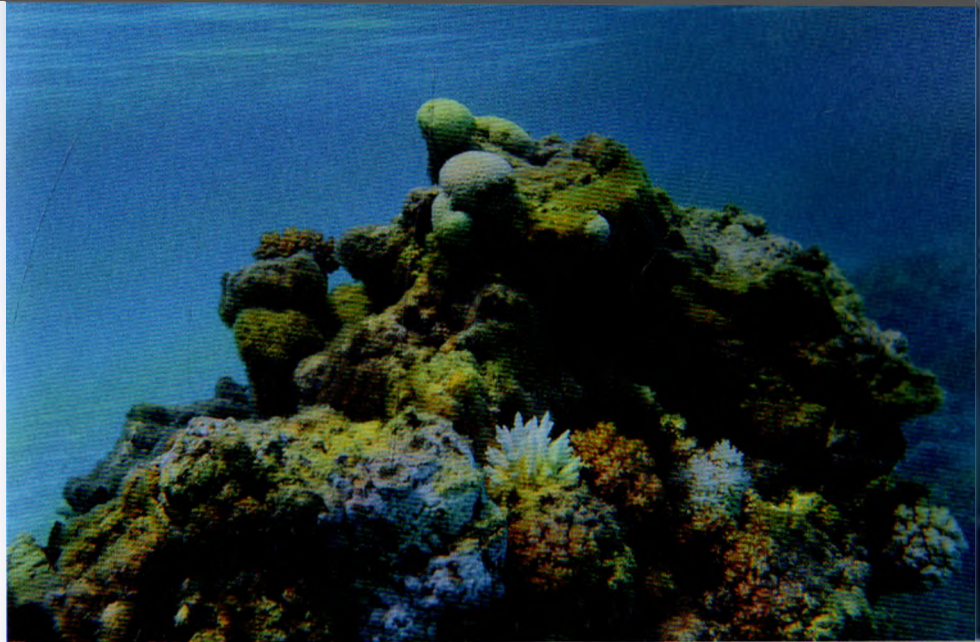

Nepastāv nekas tāds kā komfortabla pārkāpšana no Pitkērnas liellaivas uz kuģi.

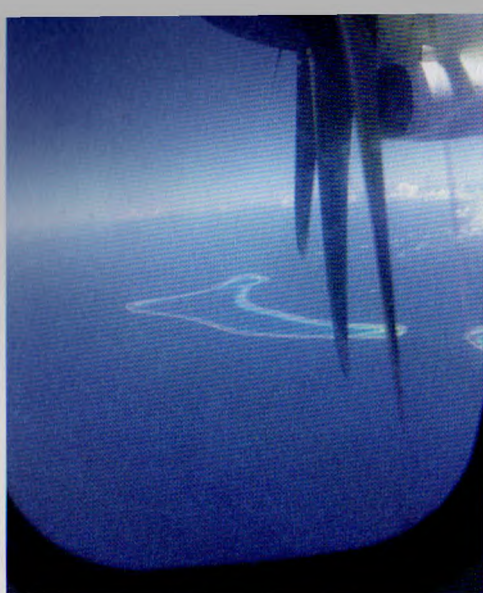

Aitutaki paradīze — ko nu tur piebilst, viss tāpat skaidrs.

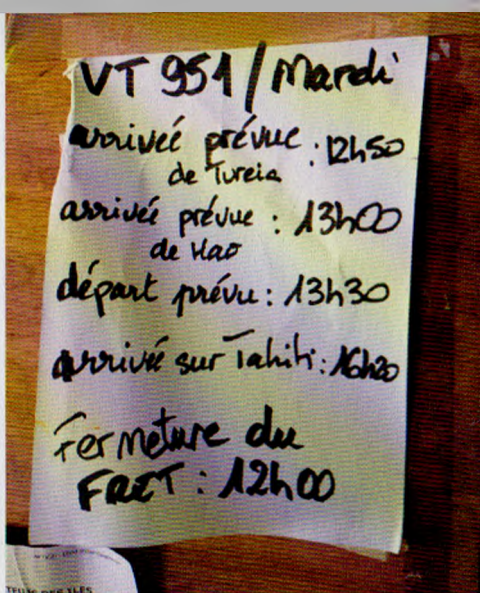

Aitutaki paradīze turpinās arī zem ūdens.

Klusais okeāns nav pavisam tukšs — īpaši labi to var noprast, raugoties pa lidmašīnas iluminatoru.

Lidmašīnu reisu reģistrs Dienvidjūras salu stilā.

Pa ceļam no Taiti uz Mangarevu nosēžamies Hao atolā, kurš ir slavens ar to, ka tieši šeit uz britiņu "atsēdēja" franču slepenie aģenti, kuri savulaik uzspridzināja Greenpeace kuģi Rainbow Warrior.

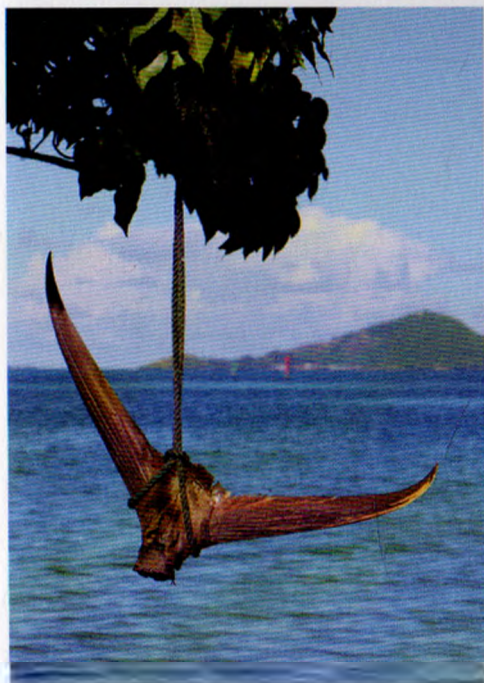
Mangarevas salas lielpilsētas Rikiteas baznīcas darītu godu arī simtreiz lielākam Tā Kunga avju pulkam.

Mājot Mangarevai no kuģa klāja, es vēl nenojaušu, ka māju arī savai tur palikušajai pasei.

Mangarevas žandarmērija, kur mana pase vientuļi uzkavējās visu Pitkērnas brauciena laiku.

No Lielās Zivs pat asaka nav palikusi..

Moskītu kodumi arī paradīzē var sagādāt daudz nepatīkšanu.

Rikiteas osta — vēl tikai nedaudz, un *Claymore II* dosies Pitkērnas virzienā.

Policisti Papeetē ir vieni no retajiem, kas braukā ar divriteņiem.

Tik vien Papeetē ir no Gogēna kā apģērbu veikals un ostā ienākušais kruīza kuģis *Paul Gauguin*.

Ja ne katram otrajam, tad vismaz piektajam pretimnācējam un pretimnācējai no šortiem, no krekla piedurknes, no apkakles lien ārā kaut kādas tumšas, ģeometriskas figūras...

Papeetes jūras ostā *Gare Maritime* stāv vientuļš, cēls burinieks, šurpu turpu šaudās pamatīgi ātrgaitas prāmjī, vēl tālāk ir tirdzniecības osta.

Papeete ir vieta, no kurienes doties tālāk — nu, varbūt kādu dieniņu uzkavēties, bet ne vairāk.

Taiti ir kārtējā kalnainā sala, kur visa cilvēku daļa (un attiecīgi arī lauksaimniecība) ir izvietojusies šaurā krasta garoziņā.

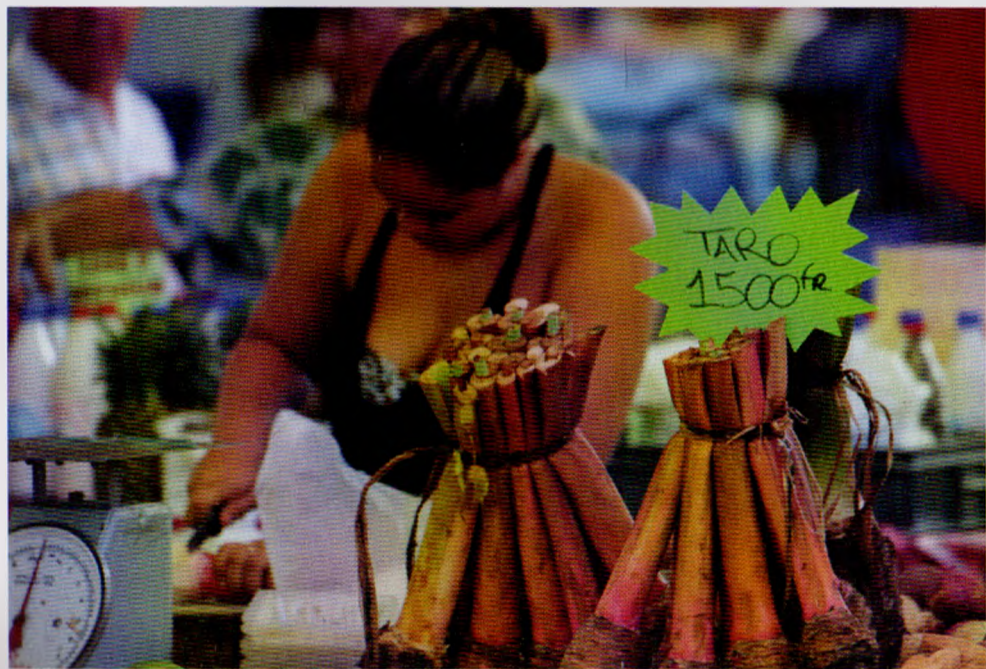
Neesmu kārtīgi apskatījis karti — izrādās, Mazajai Taiti tomēr nevar apbraukt apkārt...

...ceļš beidzas (vai sākas) ar Teahupoo nulles kilometru un telefona būdiņu.

Vakaros, jau tumsīnai klājoties, lielajā Papeetes pieostas laukumā no malu malām sabrauc *roulottes* — busiņi ar tajos ierīkotām virtuvītēm —, izkrauj galdus un krēslus, un lielā ēšana var sākties.

Re, kādas izskatās tās gramatas bieži pieminētās taro saknes!

Ja plāksnīte vēsta, ka šeit peldēt nevajag, tad tiešām labāk nevajag — ar okeāna strauvēm nav nekādi joki.

Moorea, izsakoties Suvarovas vientuļnieka Toma Nīla vardiem, ir dramatiska skaistuma sala.

Kapteini Kuku šeit atminas vēl joprojām.

Mooreas paradīzes mājiņas ar ellīgu cenrādi.

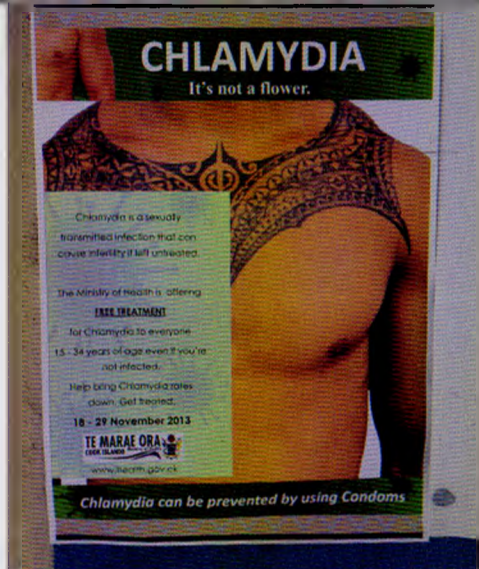

Nav tāda vismēra mūsdienu taitieša — ir viens neiedomājams brunuma toņu, vaibstu un auguma īpatnību mikslis. Spriediet paši.

Zikas drudzi īsti nevar ārstēt — to var vienkārši izslimot, lietojot daudz šķidruma un paracetamolu.

Ņemiet vērā, mīļie Kuka salu iedzīvotāji, hlamīdija nav nekāda puke!

Ylviskāda dzīvība Rarotongas pārsvārā akmeņiem un koraļļu gabaliem nosētajās pludmalēs tā vien ņudz.

Ūsainais vīrs, ko visi pazinuši vienkārši kā Inu, 2006. gadā 37 gadu vecumā gājis bojā karā Irākā, kur kā civilais līgumnieks bija nostrādājis jau divus gadus un gatavojās nostrādāt vēl trīs.

Beidzot tālā un neikdienišķā ceļā no Rarotongas gatavojas doties kompānijas *Taio Shipping* kravas kuģis *Maungaroa II*.

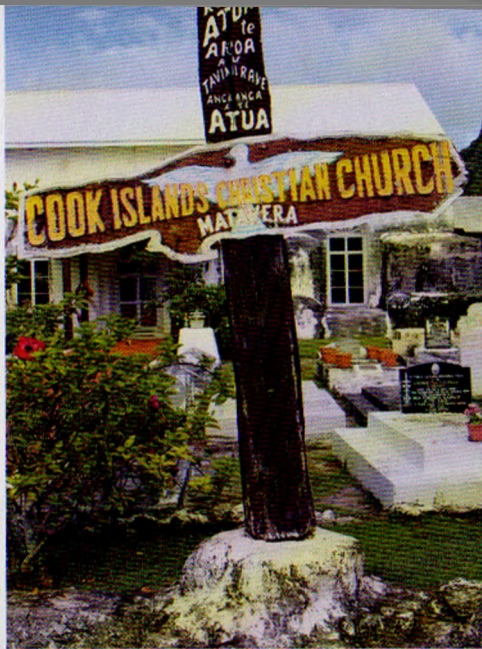
Tūristu ekskursiju kuģīši un motorjahtas Rarotongā piedāvā diezgan vienkāršīgu (un dārgu) izklaides klāstu — iebraukt dziļāk okeānā un tur makšķerēt atkarībā no sezonas tādas, šitādas vai vēl citādas zivis.

Rarotongas galvenais transportlīdzeklis ir mopēds, bet tā tas ir nebūt ne visās Dienvidjūras salās.

Kuka salās pieņemts uz kapa plāksnes uzrakstīt visu, visu, visu svarīgo.

JCC baznīcas virzienā sāk naski doties baznīcēni — daudzi ar vēdekļiem un saulesargiem, visi ar lūgšanu grāmatām, apaļgals sievietes (citādu te nav) iespīlētas baltās kleitās, arī visi vīrieši ir baltos uzvalkos.

Tīrais prieks un estētiska bauda — gulēt šādos Rarotongas kapiņos.

Ziemassvētki Rarotongā jau labu laiku kā aizvadīti, bet atmiņas par tiem vēl palikušas.

Ķīn Rarotongas cietums, gan Kuka salu parlamenta ēka ir akurāt atbilstoši laisku Dienvidjūras salinieku gaumei un vajadzībām.

Rudijs spēlējis havajiešu mūziku kopā ar grupu gan šur, gan tur, it kā uzstāties pat Baltajā namā pašam Dž. F. K., bet tagad ceturtdienu vakaros pēc pussešiem spēlē *Aro'a Beachside Inn* salas rietumu pusē.

Tālak salas kalnainajā iekšienē ved tikai dažas takas, kas vietumis izrotātas ar norādēm par cunami evakuācijas maršrutiem.

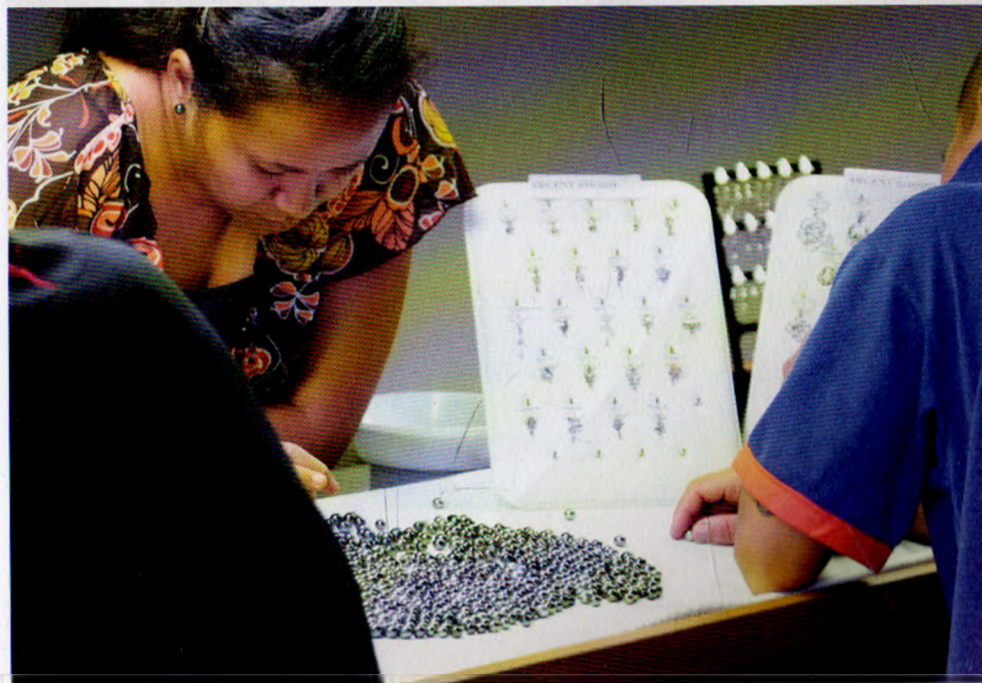

Kas tik viss te nav no pērlēm — pat bikini, aizkari, somiņas, kur nu vēl dažādas tradicionālākas greznumlietas.

Rarotongas Punanga Nui tirgū pērles pārdod izbraukuma nojumītēs.

Veikaliņā jūs apsēdina pie galda, kas pārklāts ar baltu drānu, atnes pāris kilogramu smagu kastīti, kas pilna ar apmēram viena izmēra, formas un krāsas pērļēm. Tad vēl lāpstiņa, mazāka kastīte, kur iebērt jūsu atlasītās pērles, — un, lūdzu, uz priekšu, izbaudiet.

Dārgākā veikalā redzētā pērļu kaklarota. Cena — nedaudz virs simt piecdesmit tūkstošiem eiro.

Noderīgas grāmatas

Ja gribat palasīt ko vairāk gan par “Bauntiju”, gan par tetovējumiem, pērlēm un Dienvidjūras salām, te būs mazs autora ieteiktu (tāpēc, ka paša izlasītu) grāmatu sarakstiņš:

Caroline Alexander. *The Bounty: The True Story Of The Mutiny On The Bounty*

Ian M. Ball. *Pitcairn: Children of the Bounty*

Dea Birkett. *Serpent in Paradise*

William Bligh & Edward Christian. *The Bounty Mutiny*

Beatriz Chadour-Sampson, Hubert Bari. *Pearls*

Frederick Chamier. *Jack Adams, the Mutineer — Primary Source Edition*

Glynn Christian. *Fragile Paradise: The Discovery of Fletcher Christian Bounty Mutineer*

Greg Dening. *Mr Bligh's Bad Language: Passion, Power and Theatre on the Bounty*

Herbert Ford. *The Miscellany of Pitcairn's Island*

Herbert Ford. *Pitcairn Island as a Port of Call: A Record, 1790—2010*

Paul Gauguin. *Noa Noa*

Roberto Gemori. *The Polynesian Tattoo Handbook: Practical Guide to Creating Meaningful Polynesian Tattoos*

- William Wyatt Gill, Stephenson Percy Smith. *Rarotonga Records: Being Extracts from the Papers of the Late Rev. W. Wyatt Gill*
- Jerry Gordon. *Fletcher Christian — the portret*
- James Norman Hall. *The forgotten one and other true tales of the south seas*
- Howard Henry. *My Heritage has a Future: A Collection of Historical Stories from the Cook Islands*
- Richard Hough. *Captain Bligh & Mister Christian*
- Robert Huish. *A Narrative Of The Voyages And Travels Of Captain Beechey: To The Pacific and Behring's Straits*
- George Frederick Kunz, Charles Hugh Stevenson. *The Book of Pearl: Its History, Art, Science and Industry*
- Trevor Lummis. *Pitcairn Island: Life and Death in Eden*
- Therese Mangos & John Utanga. *Patterns of the Past Revival in the Cook Islands*
- Kathy Marks. *Lost Paradise: From Mutiny on the Bounty to a Modern-Day Legacy of Sexual Mayhem, the Dark Secrets of Pitcairn Island Revealed*
- Nancy Mowll Mathews. *Paul Gauguin: An Erotic Life*
- Antoinette Matlins. *The Pearl Book: The Definitive Buying Guide*
- Roberts Merls. "Sala" (Rīga, "Liesma", 1969, tulk. A. Speke)
- Patrick J. Murphy and Ray W. Coye. *Mutiny and it's Bounty: Leadership Lessons from the Age of Discovery*
- Thomas Murray. *Pitcairn the island, the people, and the pastor, with a short account of the mutiny of the Bounty*
- Tom Neale. *An island to oneself: the story of six years on a desert island*
- Renee Newman. *Pearl Buying Guide: How to Identify and Evaluate Pearls & Pearl Jewelry*
- Roland Pacheco. *Fundamentals of Traditional and Modern Polynesian Tattoo*
- Roland Pacheco. *Ana'ole Polynesian Tattoo: Modern interpretations of traditional Polynesian tattoo*

Alan S. C. Ross and A. W. Moverley. *The Pitcairnese Language*
Rosalinda Amelia Young. *Story Of Pitcairn Island By A Native
Daughter*

Lonely Planet South Pacific

Lonely Planet Taiti & French Polynesia

Stāsts "Makoja pēcnācējs" citēts pēc Džeka Londona Kopoto rakstu
VII sējuma (Rīga, "Liesma", 1977. gads, tulk. O. Sarma)

Paldies

Ceļojumu aģentūrai *Vanilla Travel* un personiski Tatjanai Kaušakienei — par rūpēm un daudzkārtējo veiksmīgo (un salīdzinoši lēto) aizkļūšanu un atkļūšanu.